

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**XVIII. YÜZYILDA OSMANLI-İSPANYA İLİŞKİLERİNE
DAİR BİR LAYİHANIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖNER ALADAĞ

TEZ YÖNETİCİSİ
PROF. DR. JÜLİDE AKYÜZ ORAT

KARS-2014

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**XVIII. YÜZYILDA OSMANLI-İSPANYA İLİŞKİLERİNE
DAİR BİR LAYİHANIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖNER ALADAĞ

TEZ YÖNETİCİSİ

PROF. DR. JÜLİDE AKYÜZ ORAT

KARS-2014

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Öner ALADAĞ'a ait " XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkilerine Dair Bir Layihanın Değerlendirilmesi" konulu çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesinin Ünvanı, Adı ve Soyadı

İmza

Prof. Dr. Jülide AKYÜZ ORAT

Doç. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Yrd. Doç. Dr. Akın BİNGÖL

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/.... /2014 tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

...../...../.....

Doç. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım, “*XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkilerine Dair Bir Layihanın Değerlendirilmesi*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

25/09/2014

İmza:

Adı Soyadı: Öner ALADAĞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BAŞLANGIÇTAN XVIII. YÜZYILA KADAR OSMANLI- İSPANYA İLİŞKİLERİ

1.1. İlk İlişkiler.....	5
1.2. Endülüs Müslümanları ve Osmanlı Devleti'nin Yardımları.....	7
1.3. Akdeniz Mücadeleleri ve Siyasi Gelişmeler	13
1.4. Akdeniz Korsanlığı ve Garp Ocakları	23

İKİNCİ BÖLÜM

XVIII. YÜZYIL OSMANLI-İSPANYA İLİŞKİLERİ VE 1782 TARİHLİ AHIDNAME

2.1. XVIII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU	33
2.2. Yabancı Devletlere Verilen İmtiyazlardan Biri: Ahidname	38
2.2.1. İslam Hukuku'nda Ahidname.....	38
2.2.2. Osmanlı Tarihi'nde Ahidname Geleneği.....	40
2.3. 1782 Tarihli Osmanlı- İspanya Ahidnamesi	47
2.3.1. Ahidname Süreci.....	51
2.3.2. Ahidnamede Yer Alan Diğer Maddeler	73
2.3.2.1. Küçük Kaynarca Antlaşması İle İlgili Maddeler	73
2.4. 1782 Tarihli Ahidname'de Osmanlı Devleti-İspanya İlişkilerine Dair Maddeler.....	94
2.4.1. Tarafsızlık Maddesi.....	101

2.4.2. Garp Ocaklarına Dair Maddeler.....	102
2.4.3. Ticaretle İlgili Maddeler.....	106
2.4.4. Konsoloslukla İlgili Maddeler	111
SONUÇ	114
KAYNAKLAR	117
EKLER	122
ÖZGEÇMİŞ	277

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**XVIII. YÜZYILDA OSMANLI-İSPANYA İLİŞKİLERİNE DAİR BİR
LAYİHANIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖNER ALADAĞ

TEZ YÖNETİCİSİ: PROF. DR. JÜLİDE AKYÜZ ORAT

YIL-2014, SAYFA-277

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren çatışmalar şeklinde başlayan Osmanlı-İspanya ilişkileri, XV. ve XVI. yüzyıllarda gergin şekilde devam etmiş ve iki ülke arasında büyük savaşlar yaşanmıştır. Akdeniz ve Kuzey Afrika (Garp Ocakları) merkezli olan bu savaşlar yaklaşık üç asır sürmüştür. Tarihleri arasında büyük paralellik bulunan iki imparatorluk XVI. yüzyılın sonunda bu savaş durumuna son vermiş ve 1581 yılında bir ateşkes antlaşması imzalamıştır. 1581 yılında imzalanan ateşkes antlaşmasından sonra 1782 yılında bir barış antlaşması (ahidname) imzalanmıştır.

Bu çalışmada 1782 tarihli barış ve ticaret antlaşmasının oluşum süreci, yapılan müzakereler, alınan kararlar ve antlaşma maddeleri hakkında bilgi verilmiştir. 1782 tarihli barış ve ticaret antlaşması sonrası iki ülke ilişkileri normale dönmüş, Akdeniz'deki korsan faaliyetleri son bulmuştur. Diplomasiye önem veren iki ülke karşılıklı elçilikler açmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, İspanya, Garp Ocakları, Akdeniz, Ahidname.

KAFKAS UNIVERSITY
INSITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTORY
HISTORY OF EARLY MODERN PERIOD
XVIII. A DOCUMENT ASSESSMENT CONCERNING OTTOMAN-SPAIN
RELATIONSHIP
MASTER THESIS
ÖNER ALADAĞ
SUPERVISOR: PROFESSOR DR. JÜLİDE AKYÜZ ORAT
YEAR-2014, PAGE-277

ABSTRACT

After the foundation of the Ottoman Empire, the harsh relationship with Spain carried on with several battles in the XV and XVI century. Mainly located in the Mediterranean and North Africa, the clashes went on for three centuries preventing them from having any involvement with each other. However, at the end of the century both Empires were living under parallel circumstances and they put an end to this state of war, with a cease-fire agreement which was signed in 1581. After that cease-fire a Peace Treaty was signed in 1782.

This study focuses on the processes and negotiations that took place in 1782 seeking a Peace Treaty and the beginning of the commercial relationships between both Empires. After the two states affairs went steadily back to a peaceful atmosphere, the piracy in the Mediterranean was put to an end. Moreover, after the signing of the Treaty the two countries opened embassies in each other's territories.

Keywords: Ottoman Empire, Spain, West Hearths, Mediterranean, Treaty.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Osmanlı-İspanya ilişkilerine dair bir layihanın değerlendirilmesi yapılmıştır. XVIII. yüzyıl öncesinde Akdeniz’de, Orta Avrupa’da savaşlar yapan iki devlet, bir barış ortamı bulamamışlardır. 1782 yılına kadar aralarında dostluk kuramayan devletler XVIII. yüzyılda gelişen diplomasi ağına bağlı olarak barış için bir araya gelebilmişlerdir. Neticede 1782 yılında bir sulh, ticaret ve tarafsızlık antlaşması imzalamışlardır. 1740 yılında Osmanlı Devleti ve Sicilyateyn (Küçük İspanya) arasında yapılan antlaşma bu 1782 tarihli antlaşmanın temelini oluşturmuştur.¹

1779 yılında İstanbul’a gelen İspanya elçisi Osmanlı delegeleri ile görüşmüş ve üç yıl süren görüşmeler sonunda 1782 tarihli ahidname imzalanmıştır.

İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümde başlangıçtan XVIII. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti-İspanya ilişkileri anlatılmaktadır. İkinci bölümde ise; XVIII. yüzyıl Osmanlı Devleti-İspanya ilişkileri ele alınmıştır. İkinci bölümde 33 varaktan oluşan layihanın değerlendirilmesi yapılmıştır. Osmanlı Devleti-İspanya ilişkilerinin yanı sıra Osmanlı Devleti-Rus ilişkilerinden de bahsedilmiştir.

Osmanlı Devleti ile İspanya arasında yapılan 1782 tarihli antlaşmayı içeren layiha toplamda 33 varaktan oluşmaktadır. Ağırlıklı olarak rika yazısı ile yazılan metinlerde arada kırık mesnevi yazı şekli de mevcuttur. İkiye bölünmüş şekilde yazılan varaklar tarafımızca 1/1, 1/2, 2/1,...33/2 diye numaralandırılmıştır. Orijinalinde 19. sayfaya kadar normal şekilde numaralandırılan layihada 19. sayfadan itibaren kopukluklar meydana gelmektedir. Sayfaların numaralandırılması şöyledir. İlk sıradaki numaralar tarafımızca yapılmıştır. İkinci sıradakiler ise layihanın orijinalinde verilen numaraları belirtmektedir. (19-21, 20-22, 21-23, 23-27, 24-28, 25-29, 26-30, 27-41, 29-43, 30-44, 31-45, 32-46, 33-47) Layiha, Almanya Niedersächsische Staats-und Universitätsbibliothek Göttingen’den alınmıştır. Mikrofilm olarak alınıp, Ankara Milli Kütüphanesi’nde bilgisayar ortamına aktarılan layihanın ilk sayfalarında “Rus Ticaret Gemilerinin Boğazlardan Geçişlerinin Tanzimi”, “Ermeni Patriğinin Azli”, “İngiltere-Fransa Savaşı, Tarafsız Devletlerin İttifakı ve Osmanlı Devleti” gibi konuları içermektedir. Ayrıca layihanın 27.

¹ Sicilyateyn: Kelime İki Sicilya anlamına gelmekte olup, coğrafi olarak Sicilya ve Napoli Krallıkları’ndan oluşmaktadır. Osmanlı Devleti Sicilyateyn için Küçük İspanya, İber yarımadasındaki İspanya için ise Büyük İspanya tabirini kullanmıştır. Bu iki ülke arasında veliahtlık söz konusudur. İspanya ve Sicilya devletleri aynı aile fertleri tarafından yönetilmektedir.

sayfasından sonra Rusya ile ilgili kısımlar olup, Rusya ve Osmanlı Devleti arasında yapılan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın maddelerini içermektedir. Diğer sayfalarda ise İspanya ile yapılan ahidnamenin oluşum süreci anlatılmaktadır. 1739 Belgrad Antlaşması, XVIII. yüzyıl Osmanlı-Rus münsaabetleri gibi konular da layihada yer almıştır.

Belgelerin Almanya'dan getirilmesini sağlayan, çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, çalışmayı titizlikle düzelten ve önerileriyle çalışmanın zenginleşmesini sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Jülide AKYÜZ ORAT'a saygı ve şükranlarımı arz ederim. Her türlü konuda bana desteğini esirgemeyen aileme, transkripsiyon, kaynak eser araştırmaları, düzeltme ve yazım konusunda yardımcı olan değerli arkadaşlarım, Selçuk ÜREN, Halil ATEŞ, A.Okan AKSU, Abdulzahit ŞAVLI, M. Gazi KİRAZ'a ve ismini sayamadığım emeği geçmiş tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öner ALADAĞ
KARS, 2014

KISALTMALAR

AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

Osmanlı ve İspanya; hemen hemen aynı büyüklükte iki yarımada üzerinde yerleşmiş olan bu iki imparatorluk, aynı çağlarda birbirine çok yakın kader çizgisine sahip olmuşlardır. İki imparatorluğun kuruluşu XIV. ve XV. yüzyılın ortalarında başlamış, birisi doğuda diğeri batıda Akdeniz'e hakim olmak için yayılma politikası izlemiş, bu yayılma politikası onları en güçlü dönemlerinde karşı karşıya getirmiştir.¹ Osmanlı ve İspanyol devletlerinin politika ve tarihlerinde büyük bir benzerlik vardır.

Büyük Roma İmparatorluğunun hakimiyeti altında bulunan İber ve Anadolu, Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması ile biri Batı, diğeri Doğu Roma İmparatorluğunun hakimiyet sahası içinde kalmıştır. Kuzeyden gelen akınlar ile Batı Roma İmparatorluğu parçalanıp dağılırken, Doğu Roma İmparatorluğu daha uzun müddet Anadolu'da hakimiyetini devam ettirmiştir. İslamiyet'in doğuşu ve yayılması ile Araplar her iki yarımadanın da kapılarını çalmaya başlamışlar. VIII. asrın ilk yarısında İber tamamıyla Müslümanlar tarafından ele geçirilmiştir. Anadolu'nun İslam hakimiyetine geçmesi üç asır sonra Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir.²

Türklerin Bizans hududuna dayandıkları 1071 tarihinde, İber'de gündün güne zayıflayan bir Müslüman devlet, Anadolu'da da aynı şekilde bir Hristiyan devlet bulunmaktadır. Müslümanlar gerileyen Hristiyanları sürüp Anadolu yarımadasına hakim olmak için uğraşmakta, aynı şekilde Hristiyanlar da dağılmaya yüz tutmuş Müslümanları sürüp İber Yarımadasına sahip olmak istemektedirler. Bu durum, bir tarafta gaza ve cihadı, diğer tarafta Katolik haçlı ruhunu kamçulamıştır.³

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda (1299), Anadolu'da zayıf bir Hristiyan Bizans Devleti ve Müslüman Türkmen Beylikleri bulunmakta, İspanya'da zayıf bir Müslüman Gırnata Devleti ile Hristiyan İspanyol Krallıkları yer almakta idi. Anadolu'daki Beylikler Bizans üzerinde kazandıkları zaferler doğrultusunda İslam aleminde kudret ve şöhrete ulaşmakta, İspanya'da Gırnata üzerindeki baskı ve muvaffakiyet, küçük İspanyol krallıkları için kudret ve şöhret kaynağını teşkil

¹ Lütfi Şeyban, **Mudejares ve Sefarades/Endülüslü Müslüman ve Yahudilerin Osmanlı'ya Göçleri**, İz Yayınları, İstanbul, 2007, s. 190.

² Muzaffer Arıkan, "XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", **A.Ü.D.T.C.F. Dergisi**, Cilt: XXIII, S.3, Ankara, 1965, s. 239.

³ Arıkan, "XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 239.

etmekte idi. Bu durum, Anadolu'da Osmanlıların diğer beylikler arasından sıvrılıp büyük bir imparatorluk haline gelmesine sebep olduğu gibi, İspanya'da da müşterek Aragon-Castilla Krallığının diğer krallıklar üzerinde hakimiyet kurup büyük bir imparatorluğun oluşmasını sağlamıştır. Sıkışan Bizans Devleti İspanyollardan, Gırnatalılar da Osmanlı Devleti'nden yardım talep etmiştir. Bu tip yardım istekleri her iki devletten birinin İslam, diğerinin Hristiyan alemi üzerinde hakimiyet kurma isteklerinin temelini oluşturacaktır. Bu amaç için İspanya Fransa ile, Osmanlılar da Anadolu Beylikleri, İran'dan gelen akınlar ve Mısır Memlûkleri ile mücadele mecburiyetinde kalacaklardır. Daha sonra bu istekler, cihan hakimiyeti fikri ile beslenerek, Osmanlı Devleti ve İspanyollar arasında uzun mücadelelere sebep olacaktır.⁴

Her iki imparatorluğun hükümdarları dünyaya hükmetme isteklerini gerçekleştirmek için sınırsız topraklar fethetmeye girişmişlerdi. Onları sınırsız topraklar fethetmeye iten sebep, tek bir hükümdar ve tek bir din altında evrensel bir imparatorluk kurma isteğiydi. Bu iki coğrafi devin gelişmesi ve yayılmasıyla dünya imparatorluğu ve hegemonyası fikri de daha önce hiç görülmemiş sınırlara erişti. Ortak özellikleri yeni topraklar kazanmak ve etki alanlarının sınırlarını genişletmekti. Bu iki imparatorluğun benzer amaçlar taşıması, her ikisini de birbirleriyle şiddetli çatışmalara sürükledi. Osmanlıların amacı yeni topraklar kazanmak ve kafirlere karşı savaşmaktı. İspanyolların amacı ise egemenlikleri altındaki toprakları genişletmek ve hükmettikleri halkları Hristiyanlaştırarak bu dini yaygınlaştırmaktı. Sonuçlar açısından farklılık da bu noktada odaklaşmıştı. Türkler için yeni topraklar elde etmek İslam'ın sınırlarını genişletmeyi sağlarken, İspanyollar için fetihler, özellikle de Amerika'da, zorunlu din değiştirmesini sağlamak demektir.⁵

Özellikle Batı Akdeniz ve bazen de Doğu Avrupa (Macaristan-Viyana) bölgeleri, bu iki dev imparatorluğun çatışma alanlarını oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti ve İspanya insan ve mekan bakımından zengin olup, dev deniz ve kara savaşlarının masraflarını karşılamaya ehil iki büyük güç olarak ortaya çıkmışlardır. Bu güçlerin ilerlemesi, uzun süre tersine döndürülemez bir olgu olmuştur. Bunlar, ilk

⁴ Tufan Turan, “ Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, **History Studies International Journal Of History**, S: 4/3, Samsun, 2012, s.195.

⁵ Muzaffer Arıkan -Paulino Toledo, **XIV.-XVI. Yüzyıllarda Türk-İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri**, Deniz kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi, Ankara, 1995, s. 16.

güçlerini kara içlerinde Akdeniz'in uzağında geliştirmişler ve devleşince denizlere egemen olmak için büyük savaşlara girişmişlerdir.⁶

XVI. yüzyılın başında İspanyol gücünün Orta Akdeniz'e doğru yoğunlaşması karşısında Osmanlılar, Kuzey Afrika'daki politikalarla daha yakından ilgilenme zorunluluğu hissettiler. Çünkü Mısır hâkimiyetiyle Osmanlılar, İslamiyet'in kutsal yerlerinin koruyucusu olarak Kuzey Afrika'daki Müslüman toplumlar üzerinde de nüfuz sahibi olmuşlardı. Orta-Batı Akdeniz bölgesi ve Kuzey Afrika, Balkanlar'dan sonra Osmanlıları Avrupalılar ile karşı karşıya getiren ikinci alan olacaktı. Bölgeye hakim olmak Osmanlılar için neredeyse kaçınılmaz bir durum olarak gözüküyordu. Müdahale için ilk gerekçeyi Endülüslüler sağladı. Kemal Reis ile başlayan Osmanlı Devleti'nin girişimleri, Barbarosların katılımıyla Orta-Batı Akdeniz havzasını kısa zaman sonra tam bir gaza-cihat ya da kutsal savaş alanına çevirdi.⁷

Osmanlı Devleti-İspanya ilişkilerini gelişmelere göre çeşitli dönemlere ayırmak mümkündür.

Birinci dönem: İspanya ve Anadolu'da siyasi birliğin teşkili devresidir. Anadolu'da Osmanlı Devleti Beylikler ve Hristiyan Bizans'ı ortadan kaldırarak 1453'de siyasi birliği tamamlamıştır. İber Yarımadasında ise mahalli küçük krallıklar ve Müslüman Gırnata Devleti 1492'de ortadan kaldırılarak, İspanyol siyasi birliği Castilla ve Aragon hanedanları tarafından tesis olunmuştur. İspanya'da Müslüman Endülüs'e karşı haçlı, Anadolu'da Hristiyan Bizans'a karşı gaza ruhunun en kuvvetli olduğu dönemdir. Her iki devletin de oluşumunda bu ruh en büyük rolü oynamıştır.⁸

İkinci dönem: Siyasi birliklerini tamamlayan Osmanlı Devleti ve İspanyolların imparatorluk ve cihan hakimiyetini tesis gayreti ile çalıştıkları devredir. Bu devrede; Osmanlı Devleti evvela İslam aleminin lideri olmak için gayret sarf etmiş, otoritenin tesisi için İran ve Mısır üzerine seferler yaparak Hilafet makamını fiilen eline geçirmiştir (1517). İspanyollar ise dini nüfuz ve liderliği temin maksadı ile daha ziyade Fransa ile mücadele mecburiyetinde kalmışlar, 1519'da İspanya Kralı I.Carlos'un imparator seçilmesiyle dini ve siyasi otoriteyi kısmen temin edebilmişlerdir. Osmanlıların İslam alemi, İspanyolların Hristiyan alemi üzerine politikalarını gerçekleştirmeye başlamıştır.⁹

⁶ Şeyban, **Mudejares ve Sefarades**, s. 191-192.

⁷ Şeyban, **Mudejares ve Sefarades**, s. 193.

⁸ Arıkan -Toledo, **XIV.-XVI. Yüzyıllarda Türk-İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri**, s. 4.

⁹ Arıkan, "XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 256.

Üçüncü dönem: Siyasi ve dini otoritelerini tesis ederek biri İslam, diğeri Hristiyan alemini temsil eden bu iki büyük imparatorluğu cihan hakimiyeti için bütün kudretleri ile mücadele ettikleri devredir. Her iki imparatorluğun maddi ve manevi bütün kuvvetlerini seferber etmeleridir. Mücadele Doğu Avrupa, Akdeniz sahilleri ile Hint Okyanusu'nda cereyan etmiştir. Her iki devlet dünyanın en kudretli ve nüfuzlu, imparatorlukları olarak siyasi hayatlarının zirvesine ulaşmışlardır.¹⁰

Dördüncü dönem: Her iki devletin cihan hakimiyeti için yaptıkları mücadelede, hemen hemen bütün kudretlerini sarf ederek maddi ve manevi bakımdan iflas ettikleri devredir. 1571'de İnebahtı (Lepanto)'da Osmanlı donanmasının mahvedilmesi, 1588'de Büyük armadanın mağlubiyeti, her iki devletin tarihlerinde bir dönüm noktası teşkil eder. Bundan böyle hakimiyet İngiltere ve Fransa gibi devletlerin ellerine geçmiştir. Her iki devletin de eski güçlerini yeniden kazanmak için çaba gösterdikleri bir dönemdir. Donanmalarını kuvvetlendirmek için gösterdikleri gayret ve itibarlarını iade için giriştikleri savaşlar, hazinelerinin iflasından ve dahili karışıklıklardan başka bir sonuç vermemiştir.¹¹

İspanya ilişkilerindeki son evre de İspanya ve Osmanlı Devletleri'nin 1782 yılından itibaren yaşadıkları barış ve dostluk dönemi olarak ele alınabilir.¹² Bu dönemde Osmanlı Devleti izlediği diplomasi politikasını İspanya ile de sürdürmüştür.

İki imparatorluk cihan hakimiyeti fikrini gerçekleştirebilmek için etrafındaki devlet-beylikler ile mücadele etmiştir. Bu mücadelelerden sonra daha uzak hedefler için harekete geçmiştir aynı hedefe sahip olan iki imparatorluğun karşılaşmaları kaçınılmaz olmuştur. Bu durum Akdeniz' de yaklaşık üç yüzyıl süren bir mücadeleye yol açmıştır.

¹⁰ Arıkan -Toledo, **XIV.-XVI. Yüzyıllarda Türk-İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri**, s. 4.

¹¹ Arıkan, "XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 256.

¹² Hüseyin Serdar Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011, s. 13.

BİRİNCİ BÖLÜM

BAŞLANGIÇTAN XVIII. YÜZYILA KADAR OSMANLI- İSPANYA İLİŞKİLERİ

1.1. İlk İlişkiler

Birbirine benzer tarihi süreçlerden geçmiş olan Osmanlı ve İspanya devletleri dini ve dünyevi düşünceleri doğrultusunda, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından itibaren karşı karşıya gelmişlerdir.¹Türklerle İspanyolların ilk karşılaşmaları, Türk gazilerinin Bizans'ı iyiden iyiye sıkıştırmaya başladıkları bir devre tesadüf etmektedir. ² Müslüman-Türk baskısı altında çok sıkışan Bizans İmparatoru Andronikos Paleologos, bu baskıdan kurtulabilmek için Aragon kralından yardım talebinde bulundu.³ Aragon kralı, 1302 yılında Sicilya'da bulunan Roger de Flor'un kumandanlığındaki kuvvetlerini Bizans'a yardıma gönderdi. Flor'un kuvvetleri Osmanlı ordusunu Aydıncık'da mağlup ederek, Nisan 1304'te Alaşehir, 1305 yılında Lefke'yi ele geçirdi.⁴

Andronikos'un oğlu Mihail'in, Flor ve yakın arkadaşlarını bir ziyafet sırasında öldürmesi nedeniyle, Aragonlular Bizans'a düşman kesildi.⁵ Bunun üzerine, Aragonlular ile Osmanlılar arasında bir yakınlaşma meydana geldi ve bu yakınlaşma sonucunda Gelibolu'daki Aragonlular 1305 yılında Türklerin hizmetine girdiler. Türklerin elde ettikleri ganimetlerden 1/5 oranında pay alan Aragonlular, Türklerle işbirliklerine 1313'te bölgeden ayrılana kadar devam ettiler.⁶

Osmanlı Devleti ve İspanyol kuvvetleri İstanbul'un fethi sırasında bir kez daha karşı karşıya geldi. Bizans İmparatoru XI. Konstantinos Palaiologos, Katalan

¹ Tufan Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, 2013, s. 10.

² Sertuğ Galip İnan, XVI. Yüzyılda Osmanlı- İspanya İlişkileri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2012, s. 114.

³ Muzaffer Arıkan, "XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", **A.Ü.D.T.C.F. Dergisi**, Cilt: XXIII, S:3/4, Ankara, 1965, s. 240.

⁴ Tufan Turan, " Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", **History Studies International Journal Of History**, S: 4/3, Samsun, 2012, s.195.

⁵ Arıkan, "XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 240.

⁶ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 195.

Kralı II. Juan'dan yardım talep etti. Juan yardım talebine karşılık Limni Adası'nın kendisine verilmesini istedi. Konstantinos'un bu şartı kabul etmesi üzerine, Juan, büyük bir gemi ve bir miktar asker gönderdi. Pedro Julian'ın kumandasındaki 200 kişilik Katalan kuvveti, İstanbul'un fethi sırasında Venediklilerle birlikte Kumkapı'yı savundu.⁷ Bu Osmanlı Devleti ile İspanyolların ikinci kez karşı karşıya gelmelerini sağladı.

İstanbul'un fethinin ardından Papa III. Kalikst, Napoli ve Aragon Kralı V. Alfonso ile görüşerek onu Osmanlılara karşı oluşturulacak Haçlı donanmasına katılmaya ikna etti. V. Alfonso, 1457 yılında oluşturulan Haçlı donanmasına gerekli yardımı gönderdi. Donanma önce Limni Adasını daha sonra Taşoz Adasını ele geçirdi, müttefik donanması İmroz Adasını ele geçiremeyince geri dönmek zorunda kaldı. Müttefik donanmasının geri dönmesi üzerine Osmanlı donanması bu adaları tekrar ele geçirdi.⁸

Osmanlıların 1480'de Otranto'yu ele geçirmesi, iki devletin komşu olmasını sağladı. Bu sırada Venedik ile savaş halinde olan Katolik krallar (Kastilya kraliçesi İsaabel ve Aragon Kralı Fernando), Osmanlı Devleti ile dostluk antlaşması imzalayarak Venediklilere karşı üstün duruma geçmek istediler. 1483 yılında Kral Fernando, kendisine bağlı Napoli kralına, Osmanlılarla barış ve dostluk antlaşması imzalaması konusunda izin verdi. İmzalanacak antlaşmanın Aragon, Sicilya, Valensiya, Sardunya ve Mayorka'da da geçerli olacağını bildirdi. Osmanlıların Gırnata'daki baskının ortadan kaldırılmasını şart koşması ve İspanyolların buna yanaşmamaları üzerine müzakereler başarısızlıkla sonuçlandı. Bununla birlikte, Napoli Krallığı'nın 1494-98 yılları arasındaki Fransız saldırıları sırasında, Osmanlılardan yardım istemesi ve Osmanlı Devleti'nin bu talebe olumlu karşılık vermesi, barış görüşmelerinin iki taraf arasında bir yakınlaşmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır.⁹

Dostane ilişkilere rağmen Akdeniz'de iki taraf arasında mücadeleler devam etmekteydi. XV. yüzyıl sonlarında Akdeniz'de Kemal Reis, 1494 tarihinde Sultan II. Bayezid tarafından devlet hizmetine alındı ve Osmanlı deniz gücünün Venediklilerle, İspanyollarla ve Rodos Şövalyeleriyle mücadelesini daha da arttırdı. Kemal Reis, bu

⁷ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 195-196.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 29.

⁹ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 196.

dönemde İspanyollarla önemli mücadeleler gerçekleştirdi. ¹⁰ II. Bayezid'in donanmada yaptığı değişiklikler de göz ardı edilmemelidir. Bu sayede Osmanlı denizciliği gelişme göstererek çağın donanmaları ile aynı seviyeye gelmiştir. ¹¹

1501 yılında Venediklilerin yardım talepleri üzerine Fransa ve İspanya, bir miktar gemi ve askerini Venedik'in idaresine verdi ve müşterek donanma, Midilli Adasını kuşattı. Haberin İstanbul'da duyulmasının ardından Hersekoğlu Ahmet Paşa, donanma ile birlikte bölgeye hareket etti. Ancak bu sırada çıkan fırtına nedeniyle müşterek donanmanın geri çekilmesi, iki taraf donanmalarının karşılaşmasını engelledi. ¹²

1519 yılında Papalığın Osmanlılara karşı bir Haçlı donanması oluşturmaya çalıştığı sıralarda, İstanbul'da bulunan İspanya elçisi ile görüşen Sultan I. Selim, kendisine, İspanya kralının Osmanlılarla antlaşma yapmak istemesi durumunda, bir temsilci göndermesinin yeterli olacağını ifade etti. İspanya'yı Haçlı donanmasından ayırmaya çalıştı. Ancak bu barış teklifinden bir sonuç çıkmadı ve bu tarihten sonra iki taraf arasında özellikle Akdeniz'de şiddetli çatışmalar yaşanmaya başlandı. ¹³

1.2. Endülüs Müslümanları ve Osmanlı Devleti'nin Yardımları

Osmanlıların Endülüs Müslümanlarına yardımları erken dönem Osmanlı-İspanya ilişkilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Osmanlı sultanları, Endülüs Müslümanlarının durumlarından XV. yüzyılın son çeyreğinden itibaren haberdar olmuşlar ve onlara yardım etmek için farklı yöntemler izlemişlerdir. Reconquista (yeniden fetih) ülküsüyle faaliyetlerde bulunan İspanyollar, İber yarımadasındaki hakimiyetlerine darbe vuran Osmanlı yardımlarını engellemek amacıyla büyük çatışma ve savaşları göze almışlardır. ¹⁴

XV. asır ortalarında Anadolu'da, Türk-İslam alemi karşısında Hristiyan Bizans, İber'deki Hristiyan İspanya karşısında Müslüman Gırnata devletleri vardır. Osmanlılar 1453 tarihinde Bizans'ı tarih sahnesinden sildikleri halde, Katolik Krallar ancak 1492'de Gırnata Devletini ortadan kaldırabilmişlerdir. Uzun süren bir savaş neticesinde (1482-1492) İspanyolların Gırnatalılara karşı kazandıkları muvaffakiyet

¹⁰ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, II, s. 197-199.

¹¹ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, II, s. 197-199.

¹² Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 196.

¹³ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 196-197.

¹⁴ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 197.

Hristiyan aleminde derin yankılar yapmış, Türkler karşısında gerileyen Hristiyan alemi için bir nevi övünme ve teselli vesilesi olmuştur. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u, Katolik Kralların da Gırnata'yı zaptı birincisini İslam alemi, ikincisini de Hristiyan alemi nazarında lider durumuna getirmiştir.¹⁵

İspanyolların, “yeniden fetih” diye adlandırdıkları ve İspanya'daki Müslümanların ortadan kaldırılması için yaptıkları mücadelenin son safhasını 1481-1492 seneleri arasındaki devre teşkil eder. Aynı devre Osmanlılarda Şehzade Cem tehlikesinin hüküm sürdüğü devredir. II. Bayezid'in iç ve dış politikasına bu hadise damgasını vurmuştur.¹⁶

Bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nin denizcilik alanındaki teşkilâtı yeterli değildi, üstelik o dönemde Şehzade Cem'in Avrupa'da siyasi bir alet olarak kullanılması endişesiyle Gırnata'ya istenilen yardım yapılamamıştır.¹⁷

I.İsabel'in Kastilya Kraliçesi olması ve 1479 yılında Aragon Kralı II. Fernando ile evlenmesi sonucu iki krallığın birleşmesi İspanya'da yeni bir süreç başlattı. Bu birleşmenin ardından, Endülüs Müslümanlarına karşı saldırılar daha güçlü ve sistemli hale geldi. 1487 yılında Endülüs hükümdarı XI. Ebu Abdullah Muhammed, Sultan II. Bayezid'dan yardım istedi. Sultan Bayezid, Kastilya kral ve kraliçesine mektup göndererek işgal ve baskı politikasından vazgeçmelerini istedi ancak İspanya bu isteğe yaklaşmadı. Bunun üzerine, Sultan Bayezid Papa'ya elçi göndererek, Kastilya Kralı'nın Gırnata'daki Müslümanlara zarar vermesi durumunda, hâkimiyetindeki Hristiyanlara aynı şekilde muamele edeceğini bildirdi. Ancak Papa'nın girişimlerine rağmen İspanyollar kuşatmadan vazgeçmedi.¹⁸

Gırnata Devleti'nin 1482 tarihinde bir elçi göndererek Osmanlılardan yardım talebinde bulunması, Osmanlıların İslam dünyasının hakiki koruyucusu şöhretini ortaya koyan hadiselerin en önemlilerinden birisidir. Şehzade Cem tehlikesi sebebiyle arzu edildiği şekilde yardım yapamayan Osmanlı Devleti Kemal Reis kumandasında bir donanmayı İspanyollara karşı Batı Akdeniz'e sevk etti. İspanya, Napoli, Sicilya ve Papalığı telaşa düşüren ve geniş savunma tedbirleri almalarına sebep olan bu hareket, 1488 ilkbaharında meydana gelmiştir. Bu tarihten itibaren Türklerle İspanyollar arasındaki roller değişmiş, V. Alfonso'nun Türkler üzerine vasıtalı olarak yapmakta olduğu baskıların yerini, Türkler tarafından İspanya'ya

¹⁵ Arıkan, “XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış”, s. 245.

¹⁶ Arıkan, “XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış”, s. 245.

¹⁷ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, II, s. 195.

¹⁸ Turan, “Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, s. 197.

yapılan fiili baskılar almıştır. Başka bir deyimle, Türkler Batı Akdeniz'de taarruzlara, İspanyollar da bu tehdit karşısında tedbirler almaya başlamışlardır.¹⁹

Endülüs'ün “son kalesi” olarak da ifade edilen Gırnata şehrinin 9 aylık bir direnişten sonra 1492 yılında yapılan anlaşmayla Hristiyanlara teslim edilmesiyle, Endülüs Müslümanlarının sekiz asır süren İspanya hakimiyeti sona erdi. İspanyolların “megali ideası” olarak görülen Endülüs'ü yeniden ele geçirme hareketinin askeri ve siyasi evresi tamamlanmış oldu. Beni Ahmer (Nasri'ler) Devleti'nin başkenti Gırnata, 56 maddeden oluşan bir antlaşmayla Hristiyanlara teslim edildi. Antlaşma, Müslümanlar'ın sosyo-kültürel yaşamları ile din, mal, can ve nesil emniyetini garanti altına alan hükümlerden oluşuyordu. Fakat, bu taahhütlere rağmen teslim antlaşmasındaki Müslümanların haklarını garanti altına alan hükümlere kısa bir süre için (7 yıl) İspanyol yönetimi tarafından riayet edildi. 1499 yılından sonra İspanyol yönetimi, İspanya'da “tek din” ve “tek ulus” politikaları doğrultusunda harekete geçti.²⁰

Granada Antlaşması'na göre, İspanya'da kalacak Müslümanlara kötü muamele edilmeyecek, mülklerine, camilerine, evlerine ve geleneklerine dokunulmayacaktı. Kuzey Afrika'ya gitmek isteyenlerin taşımacılığında İspanya kralları sorumlu olacaktı. Ayrıca Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için iki tarafın temsilcilerinin yer alacağı bir meclis oluşturulacaktı.²¹ Hristiyanların hakimiyetinde kalıp, Endülüs'den göç etmeyen Müslümanlara “Müdeccen/Mudejar adı verilmiştir.”²²

İspanyolların tek din ve tek ulus düşüncesiyle Yahudilere karşı tavrı daha sert oldu. Bunun en önemli sebebi, Fernando'nun, Reconquista'nın ağır faturasını karşılayabilmek amacıyla, yüklü miktarda borç para aldığı Yahudilere, borçlarını ödeyemeyeceğini anlaması ve çareyi onları topraklarından kovmakta bulmasıdır. Fernando 31 Mart 1492'de yayınladığı fermanla, dört ay içerisinde Hristiyanlığa dönmeyen Yahudilerin ülkeden kovulacağını ilan etti. Kendilerine ülkeden ayrılmak Hristiyanlığa geçmek veya ölmek dışında seçenek bırakılmayan Yahudiler, mallarını

¹⁹ Muzaffer Arıkan ve Paulino Toledo, **XIV.-XVI. Yüzyıllarda Türk-İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri**, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi, Ankara, 1995, s. 30.

²⁰ Feridun Bilgin, “Gırnata'nın İşgali (1492) Sonrasında Endülüs'teki Müslümanların Asimilasyonu”, **Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 2, Mardin, 2010, s. 56-57.

²¹ Turan, “Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, s. 197-198.

²² Bilgin, “Gırnata'nın İşgali (1492) Sonrasında Endülüs'teki Müslümanların Asimilasyonu”, s. 56.

düşük bedellerle satmaya başladılar. Temmuz 1492’de yaklaşık 90 bin Yahudi ülkeden zorla çıkarıldı.²³

Yahudilerin ülke dışına sürgün edilmesinden sonra Hristiyan olma ya da ülkeyi terk etme seçenekleriyle yüz yüze bırakılan Endülüs Müslümanları’nın (Müdeccenler-Moriskolar) ahlaki ve insani ilkelerden yoksun olarak başlayan bu yeni sürece karşı üç farklı tepki söz konusu olmuştur. Bir kısmı Hristiyan görünerek “takiyye” yaptı, bir kısmı baskılara karşı bir çok yerde isyana kalkıştı, bir kısmı da Müslümanların idaresindeki topraklara hicret etti. Hicret edilen yerler arasında bulunan Tunus’a gelenler, başkent Tunus (XIII. asırdan beri başkent olarak kullanılıyordu) (Epalza, başta olmak üzere Sfax, Gabes ve Susa gibi şehirlere yerleşmişlerdir.²⁴ İspanya’da kalan ve din değiştirme seçeneği hayatta kalma şartı olarak kendilerine sunulan müslüman (Moriskoslar) ve Yahudilerin (Marranes) engizisyon tarafından sürdürülen takibi buna rağmen devam etti. Giderek Hristiyanlığa geçmiş olmak da yetersiz kaldı ve daha sonraki nesillerde, özellikle devlet memurluklarında ve kilisede yükselebilmek için “kanın temiz olması” şartı aranır oldu.²⁵ İspanya yönetimi çeşitli fermanlar çıkardı. Endülüs Müslümanlarını Hristiyanlaştırmaya yönelik çıkarılan bu fermanlar ile Müslümanların yaşamları zorlaştırılıyor, ülkeyi terk etmeleri için katı kurallar uygulanıyordu.²⁶

Sultan II. Bayezid, Yahudilerin İspanya’da yaşadıkları baskılara karşılık, imparatorluk genelinde Yahudilerin cezalandırılmalarını veya sınır dışı edilmelerini yasaklayan ve onlara şefkatle davranılmasını emreden fermanlar çıkardı.²⁷ Yahudilere karşı izlenen dostane politikalar sonucu, Osmanlı Devleti’ne sığınan Yahudiler, ülkenin çeşitli bölgelerine yerleştirildiler. Portekiz’e göç eden Yahudiler ise, 1496 yılında oradan da kovularak, yine Osmanlı Devleti’ne sığındılar.²⁸

Ebu Abdullah’ın 1493 yılında Fas’a göç etmesinin ardından, İspanyolların Müslümanlara karşı tutumu değişti. İslami ibadetler yasaklandı ve dini eserler toplatılarak imha edildi. Bu süreçte Endülüs Müslümanları, 1501-1502 yıllarında II. Bayezid’den tekrar yardım istediler. II. Bayezid, 1505 yılında Kemal Reis

²³ Turan, “Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, s. 197-198.

²⁴ Feridun Bilgin, “ Osmanlı Hakimiyetindeki Tunus’a Endülüs Müslümanlarının (Müdeccenler-Moriskolar) Göçleri (XVI.-XVII. Asırlar)”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 8, S. 1, 2013, s. 32.

²⁵ Kemal Beydilli, “İspanya” , **DİA**, Cilt: XXIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 163.

²⁶ Bilgin, “Gırnata’nın İşgali (1492) sonrasında Endülüs’teki Müslümanların Asimilasyonu”, s. 59-75.

²⁷ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 17.

²⁸ Turan, “Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, s. 198.

kumandasında bir donanmayı Endülüs Müslümanlarının yardımına gönderdi. Kemal Reis, İspanya kıyılarını ve Balear Adaları'nı vurdu ve çok sayıda Yahudi ve Müslüman'ı kurtararak Kuzey Afrika'ya taşıdı.²⁹ Hicrete zorlanan İspanya Müslümanlarının, Kuzey Afrika'ya göç etmelerine yardım ettiler ve onları gemileriyle taşıdılar. Aynı zamanda İspanyol monarşisi, Yahudileri de Hristiyan yapmak, olmazsa ülkeden atmak istemişti. Osmanlı Devleti, Yahudilere (Sefardik Yahudileri) sahip çıktı ve onları himayesi altına alarak gemilerle Türkiye'ye nakletti. Göçmen Yahudiler, Rumeli'deki şehirlerde, Avlona ve Selanik'te, Filistin'de Safed'de yerleştirildi. İspanyol yarımadasından göçen bu Yahudiler, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik, sosyal hayatında önemli rol oynamıştır.³⁰

XVI. yüzyıl boyunca İspanyol idaresinin Müslümanları Hristiyanlaştırmak için aldığı tedbirler hemen hemen hiç fayda vermemiş, aksine bu yüzyılın belirli tarihlerinde Müslümanlar tarafından çıkarılan birkaç büyük isyanın nedenlerini oluşturmuştur. 1613'te İspanya Kralı III. Felipe'nin çıkardığı fermanla İber yarımadasında yaşayan Müslümanların neredeyse tamamına yakınının sürülmesi kararlaştırılmış ve böylece Müslüman problemi çözülmeye çalışılmıştır.³¹

Sultan I. Selim döneminde, Safevilerle yapılan savaşlar ve uzun seferler sırasında, Moriskolara büyük bir yardım yapılamadı. 1519'da Endülüs Müslümanları, Sultan I. Selim'e bir mektup göndererek yardım istediler. Bu dönemde, Kemal Reis ve Barbaros Hayreddin çok sayıda Müslüman'ı gemileriyle Kuzey Afrika sahillerine taşıdı.³²

Barbaros Hayreddin, Endülüs Müslümanlarını kurtarmak amacıyla, İspanya kıyılarına seferler düzenledi. Sadece 1529 yılında yapılan 7 seferde, yaklaşık 70 bin Endülüs Müslümanı, Cezayir'e nakledildi. Barbaros, bu seferler sırasında karaya asker çıkararak, İspanyol askerlerini zor durumda bıraktı. Barbaros Hayreddin, Kaptanıderya olarak atanmasının ardından, 1534 yılında Tunus'u ele geçirerek, burayı Endülüs Müslümanlarına yardım edebilmek ve İspanya'ya seferler düzenlemek için bir üs haline getirdi.³³

V. Carlos, Moriskolara yapılan yardımları engellemek amacıyla, 1541'de Cezayir'e saldırdı. Ancak Carlos'un ordusu, Cezayir'de büyük bir bozguna uğradı.

²⁹ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 198.

³⁰ Halil İnalcık, "İspanyol-Türk İlişkilerine Kuşbakışı (1300-1584)", **Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu**, Ed. Özlem Kumrular, Doğan Kitap, İstanbul, 2008, s. 24-25.

³¹ İnan, XVI. Yüzyılda Osmanlı- İspanya İlişkileri, s. 38.

³² Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)" s. 198.

³³ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 198.

Sultan Süleyman Macaristan seferleri nedeniyle Endülüs Müslümanlarına daha fazla yardım gönderemediyse de 1543'te İspanya kalelerini vurmak için Hayreddin Paşa'yı görevlendirdi. Osmanlı donanmasının Akdeniz'deki faaliyetleri ve İspanyollarla mücadeleleri, 1547-62 yılları arasında İspanya'daki Müslümanlara yönelik baskıların azalmasını sağladı.³⁴

Turgut, Piyale ve Salih Reislerin kaptanıderyalıklarında, İspanya'ya düzenlenen seferlerde, çok sayıda Endülüs Müslümanı, Kuzey Afrika'ya taşındı. 1568-70 Granada isyanı sırasında, Osmanlı Devleti İspanya'ya doğrudan müdahale edemediyse de, Sultan II. Selim, 1570 yılında Uluç Ali Paşa'dan Endülüs Müslümanlarına yardım etmesini istedi.³⁵ Ali Paşa, İspanya'ya düzenlediği seferlerde, binlerce Müslüman ve Yahudi'yi Kuzey Afrika'ya taşıdı. Osmanlı Devleti, Kıbrıs fethi ve onu takiben Osmanlı donanmasının 1571 yılında İnebahtı Savaşı'nda mağlup olması nedeniyle, Endülüs Müslümanlarına daha fazla yardım gönderemedi. Osmanlı Devleti bu yerlerin kendisinden uzak olması ve dış ilişkilerde başka problemlerle uğraşmasından dolayı buraların yardımını Cezayir Beyleri'ne bırakmıştır.³⁶

Sultan III. Murad döneminde, İran ve Avusturya seferleri nedeniyle, Endülüs Müslümanlarına yardım edilemedi. Bu sırada, Endülüs Müslümanları, III. Felipe'nin çıkardığı bir kararname ile İspanya'dan kovuldular. Yaklaşık 500 bin Endülüs Müslümanı, mallarını ve mülklerini bırakarak, Kuzey Afrika, Fransa, İngiltere, İtalya ve Osmanlı Devleti'ne göç etmek zorunda kaldı. Bu göç sonrasında, Sultan I. Ahmed, İngiltere Kralı I. James'e, Venedik Doçu Leonardo Donato'ya ve Fransa Kralı IV. Henry'ye mektuplar yazarak, ülkelerine göç eden Müslümanların, Osmanlı topraklarına ulaştırılması konusunda, bu devletlerin yardımlarını istedi. Osmanlılar, gerek İspanya'nın uzak olması ve gerekse kendi mücadeleleri nedeniyle, Endülüs Müslümanlarına büyük ölçekli bir yardım hareketine girişemedi ve Endülüs Müslümanları ve Yahudilerin İber Yarımadası'ndan kovulmalarına engel olamadı. Yine de izlenen politikalar sayesinde, çok sayıda Endülüs Müslümanı ve Yahudi, İspanyol baskısından kurtarılarak, Kuzey Afrika'ya ve Osmanlı Devleti'nin çeşitli vilayetlerine yerleştirildiler. Osmanlı hükümdarları, uzun yıllar baskı altında yaşadıkları sonra ülkelerine yerleşen Endülüs Müslümanları ve Yahudilerin

³⁴ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 198-199.

³⁵ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 199.

³⁶ Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, II, s. 196.

rahatlarını ve refahlarını sağlayabilmek amacıyla vergi almamak ve onlara vakıf gelirleri bağladılar.³⁷

1.3. Akdeniz Mücadeleleri ve Siyasi Gelişmeler

Osmanlı Devleti ve İspanya'nın Akdeniz'e olan ilgisi çok erken tarihlere dayanmaktadır. Her iki devlet de uzun süre Akdeniz'de hakimiyet tesis etme çabasında bulunmuştur. Osmanlıların, Batı Akdeniz'deki faaliyetleri Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzanmaktadır. Nitekim 1480 yılında Gedik Ahmet Paşa komutasında bir Osmanlı ordusu, İtalya'nın güneyine çıkartma düzenleyerek Otronto'yu ele geçirdi. Osmanlı Devleti, 1494'te Kemal Reis'i Osmanlı hizmetine alarak Akdeniz'deki denizcilik faaliyetlerini güçlendirdi. Kemal Reis'in yaptığı ıslahat çalışmaları ve II. Bayezit'in hususi alakası ile Osmanlı donanması, Akdeniz'in en kuvvetli donanmalarından biri haline geldi. 1499-1502 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Venedik savaşları, XVI. asrın başlarında, donanmanın başarısını ortaya koyması açısından önemli bir yere sahiptir. Osmanlıların kazandığı muvaffakiyet, Akdeniz hakimiyetine bir başlangıç teşkil etmesi açısından büyük değer taşımaktadır. Bu zaferle birlikte Osmanlılar, Batı Akdeniz yollarına ulaşma fırsatı elde etmiştir.³⁸

XV. Yüzyılın sonlarında iç bütünleşmesini tamamlayarak Endülüs Devletine son veren ve Avrupa ve Amerika kıtalarında yayılan İspanya, bu güç ve büyüklüğüne rağmen önceleri bağımsız ve XVI. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Osmanlı'ya bağlı olarak Akdeniz ve Mağrip kıyılarında hüküm süren Müslüman denizcilerin saldırılarıyla baş edemez durumdaydı. Devrin en güçlü büyük Müslüman devleti olan Osmanlı, bu denizcileri teşvik ve desteklemek suretiyle hem rakibi olan İspanya'yı yıpratıyor hem de Endülüslü Müslümanlara yardım sağlıyor, onların İslam topraklarına göç etmelerini kolaylaştırıyordu.³⁹

XV. yüzyılın sonlarında İspanya, Akdeniz'de hakimiyet tesis ederek, Avrupa dünyası için büyük öneme sahip olan doğunun hazinelerine, baharat, ipek gibi ürünlerine ve Afrika altınlarına ulaşmak istiyordu. Katolik Kral Fernando, 1492

³⁷ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 199.

³⁸ Faruk Bal, "XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz'de Rekabet", **Öneri Dergisi**, Cilt: 9, S. 36, 2011, s. 202.

³⁹ Lütfi Şeyban, **Mudejares ve Sefarades/Endülüslü Müslüman ve Yahudilerin Osmanlı'ya Göçleri**, İz Yayınları, İstanbul, 2007, s. 196.

yılında Gırnata'yı ele geçirdikten sonra tüm çabasını Akdeniz'e yöneltti. İktisadi anlamda Akdeniz'le bütünleşerek baharat yolunu elde etmek istiyordu. Ekonomik hedeflerini iki ana alana ayırmıştı. İlk hedefi Endülüs ve Sicilya buğdayını elinde tutarak, temel gıda maddesi olan tahıllarda fiyat istikrarını korumaktı. İkincisi ise Rodos, Kıbrıs ve İskenderiye üçgenine hakim olarak ipek, şap, deri ve özellikle de geleneksel baharat ticaretine ortak olabilmektir.⁴⁰ Özellikle de İber Yarımadasında Müslümanların siyasi varlıklarının sona erdirilmesinden sonra İspanyol kuvvetleri Kuzey Afrika kıyı kesimlerinde önemli üsler elde etmişlerdi. Bununla beraber bu üsler çoğunlukla iç kesimlerden kopuk ve İspanya anakarasından deniz yoluyla gelecek lojistik desteğe bağımlıydılar. Osmanlı denizcilerinin Kuzey Afrika kıyılarında ve Batı Akdeniz bölgesinde faaliyet göstermeleriyle bu savunma noktaları bir bir düşmeye başladı.⁴¹

XVI. yüzyılda iki taraf arasındaki mücadele, Avrupa'da doğal bir ittifak sistemi oluşturmuştur. İspanyollar, V. Carlos'un Kutsal Roma-Germen imparatorluğu sırasında, Napoli, Toskana, Sicilya, Hollanda, Belçika, Avusturya ve Alman prensliklerini yönetimi altında tuttuğu için, kendi yönetiminde bir ittifak sistemi oluşturmuş oluyordu. Bu sisteme, Osmanlılarla mücadele içerisinde olan Venedik ve Papalık devletleri de dahildi. Osmanlılar ise, yüzyılın başlarından itibaren İspanyollara karşı Fransızlarla ittifak kurmuşlar ve İspanya'ya birçok ortak hareket yapmışlardır. Ayrıca, İspanyollara karşı hareket içerisinde olan İngiltere ve İskoçya ile Hollanda'daki bağımsızlık savaşçıları da Osmanlı Devleti'nin müttefikleri konumundaydı. XVI. yüzyılda Avrupa'da kurulan bu iki blok arasında büyük çatışmalar yaşanmıştır.⁴²

Akdeniz'de Osmanlı ile İspanya arasında doğrudan ilk çatışma Kemal Reis'in 1505 senesinde Endülüs Müslümanlarına yardım amacıyla İspanya kıyılarına vurmasıyla başladı. Kemal Reis, İspanya kıyılarına düzenlediği akınlar sonucunda bir kısım Müslüman ve Yahudi'yi kurtararak Osmanlı topraklarına getirmiştir.⁴³

XVI. yüzyılın başlarında, İspanyolların Doğu Akdeniz'e ulaşarak buralardan pay alma hedefi başarısızlıkla sonuçlandı. İspanya'nın İtalya, Tunus ve Malta üzerindeki çabaları gerçekleşmedi. Bu arada Osmanlı Devleti'nin ilerleyişi devam

⁴⁰ Bal, "XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz'de Rekabet", s. 203.

⁴¹ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011, s. 14-15.

⁴² Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 213.

⁴³ Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, II, s. 348.

etmekteydi. Osmanlı Devleti İnebahtı, Moron ve Koron'u ele geçirerek Korint körfezine yaklaştı. Yavuz Sultan Selim'in 1516-1517 tarihlerinde Mısır'ı almasıyla, Osmanlı Devleti gücü kendini Kuzey Afrika ve İspanya'da da hissettirmeye başladı. 1522 yılında Rodos'un fethi, Osmanlıların Akdeniz'de elde ettiği önemli bir başarıdır. Bu tarihten itibaren Batı Akdeniz'de Osmanlı Devleti'nin ilerlemesi devam etti.⁴⁴

Osmanlı Devleti'nin Orta ve Batı Akdeniz' de ilerlemesini durdurmaya çalışan İspanya başarılı olamadı. Üstünlük sağlama çalışmaları İspanya aleyhinde sonuçlanmaya başladı. Akdeniz'deki Osmanlı -İspanyol çatışması V. Carlos'un hizmetine giren Andrea Doria'nın 1532 yılında Mora yarımadasında bulunan Koron'u işgal etmesi ile alevlenmişti. Ancak İspanya'nın Doğu Akdeniz 'de elde ettiği bu yeri uzun süre elde tutması lojistik sorunlar nedeniyle mümkün değildi ve nihayetinde Koron Osmanlı Devleti tarafından geri alındı. İspanyolların Koron saldırısı sonrası Cezayir'i üs olarak kullanan ve özellikle İspanyollara karşı gaza anlayışı ile savaşan Barbaros Hayreddin,⁴⁵ 1529'da Cezayir'deki İspanyol kalesini ele geçirmek için harekete geçti. Cezayir kalesinin ele geçirilmesiyle Osmanlılar denizcilikte kullanabilecekleri bir limana sahip oldular ve İstanbul ile olan irtibatlarını çok daha emniyetli hale getirdiler. Barbaros 1533 senesinde İstanbul'a çağrılarak kendisine Kaptan -ı Deryalık görevi verildi.⁴⁶

1530 yılının sonlarında, V. Carlos, Barbaros'u Osmanlılardan koparmak, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki ilerleyişini durdurmak ve hazine ve ordularını rahatlatmak amacıyla, barış imzalanmasını istedi. Bunun üzerine Andrea Doria ve Barbaros Hayreddin arasında müzakereler başladı. Barbaros, V. Carlos'u oyalamak amacıyla başlattığı bu barış görüşmeleri sırasında, İspanyolların hizmetine girmek ve onların müttefiki olmak istediğini belirtti. Bununla birlikte, Barbaros'un müzakereleri sürekli geciktirmesi, İspanyollarda tereddüde neden oldu. Bu nedenle müzakereler bir sonuç vermedi ve iki taraf arasındaki savaş hali devam etti.⁴⁷

Cezayir'i kontrolü altında tutan Barbaros Hayreddin Paşa, Tunus'u 1534 yılında ele geçirdi. Sicilya suyolunun güneyinde Tunus gibi bir yere sahip olmak Osmanlı Devleti'ne Batı ve Doğu Akdeniz arasında daha rahat ulaşım sağlayabilirdi. V. Carlos hem İspanya kontrolünde olan Napoli ve Sicilya'nın güvenliğini sağlamak

⁴⁴ Bal, "XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz'de Rekabet", s. 204.

⁴⁵ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 18-20.

⁴⁶ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, II, s. 350.

⁴⁷ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 204-205.

hem de Osmanlı Devleti'nin Batı Akdeniz'e geçişlerini sınırlamak için 1535 yılında Tunus üzerine bizzat sefere çıktı. İspanyol kuvvetlerinin başarısı sonucunda Barbaros Hayreddin Paşa Cezayir'e çekilmek zorunda kaldı.⁴⁸

Papa III. Paul, 1538 yılında Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de ilerlemelerini durdurmak amacıyla Hristiyan krallarını birleştirmeye karar verdi. Bu çerçevede, Venedik ve İspanya ile yaptığı ittifak müzakerelerinde, Venedik'in 82, İspanya'nın 82 ve Papalığın 36 savaş gemisi ile ittifaka katılmaları ve donanmalarının Korfu'da bir araya gelmeleri kararlaştırıldı. Müttefik donanması, 25 Eylül 1538'de Korfu'dan hareket ederek, Osmanlı donanması Preveze önlerindeyken bölgeye ulaştı. Osmanlı donanmasının sağ kanadını Turgut Reis, sol kanadını Salih Reis ve merkezini de Hayreddin Paşa kumanda ediyordu. Hayreddin Paşa, 28 Eylül'de Andrea Doria ve Capello komutasındaki müttefik donanması ile Preveze önlerinde karşı karşıya geldi. Osmanlı donanmasının çevik hücumları karşısında büyük kayıplar veren müttefik donanması kaçarak uzaklaştı. Savaşta, 128 müttefik gemisi batırıldı ve 3000 civarında esir alındı. Bu savaşla, Akdeniz'deki üstünlük Osmanlı Devleti'ne geçti.⁴⁹

V. Carlos Osmanlıları Kuzey Afrika'dan tamamen söküp atmak için 1541 yılında Cezayir'e saldırdı. Ancak bu saldırı olumsuz hava koşulları ve Cezayir'i savunan Hadım Hasan Ağa'nın etkili savunması sonucu İspanyolların ağır kayıplar vererek geri çekilmeleriyle sonuçlandı.⁵⁰

Avrupa'da İspanya ile mücadele eden Fransa, 1525 yılındaki Pavia yenilgisinden itibaren Osmanlı Devleti ile yakınlaşmayı stratejik bir yaklaşım olarak benimsemiş, bu amaçla İstanbul'a elçiler göndermişti. XVI. yüzyıl boyunca Fransa, İngiltere ve Hollanda devletleri Avrupa'da İspanyol hegemonyasına karşı Osmanlı Devleti'ni bir güvence olarak görmüşlerdi. Osmanlılar da Avrupa Hristiyan dünyasını bölmek ve muhtemel bir haçlı seferine engel olmak için bu devletler ile yakınlaşmayı temel strateji olarak benimsemişlerdi. Bu politikanın en önemli ayağı olan Osmanlı-Fransa ittifakı en somut örneğini 1543-44 seferinde vermiş ve Osmanlı donanması Fransa'nın Toulon limanında kışlamıştı.⁵¹

⁴⁸ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 206.

⁴⁹ Turan, "Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 207.

⁵⁰ Selim H. Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", *Avrasya Etüd Dergisi*, S.40, Ankara, 2011, s. 287-300.

⁵¹ Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", s. 287-300.

Sinan Paşa'nın komutasındaki Osmanlı donanması 1551'de Trablus 'u ele geçirdi.⁵² Kuzey Afrika'nın Osmanlı himayesine girmesiyle Türkler, dört yüzyıldan beri Müslümanların elinden çıkmış olan Akdeniz hakimiyetini Hristiyanlardan almış oluyordu. Kuzey Afrika'da Osmanlı hakimiyetinin kurulması, ticaret yollarının güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra Akdeniz hakimiyetinin devamı için de önemli olmuştur. Aynı zamanda Garp Ocaklarında Osmanlı egemenliği İspanya'da yaşayan Müslümanlar için de önemli idi. Çünkü burada yaşayan Müslümanlar zaman zaman Cezayir'den yardım talebinde bulunuyorlardı. Kuzey Afrika'da Osmanlı Devleti egemenliğinin kurulması Akdeniz'de Müslümanları üstün konuma getirirken bu bölgeleri Portekiz ve Batı işgalinden de korumuştur.⁵³

Avrupa'daki Protestan hareketleri ile uğraşan V. Carlos bu harekete müdahale edememişti. 1556 yılında Carlos, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu topraklarını kardeşi ve oğlu arasında bölüştürerek tahttan çekildi. Bu düzenlemeye göre Avusturya, Bohemya, Macaristan, Hırvatistan ve imparatorluk tacı kardeşi Ferdinand'a; İspanya tacı, kolonileri, Hollanda ve İtalya'daki topraklar ise oğlu Felipe'ye bırakılmıştı. Amcası Ferdinand Osmanlılarla Güneydoğu Avrupa'da karşılaşırken, II. Felipe (1556-1598) Akdeniz'de Osmanlı tehdidini ortadan kaldırma görevini üstlenmişti.⁵⁴

Geniş bir imparatorluk devralan II. Felipe bu imparatorluğun yapısal ve mali zayıflıkları ile karmaşık bir sorunlar ağını da üstlenmek durumunda kalmıştı. Birçok krallık ve otonom eyaletten oluşan İspanyol İmparatorluğu sadece karar verme sürecinde değil aynı zamanda vergi ve askere alma politikalarında da büyük güçlüklerle karşılaşmaktaydı. Dış politikada ise İspanya aynı anda Fransızlarla, Hollanda'daki Protestan isyanı ile ve Akdeniz'de İspanyol topraklarını tehdit eden Osmanlı tehlikesi ile mücadele etmek zorundaydı.⁵⁵

II. Felipe Akdeniz'deki Osmanlı tehdidini ortadan kaldırmak için Cerbe'ye saldırı emri verdi. İspanyol kuvvetleri Cerbe adasını alabildiler ancak bu başarı Osmanlı karşı saldırısı sonucu büyük bir yenilgiye dönüştü. Osmanlı donanması 1565 yılında Akdeniz'de Müslüman hacılara saldıran Hristiyan korsanları yok etmek ve güvenliği sağlamak amacı ile Malta'yı kuşattı. Ancak kuşatmanın uzaması, bir

⁵² Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 16.

⁵³ Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", s. 287-300

⁵⁴ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 16.

⁵⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 17.

İspanyol yardım birliğinin Malta'ya çıkması ve donanma harekatı için uygun olan ilkbahar-yaz mevsiminin geçmesi ile Osmanlılar geri çekilmek zorun da kaldılar.⁵⁶

Osmanlılar, Akdeniz hakimiyetinin gerçekleşebilmesi için, Doğu Akdeniz'in kilidi konumundaki Kıbrıs'ı ele geçirmek zorunda olduklarını biliyorlardı. Anadolu ve Suriye kıyılarına çok yakın bir konumda bulunan ve ticari açıdan büyük önem taşıyan Kıbrıs, Venediklilerin egemenliğindeydi. Venedikliler adayı Doğu Akdeniz'deki korsanlık ve ticaret faaliyetleri için üs olarak kullanmaktaydı. Bu adanın ele geçirilmesi, Osmanlıların, İspanyollara karşı üstünlüğünü arttırmasını sağlayacaktı. Sultan II. Selim, Güney Anadolu sınırlarına yakın bir konumda bulunan bu Venedik adasını ele geçirmek için 1570 yılında harekete geçti. 22 Temmuz'da Osmanlı ordusu, Kıbrıs ordusunun konuşlandığı Lefkoşa'ya ulaştı ve şehri ele geçirdi. Osmanlı kuvvetleri, yaklaşık 11 ay süren kuşatma sonrasında, 1 Ağustos 1571'de Gazimagusa'yı ele geçirdi ve Kıbrıs Osmanlı hakimiyetine girdi.⁵⁷ Adanın fethiyle Arabistan, Mısır ve Filistin'de gerçekleştirilen savaşlar desteklenebilecekti. Adanın alınmasıyla Doğu Akdeniz ticareti tamamıyla Osmanlı kontrolü altına girmekteydi.⁵⁸

Kıbrıs'ın ele geçirilmesi her ne kadar Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki konumlarını güçlendirmiş olsa da Venedik'i umutsuz bir şekilde Papalık ve İspanya ile Osmanlı karşıtı bir ittifakın kucağına itmişti. Müzakereler sonucunda Papalık, Venedik ve İspanya arasında Kutsal İttifak 20 Mayıs 1571'de imzalanmış ve birleşik Hristiyan armadasının başına Don Juan de Austria getirilmişti. Anlaşmaya göre donanmanın masrafları ittifakı oluşturan devletlerin gücüne göre bölüşülecekti. Hristiyan armadası Osmanlı donanması ile 7 Ekim 1571 tarihinde İnebahtı körfezinde karşılaştı.⁵⁹ Savaş tam bir Osmanlı bozgunu ile sonuçlandı.⁶⁰ Osmanlı'nın kaybı maddi olmaktan ziyade manevi idi. Osmanlı'nın yenilmez şöhreti yıkılmış, yenilebileceği fiilen ispat edilmişti.⁶¹ Bu savaş Akdeniz'de Türk emenliğinin sona erdiği anlamına gelir.⁶² Avrupa'nın ortaçağda başarılı olduğu

⁵⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 17.

⁵⁷ Turan, "Çatışmadan Ateşkesine Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)", s. 209-210.

⁵⁸ Bal, "XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz'de Rekabet", s. 205.

⁵⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 37.

⁶⁰ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 18.

⁶¹ Yılmaz Öztuna, **Osmanlı Devleti Siyasi Tarihi**, Cilt: I, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006, s. 221.

⁶² İnalıcık, "İspanyol-Türk İlişkilerine Kuşbakışı (1300-1584)", s. 25.

en büyük “haçlı seferi” İnebahtı savaşıdır.⁶³ İnebahtı başarısından cesaret alan Don Juan de Austria 1573 yılında Tunus’u ele geçirdi ve La Goletta’da bir İspanyol garnizonu bıraktı. Bununla beraber Tunus Osmanlıların karşı taarruzunun hedefi olarak seçilmişti ve Sinan Paşa ertesi yıl Tunus’u geri aldı.⁶⁴ Osmanlı hakimiyeti Kuzey Afrika’da Fas kıyılarına kadar uzanmıştır. Fakat İnebahtı yenilgisi atlatılamamıştı.⁶⁵

İnebahtı Savaşı’nda Osmanlı donanmasının yaşadığı ağır yenilgi ile Avrupa’da Osmanlıların yenilmezliği efsanesi yıkıldı. Ancak Kutsal İttifak bu başarıdan yeterince istifade edemedi. Osmanlılar donanmalarını ertesi yıla kadar daha güçlü bir şekilde yeniden inşa ettiler ve Akdeniz’de uzun süreli bir güç boşluğuna izin vermediler. Venedik, Fransız elçisi François de Noailles’in de girişimleriyle Osmanlı İmparatorluğu ile 7 Mart 1573’te ayrı bir barış antlaşması imzalayarak ittifaktan çekildi.⁶⁶ Böylece kutsal ittifak parçalandı.⁶⁷ Noailles aynı zamanda Osmanlılarla Avusturya Habsburgları arasında çatışmanın alevlenmesini engellemeye çalışıyordu. Böylece Osmanlı Devleti diğer cephelerde rahatsız edilmeden kuvvetlerini İspanya üzerine sevk edebilecekti. Tunus’un 1574’te Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi Akdeniz’deki son büyük donanma hareketi oldu. Bu tarihten sonra Osmanlı ve İspanya imparatorlukları Akdeniz merkezli büyük çatışmaları ve donanma hareketlerini terk edip yerlerini korsanlara bıraktılar.⁶⁸

İnebahtı savaşı sonucu, kutsal ittifakın elde ettiği zaferden yararlanamamasıyla İspanyollar da Osmanlı Devleti ile ateşkes yapmanın yollarını aramaya başladılar.⁶⁹ Ekim 1572’de müttefik donanmasının dağılması üzerine, Maltalılar ve Fransızlarla ittifak girişimleri başarısız olan ve Akdeniz’de yalnız kalan II. Felipe, 1574’te Tunus’un kaybı ve 1575 yılında devletin iflas etmesinin de etkisiyle, üzerindeki baskıları ortadan kaldırmak için diplomatik yollar izlemeye karar verdi. Osmanlıların Batı’da genişlemesinin sona erdiğine inanan II. Felipe, Osmanlılarla bir barış antlaşması imzalamak için gizli bir girişimde bulundu.⁷⁰

⁶³ Özlem Kumrular, **Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008, s. 122.

⁶⁴ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 18.

⁶⁵ Bülent Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, **Türkler ve Deniz**, Ed. Özlem Kumrular, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 269.

⁶⁶ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 18-19.

⁶⁷ Bal, “XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz’de Rekabet”, s. 205.

⁶⁸ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 19.

⁶⁹ Bal, “XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz’de Rekabet”, s. 205.

⁷⁰ Turan, “Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, s. 212.

1571 Tarihinden sonra iki ülke arasında fiili bir savaş hali ortaya çıkmamıştır. Buna rağmen, İspanya Osmanlı Devleti ile dostluk münasebetleri kurmaya yanaşmamıştır. Milli bütünlüğünü gerçekleştirmek için Endülüslülere veya Araplara karşı yedi asır kadar sürdürülmüş bir Reconquista mücadelesi ve bir asır süren Müslümanları Hristiyanlaştırma çabasından sonra bir Müslüman ülkeyle dostane münasebetler yürütmesine imkan bırakmamıştı. İki ülke artık savaşçı devlet politikalarını bir kenara bırakmıştı.⁷¹

1577'de İspanya kralı II. Felipe önce Don Martin de Acuna'yı barış görüşmeleri için zemin yoklamak amacıyla İstanbul'a gönderdi. Osmanlı Devleti ile açık bir şekilde görüşmenin onur kırıcı olduğunu düşünen II. Felipe barış girişiminin mümkün olduğunca gizli kalmasını istemekteydi. Bu amaçla Don Martin İstanbul'a bazı esirleri fidye ile kurtarmak için gelmiş gibi davranmaktaydı. Mütareke için zemin yoklayan Don Martin, İspanya'nın bir elçi göndereceğini vaat ederek Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'dan donanmanın 1577 yılı için sefere çıkmayacağı garantisini almayı başarmıştı.⁷²

Akdeniz'de askeri hazırlıkları yenilemekte isteksiz olan Osmanlı yönetimi İspanya ile 7 Şubat 1578'de bir ateşkes antlaşması imzaladı. Buna göre Osmanlı donanması 1578 yılında da sefere çıkmayacak ve İspanyol donanması da bir harekatta bulunmayacaktı. Bu ateşkes bazı diğer devletleri de içine alacak şekilde genişletilmişti. Osmanlı tarafından eklenenler, Fransa, Avusturya, Venedik, Lehistan ve Fas devletleriydi. II. Felipe tarafından eklenenler ise Papalık, Malta ve Saint John şövalyeleri, bazı İtalyan Devletleri, ve ayrıca sadece Akdeniz için Portekiz olmuştu. Portekiz'in Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'ndaki faaliyetleri ateşkes kapsamına girmemekteydi.⁷³

15 Mart 1577 tarihinde Don Marten di Künyaletta İstanbul'a gelerek II. Felipe'nin murahhas elçisi Milanlı Don Marigliano için yol izni istedi. Marigliano. 7 Şubat 1578 tarihinde, divan-ı hümayuna bir barış antlaşması sunmuştur. İspanya Kralı ile ancak beş yıl süren görüşmelerden sonra; üç yıllık bir ateşkes imzalanmıştır.⁷⁴

⁷¹ Şeyban, **Mudejares ve Sefarades**, s. 197-198.

⁷² Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 20.

⁷³ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 20-21.

⁷⁴ Joseph V. Hammer, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: II, Çev. Mehmet Ata, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991, s. 151.

Osmanlı Devleti ile İspanya arasında bir ateşkes imzalanmış olsa da Osmanlı tarafı bu sefer gizli kapaklı olmayan bir şekilde, İspanya'dan hediyeleri ile birlikte gelecek resmi bir elçi talep ediyordu. Bu şekilde Akdeniz'deki büyük mücadeleyi Osmanlıların kazandığı ilan edilecek ve İspanyolların barış istemek için İstanbul'a başvurmak zorunda kalmaları Avrupa'da ses getirecekti. Böylece Osmanlı Devleti'nin İnebahtı ile yaşadıkları itibar kaybı telafi edilecekti. Sokullu Mehmed Paşa İspanyolların mütarekeyi aynı şekilde uzatma önerilerini öfkeyle karşılamıştı. Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa da her fırsatta donanmanın harekate hazır olduğunu ve mevcut haliyle İspanyolların hakkından gelinebileceğini belirtiyordu. Sokullu Mehmed Paşa eğer bir elçi gönderilirse barış çabalarına yardımcı olacağını ama gönderilmezse Kılıç Ali Paşa'nın tavsiyelerine uymak zorunda kalacağını söyleyerek İspanyol temsilcisini tehdit ediyordu.⁷⁵

21 Mart 1580'de, 1581 Ocak ayına kadar geçerli olmak üzere 10 aylık yeni bir ateşkes imzalandı. Ateşkesin uzatılmasındaki en büyük sebep her iki devleti de Akdeniz'den uzak tutan gelişmelerin devam etmesiydi. II. Felipe Portekiz hareketına hazırlanırken, Osmanlıların İran seferi hala devam ediyordu ve her iki taraf da Akdeniz'de yeni bir çatışmaya girecek durumda değildi. II. Felipe Margliani'ye gönderdiği yeni talimatlarda eşitlik prensibi üzerinde duruyor ve Kutsal Roma Germen İmparatorunun yaptığı gibi daimi bir diplomatik temsilcilik gerektiren bir antlaşma istemediğini ifade ediyordu. Bir ahidnamenin ve İstanbul'da daimi bir elçiliğin II. Felipe tarafından arzu edilen eşitliği sağlayamayacağı düşüncesi ile Margliani 1581 yılı başında mütarekenin 3 yıllık olarak uzatılmasını sağlamıştı. Mütareke 1584, 1587 ve 1591 yıllarında da yenilenmişti.⁷⁶

İspanya, Osmanlı Devleti'nin gücünü kıramadığı için Osmanlı-Safevi çatışmasını istiyordu, böylece Osmanlı askeri gücünü oyalıyordu. XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde İspanya- Safevi hattında elçiler gidip gelmiş fakat bir sonuç elde edilmemişti.⁷⁷ İspanya ya duyulan düşmanlık zamanla azalmış, Osmanlı'nın İspanya ya zarar verecek gücü kalmamıştı.⁷⁸

İngiltere ile arasındaki zıddiyette Osmanlı Devleti'ni bir dostluk antlaşması akdiyle yanına çekmek isteyen İspanya, Ekim 1625'te İstanbul'a Johann Batista

⁷⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 21.

⁷⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 22.

⁷⁷ Eloy Martin Corrales, **İspanya – Türkiye 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk**, Ed. Pablo Martin Asuero , Çev. Peral Bayaz Çarum, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006,s. 235-249.

⁷⁸ Nicaolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi** (1538-1640), Cilt: 33, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 334.

Montalbani adında bir elçi gönderdi. Elçinin, Malta ve Floransa'daki Cizvitlerin elinde bulunan Müslüman esirlerin salıverilmesi, İspanyol gemilerinin Akdeniz'de korsanlara karşı güvenliğinin sağlanması ve fazla ithalat resmi vermek kaydıyla Kızıldeniz üzerinden Osmanlı pazarlarına Hint emtiası nakledilmesi gibi teklifleri, görüşmeleri dikkatle takip etmekte olan İngiliz elçisinin müdahaleleri sonucu akim kaldı. 1650'de İspanya'nın dostluk ilişkileri kurma arzusu Osmanlı Devleti tarafından olumlu karşılanmakla beraber girişim bu defa da Fransa tarafından engellendi. Aynı yıl, Ahmed Ağa Madrid'e elçi olarak yollanmış, dostça karşılanarak mukabil bir elçi gönderileceği bildirilmişti. Nitekim 1651 'de Raguzalı Alegreti adında bir elçi IV. Felipe adına İstanbul'a gelmiş, ancak ilişkilerde herhangi bir gelişme olmamış, bir dostluk ve ticaret antlaşması yapılması imkânı doğmamıştı.⁷⁹

Osmanlı ve İspanya Devletleri arasında mücadele yalnızca askeri alanda kalmadı. Taraflar, rakiplerini zayıflatmak ve üstünlüğü ele geçirmek için siyasi, iktisadi ve diplomatik yolları da ihmal etmediler. Aralarında ittifak yaptıkları devletleri rakiplerine karşı destekleyerek ve onlara iktisadi, ticari ayrıcalıklar sağlayarak düşmanlarına karşı daha etkin bir mücadele sürdürmeye çalışmaktaydılar. Osmanlılar Fransa ve Venedik'e, XVI. yüzyılın sonlarından itibaren de İngiltere ve Hollanda'ya kapitülasyonlar verdiler. Bu ülkelerle yaptıkları barış ve ticaret antlaşmaları ile İspanya'nın Akdeniz'de faaliyet alanını daraltmaya çabaladılar. Kapitülasyonlar, Osmanlı Devleti'ne ticari olarak büyük avantajlar sağlıyordu ve devletin iktisat politikaları ile tamamen uyumluydu. Osmanlı ekonomisi, arz yönlü bir ekonomiydi ve kapitülasyonlar sayesinde mal arzının çok olması ülkede bolluk ve ucuzluk sağlamaktaydı. Diğer taraftan ticaretin sürekliliği kapitülasyonlar yoluyla rahatlıkla devam etmekteydi. Kendilerine imtiyaz verilen devletler ile onların bayrağını taşıyan diğer devletler, Osmanlı limanlarında rahatlıkla ticaret ve taşımacılık yapabilmekteydi. İspanyollar da benzer şekilde Kuzey Afrika'da yer alan kabile ve devletleri yaptıkları antlaşmalarla yanlarına çekerek Osmanlı ilerlemesini durdurmaya çalışmaktaydı. İspanyollar, Kuzey Afrika devletleri ile gerçekleştirdikleri antlaşmalarla siyasi hedeflerini gerçekleştirmekle kalmamış, her zaman talep duydukları doğu ürünlerinin kesintisiz bir şekilde ülkelerine ulaşmasını da sağlamışlardır.⁸⁰

⁷⁹ Beydilli, "İspanya", s. 165.

⁸⁰ Bal, "XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz'de Rekabet", s. 206.

XVIII. Yüzyılın başında yaşanan İspanya Veraset Savaşları (1701 -1713) sebebiyle Osmanlı Devleti ve İspanya arasındaki görüşmeler kesildi. İki devlet arasında bir barış antlaşması imzalanması ve doğrudan siyasi ve ekonomik ilişkilerin kurulması ancak XVIII. yüzyılın sonunda tekrar gündeme geldi.⁸¹

1578-1581 tarihleri arasında taraflar arasında imzalanan ateşkes antlaşmaları, Osmanlı ve İspanya Devletleri arasında, 100 yıla yakın bir süre devam eden savaş dönemini sona erdirdi. İki taraf, XVI. yüzyıl sonlarında ve XVII. yüzyıl başlarında Akdeniz’de ve İspanya’nın Portekiz’e hakim olmasının ardından Hint Okyanusu’nda ufak çaplı bazı çatışmalara girdilerse de, Osmanlı-İspanyol ilişkilerinde başlayan bu barış dönemi, 14 Eylül 1782 tarihinde taraflar arasında imzalanan Barış ve Ticaret Antlaşması’na kadar devam etti.⁸²

1.4. Akdeniz Korsanlığı ve Garp Ocakları

Osmanlıların XVI. yüzyılın hemen başlarından itibaren Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz’e doğru nüfuz etmeye başlamasına eş zamanlı olarak, İspanyol İmparatorluğu da Atlantik ve Kuzey Afrika sahalarında söz sahibi olmaya başlaması, bu iki otorite arasındaki ilişkilerin başka bir tarafını oluşturmuştur. XVI. yüzyılın ilk yarısında Kuzey Afrika topraklarında Osmanlı gücünün hissedilmeye başlanmasıyla birlikte, böyle bir yayılma ve rekabete onları sevk eden faktörler, korsanlık faaliyetleriyle doğrudan alakalı olmuştur.⁸³

Akdeniz’de korsanlık çok eski tarihlere kadar uzanır. Korsanlık aslında meşru bir savaş şeklidir ve kendine ait bir hukuku vardır; ya resmen harp ilanıyla, ya da resmi otoriteler tarafından verilen bir mektup, pasaport, izin belgesi veya talimatla sürdürülür.⁸⁴ Akdeniz XVI. yüzyılın başlarından beri korsanlıktan dolayı korku ile anılır olmuştur. Tüccar, denizciler, askerler, balıkçılar sürekli değişebilen meslekler olarak görülmekteydi. Bu meslekleri yapan kişiler de ilerleyen zamanlarda korsanlığa yönelip kazanç sağlıyordu. Korsanlık, İber Yarımadasında yaşayan halkın üzerinde kurduğu ekonominin bir bileşkesiydi.⁸⁵

⁸¹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 26.

⁸² Turan, “Çatışmadan Ateşkes Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, s. 212.

⁸³ İnan, XVI. Yüzyılda Osmanlı- İspanya İlişkileri, s. 115.

⁸⁴ Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, s.270.

⁸⁵ Özlem Kumrular, “ Değişmeyen Sınır Osmanlı- Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, No.127, İstanbul, Temmuz 2004, s. 72.

Deniz haydutluğu anlamına gelen korsanlık, XVI. yüzyılın son çeyreği ile birlikte Akdeniz’de yoğun bir biçimde görülmeye başlamıştır. İnebahtı Savaşı sonrasında, büyük deniz savaşlarının olmaması bunun başlıca nedenidir. Bu korsanlık faaliyetlerinde en önde gelenler Maltalı korsanlarla birlikte, Osmanlı tebaası olan, Kuzey Afrikalı korsanlar olmuşlardır. Osmanlı korsanları yapmış oldukları eylemleri, deniz haydutluğunun ötesinde, düşmana karşı cihat biçiminde algılamışlardır.⁸⁶

Türkçe’de *korsan* kelimesi denizde gerçekleşen gemi, mal ve adam gaspını içeren deniz haydutluğunu ifade etmektedir. Ancak Latince *cursus* kelimesinden gelen ve Türkçe’deki korsan kelimesine kaynaklık eden *corsair* kelimesinin anlamı deniz haydutluğu fiilinin aksi olarak resmi otorite tarafından verilen bir deniz görevini içermektedir. İzinli korsanlık olarak ifade edeceğimiz bu görevi ifade eden bir diğer kelime ise İngilizce’de kullanılan *privateering* kelimesidir. Batı dillerinde deniz haydutluğunu ifade için ise *piracy*, *pirate* kelimeleri kullanılmıştır. Böylece denizde gerçekleşen gemi alma olayları bir iktidarın bilgi ve gözetimi dahilinde yapılan izinli korsanlık ile herhangi bir yasal dayanağı olmaksızın yapılan deniz haydutluğu biçiminde aslında birbirinden farklı olan iki olgu olarak gerçekleşmiştir.⁸⁷ Korsan, belirli bir birliğe ve otoriteye bağlı olarak, yani bir bayrak altında çalışır. Deniz eşkıyası ise, adından da anlaşılacağı üzere hiçbir birliğe tabi olmayan, düzenli bir siyasi teşkilata dahil bulunmayan, sadece yerel olarak küçük çaplı deniz yağmalarıyla hayatını sürdüren kişidir.⁸⁸

Korsan, ticari bir işle iştigal eden bir insandı. Bu işe para yatırmış kişilere hesap vermek zorundaydı. Korsanlar sadece gemilerin sefere çıkabildikleri ilkbahar ve yaz aylarında gerçekleştirilebiliyordu; dolayısıyla bu kısa süre içinde bütün bir yıl geçinecek kadar kazanç sağlamak gerekiyordu. Bir korsan için en ideali, düşman toprağına girmek, esir ve ticari mal ele geçirmek, sahilden birkaç metre uzaklaşıp çadırının bayrağını çekerek esirleri para karşılığı vermektir.⁸⁹

Korsanların saatleri yoktu. Günün herhangi bir saati ya da gece vakti saldırabilirlerdi. Yerleşim birimine saldırmadan önce, girintili çıkıntılı sahillerin gizli

⁸⁶ Özgür Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004, s. 4.

⁸⁷ Şenay Özdemir, “Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti’nin Tarafsızlık Konumu”, A.Ü. D.T.C.F. Araştırmaları Dergisi, Cilt: XXIII, S. 36, Ankara, 2004, s. 189-190

⁸⁸ Kumrular, Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu, s. 282.

⁸⁹ Kumrular, “Değişmeyen Sınır Osmanlı- Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri”, s. 72.

saklı koylarında kendilerince ortamın ve havanın uygun olmasını beklerlerdi. Genelde bahar aylarından sonbahara kadar süren bu korsan mevsimi, bazı gemiler için geçerli değildi. Kuzey Afrika ve İspanya ile İtalya sahillerindeki mesafeye ve hava durumuna göre bu mevsim dışında da korsanlığa çıkıldığı olurdu.⁹⁰

Küçük saldırılar genellikle mahalli ya da bölgesel iletişim konusunda önem teşkil eden yerlere yapılırdı. Formül yine aynıydı: Bir şehirden ticaret geçerse, zenginlik de geçer. Dolayısıyla diğer yerleşim birimleriyle arasında can damarları, yani yolları olan birimler bir şekilde hem bu malların hareket halinde olduğunu, hem de ticaret sayesinde göreceli de olsa bir zenginliğin söz konusu olduğunun kanıtıdır.⁹¹

Korsanların sefere çıkması için izin alması gerekiyordu. İtalyanların ve İspanyolların “pasaport” olarak adlandırdıkları bu belgeler sadece izin belgeleri değil, uyulması gereken yasakların ve girilmemesi gereken suların belirtildiği belgeler olduğunu gösterir niteliktedir. Bu yasaklara uyulmaması halinde ciddi şekilde cezalandırılacakları konusunda uyarılırlar. Sağduyulu davranmaları tavsiye edilir.⁹²

Deniz haydutluğundan farklı olarak yürütülen izinli korsanlık, donanmaya destek için kullanılırdı. Deniz haydutları kişisel çıkarları doğrultusunda, din, millet ayrımı gözetmeksizin ve bir yasal dayanağı olmaksızın faaliyet gösterirlerken; izinli korsanlar özellikle savaş dönemlerinde devletlerin, rakiplerine deniz yüzeyinde zarar vermek amacı ile bazı gemi ve denizcilerine resmi bir saldırma görevi vermeleri ile faaliyet gösteriyorlardı. Savaş dönemlerinde geçerli olan ve ülke çıkarlarına hizmet eden izinli korsanlık, tanımlanmış bir düşmanın gemi, mal ve insanlarını alarak zenginliklerini yağmalama iznini gösteren bir resmi belge alınması ile yapılabilirdi.⁹³

Savaş dönemlerinde devletlerin deniz güçlerini takviye etmede kullandıkları izinli korsanlar ancak devletlerinin savaş halinde oldukları ülkelerin gemilerine saldırma iznine sahip oluyorlar ve almış oldukları ganimetin yasallığı da devlet organları tarafından kontrol ediliyordu. Bu çerçevede bir izinli korsan ile deniz haydudu arasındaki hukuksal ayrım belirgindi. Elinde bir resmi otorite tarafından verilmiş görev belgesi olan ve davranışları bu otorite tarafından belirlenmiş olan

⁹⁰ Kumrular, *Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu*, s. 287.

⁹¹ Kumrular, *Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu*, s. 287.

⁹² Kumrular, *Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu*, s. 285.

⁹³ Özdemir, “Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti’nin Tarafsızlık Konumu”, s. 189-190

kişiler izinli korsan iken, bir görev belgesi olmaksızın kendi çıkarları doğrultusunda herhangi bir hedef üzerine saldıran kişiler ise deniz haydudu idi. İzinli korsanların kendilerine tanınan sınır ve yetkilerin dışına çıkarak dost devletlerin gemi ve insanlarına saldırmaları söz konusuydu. İzinli korsanların kendilerine gösterilen hedeflerden başka gemilere yönelik saldırıları ise onların deniz haydudu kabul edilmelerine neden olabiliyordu.⁹⁴

İzinli korsanlığın meşruluğu savaş koşulları içinde kabul ediliyordu. Savaş halindeki bir devletin izinli korsanlarının düşman gemilerini alma yetkisi, savaş dışı, tarafsız devletlerin sularında ve bu devletlerin gemileri için geçersiz oluyordu. Osmanlı Devleti de, Avrupa Devletleri arasındaki savaşlar sırasında sularına sıçrayan izinli korsanlık saldırıları karşısında tutumunu tarafsızlık konumuna göre belirledi. Bu konumunun gereği olarak Osmanlı yönetimi hakimiyeti altındaki sularda izinli korsanlık savaşlarını ve bu korsanlara yardımı yasakladı. Böylece bu sular sadece tarafsız devletlerin gemileri için değil, savaşmakta olan izinli korsanlar için de güvenli bölge haline geliyordu.⁹⁵

Osmanlı Devleti'nin sularındaki izinli korsan savaşlarını denetlemeye yönelik önlemleri bu korsanların yetkilerini ihlali nedeniyle fazla etkili olamadı. Nitekim bu korsanlar Osmanlı suları içinde düşman devletin gemilerine saldırıyor, tarafsız devletlerin gemileri de zaman zaman bu saldırıların kurbanı oluyorlardı. Bu izinli korsanların devletleri arasındaki anlaşma şartlarına uymayarak, tarafsız bir bölgede düşman veya tarafsız bir devletin gemilerini almaları aynı zamanda uluslararası hukukun da ihlali anlamına gelmektedir. Ancak Osmanlı Devleti'nin bu tür ihlalleri yapan izinli korsanları yakaladığı zaman korsanlık iznini gösteren belgelerinin mevcut olması durumunda bunları tutuklamayarak, sadece alınanların iadesinin sağlanması ve suları içinde bu tür hareketleri önleme yolundaki gayretleri, devletin yabancı devletlerin izinli korsanlarının hukuki durumunu kabul ettiğinin bir göstergesidir. Tüm yaptırım ve tedbirlere rağmen izinli korsan saldırılarının önlenememesi bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nin suları üzerindeki hakimiyetinin yetersizliğinin bir göstergesi kabul edilebilir.⁹⁶

⁹⁴ Özdemir, "Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti'nin Tarafsızlık Konumu", s. 189-190.

⁹⁵ Özdemir, "Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti'nin Tarafsızlık Konumu", s. 203.

⁹⁶ Özdemir, "Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti'nin Tarafsızlık Konumu", s. 203.

Osmanlıların Kuzey Afrika'yı fethi Osmanlı Devleti için büyük bir zaferden ziyade korsanlık müessesesi için büyük bir gelişme sayılmaktadır.⁹⁷

Kuzey Afrika'ya gitmek zorunda kalan Müslümanlar, bu topraklara yerleşip burada korsanlık dünyasının önde gelen figürleri yönetiminde kendilerini topraklarından eden Hristiyanlara karşı savaş açtılar. Korsanlık bir bakıma bu Müslümanların haksız yere Yarımada'dan kovulmalarına verdikleri sert bir cevaptı. Müslümanların İber Yarımadası'ndan kovulmaları, bu korsanlık faaliyetlerinde bir kilit tarih olmuştur. Bunlar dili, gelenek ve görenekleri biliyorlar, bölgeyi tanıyorlardı. En iyi rehberler bunlardan çıkıyor olmalıydı. Bunun yanı sıra Yarımada'da kalan akrabaları, dostları ve tanıdıkları sayesinde çok iyi bir irtibat ve istihbarat ağı oluşturma şansına sahiptiler. İspanya'nın birinci dereceden saldırı merkezi olmasının diğer bir nedeni ise coğrafidir. İspanya sahilleri, Cezayir'in doğu sahillerinden çok açık havalarda görülebilecek kadar yakındır.⁹⁸

İspanyollar XVI. yüzyılda Akdeniz'de Cezayir korsanlarından ve Atlantik'te Fransız, İngiliz ve Hollanda haydutlarından bahsederler. Osmanlı-İspanya arasındaki 1578 tarihli mütarekenin ilerleyen yıllarda uzatılması, Akdeniz'de donanmalar arası savaşa ara verdirecektir. Bunun yerini korsanlar tarafından yürütülen gayri resmi mücadeleler alır. Artık savaş başkentleri İstanbul, Madrid ve Messina değil, Cezayir, Malta, Leghorn ve Pisa'dır.⁹⁹

Batı Akdeniz de korsanlık Mağriplilere ve Türklere mahsus bir faaliyet değildi. Korsanlık, deniz eşkiyalığı ve ticaret her zaman iç içe yaşanmıştı. Korsanlık ve deniz eşkiyalığı, sosyal ve ekonomik hayatın temellerindendi. Küçük çapta korsanlık da dinler ve sahiller arası işlev görmeye devam ediyordu. Küçük bir çiftçi grubu bile Afrika sahillerine yaklaşıp insan, tahıl ya da hayvan çalarak ek gelir sağlayabiliyordu. Güney İspanya sahillerinden, Valencialı ve Endülüslü küçük gruplar Kuzey Afrika sahillerine deniz akınları tertipleyerek şeker kamışı kesiminde çalıştıracak adamlar ele geçirebiliyorlardı. Bu tür faaliyetler genelde yaz ve bahar aylarında, özellikle de çektiri türü, daha basit ve az tehlikeli araçlarla yapılırdı. Savaş zamanında ise korsan gemilerinin başka misyonları olurdu.¹⁰⁰

⁹⁷ Brahim, Bouazi, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.18-21.

⁹⁸ Kumrular, Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu, s. 282.

⁹⁹ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 270.

¹⁰⁰ Kumrular, Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu, s. 285.

XVII ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ile Batı Avrupa ülkeleri arasında denizlere hakim olma mücadelesi içinde Garp Ocakları'nın siyasi ve ekonomik bakımdan güçlendiği görülmektedir. Akdeniz'deki bu güç üçgeninin tarafları arasında çeşitli münasebetler kurulmuştur. Avrupa ticareti, Garp Ocakları korsanlığı, Osmanlı Devletinin Avrupa ile kurduğu dostluk ilişkileri ve tarafların ekonomik ve siyasi çıkarları bu ilişkinin diğer boyutlarını oluşturuyordu. Batı Avrupa ülkeleri ile Garp Ocakları arasındaki her türlü münasebet Osmanlı Devleti'nden uzak değildi.¹⁰¹

Osmanlı Devleti'nde, Kuzey Afrika'da yer alan Cezayir, Tunus ve Libya için Mağrip Eyaletleri ya da Garp Ocakları tabirleri kullanılırdı. Cezayir 1516 yılında Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı hizmetine girmesi ile Tunus 1574 senesinde ve Trablusgarp da 1551 senesinde Kaptan-ı Derya Sinan Paşa ve Turgut Reis'in faaliyetleri neticesinde Osmanlı hakimiyetine girmişti. Bu yerlerin Osmanlıların eline geçmesi ile beraber Osmanlı Devleti Akdeniz'de tam anlamıyla bir egemenlik kurmuş, Garp Ocakları'nın Akdeniz'de üstlenmiş oldukları görev sayesinde, Osmanlı Devleti, merkezden çok uzakta bile önemli siyasi avantajlar elde edebilmiştir.¹⁰² Özellikle Cezayir'in Akdeniz'deki Osmanlı menfaatlerine sağladığı avantajlar, Merkez'den çok uzaklarda bile önemli siyasi sonuçların alınmasına yardımcı oldu. Daha çok Mağrip eyaletleri ve sonraları Garp Ocakları olarak anılan bu üç eyalet, kendi gemileriyle açıldıkları Akdeniz'de zaman zaman yabancı devletleri güç durumda bıraktı. Büyük ölçüde korsan denizcileri bünyesinde yaşatan bu eyaletler, XVI ve XVII. yüzyıllarda bilhassa İngiltere, Fransa ve Venedik tüccarına zor anlar yaşattı. Fransa ile ilişkilerin dostluk çerçevesinde geliştiği XVI. yüzyılda, gerek Kanuni Sultan Süleyman tarafından verilen imtiyazlar ve gerekse Barbaros Hayreddin Paşa'nın oluşturduğu iyi ilişkiler uzun süre devam etti. Ancak İngiltere'nin Akdeniz pazarlarına girmek için çaba gösterdiği ve Fransa'nın iktidar kavgaları içine düştüğü XVI. yüzyıl sonlarında, Garp Ocaklarının Batı Akdeniz'de ve Atlas Okyanusu'nda korsanlık hareketlerini arttırdı.¹⁰³

Osmanlı Devleti egemenliğinin tesisinin ardından bu yerler ayrı ayrı eyaletler şeklinde yapılandırılmışlardır. Her ne kadar bu eyaletlerin başında, merkez tarafından gönderilen bir vali bulunsaydı da buraların idaresi Osmanlı idaresine karşı sık sık isyan

¹⁰¹ Bouazi, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, s.18-21.

¹⁰² Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı, s. 29-31.

¹⁰³ İdris Bostan, “ Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri İle Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1580-1624)”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, S.14, İstanbul, 1994, s.59.

çıkaran yeniçerilerin kontrolü altında idi. Bu eyaletler salyaneli eyaletlerden oldukları için her Beylerbeylik kendi gelirlerinden, masraflarını çıkardıktan sonra, devlet hazinesine belli miktarda altın gönderirdi.¹⁰⁴

Garp Ocakları Kuzey Afrika'daki Osmanlı eyaletlerinin özellikle Orta ve Batı Akdeniz'de merkezi Osmanlı donanması için her zaman ileri karakol görevi yaptıklarını ve Osmanlı Devleti'nin Avrupa Devletleriyle denizlerdeki ilişkilerinde önemli rol oynadıklarını göstermektedir. Bilhassa XVI. yüzyılın sonlarında denizci Avrupa devletlerinde ve Garp Ocaklarında görülmeye başlayan korsanlık hareketleri daha sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir. Bu sebeple Akdeniz ticaret tarihinde korsanlık hareketlerinin nasıl seyrettiği ve bunun devletlerarası ilişkilerdeki yerinin tespiti önemini korumaktadır.¹⁰⁵

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Kuzey Afrika korsanları Cezayir, Salee, Tunus ve Trablusgarb limanlarında üslenmişlerdi. Avrupa'dan da ünlü gemiciler gelip bunların yanında korsanlık yapıyorlardı.

Osmanlı Devleti daha Yavuz Sultan Selim zamanında İslam dünyasında hakimiyet kurduktan hemen sonra Avrupa'ya yönelmek niyetindeydi.¹⁰⁶ Osmanlı korsanları aslında İslam hukukuna göre hareket eden, gaza ve cihad anlayışı ile karada çarpışan ordunun denizdeki benzeri ordusudur. Korsanlık faaliyetlerini kendi adlarına bile sürdürdükleri zaman İslam hukukun dışına çıkmamışlardır, hukuk dışına çıktıkları zaman harami levant olarak adlandırılıp, cezalandırılmışlardır. XV. yüzyılın sonlarına doğru Akdeniz faaliyet göstermeye başlayan Osmanlı korsanları, daha sonra Osmanlı donanmasının kurulmasında önemli etkiye sahip olmuşlardır. Savaş zamanında donanmaya dahil olmuşlardır.¹⁰⁷

XVII. yüzyılın başlarından itibaren artan İngiliz ve Hollanda korsanlığının yanı sıra, resmen olmasa bile dolaylı olarak İspanya'ya karşı sürdürülen mücadelenin stratejik unsuru Mağrib korsanlarıydı. I. Ahmed tarafından yenilenen ve ilk defa verilen ahitnamelerde, Kuzey Afrika eyaletleri için daha öncekilerde rastlanmayan yeni bir sıfat eklenir: Darü'l-cihat.¹⁰⁸ Kuzey Afrika'nın orta şeridini üs olarak kullanan Mağripli ve Türk korsanların etki alanları Akdeniz'in Avrupa sahilleriyle sınırlı kalmıyordu kuzey denizlerini de faaliyet sahaları aralarına

¹⁰⁴ Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı, s. 29-31.

¹⁰⁵ İdris Bostan, **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s.268.

¹⁰⁶ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 275.

¹⁰⁷ İdris Bostan, **Osmanlılar ve Deniz**, Küre yayınları, İstanbul, 2010, s.12.

¹⁰⁸ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 276.

koyuyorlardı.¹⁰⁹ Cezayir korsanları asırlarca denizlerde korku salmış, korsanlıktan yetişme reisler Osmanlı donanmalarının bel kemiğini oluşturmuştur.¹¹⁰

XVII. yüzyıl Kuzey Afrikalı korsanların “altın çağı” olmuştur. Gerek Ocaklardaki Osmanlı merkezi otoritesinin kaybolması, gerek Avrupa donanmalarının Kuzey Afrikalı donanmalar karşısındaki hantallığı ve gerekse de Avrupalı güçlerin kendi aralarındaki mücadeleler bunun kaynağını oluşturmaktadır. Fakat korsanlık yüzyılın ilk yarısında göstermiş olduğu yoğunluğu, yüzyılın ikinci yarısına taşıyamamıştır. Bunun başlıca nedeni, Girit kuşatması ile başlayan süreçte Akdeniz’de yeniden donanmaların görünür hale gelmesi olmuştur.¹¹¹

Garp Ocakları halkı denizde korsanlık faaliyetlerinde bulunurken sık sık Osmanlı Devleti’nin serbest ticaret hükümleri içeren ahidnameler verdikleri devletlerin gemileri ile karşı karşıya kalıyorlardı. Bu yüzden özellikle XVI. ve XVII. yüzyıllar boyunca Garp Ocakları ile Avrupa devletleri arasındaki gerilim varlığını hep muhafaza, etmiştir. Osmanlı Devleti yabancı devletlere verdiği ahidnamelerde bu duruma sıkça vurguda bulunmuş ve böyle durumlarda Beylerbeyilerin görevine son verileceği ve saldırıya uğrayan devletlerin karşı saldırısı durumunda kendilerine sahip çıkmayacağını kendilerine bildirmiştir.¹¹²

Osmanlı Devleti yabancı devletlere ahidnameler verdiği gibi, Ocakların da yabancı devletlerle anlaşmalar yapmasına müsaade etmiştir. Ocaklar Avrupa ülkeleri ile ticari ilişkiler içerisine giriyorlar ve bu ticari ilişkileri bir takım anlaşmalarla kayıtlanıyordu. Örneğin İngiliz tüccar Garp Ocaklarına kurşun, barut ve baharat gibi nesneler satıyorlar onlardan limon, portakal, üzüm ve zeytin alıyorlardı. Bu gibi ticari ilişkilerin yanı sıra korsanlık hadiseleri sıkça oluyordu ki bunun için önlemler almak zorunluluğu mevcuttu. Bu yüzden, mesela Fransa ile Cezayir arasında, 1619 yılında, Osmanlı Devleti’nin müsaadesiyle bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmadan bir süre sonra İngiltere Cezayir’e müracaat etmiş ve aralarında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu şekilde Ocaklarla Avrupa devletleri arasındaki ticaret düzenlenmeye ve korsanlığın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Fakat korsanlığın önüne geçmek pek mümkün olmamıştır.¹¹³

¹⁰⁹ Kumrular, **Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu**, s. 284.

¹¹⁰ Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, s. 277.

¹¹¹ Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı, s. 29-31

¹¹² Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı, s. 29-31

¹¹³ Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı, s. 29-31.

Garp Ocakları'nın en büyük faaliyetleri korsanlık ve Akdeniz ticaretiydi. Bu sayede özellikle XVII. yüzyılda gelirleri arttı ve zenginleştiler. Bu zenginlik şehirlerde kendini gösterdi. Şehirler gelişti, imar faaliyetleri arttı, kültürel ilerleme sağlandı. Zamanla korsanlık gelirlerinin azalması, Avrupa devletlerinin ve donanmalarının Akdeniz'de etkilerinin artması sonucunda ocaklar yenedünya siyasetine uyum sağlayamadılar. Korkusuz bazı denizciler Sebte Boğazı'nı aşarak Atlas Okyanusu'na çıktılar. İngiltere, Danimarka, İzlanda kıyılarına, bazı adalara seferler yaptılar.¹¹⁴

Korsanlar, ilk başta serbest denizci olarak hareket ettikleri halde bazı hükümdarların desteğiyle deniz faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Örneğin, Oruç Reis, Tunus Hafsi kralından izin alarak Tunus limanlarında yerleşip denize çıkıyordu. Kardeşi Hayreddin de Cezayir'de yerleşmişti. XVII. yüzyıldan itibaren Garp Ocaklarında yerli korsanlar yetişmeye başladı. Bu korsanlar, Garp Ocaklarının bayraklarıyla denize çıkıyorlardı. Bunların bazıları Garp Ocakları'na mensup olmadıkları halde başka memleketlerden gelip Garp Ocakları beylerbeylerinden bayrak alıyorlardı. Bazıları da Garp Ocaklarının bayrağını taklit ediyorlardı.¹¹⁵

Avrupa ülkelerinin donanmaları, Garp Ocakları'nın korsanlığı yüzünden Akdeniz'de emniyet içinde gezemediklerinden dolayı birtakım tedbirler aldılar. Tunus ve Cezayir beylerbeylerine denizde emniyet karşılığı olarak hediye vermenin ve ticari gemileri top ve savaş aletleri ile donatmanın yanında yine de Osmanlı Devleti ile bu hususta barış ve ahidnameler yapıyorlardı. Aynı zamanda Osmanlı padişahlarına şikayet ve arzuhal de gönderiyorlardı.. Ancak Osmanlı Devleti bu şikayetlere pek önem vermiyordu. Bununla birlikte Garp Ocakları'na Osmanlı'dan gönderilen hükümleri Ocakların beylerbeyleri de uygulamıyorlardı. Garp Ocakları, merkezden uzak olduğundan dolayı XVIII. asırdan itibaren bir özerklik yönetimi gördü. Avrupa Devletleri, bu yeni durumdan faydalanarak Mağrip korsanlarının faaliyetlerini önlemek veya azaltmak için Osmanlı'dan ziyade Garp Ocakları'nın beylerbeyleri ile de ahidnameler imzaladılar. 3 Haziran 1741 sensinde Sicilyateyn kralı murahhasının, Trablusgarp beylerbeyi ile ticaret ve korsanlık ile ilgili imzaladığı ahidname buna örnek teşkil etmektedir.¹¹⁶

¹¹⁴ Bouazi, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, s. 19.

¹¹⁵ Bouazi, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, s. 19.

¹¹⁶ Bouazi, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, s. 20.

Garp Ocakları korsanlarının, Avrupa'nın Akdeniz ticaretine verdiği büyük zararlar hususunda Avrupa hükümetlerinin sunduğu şikayetlere Osmanlı ilk önce önem vermiyordu. Daha sonraları Avrupa Devletleri'yle ahidnameler akdetmelerine göz yumulmuş, bunun sonucunda bu ocaklar büsbütün bir idare serbestisi elde etmişlerdir. Ancak yine de Osmanlı Devleti, Garp Ocakları'nın korsanlığını kısıtlamak veya önlemek için buraların beylerbeylerine birtakım hükümler göndermekteydi.¹¹⁷

Ceazyir, Tunus ve Trablusgarp 1832 de Fransızlar tarafından işgal edilinceye kadar Hristiyanlara karşı yürüttükleri korsan savaşları sayesinde gelişmeye devam ettiler. Bu üç yüzyıl boyunca (özellikle 1580-1640) korsanlar bu suların efendisi konumundaydılar. Hristiyanlar bu duruma engel olmak için çabalar sarf etmişseler de pek başarılı olamadılar.¹¹⁸

¹¹⁷ Bouazi, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, s. 18-21.

¹¹⁸ Kumrular, “Değişmeyen Sınır Osmanlı- Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri”, s. 75.

İKİNCİ BÖLÜM

XVIII. YÜZYIL OSMANLI- İSPANYA İLİŞKİLERİ VE 1782 TARİHLİ AHİDNAME

2.1. XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti 1683 Viyana bozgunu ve 1699 Karlofça Antlaşması ile büyük topraklar kaybetti.¹ Osmanlılar 1699-1700'de on beş yıl boyunca Avusturyalılar, Ruslar, Polonyalılar ve Venediklilere karşı sürdürdüğü savaşa son veren Karlofça Antlaşması'nı imzaladı.² Karlofça, Osmanlı tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir.³ Osmanlı Devleti'nin imzalamak zorunda kaldığı ağır bir antlaşmaydı bu antlaşmayla; Macaristan ve Transilvanya'nın neredeyse bütünü Avusturya'ya, Batı Ukrayna ve Podolya'yı Polonya'ya, Mora ve Dalmaçya kıyıları ile Bosna'yı Venedik'e ve Kırım, Azak ve Ukrayna'nın bir başka bölümünü de Rusya'ya bırakmak zorunda kaldı.⁴

Osmanlı Devleti 1700 yılında Rusya ile İstanbul Antlaşması'nı imzaladı. XVIII. yüzyıla böyle bir antlaşma ile giren Osmanlı Devleti, bu yüzyılda eski gücüne ulaşmaya çalıştı.⁵ Avrupa'da bu dönemde "Aydınlanma Çağı" denilen çağ başlamıştı.⁶ Osmanlı Devleti bu dönemde Avrupa'daki yeniliklere ayak uydurmaya çalışıp, o yenilikleri ülkesine getirmeye başlayacaktı.⁷

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda güç dengesi Osmanlı ve İspanya İmparatorlukları'nın aleyhine dönmüş ve bu iki büyük devlet dünya siyaseti üzerindeki öncelikli konumlarını İngiltere, Fransa ve Rusya'ya kaptırmışlardı. XVIII.

¹ M. Alaaddin Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", **Türkler**, Cilt: XII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 479.

² Pablo Martin Asuero, "**İspanya-Türkiye(1700- 1923)", İspanya-Türkiye 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk**, Ed. Pablo Martin Asuero , Çev. Peral Bayaz Çarum, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 261.

³ Abdülkadir Özcan, "Karlofça", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 24, s. 504.

⁴ Asuero, "İspanya-Türkiye(1700- 1923)", s. 261.

⁵ Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 479.

⁶ Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 485-486

⁷ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011, s. 29-30.

yüzyılın son çeyreğindeki uzun savaşlar dönemi sadece Osmanlı merkezî sistemini değil, siyasi anlayışını da derinden etkilemişti. Üstelik bu dönemden sonra mücadele eksenindeki değişim siyasî, daha doğrusu diplomatik eğilimde önemli bir sapmayı beraberinde getirecekti.⁸

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılda en büyük mücadelelerini Ruslara karşı vermiştir. Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılın başından beri genişlemekte olan Rusya'nın hedefindeydi. Rusya kara parçası içine hapsedilmiş bir devlet olarak bu izolasyondan kurtulmak için sıcak denizlere açılma politikasını gündeme getirmişti. Büyük Petro Rusya'yı içinde bulunduğu coğrafi çıkmazdan çıkarmak için İsveç, Polonya ve Osmanlı Devleti ile savaşmıştır. Ruslar 1696 yılında Karadeniz'e açılmada önemli bir anahtar olan Azak Kalesini ele geçirmişlerdi. Ancak Osmanlılar 1711 yılında Prut Seferinde Rus kuvvetlerini yenilgiye uğrattınca Azak Osmanlılara geri verilmişti. Güneye ilerleyişi Osmanlılar tarafından engellenen Büyük Petro gücünü Baltık Denizi'nin kontrolü için İsveç ve Polonya ile mücadeleye yöneltti.⁹

Büyük Petro'nun Baltık Denizi'ne ve Karadeniz'e açılma ve yayılma politikası XVIII. yüzyıl Rus dış politikasının ana eksenini olarak onun varisleri tarafından devam ettirildi. Rusya Baltık'ta İsveç ile mücadele ederken, Osmanlılar Karadeniz'de Rus genişlemesini engelliyorlardı.¹⁰

1739 Belgrad Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti diplomasi yoluyla Avrupa'daki düşmanlarına karşı barışçıl bir politika sürdürmeyi düşünmüştür.¹¹

1740-1768 arası dönem, Osmanlı İmparatorluğu tarihinin gelmiş geçmiş en uzun barış dönemlerinden biri oldu. 1720'lerde Safevi düzeninin parçalanması yüzünden savaş ve ayaklanmalarla çalkalanan İran sınırının teşkil ettiği istisna dışında, imparatorluk 1739'daki Belgrad zaferinden sonra rahat bir dönem geçirdi. 1757-63'te sadarete gelen, birkaç padişahı barış ve çok taraflı uluslararası müzakerelerin yararına ikna etmiş olan sadrazam Koca Ragıp Paşa'nın önderliğinde, imparatorluk yirmi yıllık dinginlik ve ekonomik toparlanma dönemi yaşadı. Osmanlılar, dünya ekonomisinin o dönemki genişlemesinden de yararlandı.¹²

⁸ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 29-30.

⁹ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, "XVIII. yüzyılın sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri: İlk İspanyol Daimi Elçisi Don Juan De Bouligny Örneği", *Turkish Studies Dergisi*, Cilt:3/7, Ankara, 2008, s. 821.

¹⁰ Tabakoğlu, "XVIII. yüzyılın sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 821.

¹¹ Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 500.

¹² Virginia H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri (1700-1870)*, Çev. Gül Çağalı Güven, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 134.

Bu barış devrinin uzun ve kesintisiz olmasının sebepleri şunlardır. İlki, Avrupa Devletleri'nin Avusturya Veraset Savaşı (1740-1748) ve sonra da Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) ile meşgul olmaları, ikincisi; Osmanlı İmparatorluğu'nun ezeli ve en güçlü hasımı olan Avusturya'ya karşı Alman olup Protestan Prusya'nın orta ve doğu Avrupa üzerinde izlediği yayılımcı politika ile hem Avusturya hem Rusya'nın meşgul edilmesi, sonuncusu; 1747'de Nadir Şah'ın öldürülmesinden sonra İran'ın yarım asır gibi bir müddet fetret devri yaşaması ile doğu sınırında tehlikenin olmayışı idi.¹³

1739'da Belgrad Antlaşması'ndan sonra hazırlıksız girişilen 1768 savaşı Osmanlı Devleti'nin eksiklerini gözler önüne sermekteydi. Bu savaşta ilk defa Rus donanması Akdeniz'e girmiş ve Çeşme'de Osmanlı donanmasını imha etmişti. Savaşın sonunda yoğun bir Müslüman nüfusa sahip olan Kırım kaybedilmişti.¹⁴ XVIII. yüzyılda aralıklarla süren Osmanlı-Rus savaşlarının hareket noktasını Kırım oluşturmaktaydı. 1768 Osmanlı-Rus harbi sonrası 1774 yılında Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır.¹⁵ Bu olaylar Osmanlıların Avusturya ve Rus saldırılarına karşı tek başlarına başarılı olamadığının göstergesiydi. Askerî gücün yetersiz kaldığı bu stratejik açmazdan çıkmanın tek yolu diplomasi ve müttefikler edinmekti.¹⁶

Küçük Kaynarca Antlaşması'nın akabinde Osmanlılar askeri alandaki zaaflarını telafi etmek için ordu ve donanmada yoğun bir reform programı başlatmışlardı. Bu reform programına ek olarak Avusturya ve Rusya ile diplomasiye daha fazla ağırlık vermeleri gerektiğini de anlamışlardı.¹⁷ Bu antlaşma ile Ruslar, Osmanlı Devleti'nde bir Ortodoks kilisesi açma ve Osmanlı Devleti'ndeki Ortodoksların haklarını korumayı üstlenmişti. Böylece Ruslar Osmanlı'nın iç işlerine karışma hakkını elde etmişti. Boğazlar Rus gemilerine açık olacaktı. Kırım bağımsız olacak ama dinî olarak 'halife'ye bağlı kalacaktı.¹⁸

XVIII. yüzyılın sonunda Osmanlı Devleti Batı Karadeniz, Güneydoğu Avrupa ve Akdeniz olmak üzere üç önemli cephede Avusturya ve Rusya ile savaşıyordu. Askerî gücü bu üç cephede eş zamanlı saldırıları püskürtmeye yetmediği için Osmanlılar yüzyılın sonunda müttefikler edinmeye karar vermişlerdi.

¹³ Yalçinkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 494.

¹⁴ Yalçinkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 494.

¹⁵ Fikret Sarıcaoğlu, " 1774-1789 Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası", **Türkler**, Cilt: XII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 545.

¹⁶ Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 821-822.

¹⁷ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 30.

¹⁸ Yalçinkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 501.

Bu dönemde üç devletle siyasi amaçlı yakınlık kurulmuş ve biri ile tarafsızlık, diğer ikisi ile de ittifak antlaşmaları imzalanmıştır. Bu ittifak sistemi üç ana eksen oluşmaktaydı. Birincisi Akdeniz'deki Rus varlığına yönelik olarak İspanya ile 1782 yılında imzalanan Dostluk ve Ticaret Antlaşması (Ahidname) ve buna ilaveten Tarafsızlık Antlaşması idi. İkincisi 1789'da İsveç ile imzalanan ittifak idi ki bununla da Baltık'taki Rus filosunun hareketi kısıtlanacaktı, Sonuncu da 1790'da imzalanan Prusya ittifakı ile Kıta Avrupa'sında hem Avusturya hem de Rusya'ya karşı önemli bir müttefik elde edilmiştir.¹⁹

1770'de Çeşme'de Osmanlı donanmasını imha eden Rus filosu Baltık denizinden çıkmış, İngilizlerin teknik desteği ile güneye inmeyi başarmıştı. Rusya'ya karşı ortak mücadele için İsveç ile 1740 yılında ilk ittifak antlaşması ve akabinde de 1789 yılında bir ittifak antlaşması imzalanmış ve böylece Rusya'ya karşı bir cephe oluşturulmuştur. Osmanlılar, Avusturya'yı dizginlemek için Prusya ile yakınlaşmayı uygun gördüler. Prusya Avrupa'da kendini kabul ettirmiş bir askeri güç olarak Osmanlı Devleti'nin stratejik sorunlarını gidermesine yardımcı olabilirdi. Prusya ile ittifak antlaşması 1790 yılında imzalandı. Böylelikle hem Rusya hem de Avusturya'ya karşı savunma amaçlı bir ittifak sağlanmış oldu. 1782 yılında İspanya Krallığı ile bir ittifak olmasa bile bir Dostluk ve Ticaret Antlaşması ve buna ek olarak da bir Tarafsızlık antlaşması imzalanmıştı.²⁰

1777 yılında Kırım Ruslar tarafından ilhak edecek ve Ruslar yandaşları olan Şahin Giray'ı han olarak atayacaktır. 1783 yılında Şahin Giray'a karşı yapılan bir isyanı bahane eden Ruslar Kırım'a asker çıkardı, 1783'te Kırım tamamen işgal edilip Rus vilayeti haline getirildi.²¹

Osmanlı İmparatorluğu 1683 Viyana bozgunu ve Karlofça Antlaşması'ndan sonra Avrupa Devletleri ile eşitliği kabul etmek zorunda kalmıştır. Buna karşın üstünlüğü elde eden Avrupalılar Osmanlı Devleti ile eşitliği kabul etmemiştir. Ancak Avrupa'da yaşanan olaylar Avrupa Devletleri'ni Osmanlı Devleti ile eşit şartlarda diplomatik müzakerelere girmeye mecbur etmiştir.²²

XVIII. yüzyılın sonunda III. Selim yönetiminde Osmanlı Devleti askeri ve teknik alanlarda olduğu kadar diplomasi alanında da önemli reformlar gerçekleştirmişti. Bu dönemdeki en önemli gelişme Avrupa başkentlerine ilk defa

¹⁹ Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 822-823.

²⁰ Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 822-823.

²¹ Sarıcaoglu, "1774-1789 Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası", s. 505

²² Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "Kuruluştan Tanzimat'a Osmanlı Diplomasi Tarihi", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt: I, S.2, 2003, s. 429.

olmak üzere daimi elçiler gönderilmesiydi. Bu tarihe kadar Osmanlı Devleti sadece "belli amaçlar için" elçi göndermeyi tercih etmişti. Bu elçilerin görevleri arasında cülus bildirileri, tahta çıkış kutlamaları, antlaşmaların onaylanmaları, barış müzakereleri ve sınır belirleme işlemleri vardı. Avrupa ile sürekli bağlar İstanbul'daki yabancı elçiler vasıtası ile korunmaktaydı ve "tek taraflı" bir diplomasi anlayışı mevcuttu.²³ Osmanlı Devleti bu dönemde Avrupa'ya elçilikler açarak Batı'yı yakından takip etmeyi politika olarak edinmiştir.²⁴ III. Selim'in reform programının temel amacı imparatorluğun askeri gücünü canlandırmaktı, diplomasi alanında gerçekleştirilen reformlar bu amacı destekleyici mahiyette idi. Avrupa başkentlerine daimi elçilerin atanması yeni bir dönemin başlangıcı oldu.²⁵

XVIII. yüzyılın başından itibaren Osmanlı diplomasisinde genel olarak bürokrasinin idaresinden sorumlu olan Reisülküttab önem kazanmaya başlamıştı. Reis Efendi olarak da anılan Reisülküttab Osmanlı diplomasisinin günlük işleyişini yürütmekteydi. Yabancı elçilerle teması sağlıyor, diplomatik yazışmaları kontrol ediyor ve bunları Sadrazam'a ve Sultan'a özetliyordu. Diplomatik görüşmeleri de genellikle bir tercüman, kethüda bey, molla veya kazasker ile birlikte takip ediyordu.²⁶ XVII. yüzyılda Reisülkütablık basit bir memurluk gibi görünse de XVIII. yüzyılda Reisülkütab dış işleri bakanlığının sorumluluğunu almaya başlamıştı.²⁷ XVIII. yüzyılda Divan-ı hümayun önemini yitirmeye başlamıştır. Reisülkütab'da bir divan üyesi olmasına rağmen bu yüzyılda reisülkütabın önemi artmaya başlamıştır.²⁸ Bu dönemde Osmanlı Devleti diplomasiye önem verdiği için reisülkütablık makamının önemi artmıştır.

Osmanlı dış politikasına etki eden en önemli unsurlardan birisi de İstanbul'daki yabancı elçilerin girişimleri idi. Bunlar sadece kendi devletleri ile ilgili değil, dost veya düşman devletlerle ilgili olarak Osmanlı Devletinin kararlarını etkileme çabası içindeydiler.²⁹

²³ Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 820.

²⁴ Timuçin Kodaman- Ekrem Yaşar Akçay, "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras", *SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 22, Isparta, 2010, s. 83.

²⁵ Tabakoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, s. 30-32.

²⁶ Halil İnalcık, "Reisülkütab", *MEB İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IX, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, s. 671-683.

²⁷ Murat Belge, *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 162.

²⁸ Recep Ahışahı, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülkütablık (XVIII. Yüzyıl)*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 23.

²⁹ Tabakoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, s. 30-32.

XIII. yüzyılda diplomasinin öneminin farkına varan Osmanlı Devleti diplomatik ilişkilere yoğunlaşmıştır. Avrupa'ya ilk elçiliklerini açmış, Avrupa'yı tanımaya çalışmıştır. Bu yüzyıla Rusya ile yaptığı büyük savaşlar damgasını vurmuştur. Büyük topraklar kaybeden Osmanlı Devleti bu durumun önüne geçmek için çaba sarfetmiştir. Osmanlı Devleti birçok konuda Avrupa'yı örnek almaya çalışmış, buradaki yenilikleri ülkesine getirmeye başlamıştır.

2.2. Yabancı Devletlere Verilen İmtiyazlardan Biri: Ahidname

Ahidname, “vasiyet etmek, ısmarlamak, yemin edip söz vermek, eman vermek ve zimmetine almak” anlamındaki Arapça ahd ve Farsça name (kitap, mektup) kelimelerinden meydana gelen birleşik isimdir.³⁰ Ahidname, lugatlarda “muahede” veya “antlaşma kağıdı” olarak ifade edildiği gibi, muahede şartlarını ve iki tarafın imzasını taşıyan resmi kağıt” şeklinde de tarif edilmiştir.³¹

“Ayrıcalık, üstünlük” anlamına gelen imtiyaz, bir devletin kendi ülkesinde özellikle yabancı kişi, zümre, kurum veya devletlere verdiği iktisadi hak ve ayrıcalıkları ifade eder.³²

2.2.1. İslam Hukuku'nda Ahidname

Ahidname, İslam tarihinde Hz. Peygamber'in halife ve hükümdarların emriyle çeşitli kademelerdeki yönetici ve memurlarla ilgili olarak düzenlenen tayin kararı, yazılı emir ve talimatı; bazı şahıs ve gruplara tanınan hak ve imtiyazları, yabancılarla yapılan antlaşma hükümlerini ihtiva eden belgeyi ifade eder. Kelimenin eman vermek ve himayesine almak manalarındaki kullanışı sadece gayrimüslimlerle ilgilidir.³³

Ahidname iki devlet arasında yapılan muahedename metni olduğu gibi aynı zamanda vali ve hükümdarların veliaht tayin etmesi, vali tayinleri ile ilgili kararlar da olabiliyordu. İslam tarihinde veliaht tayinine dair ilk ahidname Hz. Ebu Bekir'in

³⁰ Mustafa Fayda, “Ahidname”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: I, İstanbul, 1988, s. 535.

³¹ Meryem Kaçan Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:1, Eskişehir, 2004, s. 64.

³² Halil İnalçık, “İmtiyazat”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 242.

³³ Bülent Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, **Türkler ve Deniz**, Ed. Özlem Kumrular, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 289.

kendisinden sonra Hz. Ömer'in halife olması için yazdırılmıştır. Ahidname besmele ile başlamakta ve Hz. Ebu Bekir mührü de yer almaktadır. Veliht tayini için yazılan ahidnameler ilerleyen zamanlarda değişme göstermiştir.³⁴

İslam devletleri sınırları içinde yaşayan Ehl-i kitap için ilk ahidname Hz. Peygamber tarafından verilmiştir. Hz. Ömer'in fethettiği yerlerdeki gayri müslimlere verilmiştir.³⁵

İslam tarihinde zimmi veya muahid statüsündeki kişilere verilen imtiyazların ilk örneklerine eman ve ahid çerçevesinde Hz. Peygamber döneminden itibaren rastlanmaktadır. Müslüman devletlerin özellikle Avrupalı tüccar ve şirketlere verdiği ayrıcalıklar İslam hukukunun eman ve ahid anlayışına göre, bu imtiyazlar tek taraflı olarak verilmiştir.³⁶

İslam dünyasında kapitülasyon imtiyazları için en çok kullanılan “şurut, uhud, aman” terimleri bu belgelerin niteliğini belirler. Bu maddeleri içeren belgeye ahdname,³⁷ içindeki maddelere de uhud veya şurut denirdi.³⁸ Arap memleketlerinde kitab, aman veya marsum denir. Şurut, (maddeler, şartlar), Latince'ye capitula (şartlar, fasüller, maddeler) şeklinde çevrilmiştir. Kapitülasyonlar, XVIII. yüzyıldan itibaren iki taraf arasında kararlaştırılmış antlaşma niteliğini alınca, kelime bu biçime dönüşmüştür. Aslında ‘ahidname, padişahın tek taraflı olarak ahd (yemin) ile verdiği güvenceleri içeren bir çeşit berat veya nişandır.³⁹ Ahidnameler, İslam hukukunun prensipleri dikkate alınarak ve şeyhülislamın fetvasından sonra verilmiştir.⁴⁰

Ahidname şu prensibe dayanır: İslam hukukuna göre ülkeler darü'l-harb ve dar'ü-l İslam olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. ⁴¹ Darü'l-harb'den, yani İslam'ın egemen olmadığı harp bölgesi memleketlerden güvencesiz gelen yabancılar ya esir edilir ya da öldürülürdü. Devlet reisi veya bir Müslüman, bu gibilerin ikameti, şahısları, malları, ibadet-ticaret faaliyetleri hakkında Darü'l-İslam'da aman, yani barış verebilir.⁴² “Emin olmak, güvenmek” anlamındaki emn (eman) kökünden türeyen ve

³⁴ Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, s. 289.

³⁵ Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, s. 289.

³⁶ İnalçık, “İmtiyazat”, s. 242.

³⁷ Halil İnalçık, “Osmanlı’nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, **Doğu Batı Dergisi**, S:24, Ankara, 2003, s. 60.

³⁸ Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, s. 65.

³⁹ İnalçık, “Osmanlı’nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”,s. 60.

⁴⁰ Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, s. 64.

⁴¹ Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”,s. 64.

⁴² İnalçık, “Osmanlı’nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”,s. 60.

“kendisine eman verilen kimse” manasına gelen müste’min, İslam ülkesine eman alıp giren yabancı gayri müslimi ifade eder.⁴³

Bağışlanan imtiyaz “aman”dan şahıs veya cemaat barışa aykırı hareket etmediği, düşmanca bir tavır almadığı, “dostluk ve sadakat” ile hareket ettiği sürece yararlanır. Bu hususta yerel hakimlerle anlaşmazlık çıkarsa sultana başvurulur, Sultanın kararına uyulur. Harb, aman durumunu belli bir süre için kaldırabilir. Genelde bu imtiyazı verme yetkisi, Müslüman cemaatin başına, yani imama ait olup, bu güvence, aman “amm” terimi ile ifade edilir. Aman yalnız tüccar için değil, Darül-İslam’ı ziyaret için isti’man eden her yabancı, bu arada Kudüs’e gelen Hristiyan hacılar için verilen bir güvencedir.⁴⁴ Ahidnameler tek taraflı olarak, Şeyhülislam’ın onayı ile verilirdi. Ahidnameler İslam hukukuna uygun olarak verilir, kanunlarla düzenlenirdi.

2.2.2. Osmanlı Tarihi’nde Ahidname Geleneği

Osmanlı Devleti Yakındoğu’yu, coğrafi keşiflerden önceki gibi Uzakdoğu-Avrupa ticaret yolunun güzergahı olarak tutabilmek, ayrıca kendi toprakları üzerindeki ticareti de geliştirebilmek için Anadolu Selçukluları, Bizans ve Memlükler tarafından Ceneviz ve Venedikliler’e verilmiş olan imtiyazları XIV. yüzyıldan itibaren yenilemişlerdi.⁴⁵ Osmanlılar 1352’de Rumeli’ye ilk geçtiklerinde o sırada Venedik’lerle savaş halinde olan Cenovalılar ile dostane münasebet içindeydiler ve onlara ilk Osmanlı kapütilyasyonu verdiler.1403 tarihli barış antlaşmasında ilk defa Venedik, Bizans, Ceneviz ve Rodos şövalyelerinden oluşan ittifak üyelerine imtiyazlar verildi. 1498 yılında Osmanlılar, Napoli kralına kapütilyasyonlar verdi. Verilen kapütilyasyonlar zamanla yenilenerek geçerliliğini devam ettirdi.⁴⁶ XVI. yüzyıldan itibaren de Fransa (1536), İngiltere (1580), Hollanda (1672), Avusturya (1616) başta olmak üzere, İsveç (1737), Sicilyateyn (1740), Danimarka (1756), Prusya (1761) ve İspanya’ya (1782), Fransa ve İngiltere’ninkilere benzer ahidnameler verilmiştir.⁴⁷ Ahidnameler sadece bağımsız

⁴³ Ahmet Özel, “ Müste’men”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXXII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 140.

⁴⁴ İnalçık, “Osmanlı’nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapütilyasyonlar ve Ticaret”,s. 60.

⁴⁵ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 538.

⁴⁶ İnalçık, “ Osmanlı’nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapütilyasyonlar ve Ticaret”, s. 67.

⁴⁷ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 538-539.

devletlere verilmiş değildir. Macar kralı, Kartil hakimi gibi Osmanlı hakimiyeti altında bulunan kral ve beylere de ahidnameler verilmiştir.⁴⁸

Osmanlı Devleti'nde yabancı devletlere verilen ticari imtiyazları veya sulh antlaşmalarını ihtiva eden belgeye ahidname denir.⁴⁹ Günümüzde milletler arası antlaşmalarda olduğu gibi Osmanlı hukukunda da ahidnameler kanunnameler ve mahalli kanunlardan üstün tutulmuştur. Bir ülkeye ahidname verildiği zaman tamim şeklinde fermanlar gönderilerek kadılar ve mahalli otoriteler haberdar edilirdi. Örneğin, gümrük vergilerinin miktarları bildirilirdi.⁵⁰

Osmanlı ahidnameleri yedi esas üzerine düzenlenirdi.

1. Allah'a hamd,
2. Hz. Muhammed'e salat ü selam,
3. Bir konuda söz vermenin önemi,
4. Ahidnameye aykırı hareketlerden kaçınılması,
5. Ahidnamenin ne konuda düzenlendiği, konunun önemi,
6. Sözünde durma gereği ve aksinden kaçınılması,
7. Ahde sadakate sebat için Allah'a dua.⁵¹

Diplomatik bakımdan ahidname: Padişaha ait ferman ve beratlarda olduğu gibi, Allah'ın adı ile Hz. Peygamber ve dört halifenin adlarının zikredilip Allah'ın yardımı, Peygamberin şefaatinin istendiği davet rüknüyle başlar, bunun altında padişahın tuğrası yer alır.⁵² Bazı ahidnamelerde unvan denilen, padişahın sıfatlarının sayıldığı kısma geçilmeden önce beratları hatırlatan “nişan-ı şerif-i alişan-ı sultani...” veya benzeri bir başlangıç formülü bulunur. Bu da verilen tarafa bazı haklar bahşeden ahidnamelerin bir cins berat kabul edildiklerinin ifadesidir. Ancak diğer beratlarda bulunmamasına karşılık ahidnamelerde mutlaka unvan vardır.⁵³

Unvandan sonra karşı tarafın sıfatlarının kısaca sayıldığı elkab ve duayı müteakip dibace'de ahidnamenin veriliş sebep ve şartları⁵⁴ (iki devlet arasında düşmanca ilişkilerin bulunduğu, ancak dostluğun kurulması gerektiği, aracı devlet ve elçilerin adları, görüşmelerin yapıldığı yer, antlaşmanın maddeleri geçerlilik süresi gibi

⁴⁸ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 540.

⁴⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, “Ahidname”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: I, İstanbul, 1988, s. 536.

⁵⁰ Arı, “Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, s. 289.

⁵¹ Yılmaz Kurt-Muhammed Ceyhan, **Osmanlı Paleografyası ve Osmanlı Diplomatiği**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013, s. 6.

⁵² Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, s. 65.

⁵³ Kütükoğlu “Ahidname”, s. 536-537.

⁵⁴ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 536-537.

husular) yer alır⁵⁵. Bu kısmın içeriği, ahidnamenin mahiyetine göre farklılık gösterir. Yeni tahta geçen bir hükümdarın selefi zamanındaki sulhun yenilenmesi isteği üzerine verilen bir ahidnamede bu husus zikredildikten sonra, eğer varsa hudut boylarında yer yer ihlal edilen antlaşma maddelerine bundan böyle riayet edilmesi şartıyla sulhun yenilendiği belirtilir. Ahidnamenin yenilenmesini isteyen taraf, daha önce yapılan sulhta Osmanlı Devleti'ne vergi öder duruma gelmişse, sulhun verginin zamanında ödenmesine bağlı olduğuna da işaret edilir.⁵⁶

Tüm hukuki tasarruflar gibi her ahidname onu vermiş olan Sultanın hayatı süresince geçerlidir; tahta çıkan yeni Sultan tarafından tasdik edilmesi gerekir. Buna “mukarrer tutma“ denilir. Ahidname bağışlanmadan önce metne girecek maddelerin İslâm hukukuna uygun olup olmadığına Şeyhülislam karar verir. Ahidname son şekliyle Sultanın dini yeminle verdiği bir belge olduğundan, çatışma halinde yerel hukuki kararlardan üstündür. Kadı hükümlerinde ahidname maddesi öncelikle göz önünde tutulur. Ahidname içinde açıklanmış olmayıp sonradan ortaya çıkan anlaşmazlıklar, fetva ile çözüme ulaşır. Ahidname bağışlanması “dostluk ve sadakat” koşuluyla verildiğinden, padişahlar bu imtiyazı yalnız dost olan veya dostluğunu aradığı hükümetlere verir.⁵⁷ Muhatabın dostluk ve iyi niyet kuralını ihlal etmesi durumunda yine İslam hukukuna göre padişah tek taraflı olarak verdiği “aman”ı kaldırma haklarına sahipti.⁵⁸ Tek taraflı bir ayrıcalık olarak verilen ahidnamelerden karşılıklı menfaatler beklenir. Menfaatler karşılıklı olarak gerçekleşmezse, padişah tarafından ahidname ilga edilebilirdi.⁵⁹

Osmanlı Devleti bir ahidname ile ticari imtiyaz ve güvenceler verirken başlıca şu üç noktayı göz önünde tutardı:

1-İslam hukukunun harbi'lerle (yani İslam egemenliği altında bulunmayan memleketler tebaası) ilişkileri düzenleyen İslami prensiplere, “dostluk ve sadakate” aykırı bir hareket ortaya çıktığı anda geçerliliğini kaybederdi, o memleket düşman ilan edilir, gaza yaptırımlarına hedef olabilirdi. Bu takdir hakkı, Osmanlı diplomasisine esneklik sağlaması bakımından ayrıca önemlidir. XVIII. yüzyılda kapitülasyon taahhüdları, her iki tarafça uygulanması zorunlu muahede karakterini kazanınca, Osmanlı Devleti bu takdir hakkını ve esnekliği kaybetti.⁶⁰

⁵⁵ Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, s. 66.

⁵⁶ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 536-537.

⁵⁷ İnalçık, “Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, s. 61-62.

⁵⁸ Arı, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, s. 88.

⁵⁹ İnalçık, “İmtiyazat”, s. 246.

⁶⁰ İnalçık, “Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, s. 61-62.

2-Osmanlı Devleti, harbi devletten siyasi ve askeri bir fayda bekliyorsa, usulüne göre o memlekete ahidname ile ticaret imtiyaz ve güvenceleri bağışlardı. Ahidname, Hristiyan devletle yalnız ticari ilişkiler değil, aynı zamanda devamlı diplomatik ilişkilerin kurulmasına yol açardı. Kapitülasyon maddelerinde yabancı devletin elçi ve konsoloslarının Osmanlı limanlarında yerleşmesi, hatta onların hukuki şemsiyesi altında yabancı kolonilerin oluşması mümkündü.⁶¹

3-Osmanlı Devleti'nin mali ve ekonomik çıkarları göz önünde tutularak da ahidname verilirdi. Çünkü gümrük gelirleri Osmanlı hazinesine nakit para olarak önemli bir kazanç sağlardı. Osmanlı pazarı ve hazinesi daima “para kesadı”, gümüş kıtlığı konularında sıkıntı yaşamaktaydı. Bu ihtiyaçlar Osmanlı maliye ve ekonomisi için büyük öneme sahipti.⁶²

Osmanlılarda yabancı devletlere verilen ticari imtiyazları ve sulh anlaşmalarını ihtiva eden ahidnameleri, sulh anlaşmaları ve ticari anlaşmalar şeklinde iki grupta ele almak mümkündür.⁶³

Sulh ahidnameleri, iki ülkenin arasında devam eden münasebetler için iki tarafın da barış istediğini bu barışta aracılık eden başka bir ülke varsa bu ülkenin elçisinin adı, barış görüşmelerinin kimler arasında ve nerede yapıldığını, antlaşmanın kaç madde olduğunu, maddelere uyulup uyulmadığı gibi konuları içermekteydi.⁶⁴

Sulh ahidnamelerinde şartlar özel durumlara göre tespit edilmekle beraber genellikle bu defa kararlaştırılan sınır belirtilir; nelerin, ne gibi şartlarla hangi tarafa ait olacağına işaret edilir; kale ve bina inşası ve tamirleri ile istihkamların durumu bir prensibe bağlanırdı. Harp esirlerinin iadesi, harp tazminatı gibi hususlarla daha önceki antlaşmalardan hangilerinin yürürlükte olduğu, hangilerinin hükümsüz kaldığı belirtilirdi. Bazılarında dini konulara da temas edilir; Kilislerin konulması, Osmanlı sınırları içindeki genellikle adı belirtilen yerlerde kilise inşası ve tamirine müsaade edileceği, isteyenlerin Kudüs vb. yerlere gidebileceği gibi maddelerle ticari imtiyazları ihtiva eden maddeler de yer alırdı.⁶⁵

Ticari mahiyetteki ahidnameler ise “müste'min” adı verilen ahidnameli devletler tebaasına, Osmanlı topraklarıyla kara sularında seyrüsefer, ikamet ve ticaretleri sırasında tabi olacakları şartları ihtiva etmektedir.

⁶¹ İncalcık, “Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, s. 61-62.

⁶² İncalcık, “Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, s. 61-62.

⁶³ Özgür Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004, s. 12-15

⁶⁴ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 537.

⁶⁵ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 537.

Ticari imtiyazları ihtiva eden ahidnamelerin başlangıcında ahidnamenin kimin tarafından istendiği, tecdid mahiyetinde mi olduğu, yeni maddeler ihtiva edip etmediği gibi hususlar yer alır. Padişahın bahşettiği imtiyazlar için ahidde bulunması karşı tarafın sadakatine bağlı olduğundan bu hususa daima işaret edilir.⁶⁶

Ticari imtiyazlar veren ahidnamelerin ihtiva ettiği maddeler belli başlı birkaç grupta toplanabilir.

Şahıs hukuku: Ahidnamelerde hürriyet, şahsın giyim kuşamında serbest olması, haraç ve yağmadan korunması, yağma olduğu zaman müsteminin mallarının buldurulup iade edilmesi garanti altına alınmıştır.⁶⁷

Veraset, kefalet, borç: Bir müste'min öldüğünde malı ancak kanuni varislerine intikal ederdi. Varissiz ölümlerde ise malların kime kalacağına konsolosluk karar verirdi.⁶⁸

Bir Osmanlı tebaası ile müste'min tüccarın arasındaki dava Osmanlı mahkemelerinde kadı tarafından görülürdü.⁶⁹ Aynı milletten iki kişi arasındaki davalar ise konsolos ve elçi tarafından görülür, Osmanlı adli makamları müdahalede bulunmazdı.⁷⁰

Diplomatik misyonda tanınan haklar: Osmanlı şehirlerindeki ahidnameli devletlerin konsolosları Osmanlı Devleti himayesi altında olduklarından hiçbir şekilde hapsedilemezler ve evleri mühürlenemezdi. Ahidnameli Devlet Osmanlı'nın tüm şehirlerinde aynı haklara sahipti. Osmanlı Devleti, ahidnamelerde yer almamakla beraber konsolos tayinlerini tasvip ettiğinin işareti olmak üzere konsolosların vazife yerleri ile hak ve selahiyetlerini gösteren beratlar verirdi.⁷¹

Seyr-ü sefayin ve ticaret: Müste'min gemilerinin tam bir emniyet ve serbestlik içinde Osmanlı limanlarına gelip gitmeleri, tüccarının Osmanlı şehirlerinde huzur içinde ticaret yapmalarını temin maksadıyla ahidnamelere konuyu açıklığa kavuşturucu maddeler konmuştu.

1.Akdeniz'de seyredecek gemiler: Ahidnameli devletlerin bayraklarını taşıyan gemiler Osmanlı sularında serbestçe hareket edebilirdi. Fırtınalarda gemilerinin karaya oturması durumunda da beyler ve kadıların gemilere yardımda

⁶⁶ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 537.

⁶⁷ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 538.

⁶⁸ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 538.

⁶⁹ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 293.

⁷⁰ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 538.

⁷¹ Kütükoğlu "Ahidname", s. 538.

bulunup, kurtulan malları tüccara teslim edeceğine dair teminat verilirdi.⁷² Yabancı devlet gemileri korsan saldırılarına karşı emniyet içinde olup ve ne mallarına, ne de canlarına karşı herhangi bir saldırıda bulunulmayacaktı. Osmanlı Devleti'nin denizlerde hakimiyeti Ege Denizi, Karadeniz, Boğazlar ve Otranto Geçidi'ne kadar uzanmaktaydı. Bu bölgeler Osmanlı tatbikatında Darü'l-İslam olarak kabul edilmekteydi.⁷³

2.Ticaret Serbestliği: Müste'min tüccar, Osmanlı ülkesine kara ve deniz yoluyla gelip gitme ve ticaret yapma hakkına sahip kılınmıştı. Müste'min tüccar, Osmanlı kanunlarına göre memleket dışına çıkarılması yasaklanmış olan hububat ile barut ve silah gibi harp malzemesi ve pamuk vs. istisna her türlü malın ihracatını yapabiliyordu.⁷⁴

3.Gümrük resmi: İlk devir ahidnamelerde gümrük resminin adet ve kanun üzere alınacağına değinilmiş daha sonra alınacak resmin yüzde oranı da kaydedilmeye başlanmıştır. Tarhisel süreç içinde bu oranlar değişme göstermiştir.⁷⁵

Osmanlı idaresi ahidnamelerin uygulanması için büyük bir dikkat ve itina göstermiş, her müracaat veya şikayette Divan-ı Hümayun kayıtlarına başvurarak ahidnameli hakkın yerine getirilmesine çalışmıştır.⁷⁶

Dostluğun devamı ve bunun hilafına yapılan hareketlerin önlenmesi, Osmanlı Devleti'nin ahidname verdiği ülkeden başlıca beklentisidir. Karşı tarafın gemilerine fiilen yapılan saldırı kabul edilmediği gibi Osmanlı sahillerine ve Osmanlı gemilerine yapılan saldırılar da asla kabul edilemezdi.⁷⁷

Osmanlı Devleti sadece ahidname verilen ülke bayrağını taşıyan gemilere Osmanlı limanlarına girme hakkı tanıyordu. Ancak, ahidnamesi olmayan ülke tüccarı da ahidnamesi olan ülke gemileriyle Osmanlı limanlarına mal getirebiliyordu. Osmanlı hükümeti onların ticaretini tamamen engellemiyordu. O ülkeden pasaport almak, konsoloslarına eklemek şartıyla Osmanlı limanlarına girme hakları saklı tutuluyordu. Kapitülasyonu olmayan ülke tüccarının kendi bayraklarıyla gelmesi, o ülke konsoloslarına da ek gelir temin ediyordu.⁷⁸

⁷² Kütükoğlu, "Ahidname", s. 538.

⁷³ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 292-293

⁷⁴ Halil İncik, " Müste'men", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: XXXII, İstanbul, 1991, s. 140-143.

⁷⁵ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 538.

⁷⁶ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 539.

⁷⁷ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 293.

⁷⁸ Arı, "Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku", s. 290-291.

Osmanlı Devleti için ticaretten kaynaklanan gelir kaynakları konusunda çok hassastı. İmparatorluk hazinesi, gümrük resimlerinden büyük nakit akışı sağlamaktaydı. Bu nedenle Sultanlar, ahidname hükümlerine uyulmasına özen gösterirlerdi. Ahidnamelerde verilen güvenceler imparatorluk kanunlarının üzerindeydi ve Sultan, yerel makamlara kapitülasyon düzenlemelerine titizlikle riayet edilmesini emrederdi.⁷⁹

XVIII. yüzyılın başından itibaren, Avrupa ile “ahidname”li tüccar statüsünde ticaret yapma hakkı tanınan Osmanlı tebaası gayrı Müslim tüccara “Avrupa tüccarı” adı verilmiştir. Avrupa tüccarı beratını alabilmek için 1500 kuruş berat harcının ödenmesi gerekmektedir. Avrupa tüccarı, ticaret yaptığı memleketin tarifesi üzerinden % 3 gümrük resmi ödüyor, çeşitli vergilerden muaf tutuluyorlardı.⁸⁰

XVIII. yüzyılla birlikte Avrupa devletlerinin Osmanlılara askeri üstünlük sağlamalarına paralel olarak Avrupalılar, bu tek taraflı verilen ahidnameleri ikili anlaşmalar gibi yorumlamaya başladılar. Bu zamana kadar kapitülasyon sahibinin “ahde vefa gösterip göstermediğinin”, dolayısıyla kapitülasyonun geçerliliğini yitirip yitirmediğinin takdiri Sultana aitti. XVIII. yüzyılla birlikte şartlar değişmiş, yabancı devletler çıkarları gereği, çıkarlarını korumak için Osmanlı limanlarını boykot ederek gümrük gelirlerinin azalmasına neden olmuşlardı.⁸¹

İmtiyazları gittikçe yaygınlaştıran Osmanlı Devleti siyasi ve ekonomik bakımdan Batı Avrupa’ya bağımlı hale geldi. XVIII. yüzyıla kadar bu imtiyazlar Osmanlı Devleti ve ekonomisine pek zarar vermezken artık Avrupa Devletler’i daha fazla hak ve imtiyaz elde etmek için zayıflayan Osmanlı Devleti üzerinde baskı uygulamaya başlamış bu durum Osmanlı Devleti’ni zora sokmuştu.⁸²

XIX. yüzyıla kadar barış antlaşmaları olsun, ticari imtiyazlar olsun ahidname adıyla anıldıkları halde zamanla tek taraflı imtiyaz mahiyetini kaybederek karşılıklı yapılan muahede hüviyeti kazanmışlardır. Yine başta padişah tuğrasını ihtiva etmekle beraber, dibacenin sonlarına doğru zikredilen ahidname kelimesi “muahede” olarak değişmiştir. Bu da Avrupa hükümdarlarının Osmanlı padişahı ile eşit seviyelerde kabul edildiğini göstermektedir. Ayrıca muahede dibaceleri, ahidnamelerin dibacelerine nazaran daha kısadır.⁸³

⁷⁹ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 538.

⁸⁰ Mübahat S. Kütükoğlu, “Avrupa Tüccarı”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: IV, İstanbul, 1991, s. 159-160.

⁸¹ Oral, XVII. Yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı, s. 12-15

⁸² İnalçık, “İmtiyazat”, s. 250.

⁸³ Kütükoğlu, “Ahidname”, s. 540.

2.3. 1782 Tarihli Osmanlı- İspanya Ahidnamesi

1782 tarihli ahidname Osmanlı Devleti- İspanya arasında yapılan ilk ahidnamedir. 1740 yılında Osmanlı Devleti ile Sicilyateyn(Küçük İspanya) arasındaki antlaşma 1782 Büyük İspanya Ahidnamesi'nin temelini oluşturmuştur. İspanya ile Sicilyateyn krallığı yönetimi bir ailenin elinde bulunduğu için Osmanlı Devleti tarafından asıl İspanya'ya Büyük İspanya, Sicilyateyn krallığına da Küçük İspanya denmektedir.⁸⁴

Osmanlı Devleti ve İspanya XVIII. yüzyıla kadar diğer devletlerle yaptıkları mücadeleler sırasında eski güçlerini yitirerek büyük topraklar kaybettiler. Bu süre zarfında, Osmanlılar ile İspanyollar, aralarında savaş durumu yerini korunmaktaydı. Osmanlı Devleti ile aracı olmaksızın siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmak ve Kuzey Afrika eyaletlerinden İspanya'ya ve İspanyol ticaret gemilerine yapılan saldırıları engellemek isteyen İspanya Osmanlı Devleti ile barış yapmak için harekete geçti.⁸⁵

İspanya, XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilişkilerini diğer Avrupa devletleri gibi olağan düzeye getirmek, dolayısıyla Osmanlı toprakları ve sularında ticaret yapma hakkını elde etmek istiyordu.⁸⁶

1650'li yıllardan itibaren her konuda Osmanlı Devleti'nden bağımsız hareket eden Kuzey Afrika eyaletleri, korsanlık konusunda da bağımsızdı ve diplomatik alanda kendi antlaşmalarını kendileri imzalama yetkisine sahiptiler. Bu durum Avrupa devletlerini zor duruma sokmaktaydı. İspanyolların barış imzalamadaki en önemli amacı, Kuzey Afrika'daki korsanlık faaliyetlerinin durdurulmasında Osmanlı Devleti'nin etkisini kullanmaktı.⁸⁷

Sicilya Krallığı, Lehistan Veraset Savaşları'na son veren Üçüncü Viyana Antlaşması ile doğmuş bir devletti.⁸⁸ Osmanlıların Sicilya ile olan ilişkileri daha çok Garp ocaklarının aracılığıyla gelişti ve genelde ticari boyutlarda kaldı. Akdeniz'de faaliyet gösteren bu eyaletlere mensup denizcilerin batı yönüne yapılan seferler

⁸⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: IV, Bölüm: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 239.

⁸⁵ Tufan Turan, **Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri(1774-1876)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, 2013, s. 61-62.

⁸⁶ Kemal Beydilli, "İspanya", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 166.

⁸⁷ Turan, **Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)**, s. 51.

⁸⁸ Şerafettin Turan, **Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969, s. 82.

sırasında adayı tanıyan Müslüman denizcilerden ve adaya gelip giden diğer kişilerden haber topladıkları bilinmektedir.⁸⁹

Garp ocaklarına ait korsan ve muharebe gemileri, sürekli olarak Sicilya gemilerine zarar verip gemilerde bulunanları esir alırken, Sicilya'ya Krallığı'nda ise Müslümanlar esirler bulunmaktaydı. Bu nedenle Sicilya Kralı, Garp Ocakları'na ait muharebe gemilerinin korsanlık faaliyetlerine son vermek ve ayrıca Sicilya'da bulunan Müslüman esirlerin kurtuluşunu sağlamak üzere Garp Ocaklarıyla da bir anlaşma yapılması hususunda izin istemiş, Osmanlı hükümeti böyle bir anlaşmanın yapılmasını uygun görmüş ve bu hususta Garp Ocakları'na gerekli izni vermişti.⁹⁰

Sicilyateyn Kralı Don Carlos, 1738 yılında Osmanlı Devleti'nin izni ile Trablusgarp Valisi Karamanlı Ahmed Paşa ile onyed madde üzerine bir ticaret ve deniz anlaşması yapmıştı. Daha sonra Osmanlı hükümeti ile de bir ticaret muahedesi yapmak isteyen Don Karlos 5 Ekim 1739'da Finoketti adında bir delegeyi İstanbul'a gönderdi.⁹¹ İstanbul'da cereyan eden görüşmeler sonucunda 10 Muharrem 1153 (7 Nisan 1740)'de iki devlet arasında bir ticaret antlaşması imzalanmıştı. Antlaşma 21 madde ve 1 hatimeden oluşmaktadır.⁹² Finoketti beş ay sonra devleti tarafından Osmanlı Devleti'ne elçi olarak gönderilmiş, kendisine diğer devletlerin elçisine davranıldığı gibi davranılmış çeşitli hediyeler verilmişti.⁹³

1740-1742 yıllarında Osmanlı Devleti-Sicilya Krallığı arasındaki ilişkiler büyük gelişme göstermiştir. Sicilya Kralı, Osmanlı hükümeti ve Trablusgarp Ocaklığı ile imzaladığı antlaşmayla özellikle Trablusgarp Ocaklığı'na tabi şehirlerde başta ekonomik olmak üzere bir çok alanda geniş haklar elde ederken, aynı zamanda Trablusgarp Ocaklığı korsanlarının tehlikesinden de kurtulmuştur. Yalnız Garp Ocakları'nın imzalanan antlaşmada elde etmiş olduğu haklar, Sicilya'nın elde ettiği imtiyazlara nazaran daha sınırlı kalmıştır. Antlaşmanın geçerli olmasının Osmanlı hükümetinin rızasına tabi kılınması, antlaşma şartlarının uygulanmasının Osmanlı hükümeti tarafından denetlenmesini sağlamıştır. Üstelik bu antlaşmayla Osmanlı

⁸⁹ Mahmut Şakiroğlu, "Sicilya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: XXXVII, İstanbul, 2009, s. 139.

⁹⁰ Tahir Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri ve Cizye Muhasebecisi Hüseyin Efendi'nin Sicilya Elçiliği (1740-1742)", **History Studies**, Cilt:5/2, Samsun, 2013, s. 414.

⁹¹ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV, s. 239.

⁹² Turan, Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri, s. 82.

⁹³ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV, s. 240.

Devleti'nin Avrupa'daki diplomatik etkinliği artarken, Sicilya zindanlarında bulunan Türk ve Müslüman esirler de kurtarılmıştır.⁹⁴

XVIII. yüzyılın başında İspanya Veraset Savaşları sonucu İspanya'da hanedan değışmiş, ülke Habsburglardan sonra Bourbonların hakimiyeti altına girmişti. Bu hanedan değışimi İspanyol dış politikasında önemli değışikliklere sebep oldu. İspanya yine Bourbon hanedanının kontrolünde olan Fransa ve Sicilyateyn Devletleri ile dış politikada ortak hareket etmeye gayret ediyordu. Bir Aydınlanma devri hükümdarı olan İspanya kralı III. Carlos daha önce Sicilyateyn kralı iken Osmanlı Devleti ile bir ahidname imzalamış ve Osmanlı Devleti-Sicilyateyn ilişkilerinin normalleşmesinde önemli rol oynamıştı.⁹⁵

III. Carlos 1759 yılında İspanya tahtına çıktığı zaman benzer bir antlaşmayı İspanya ve Osmanlı Devletleri arasında da yapmayı arzu etmişti. III. Carlos Osmanlı Devleti ile İspanya arasında bir barış antlaşması imzalamak için III. Mustafa döneminde girişimde bulunmuş, 1760'ta İstanbul'daki Sicilyateyn temsilcisi Guillermo Ludolf kendi ülkesinin de desteği ile İspanya adına müzakerelere başlamak için zemin aramaya başlamıştı.⁹⁶

Ludolf Babıali'ye, Sicilyateyn Kralı Carlos'un İspanya kralı olan kardeşinin ölümü üzerine İspanya tahtına geçtiğini bildirmiş ve şimdi İspanya kralı olan III. Carlos'un Osmanlı Devleti ile Sicilyateyn arasında yapılmış olan barışın İspanya için de yapılmasını istediğini ifade etmişti.

Bu yönde karşılıklı yazışmalardan sonra ahidnamenin birçok maddesi hazırlanmıştı. Bununla beraber görüşmeler bir durgunluğa girmiş ve yedi sekiz ay geçmesine rağmen bir ilerleme kaydedilememişti. Ludolf zaman zaman tercümanını Reis Efendi'ye göndererek antlaşmanın ne zaman sonuçlandırılacağını sordurmasına rağmen kesin bir cevap alamamıştı. Osmanlı Devleti'nin sözüne güvenilir bir devlet olduğunu, bu yüzden antlaşmanın gecikmesinin kendi kusuru olarak algılanacağını ifade eden Ludolf bir kez daha antlaşma işinin sonuçlandırılmasını ve kendisinin devleti tarafından bir azarlanmaya maruz bırakılmamasını rica etmekteydi.⁹⁷ Ancak Koca Ragıp Paşa'nın 1763'te vefatı üzerine görüşmeler sonuçsuz kalmış.⁹⁸ İspanya'nın attığı ilk adım başarılı olamamıştı.

⁹⁴ Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri ve Cizye Muhasebecisi Hüseyin Efendi'nin Sicilya Elçiliği (1740-1742)", s. 426.

⁹⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 33.

⁹⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 33.

⁹⁷ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 34.

⁹⁸ Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, IV, s. 242.

İspanya'nın ikinci barış girişimi 1778'de gerçekleşti. Küçük Kaynarca Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti'nin İspanya ile bir barış ve dostluk antlaşmasına daha sıcak bakacağı düşünülmektedir. Osmanlı Devleti yaşadığı askeri yenilgiler ve Rusya ile Avusturya arasındaki yakınlaşmaya karşı Avrupa ülkeleri ile işbirliği arayışında idi. İspanya başvekili Floridablanca Osmanlı Devleti ile Sicilyateyn Ahidnamesine benzer bir antlaşma yapılmasını istiyordu. İstanbul'a elçi olarak gönderilmek üzere Alicante'li bir tüccar olan Don Juan de Boulogny seçilmişti. Boulogny ticaret amacı ile uzun zaman Doğuda kaldığı için iyi derecede Türkçe biliyordu ve Osmanlıların siyasi ve sosyal alışkanlıklarına aşina idi. Boulogny her iki ülkenin yararına olacak bir barış ve ticaret antlaşması müzakere etmek ve imzalamak görevi ile tam yetkili elçi olarak görevlendirildi.⁹⁹

İspanyol tarafının bu yakınlaşmadan iki temel beklentisi vardı. Birincisi gereksiz araçlardan kurtulup Osmanlı Devleti ile doğrudan siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmak ve ikincisi de Kuzey Afrika'da üslenmiş bulunan gazilerin (Cezayir, Tunus ve Trablus ocakları) İspanyol sahillerine ve ticaret gemilerine saldırılarını engellemektir.¹⁰⁰

Osmanlı Devleti İspanya ile yakınlaşmadan elde edilebilecek siyasi ve askeri faydaları düşünmekteydi. 1770 Çeşme baskını sonrası Akdeniz'de güvenlik kaygıları artmış olan Osmanlı Devleti İspanyol heyeti ile müzakerelere başlama kararı aldı. Akdeniz'de Rus tehdidine karşı İspanya ile bir ittifak ihtimali müzakerelerde sürekli gündeme gelecekti. İspanyol yönetiminin ise bu yönde bir girişimi veya isteği yoktu. İspanyol tarafı Osmanlı Devleti ile yakınlaşmayı sadece siyasi ve ekonomik ilişkilerin normalleştirilmesi amacıyla düşünmekteydi. Osmanlı'ya göre İspanyollar Osmanlı sularında ticaret hakkı elde etmekteydi, buna karşın Osmanlı Devleti de İspanya'dan çeşitli siyasi faydalar elde etmeyi stemekteydi.¹⁰¹

Boulogny Aralık 1778'de Barselona'dan yola çıkmış, önce Venedik'e uğramıştı. Burada Osmanlı-Sicilyateyn ahidnamesini müzakere eden Finochetti'nin tavsiyelerini almıştı. Mayıs 1779'da İstanbul'a varan Boulogny'ye oğlu Jose Eliodoro da eşlik etmekteydi.¹⁰²

İspanya XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kuzey Afrika devletleri ile ilişkilerini normalleştirme arayışında idi. İlk olarak 1767 yılında Fas ile bir antlaşma

⁹⁹ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 34.

¹⁰⁰ Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 823.

¹⁰¹ Tabakoğlu, "XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri", s. 823-824.

¹⁰² Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 35.

imzalandıktan sonra Cezayir meselesi gündeme gelmişti. Cezayir iki yüzyıldan uzun bir süredir İspanyol kıyı ve gemilerine saldırılar düzenliyordu. V. Felipe döneminde Garb ocaklarına karşı bir çözüm arayışına gidilmiş, Katalonya, Valencia ve Balear genel kaptanları askeri ve ekonomik açıdan Osmanlı Devleti, Cezayir, Trablusgarb ve Tunus ile barış yapılmasının uygun olacağını ifade etmişlerdi. Ancak İspanya’da dini hassasiyetler ve Osmanlı Devleti’ndeki siyasi durumun barışa müsait olmaması sebebiyle bu politika uygulanamadı.¹⁰³

İspanya 1775 yılında Garb ocakları ile ilişkilerinde askeri müdahale seçeneğini gündeme aldı. Başvekil Grimaldi Cezayir korsanları sorununu çözmek için İrlanda asıllı General Alejandro O’Reilly komutasına 20.000 asker vermişti. Haziran 1775’te İspanyol birlikleri Cezayir’e çıkmış, ancak yerli kuvvetler tarafından yenilgiye uğratılınca düzensiz bir şekilde geri çekilmek zorunda kalmışlardı. Büyük bir özgüvenle girişilen bu hareketin baaşrısızlıkla sonuçlanmasıyla İspanya’nın prestiji yara almış, bu olay başvekil Grimaldi’nin görevden alınmasına katkıda bulunmuştu. Yeni başvekil Floridablanca Garb ocakları sorununu çözmek için başlangıçta barışçıl bir yöntem izlemeye karar vermiş, bu amaçla Osmanlı Devleti ile yakınlaşma ve Garb ocakları üzerinde Osmanlı nüfuzunu kullanma politikası izlemişti.¹⁰⁴

İspanya’nın diğer bir amacı da Osmanlı Devleti’nin tasfiyesi planlarının yapıldığı bir dönemde Güneydoğu Avrupa ve Doğu Akdeniz’de daha aktif bir rol oynama isteği idi. İspanya bu dönemde Avusturya ve Rusya’ya karşı Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünü savunmaktaydı. Bouligny’ye verilen talimatlarda Osmanlı Devleti ile imzalanacak olan antlaşmanın Sicilyateyn Ahidnamesi gibi olması düşünülmüş, sadece İspanya için önemli bir madde eklenmişti; Garb ocaklarının barışa ikna edilmesi.¹⁰⁵

2.3.1. Ahidname Süreci

Görüşmelerde İspanya tarafını tam yetkili elçi Don Juan de Bouligny temsil ederken Osmanlı tarafını Reisülküttâb Abdürrezzak Bahir Efendi (9 Nisan 1788 -8 Aralık 1779) temsil etmekteydi. Bouligny bir dostluk antlaşması teklifi ile geldiğinde Osmanlı devlet adamları bu fikre pek sıcak bakmamışlardı. Bununla beraber İspanya temsilcisine kesin bir red cevabı verilmesi de uygun görülmemişti. Bouligny, İspanya

¹⁰³ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 36.

¹⁰⁴ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s.36.

¹⁰⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 34-37.

başvekili Floridablanca'dan aldığı talimatlar doğrultusunda önce Osmanlı Devleti ile Sicilyateyn arasında imzalanan ahidnamenin İspanya için de aynen kabul edilmesini istedi. Kırım krizi ile meşgul olan ve İspanya'nın bu teklifi ile pek ilgilenmeyen Osmanlı tarafı görüşmeleri yavaşlatma ve Bouligny'yi yıldırma politikası benimsedi. Bir ticaret antlaşmasından çok siyasi durumla ilgililenen Reisülküttab Abdürrezzak Bahir Efendi Osmanlı Devleti'nin düşmanlarına karşı Cebelitarık boğazının kapatılmasını istemiş, fakat Bouligny bu isteğe İspanya'nın gücünün yetmeyeceği yanıtını vermişti. Zira Cebelitarık İngiliz kontrolü altındaydı. Bahir Efendi ayrıca İspanya'da bulunan Müslüman esirlerin serbest bırakılmasını da istedi. Üç sene sürmüş olan bu müzakereler Abdürrezzak Bahir, Halil Hamid ve Süleyman Feyzi Efenedilerin reisülküttablıkları zamanında devam etmiştir.¹⁰⁶

Cebelitarık Boğazı bulunduğu konum itibariyle çok önemli bir yere sahipti. Osmanlı Devleti buradan gelecek tehlikeleri önlemek için uğraşmıştı. İspanya'dan çeşitli menfaatler elde etmeye çalışan Osmanlı Devleti görüşmelerde menfaatlerini ön planda tutmuştur.

*“Abdürrezzâk Paşa'nın çiraklığından sonra İspanya murahhası mezbûr bir takrîr gönderüp meâlinde mukaddemâ Devlet-i aliyyeden teklîf olunan itlâk-ı üserâ-yı müslimîn husûsunu ben ol vakit devletime yazmış olduğumdan katî vâfir ehl-i islâm esîrlerini kayd-ı esirden tahlîs idüp Dersa'âdete irsâl ideceklerinin cevâbı geldi.”*¹⁰⁷

Bouligny ülkesine danışarak esirlerin serbest kalacağını, Cebelitarık'ın kapatılmasına ise İspanya'nın gücünün yetmediğini belirtmişti. Bu arada Reisülküttablığa Halil Hamid Efendi gelmişti¹⁰⁸. Görüşmeler Halil Hamid Efendi'nin Reisülküttab olmasından sonra da devam etti. 1779 Ağustosunda Kırım meselesini tartışmak üzere toplanan bir meşveret meclisinde İspanya'nın barış antlaşması isteği de ele alındı. Bu toplantıda Reis Efendi, Kethüda Bey, Defterdar Efendi, Recai Efendi, Ömer Vahid Efendi, Resmî Ahmed Efendi ve Süleyman Feyzi Efendi bulunmaktaydı. Bu toplantıda Bouligny'nin yıldırılamadığı, İspanyol taleplerine artık kesin bir kabul veya red cevabı verilip verilmemesi gerektiği tartışılmış ancak

¹⁰⁶ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV, s. 243.

¹⁰⁷ Almanya Niedersächsische Staats-und Universitätsbibliothek Göttingen, XVIII. Yüzyıl Osmanlı-İspanya İlişkilerine Dair Layiha 3/1.

¹⁰⁸ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 824.

toplantıya katılanlar önce Sadrazamın bu konuda ne düşündüğünün öğrenilmesini istemişlerdi.¹⁰⁹

“Huzûr-ı fâizu'n-nûr-ı husrevânelerinden istizân olunduğu vechile defterdâr efendi ve reîs efendi ve Recâi Efendi ve tevkî'î efendi ve defter emîni efendi ve Resmî Ahmed Efendi ve tersâne-i âmire emîni Ömer Vahîd Efendi ve selefi Süleymân Feyzî Efendi kulları getirdilip kethudâ-yı çâkerî ağa kulları odasında muvâcehelerinde ibtidâ işbu İspanya mâddesi feth u kırâet ve murahhas-ı mezbûr ile reîs efendi mülâkât ve Sebte Boğazı'nın muhâfazasına teshîrini ta'lik etdikleri.”¹¹⁰

Bir süre sonra Bouligny İspanyol kuvvetlerinin Cebelitarık'taki İngiliz güçlerini kuşattığını Osmanlı tarafına haber verdi. İspanya Cebelitarık'ı Osmanlı Devleti'nin düşmanlarına kapatma karşılığında bir ahidname imzalayarak Garb ocaklarının saldırılarından korunmak istemekteydi. Bununla beraber Osmanlılar kuşatılmış, ancak henüz akıbeti belli olmayan Cebelitarık üzerinden herhangi bir pazarlığa oturmaktan bir fayda görmedikleri için Bouligny'nin taleplerinin geçiştirilmesine karar verdiler. İspanya'nın Rusya ve Avusturya tarafına yaklaşmasından çekinen Osmanlı tarafı kesin bir red cevabı vermekten özellikle kaçınmaya devam ediyordu.¹¹¹

Osmanlı tarafı için asıl sorun Garb ocakları meselesi idi. Bouligny'nin talep ettiği Sicilyateyn Ahidnamesi'nin şartlarında itiraz edecek bir durum yoktu. Ancak İspanyol tarafının da asıl amacı Garb ocaklarının saldırılarını engelleyecek bir antlaşma olduğundan Osmanlı tarafı görüşmeleri askıya almaya karar verdi. Bouligny'e Osmanlı Devleti'nin İspanya ile barış yapmak istediğini ancak bu mesele için İspanya ile ilgili olmayan engeller olduğunu bildirip, kendisine Sadrazam tarafından İspanya kralına ve başvekiline yazılan birer mektup teslim edildi. Bouligny'den bir süre ses çıkmayınca Osmanlılar yıldırma politikalarının başarılı olduğunu ve Bouligny'nin ülkesine döndüğünü düşünmeye başlamışlardı. Yedisekiz ay sonra 1780 Eylül'ünde Sicilyateyn elçisi tercümanı ile Babıali'ye bir takrir gönderdi. Buna göre Bouligny aldığı cevapları ülkesine göndermiş, ancak kendisi

¹⁰⁹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 37-38.

¹¹⁰ Layiha 3/1.

¹¹¹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 38.

İstanbul'dan ayrılmamıştı. Bunlara ek olarak Sicilyateyn elçisi de Osmanlı –İspanya barış görüşmelerine katkıda bulunmakla görevlendirildiğini bildirmekteydi.¹¹²

“Sicilyateyn ta’bir olunur Küçük İspanya ilçisinin takriridir sekiz dokuz mah mukaddem Büyük İspanya’nın Devlet-i aliyye ile akd-i ittifak itmek niyazı suretinde tahrirat ile bir nefer meb’us gelmişidi ol vakit henüz Kırım maddelerinin tesviyeleriyle iştilgal vakti olmak mülabesesiyle bu maddeyi ve ahar güne ba’zı mülahazatı vesile iderek muradları olan ittifak maddesine la ve neam ve ne kabul ve ne yes bir güne cevab ile kat’-ı madde olunamayup vakt-i ahara ta’lik ve imrar-ı vakt iradesiyle biline biline mülayim-i ecvibe ile alâ hale tevkif olunmuşidi ve Büyük İspanya’dan ol vakit vürud iden meb’us vilayetine gitmiş halk olunur iken şimdi Küçük İspanya ilçisiyle ma’an Devlet-i aliyyeye ifade ve tanzim-i maddeye devleti tarafından memur olup ve ol vakit vilayetine gitmeyüp bu âna dek Galata’da olduğunu ilçe-i mersumun tercümanı ihbar ider reis efendi kulları tarafından ilçe ve meb’us-ı mersumların memuriyetleri acaba evvelki memuriyet midir yohsa aharı mıdır diyü tecahülane sual olundukda haberi olmamağla ilçisinden sual ve ba’dehu ihbar ideceğini takrir idüp ve bu takririn cevabı için iki gün sonra tercüman-ı mesfur gelmek üzere olmağla ne güne cevab kağıdı gelir ise takdim ve ba’dehu mukteza-yı vakt ü hal ne güne icab ider mutala’a ve semahatlü efendi da’ileriyle vesair bu babda lazım görülecek kullarıyla müzakere ve devlet-i aliyyelerine hayırlu ve vakt ü hale münasib olan keyfiyetler ma’ruz-ı atebe-i ulyaları kılınacağı ma’lum-ı alileri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü’l-emrindir.”¹¹³

1779 senesinde İspanya, Fransa ve İngiltere arasında Amerika kolonilerinin ayaklanması sebebiyle patlak veren (1776) savaşına katılmış, İngilizler bu yıl Sebte’yi kuşatmıştı. Boulogny, burasının ele geçirilmesinden sonra İspanya’nın Osmanlı Devleti aleyhine donanma geçişini önlemeyi taahhüt edebileceğini söylemekteydi. Buna karşılık İspanya, Osmanlı Devleti tarafından Garp Ocakları’nın korsanlık ve İspanya’ya karşı devam ettirdikleri tecavüzlere son verilmesinin

¹¹² Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 38-39.

¹¹³ Layiha 6/2.

sağlanmasını karşılıklı şartlar içinde iki devlet arasında bir dostluk ve ticaret antlaşması yapılmasını mümkün görmekteydi. İspanya'nın henüz İngiliz kuşatması altında bulunan Sebte'yi ileri sürerek Osmanlı Devleti'nden Garp Ocakları ile ilgili fayda beklmesini Osmanlı Devleti yadırgamaktaydı. Garp Ocakları'nın laf dinlemeyen bir tavırda olması Osmanlı Devleti'ni istenilen garantinin verilmesi konusunda düşündürmekteydi.¹¹⁴

“Atebe-i ulyâ-yı husrevânelerine arz u istîzân olunduğu vechile işbu mâh-ı Saferü'l-hayrın dördüncü hamîs günü defterdâr efendi ve reis efendi ve Recâî Efendi ve tevkî'î efendi ve defter emîni efendi ve Resmî Ahmed Efendi ve tersâne-i âmire emîni Ömer Vahid Efendi ve selefi Süleymân Feyzî Efendi kapuya da'vet ve kethudâ beğ odasında akd-i meclis-i meşveret olunup çend-rûz mukaddem kaleme alınan hulâsa kâğıdı feth u kırâet ve İspanya kralı tarafından akd-i musâlaha iltimâsıyla Deraliyye'ye gelen murahhasın bi'd-defe'ât takdîm eylediği tekârîrinde mastûr temhîr-i musâlemeye mümâşât-ı Devlet-i aliyyeye el virmediği ve hekîmâne müdâfa'asına ibtidâr olunması evvelki meşveretlerde istisvâb olunmuşiken murahhas-ı mesfûr cânib-i saltanat-ı seniyyeden îrâd olunan ıtlâk-ı üserâ-yı müslimîn husûsuna ve el-ân muhâsara üzre oldukları Cebel-i Attar'ı İngilterelüden istirdâd eyledikleri takdîrde Sebte Boğazı'nın muhâfazası mâddesine kral-ı mersûm muvâfakat gösterdiğini ve bu mukâbeledede devlet-i ebed-müddet garb ocaklarından İspanyaluya zarar gelmemesine ta'ahhüd ve ocakları icbâr eylesini dîvân-ı hümayûn tercümânı vesâtetiyle beyân ve kat'î cevâb i 'tâsî nâ münâsib olduğundan mersûm murahhas ile reis efendi bir meclis-i mülâkât ve Sebte Boğazı muhâfazasını teshîrine ta'lîk itdiğin Cebel-i Attar henüz yedd-i tasarrufunuzda olmayup iştirâ'ı umûr-ı mevhumeden olmak hasebiyle devlet-i kavî-şevket-i emr-i mechûle mebnî şartı kabûl idemez be-tahsîs garb ocaklarının icbârları her-bâr uhde-i saltanat-ı seniyyede olamayacağı mukarrerdir.”¹¹⁵

Sicilyateyn elçisinin taktirinden sonra İspanya temsilcisi Bouligny de Babiali'ye iki taktir gönderdi. Birinci taktirde Bouligny Osmanlı Devleti'nin

¹¹⁴ Beydilli, "İspanya", s. 66.

¹¹⁵ Layiha 4/2.

cevaplarını memleketine gönderdiğini ve antlaşma şartlarına dair başka bir şey söyleyemeyeceğini ifade ettikten sonra açıkdenizde karşılaşan Osmanlı ve İspanyol gemilerinin birbirlerine nasıl davranacaklarını sormuştu. Birbirlerine dost gibi mi yoksa düşman gibi mi davranacaklardı? Dostane bir davranış söz konusu ise gemiler birbirini nasıl tanıyacak ve selamlayacaklardı? Bouligny ikinci takririnde İspanya'nın Cezayir ile barış yapmak üzere olduğunu ancak barış konusu Osmanlı Devleti'nin rızasına bağlı olduğu için, Cezayir Beylerbeyine ve ileri gelenlerine bu konuda bir ferman verilmesini istemişti. Osmanlı tarafının cevabı ise gemilerin birbirlerine karşı muamelelerin ve Garb Ocakları ile ilgili meselelerin Kaptan Paşa'nın bileceği iş olduğundan bu konuların onun İstanbul'a dönüşüne bırakılması gerektiği idi. Bouligny bu cevaptan sonra uzun bir bekleyişe geçti. Zaman zaman tercümanını gönderip Cezayir'e gönderilecek fermanı sordurduğunda Cezayir'den cevap gelmedi deniliyordu. Osmanlıların Bouligny'yi oyalama taktiği başarı ile devam ediyordu.¹¹⁶

“Devlet-i aliyye gemilerine İspanya gemileri tesâdüf ider ise birbirleriyle dostâne mi yohsa âhar gûne mi mu‘âmele itsünler ve beynehümâda ne gûne alâmet ile ahdi hüma âharı temyîz eylesün ve münâsibi ne ise devletine ihbâra me‘mûr olduğu ve bir mâddesi dahi çünkü Cezayirlü ile muhâsama üzre idiler güya şimdi sûret-i musâlahaya nizâm virmek üzre karârdâde olmuş ammâ Cezayirlü Devlet-i aliyyeden izni müş‘ir fermân-ı âlî getirdik hemân râbita bulur diyü va‘d olunmuş ma‘nâlarını işrâb ve ol bâbda bir kıt‘a fermân-ı âlî isdârını istid‘âsından ibâret idüğü ma‘lûm-ı tâcdârîleri buyrulur ocaklardan birisi dost olan ve gerek olmayan devletlerden biriyle musâlahaya murâd eylediklerinde ocaklar taraflarından istîzân olunmaksızın yalnız bir tarafın inhâsıyla fermân verildiği var mıdır tahkîk olunur lakin henüz Cezayirlü ile musâlahaya olmuşlar mıdır kapûdân-ı deryâ Vezîr Hasan Paşa kullarının haberi var mıdır ve Cezayirlüden kâğıd gelmiş midir ve gelmiş ise ne siyâkdadır bilinmeğe mütevakkıf olduğu beğzâde-i mûmâ ileyhe reîs efendi kulları tarafından cevâb verilmek sûretiyle etrâfıyla tashîh ve te‘emmül olunmak için biraz imrâr-ı vakt olacağı ve gemileri tesâdüf iderler ise ne hareket lâzımdır demekden elbette bir gûne aksâ-yı merâmları olmak iktizâ ider zîrâ musâlahası olmayan devletin Devlet-i aliyye

¹¹⁶ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 825.

sularında gemileri gezmez ve İspanyalunun gemileri dahi gezer mi gezmez mi umûr-ı deryâdan olmağla kapûdân paşa geldükde tashîh ve ba‘dehu iktizâsına göre cevâbı virilür.”¹¹⁷

Kral, Cezayir ile barış yapmak istediğinden Devlet-i aliyyenin böyle bir barışı tasvip ettiğine dair Cezayir’e bir ferman yollamasını rica etmekteydi.¹¹⁸

“Garb ocaklarından Cezayir ocağıyla devlet-i İspanya beyninde sulh u salâh olmuştur ancak emr-i mezkûr Devlet-i aliyyenin müstahsen ve marzîsi olduğunu mübeyyin bu misillü husûslarda mu‘tâd olan siyâkda kibel-i saltanat-ı seniyyeden ocağ-ı merkûmun beğlerbeğisine ve ricâline hitâben bir kıt’a fermân-ı âlîşânın şeref-bahş-ı sudûr olmasına muhtâc idüğünü ocağ-ı merkûm îrâd ve tebyîn itmeğle fermân-ı âlî-i mezkûrun şeref-efzâ-yı sudûr olmasını der Devlet-i aliyyeden istid‘âya kralım ihlâskârları tarafından bu devâmcûyları me‘mûr olup.”¹¹⁹

Sicilyateyn ile akdedilen ahidnamenin birinci maddesinde yer alan antlaşmanın iki devletin idaresi altındaki yerler ve bunlara tabi olacak yeni bölgeler için de geçerli olacağına dair hükmü ileri sürerek kralın Sicilyateyn kralı olarak elde ettiği bu hakların aynının şimdi İspanya için de geçerli olmasını talep ettiği bildirildi.¹²⁰

“Büyük İspanya kralı çünkü mukaddemâ Sicilyateyn ta‘bîr olunur Küçük İspanya kralı iken Devlet-i aliyye ile musâlaha üzere dost olduğundan mukaddemâ selefim vaktinde musâlahanın nizâm bulmasını Der-aliyye’ye tahrîr eyledikde bu hilâlde düvel-i Avrupa miyânında cenk ve cidâl vukû‘undan nâşî ba‘zı mülâhazaya mebnî akd-i muhâdene vakt-i âhara te‘hîr olunmak sûretinde redd olunmayarak bu taraftan mektûb yazılmışiken bu mâddeye me‘mûr İspanya murahhası devletine gitmeyüp Galata’da ikâmet ve aralık kapuya takrîr ve tercümânını tesyîr ve akd-i musâlaha vesâir mâdde îrâdından hâlî olmayup ve Râgıb Paşa zamânında emr-i ticârete dâir akd-i musâlaha söyleşilüp ve tarafeynin senedâtı tasdik ve temhîr olunmaksızın mücerred musâlaha şartları ta‘dâd ve tebyîz

¹¹⁷ Layiha 7/1.

¹¹⁸ Beydilli, “İspanya”, s. 166.

¹¹⁹ Layiha 7/1.

¹²⁰ Beydilli, “İspanya”, s. 166-167.

olundukdan sonra Râgıb Paşa'nın vefâtı takrîbiyle te'hîr kabûl itmiş olduğu ve ol vakitten berü izhâr-ı dostluk ve aralıkda nâme-i hümayûn ve mektûb-ı sadr-ı âlî dahi gönderilmekden hâlî olunmamağla kral-ı mersûm işbu serrişteyi bırakmayup Râgıb Paşa vaktinde söyleşildiği gibi tarafeynden senedât heman imzalanmasun zemîninde murahhas-ı mersûm iddi'âdan hâlî olmadığından bu def'a dahi iki seneden ziyâdedir bu maslahatın husûlüne intizârdayım diyü takrîr takdîmiyle kat'î cevâb ister kat'î cevâb ile redd olunmak müşkil olduğu gibi kabûlü dahi mütâla'a götürür mâddelerden olmak mülâbesesiyle bu bâbda muktezâ-yı hâle göre ba'zı mülâhazât ve mütâla'ayı hâvî reis efendi kulları iki kıt'a takrîr kaleme almağla murahhas-ı mersûmun takrîri ve bir şukkada ahidnâme kaydı ve Râgıb Paşa vaktinde beyâz olunan ahidnâme şartlarını mübeyyin kâğıd manzûr-ı hümayûnları buyrulmak için atebe-i ulyâ-yı şâhânelerine arz olundu."¹²¹

Büyük İspanya Kralı Küçük İspanya Kralı iken Osmanlı Devleti ile barış görüşmeleri yapmıştı. İki yıldan beridir barış görüşmeleri için Galata'da İspanya elçisi beklemektedir. Ragıp Paşa zamanında ticarete dair barış şartları yazılmış, ancak Ragıp Paşa'nın ölmesinden sonra bu maddeler akim kalmıştı. İki seneden beridir elçi cevap beklemektedir. Hayır cevabını vermek zor gibi görünse de evet cevabını vermek için de zamana ihtiyaç vardır. Reis Efendi yardımcıları ile iki kesin önerge kaleme almış, delegenin önergeleri ve Koca Ragıp zamanında yazılan ahidname şartlarını açıklayan kağıdı padişaha sunmak için hazırlamıştır.

"Mâdde-i merkûme tahrîr ve takrîrleri görülmeksizin sathîce semâhatlü efendi dâ'îleriyle müzâkere olunmuş olup ancak tahrîrâtı mütâla'a ile mâddeye karâr verilmiş olmadığından manzûr-ı cihândârîleri buyrulduktan sonra efendi dâ'îlerine irsâl ve münâsib görürler ise fazîletlü nakîb efendi ve sâbıkâ Rumili sadâretinden münfasıl efendiler dâ'îlerine dahi irâet ve cihet-i şer'î ve mülkîden hâtıralarını ifâdeden sonra yine huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı tâcdârîlerine arz olunacağı ma'lûm-ı hüsvâneleri buyruldukda emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir."¹²²

¹²¹ Layiha 8/1.

¹²² Layiha 8/1.

Adı geçen maddelerin tahrirleri yüzeysel olarak bürokratlar tarafından görüşülmüş, ancak yazılara karar verilmemiş maddelerin daha sonra görüşüleceğini beyan etmişlerdir.

1781 yazında Bouligny Reisülküttab Süleyman Feyzi Efendi'ye iki takrir daha gönderdi. İlk takirde Cezayir için verilecek fermanı sormuş, ikincisinde ise Sicilyateyn ahidnamesinin ilk maddesini hatırlatmıştı. Bu maddeye göre antlaşma her iki devletin elinde bulunan ve bundan sonra onların hakimiyeti altına girecek olan ülke ve tebaaları için de geçerli olacaktı. Bouligny aynı zamanda gemilerin birbirlerine karşı nasıl muamele edecekleri sorusuna halen cevap verilmediğini hatırlatmıştı. Bunlara ek olarak, bir kez daha antlaşmanın imzalanması konusunda kesin bir cevap istemiş ve böyle bir antlaşmanın imzalanmasının Sicilyateyn Ahidnamesine göre bir zorunluluk olduğunu iddia etmişti.¹²³

Bu taleplere karşılık Osmanlı tarafı ise İspanya Kralı'nın Sicilyateyn ile olan bağlarından dolayı bu antlaşmanın İspanya için geçerli olamayacağını bildirdi. Gemilerle ilgili olarak da her ne kadar ahidnamesi olmayan devlet gemilerinin Osmanlı sularına girdiği pek olmasa da, fırtına sebebiyle giren İspanyol gemilerine İspanya Kralı III. Carlos ile olan dostluk ilişkilerinden dolayı dostça davranılacağı taahhüdünü verdi. Lakin İspanyol gemileri düşmanca davranış gösterirlerse Osmanlı tarafı da elbette karşılık vermek zorunda kalacaktı.¹²⁴

Taleplerin değerlendirilmesinden sonra Şeyhülislâm Mehmed Şerif Efendi'nin bu işin bu kadar uzatılmasının doğru olmadığı ve kısa sürede sonuçlandırılması yönündeki tavsiyesi ile haftalık görüşmelere başlanma kararı alındı. Müzakerelere 14 Temmuz 1781 tarihinde başlandı. Reisülküttâb Süleyman Feyzi Efendi, Beğlikçi Hayri Efendi, İspanya temsilcisi Don Juan de Bouligny ve tercümanı ve ayrıca İsveç baştercümanı D'Ohsson görüşmelere katılıyordu. Müzakerelere dikkat çekmemek için Bouligny ve tercümanlar sabah erken vakitte Reis Efendi'nin yalısına gelmişlerdi.¹²⁵

Görüşmelerin başında Reis Efendi öncelikle müzakereler için bir temel bulunması gerektiğini ifade etmişti. Bunun üzerine Bouligny Sicilyateyn Ahidnamesi'nde hangi temel kullanılmış ise onun kullanılmasını teklif etmiş, ancak Reis Efendi buna karşı çıkmıştı. Süleyman Feyzi Efendi zaman ve mekanın değiştiğini vurgulayarak İspanya'nın büyük bir devlet olduğunu ve Sicilyateyn ile

¹²³ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 40.

¹²⁴ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 40.

¹²⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 40.

kıyaslanmasının mümkün olmadığını, Osmanlı Devleti'nin İspanya'dan bir takım "siyasi" faydalar beklediğini belirtmişti. Bouligny ise iki devlet arasındaki dostluğun en büyük kazanç olacağını ve ticaretten de fayda sağlayacaklarını ifade etmişti. Bunun üzerine Reis Efendi ticari faaliyetlerin ülkesinin toprak bütünlüğünü koruyamayacağını belirtmiş ve esas olanın devletin çıkarları olduğunu söylemişti.¹²⁶ Osmanlı Devleti kendi toprak bütünlüğüne karşı oluşan ittifaklara karşı İspanya'dan siyasi veya askeri bir destek beklemekteydi. Osmanlı yönetimi bu yüzden imzalanacak olan ahidnâmeye bu yönde bir ilave yapılmasını savunuyordu.¹²⁷ Osmanlı'nın üzerinde en çok durduğu konu bu olacaktır. Olası bir savaşta İspanya'nın Osmanlı aleyhine herhangi bir yardımda bulunmamasını istiyordu. Özellikle Nemçe İmparatorluğu'nun yardımı konusunda görüşmeler yapılıyordu.

*"İspanyalı Nemçenin fi'l-asl müttefiki olduğu âşikâr ve Nemçelinün hasrı dahi ma'lûm ve vakten mine'l-evkât Nemçeli devlet-i aliyyenin aleyhine izhâr-ı muhâseme eylediği sûretde İspanyalı ol tarafa i'ânet eylememek."*¹²⁸

Reis Efendi görüşülen meseleleri düşünmek için zamana ihtiyaç olduğunu belirterek ilk günkü toplantıyı kapatmak istediğinde Bouligny İspanya'nın Sicilyateyn Antlaşması'ndan başka bir şey istemediğini ifade etmişti. Reis Efendi Sicilyateyn Antlaşması'nın tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini belirtince Bouligny sitem etti:¹²⁹

"İki sene tecâvüz idiyor ki bu tarafda mukîm (silik) bu belde-i mu'azzamanın letâfet-i âb ve hevâsı müsellemler ise dahi ancak bu dâ'inizin vatanında ehl ü iyâlîm olup bunca vakitten berü hasretde olduğumdan başka henüz devletime şudur diyecek harf yazamadım kralımın Küçük İspanya hükûmetinde bu devlet-i kavî-şevket ile olan dostluğu her ne kadar ma'nen müstemir ise sûreten dahi bir pesende rabtına ve muhabbet ve ihlâsını i'lâna hâhişger olmakdan nâşi bu dâ'inizi ta'yîn eyledi ve Küçük İspanya hükûmeti yedine geçdiği anda akdem âmâli devlet-i aliyye ile akd-i sulh mâddesi olduğu gibi Büyük

¹²⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 40-41.

¹²⁷ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 41.

¹²⁸ Layiha 11/2.

¹²⁹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 41.

İspanya sandalyesine intikâl eylediği birle keزالık aksâ-yı merâm ve hâhişi bu idi dedi.”¹³⁰

Elçi iki yıldan fazla bir süredir beklediğini, ailesine hasret duyduğunu ayrıca bunca zaman zarfında herhangi bir sonuç alamadığını ve ülkesine yazacak bir cevabının olmadığını sitemkar bir şekilde ifade ediyordu.

İkinci toplantıda yine erken saatlerde Reis Efendi’nin yalısında buluşuldu ve görüşmelere devam edildi. Bouligny antlaşma ile ilgili kesin bir cevap istediğini ifade edince Reisülküttab Süleyman Feyzi Efendi önce Osmanlı tarafının elde edeceği siyasi çıkarlarını ifade eden “esas meselesi”ne karar verilmesi gerektiğini, daha sonra diğer maddelerin Sicilyateyn ahidnamesine göre düzenlenebileceğini belirtti. Bunun üzerine Bouligny Sicilyateyn antlaşmasında yer alan karşılıklı dostluk maddesinin anlam olarak Osmanlı Devleti’nin aleyhinde faaliyette bulunmama ve düşmanlarına yardım etmemeyi içerdiğini iddia etmişti. Reis Efendi Osmanlı Devleti’nin yakın zamanda savaşa girebileceğini ifade ederek bu durumda İspanya’dan ne beklenebileceğini sormuştu. Bouligny İspanya’nın Osmanlı Devleti’nin düşmanlarına yardım etmeyeceğini bildiğini söylemiş, ancak bunu yazılı olarak taahhüd edecek yetkisinin olmadığını da itiraf etmişti. Reis Efendi bunun üzerine söylenilen sözlerin bir anlamının olmadığını, taahhüdlerin yazılı olması gerektiğini ifade etmişti.¹³¹

Görüşmelerde Büyük İspanya ile yapılan antlaşmanın Küçük İspanya’yla yapılandan daha farklı olacağı, bunun sebebinin ise; Büyük İspanya’nın yüce bir devlet olduğu ve bununla yapılacak olan antlaşmanın faydalı sonuç vermesinin Osmanlı Devleti’nin talebi olduğu belirtilmişti. Buna karşı İspanya delegesi ise bundan başka bir çıkarın olmayacağı, karşılıklı olarak iki devletin birbirini kazanacağını, manevi olan dostluğun pekişeceğini belirtmiştir.

“Büyük İspanya devleti Küçük İspanya misillü olmayup zâtında bir cesîm devlet olmağla ânınla akd-i muhâdeneden elbette bir semere-i mülkiye ve menfa‘at-ı zâide husûlû Devlet-i aliyyenin matlûbudur didiğimde murahhas-ı mersûm semere ve nef‘ bundan ziyâde ne olabilir ki iki devlet birbirini kazanacak ya‘ni ma‘nevî olan dostluğu sûretde dahi te‘kîd ve senede rabt ile yekdiğere siddîk-i

¹³⁰ Layiha 11/2.

¹³¹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 41-42.

samîmi olacağından başka menfa'at-ı ticâret dahi mukarrerdir didi."¹³²

İspanya ve Osmanlı Devleti arasında ıslak bir antlaşma olmadığı için gemiler ve tüccar memleketlerin sularında gelip-gitmiyor, eğer antlaşma imzalanırsa gemiler ve tüccar gelip-gidecek, Osmanlı Devleti başka bir devlet ile düşman olduğu zaman İspanya o devlete yardım etmeyecektir ve İspanya ile Osmanlı dostluğu sabit kalacaktır.

*"Aslında devlet-i ebed-müddetin Büyük İspanya devleti ile senede merbut mu'ahedesi olmadığından tüccarı ve sefayini memalik-i mahruse sularına amed-şod eylediği yoğidi bundan böyle süfün ve tacirleriniz gelüp gidecek dünya halidir Devlet-i aliyye aleyhine düvel-i ahardan biri hareket eylediği takdirde İspanya devleti o makule hasma mu'avenet eylememek ve devlet-i ebed-müddet hakkında dostluğunda sabit olmak suretleri dermiyan ve temhid olunmak labüddür denildikde."*¹³³

Ayrıca İspanya delegesi Osmanlı Devleti'nin daha önce diğer devletler (Fransa, İngiltere vs.) ile yapılan ahidnamelerde Osmanlı Devleti aleyhine düşmanca hareket etmeme ve başka devletlere yardım etmeme gibi bir madde bulunmadığını, İspanya Kralı'nın Sicilya Kralı iken Osmanlı ile yaptığı ahidnameye aykırı bir tavrı bulunmadığını belirtiyordu.

*"Françe ve İngiltere ve Flemenk devletleri vesair düvel Devlet-i aliyye ile dost ve mu'ahede olmağla bir vakitte saltanat-ı seniyyenin aleyhine düşmanlık ve zararları vuku' bulmadı halbuki ânların ahidnamelerinde böyle bir söz yokdur İspanya kralı Sicilyateyn kralı iken Devlet-i aliyye ile akd-i muhadene ideli hilaf-ı tavr dostî bir vaz'ı görülmediği".*¹³⁴

Görüşme sona erdikten sonra Osmanlı delegeleri İspanya delegesine, eğer İspanya'ya bir haberci gönderilecekse Osmanlı'nın talep ettiği esas maddenin İspanya'ya bildirilmesini istiyordu. Delege ise iki yıldan beridir burada beklediğini, evet veya hayır cevabı alamadığını, ayrıca Osmanlı Devleti'nin Cezayir'den 8 aydır bir cevap alamadığını ve bu durumu ülkesine yazma konusunda zorluk yaşadığını ifade ediyordu.

¹³² Layiha 12/1.

¹³³ Layiha 12/1.

¹³⁴ Layia 12/1.

Üçüncü toplantıda Devlet-i Aliyye tarafsızlık maddesini gündeme getirmiştir Bouligny tarafsızlık maddesine karşılık olarak İspanya'ya da bir şey verilmesi gerektiğini söylemişti. Bouligny her ne kadar İspanya'ya somut bir fayda sağlamayacağı açık olsa da İspanya Kralı'na da Fransa ve İngiltere hükümdarları için kullanılan Padişah ünvanının verilmesini istemişti. Buna karşılık Reis Efendi bu ünvanın Fransa Kralına antlaşma imzalandığı zaman değil, Fransa'nın birçok dostluğu görüldükten sonra verildiğini izah etmişti. Reis Efendi ayrıca İspanya'dan somut bir yardım beklenmediğini sadece mevcut olan durumun, yani Osmanlı Devleti'nin düşmanlarına yardım etmeme halinin devamını istediklerini söylemiş ve bunun da karşılık gerektirecek bir mesele olmadığını eklemiştir.¹³⁵

*“France kralına padişah ünvanı virildiği vaki'dir ancak ibtida-yı emirde Françe devletiyle akd-i musafat olunduğu evkatda bu unvan virilüp ba'de zaman Devlet-i aliyyeye France devletinin mukteza-yı safvet ve dostî nice hıdmeti sebkat idüp vücuhla ibraz-ı gayret ve sadakat eylediğine mebni arz u mukabele ve mükafat zemininde virildiği ve Rusya imparatoriçesine dahi ahd-i karibde vaki' musalaha hürmetine Devlet-i aliyye mürüvveten bu müsaadeyi dirîğ buyurmadığı kazaya-yı ma'lumedendir şimdilik İspanya devletiyle bu esas ve şart üzerine akd-i dostî ve safvet ve rabt-ı rişte-i muvalat ve müsalemet olunsun ba'de zeman France devleti gibi İspanya devleti dahi tavr-ı sadıkane ve gayret ve hayırhahlık ibraz ve izhar itdikçe bu makule müsaadeler zuhur itmek ve mukabelesinde mükafat virilmeğle.”*¹³⁶

Elçi Osmanlı Devleti adına yaptığı açıklamada Fransa ile dostluklarının çok eski olduğunu, Fransa bu dostluğa sadakat gösterdiğinden dolayı Fransa Kralına “padişah” ünvanı verildiğini belirtmekteydi. Eğer İspanya da samimi ve ebedi dostluğa dayanacak bir antlaşma imzalayacaksa, Fransa gibi İspanya'ya da bu takım ödüller verilebilirdi. Osmanlı Devleti bu durumu bir ödül olarak görmekteydi.

Osmanlı Devleti, İspanya'ya gerek Rusya gerek Nemçe'ye yardım etmeyeceğine ve tarafsız kalmasına dair teklif sunmuştur. Ayrıca görüşmelerde iki devletin lehine olacak şekilde maddelerin ahidnameye eklenmesi istenmiştir.

¹³⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 42.

¹³⁶ Layiha 14/1.

*“Nemçelü nakz-ı ahd idüp İspanyaludan sefayin ve donanma ile istimdad eylediği takdirde İspanyalu mu‘avenet idemeyecekleri faidesi ve kezalik Rusyaluya dahi mu‘in olmayacakları nef‘i hasıl olacağından başka düvel-i saireye dahi vaktiyle bi-taraf olmalarını teklif ve icra itdirmeğe. Bundan ma‘ada ba‘de ezin iki devletin menafi‘-i mülkiye ve fevaid-i zamînesine dair mevaddın müzakere ve ahidnameye idhali caiz olmak.”*¹³⁷

Bir sonraki müzakerede, Osmanlı Devleti’nin talep ettiği tarafsızlığa karşılık, İspanya da Osmanlı Devleti’nin tarafsızlığını talep etti. Müzakere sırasında Bouligny, hükümetinin kendisinden antlaşmanın bir an evvel imzalanmasını talep ettiğini, eğer Osmanlı tarafı oyalama yoluna giderse İspanya’ya geri dönmesini bildirdiğini ifade etti. Osmanlı tarafı bunun üzerine müzakerelere son vermek isterken, o sıralarda Rusya ve Avusturya arasında Osmanlı Devleti’ne karşı ittifak kurma girişimlerinin başlaması ve İspanya’nın da bu ittifaka meyledebileceği endişesiyle bu göze alınamadı. Bir süre sonra, Süleyman Feyzi Efendi azledildi ve yerine Hayri Efendi Reisülküttap oldu. Hayri Efendi ile Bouligny arasında devam eden müzakereler sonucunda, iki devletin de olmazsa olmazları göz önüne alınarak hazırlanan bitaraflık maddesinin de eklenmesinin ardından 5 maddelik esas senedi tamamlandı ve İspanya Devleti’nin onayına sunmak üzere Mayıs 1782’de Bouligny’ye teslim edildi.¹³⁸

*“İspanya memalikinde gerek azeb ocaklarından ve gerek sairiden her ne kadar islam üserası var ise bila tevakkuf müft ü meccanen ba cem‘ihim ıtlak olunmak.”*¹³⁹ Esirlerin serbest bırakılması ile ilgili maddedir.

Garb Ocakları’nın İspanya ile barışa teşvik için istenilen fermanların yazılması,¹⁴⁰ İspanya ocaklar ile başka antlaşma imzalamaya çalışırsa Osmanlı buna engel olmayacaktır.

“Ve devlet-i ebed-müddet İspanya kralı ile akd-i musalaha eylediğini müş‘ar ocaklara hitaben fakat bir kıt‘a emr-i ali virüp kral-ı muma ileyh ile ocaklar ile başkaca rabt-ı müsalemeye ocaklar

¹³⁷ Layiha 14/1.

¹³⁸ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri(1774-1876), s. 67.

¹³⁹ Layiha 16/1.

¹⁴⁰ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 42.

halkını irza idebildiği suretde taraf-ı saltanat-ı seniyyeden mümana 'at kılınmamak."¹⁴¹

Antlaşmanın esas senedinde yer alan maddeler şunlardır:

Birinci madde: *"İki devletden birisinin bilâ- istisna düvel-i nasaradan birisi vakten mine'l-evkat aleyhine olup cenk ve husumet ider ise ol yeri dostunun ol makule a'da ve hasmasına ve vechen mine'l-vücuḥ i'anet ve müzaheret itmeyüp ve bir vechile aleyhine olmayup Devlet-i aliyye tamamen ve kamilen hâl-i ani'l-taraf olacağını ruhsatım hasebiyle ta'ahhüd iderim.*"¹⁴²

Eğer devletlerden biri özellikle düvel-i nasara (Hristiyan Devletler) ile düşmanlık eder ise diğer devlet hemen bu durumda tarafsız kalacaktır. Tarafsızlık ile ilgili maddedir.

İkinci madde: *"İspanyalı tarafından ezman-ı salifede bu âna gelince ahz ve kayden sırra giriftar olup elyevm İspanya memalikinde mevcud bulunan mutlaka üsera-yı müsliminin cümlesi ale'l-ıtlak hediye olarak Devlet-i aliyyeye haşmetlü miknetlü İspanya kralı tarafından ib'as ve ihda ve ocaklar yedlerinde bulunan İspanya üseralarından başka memalik-i mahruse-i İslamiyede bulunan halis İspanya üserası dahi Devlet-i aliyye canibinden redd ve teslim olunup ve bu günden sonra ocaklar müstesna olarak tarafeynden ber takrib üsera ahz olunur ise ba'de'l-isbat ıtlak ve canibeyn memurlarına teslim oluna.*"¹⁴³

İspanya'nın elinde bulunan Müslüman esirler ile Osmanlı Devleti'nin elindeki İspanya esirlerinin karşılıklı serbest bırakılması.

Üçüncü madde: *"Madde mevadd-ı ticareti müş'ar uhud ve kuyud ve zevabıt ve mevasik rabtı hususunda bundan akdem hala haşmetlü miknetlü İspanya kralı Sicilyateyn kralı iken milad-ı hazret-i İsa'nın bin yedi yüz kırk senesinde Devlet-i aliyye ile Sicilyateyn devleti beyninde in'ikad-pezir olan ahidname makîs ittihaz olunmağla on sekiz maddeden ibaret şurut-ı ticaret bi-ibaretiha mu'teber tutula ve mevadd-ı ticareti mutazammın Sicilyateyn ahidnamesi makîs olduğından şimdi Büyük İspanya hükümet ve ahvaline dair olarak*

¹⁴¹ Layiha 14/1.

¹⁴² Layiha 15/1.

¹⁴³ Layiha 15/1.

tenkih ve tavzih olunan umur-ı mülkiyeye dair şartlar ahidname-i mezbureye derc ve idhal birle bu iki senedde karargir olan mevadd ne mikdar ise cümlesi murahhaslar tasdiknameleri olarak birer ahidname-i ma'mulün bihada tertib ve imza ve temhir ve ba'de'l-mübadele mecmu'ını şamil olacak zikr olunan murahhas tasdiknamelerini mübadele ve te'ati olunduğı meclisde işbu esas temessüklerimizde muharrer mevadd tasdiknamelere derc olunmuş olduğuna binaen birbirimize redd ve teslim ve asl tasdiknameler mübadele ve devletlerimizin imza ve mühürleriyle mümza ve memhur tasdiknameleri gelüp mübadele olunmak üzere kavlı karar olundu."¹⁴⁴

1740 tarihinde imzalanan Osmanlı Devleti-Sicilyateyn antlaşmasındaki 18 maddelik ticaret hükümlerinin devamı konusudur.

Dördüncü madde; "Cezayir ve Tunus ve Trablus ocaklarıyla haşmetlü İspanya kralı temhid-i muvalat ve akd-i şurut-ı müsalemeye halisane isti'dad ve meyl ve muradı menkul olmağla işbu musalaha-i mübarekeye hürmeten ocaklardan vesairlerden her ne kadar üsera-yı müslimin var ise cümlesi hediye olarak ıtlak olunduğı beyan olunarak iki devlet beyninde musalaha-i mübareke-i müebbede netice-pezir-i hitam olduğunu mübeyyin ve mübeşşir ve devlet-i İspanya ile merhum ocaklar kendü hahişleriyle beynlerinde akd-i muhadene ve temhid-i şurut-ı müsaleme eyledikleri suretde canib-i saltanat-ı seniyyeden rıza-yı aliyye münzamm olacağını natık üç ocağa başka birer kıt'a ferman-ı alişan ısdar ve işbu esas senedinin temhir ve mübadelesi akibinde murahhasa teslim oluna."

¹⁴⁵

Ocakların ellerinde bulundurdukları esirleri serbest bırakması, Osmanlı'nın ocaklara İspanya ile antlaşma yapabilmesi için fermanlar çıkarması isteniyor, ocakların kendi başlarına antlaşma yapabilmesi sağlanmış. Ocakların İspanya ile karşılıklı dostluk kurabilmesi kararlaştırılmıştı.

Beşinci madde: "İki devletin menafi'-i mülkiye ve fevaid-i zımnîyelerine dair ba'zı şurut-ı mukayyede ve nafi'anın bundan böyle

¹⁴⁴ Layiha 15/1.

¹⁴⁵ Layiha 15/1.

*her ne zaman olur ise iki canibeynden bi'l-müzakere temhid olunmak
üzre karar-dade olduğu işbu ahidnamelere tezyil ve idhali caiz ola.*"¹⁴⁶

İki devletin menfaatlerine uygun olabilecek başka konuların iki tarafça da müzakere edildikten sonra ahidnameye eklenmesi.

*"Zikr olunan ahidname tenkih ve tanzim ve tehiyye ve tebyiz ve
canibeynin mühr ve imzalarıyla tevsik ve temhid ve mübadele
olundığı günden beş ay mürurunda ve mümkün olur ise dahi evvelce
iki devletin tasdiknameleri ile te'kid oluna."*¹⁴⁷

Bahsedilen ahidname maddelerinin düzenleme, temize yazılma, mühürlenme ve imzalaması beş ay süresinde yapılabilecek, eğer beş aydan önce imzalanması mümkün olursa iki devletin onayından sonra geçerli olacaktır.

Bouligny İspanya'nın Osmanlı Devleti'nin düşmanlarına yardım etmemesi karşılığında Osmanlı tarafının da İspanya'nın düşmanlarına yardım etmemesi gerektiğini öne sürmüştü. Bu talebin kabul edilmesi oldukça zordu; çünkü İspanya Osmanlı tebaası olan Garb ocaklarıyla sürekli bir çatışma halindeydi. Garb ocaklarına ek olarak Fas Hakimi de İspanya ile savaşacak olur ise Osmanlı Devleti'nin hilafet makamı olarak ona yardım etmesi dini bir zorunluluktuktu. Osmanlı tarafı Şeyhülislam'ın görüşünü aldıktan sonra tarafsızlık maddesinde yer alacak olan düşman kelimesinin düvel-i nasara ile değiştirilmesini yani Hristiyan devletlerle savaş halinde tarafsız kalınmasının esas olmasını istedi.¹⁴⁸

İspanya temsilcisi Bouligny Garb ocaklarını İspanya ile barışa teşvik eden bir ferman alma çalışmalarına da devam ediyordu. Bouligny Cezayir'in İspanya ile barış yapmak istediğini belirtmiş ve bunun için Osmanlı Devleti'nin bir ferman göndererek bu barışa izin verdiğini göstermesini istemişti. Bununla beraber görüşü sorulan Kaptan-ı Derya Cezayirli Gazi Hasan Paşa, Cezayir'den aldığı haberlere göre onların halen İspanyollarla savaş halinde olduklarını ve barışa niyetlerinin olmadıklarını bildirmişti.¹⁴⁹ Cezayirli Hasan Paşa, Garb ocaklarının en büyük düşmanının İspanya olduğunu ocakların korsanlık ile geçimlerini sağladığını belirtmiş, ayrıca tersanede kürekli gemileri yürüten forsaların genelde İspanyol

¹⁴⁶ Layiha 15/1.

¹⁴⁷ Layiha 15/1.

¹⁴⁸ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 42-43.

¹⁴⁹ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 43.

esirlerden ibaret olduğunu ileri sürerek esirlerin serbest bırakılmasına karşı çıkmıştı.¹⁵⁰

*“Üç dört gün mukaddem kapudan paşa tarafından tahrirat zuhur idüp İspanyalu ile Cezayir-i garb ocaklarının müsalemeye meyillerini istisal mu‘arrızında gönderdiği ademi avdet ve Cezayir beğlerbeğisi Mehmed Paşa’nın tevarüd iden tahriratında Cezayir-i garb ocağının İspanyalu ekîd-i a‘dası olmağla dostluk ve musafatları bir dürlü mümkün olmayacağı ve hatta çend mah mukaddem ocak korsanları İspanyalunun dokuz kıt‘a gemilerini aldıkları münderic.”*¹⁵¹

Cezayirli Mehmed Paşa’nın mektubu İspanya’nın kesin düşmanları olduğu ve bunlarla asla barış yapılmayacağı yönünde idi. Ayrıca Paşa, İspanya’ya ait dokuz geminin birkaç ay önce korsanlar tarafından alındığını da bildirmekteydi.

Boulogny tercümanı ile haber gönderip İspanya’dan yeni emirler aldığını bildirdi. Kendisinden Sicilyateyn Antlaşması şartlarının dışına çıkılmamasının istendiğini, artık bu emirlerin dışına çıkmayacağını Osmanlı tarafına ifade etmişti.¹⁵²

*“Bir iki gün zarfında devletimden bana tahrîrât geldi müfâdında Devlet-i aliyye ile Küçük İspanya krallığımızda râbta verdiğimiz şerâit misillü akd-i şürût-ı müsâlemeye seni me‘mûr kıldık şerâit-i merkûmeden zâid bir nesne idhâl eylemeyesin demişler zikr olunan esâs bu külfedlerin vüsûlünden evvelce temhîr olunsa idi devletime iktidâr mümkün olurdu lakin bundan sonra Küçük İspanya şürûtundan ziyâde bir harf idhâline kudretim yokdur dimeğle keyfiyet bu şekl üzeredir.”*¹⁵³

“İspanyalu ocaklar ile sulha nizâm veremeyecekleri siyâk ve sibâk-ı kârdan nümâyân olmağın bir vakitte ocaklara hücumu vukû‘ıyla garb ocakları Deraliyye’den istimdâd ve istifâte etdiklerinde devlet-i kavî-şevket sizin aleyhinize adem-i i‘ânetimiz düvel-i nasâraya mahsûsdur ocaklar ehl-i islâmdan olmalarıyla i‘âneleri lâzım ve ahdimize gayr-ı mahaldir demek mülâhazasına mebnîdir mutlak düvel-i ahârı kaydıyla sened virilse ocaklara

¹⁵⁰ Beydilli, “İspanya”, s. 167.

¹⁵¹ Layiha 15/2.

¹⁵² Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 43.

¹⁵³ Layiha 16/1.

*mu'âvenet olunmamak gelüp görünür buna binâen ta'bîr-i mezkûr
münâza'un fih kalmış idi.*''¹⁵⁴

Üzerinde en çok durulan tarafsızlık maddesi idi, ancak Osmanlı Devleti İslam halifesi oluşu için Garp Ocakları'na yardım ediyordu ve bunu da ısrarla yapıyordu.

Bunun üzerine divan-ı hümayun tercümanı Bouligny ile görüşmüş, esas olarak adlandırılan tarafsızlık meselesini İspanya'ya yazmasını istemişti. Fakat bu sefer de Bouligny müzakerelerin uzatılmasından şikayet ederek bu iş olmaz ise bütün Bourbon ailesi yani Fransa, İspanya ve Sicilyateyn Krallıkları Osmanlı Devleti'nin dostluğundan yüz çevirirler diye tehditte bulunmuştu. Görüşmelerin kesilmesinden sorumlu olmak istemeyen Osmanlı tarafı kalan ayrıntıların halledilip antlaşmanın imzalanması için Bouligny'ye haber gönderdi.¹⁵⁵

Süleyman Feyzi Efendi görevden alınıp yerine Hayri Efendi Reisülküttab olarak atandığı zaman Bouligny tarafsızlıkla ilgili maddeleri bir kez daha gözden geçirmek için yazılı olarak istemişti. Esirler meselesinde ilk olarak Sicilyateyn Ahidnamesinde olduğu gibi Müslüman esirlerin serbest bırakılması tartışılırken daha sonra karşılıklı olarak esirlerin serbest bırakılması kararlaştırılmıştı.¹⁵⁶

Muhtemel bir Rus-İspanyol yakınlaşmasından çekinen İsveç Kralı İstanbul'daki temsilcisine Osmanlı-İspanyol barış görüşmelerine yardımcı olma emrini vermişti. Osmanlı Devleti ve İspanya arasındaki barış müzakerelerinin uzaması sebebiyle İsveç maslahatgüzârı Reis Efendiye kalan antlaşma maddelerinin zorlaştırılmadan tamamlanmasını ve görüşmelerin olumlu bir şekilde sonuçlandırılmasını tavsiye etmişti. Ayrıca İsveç temsilcisi hem Osmanlı Devleti'nin hem de İsveç'in Rusya'dan zarar gördüğünü ifade etmiş ve kuvvetli bir donanmaya sahip olan İspanya'nın küstürülmemesi gerektiğini ifade etmişti. Böyle bir durumda İspanya, Rusya ve Avusturya ile yakınlaşabilir veya Malta ve Ceneviz korsanlarını destekleyebilirdi. İspanya ile müzakerelerin olumlu sonuçlanması için İsveç baştercümanı Ignatius Mouradgea D'Ohsson İspanya elçisi Bouligny'nin emrine verilmiş ve görüşmelere katılmıştı.¹⁵⁷

Rusya'ya karşı oluşan Osmanlı-İsveç dayanışması İspanya'nın dahil edilmesiyle mükemmel hale gelecek, Sunt (Baltık), Sebte (Akdeniz) ve Karadeniz boğazlarını elinde tutan bu devletlerin ittifakı Rusya'nın Akdeniz'e girme yollarını

¹⁵⁴ Layiha 16/1.

¹⁵⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 43.

¹⁵⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 44.

¹⁵⁷ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 44-45.

kapalı tutabilecekti. Bouligny Sicilya ile yapılan ticaret antlaşmasını esas almak istemesine rağmen Osmanlı bu antlaşmanın siyasi şartlara cevap vermesini, olası bir Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı'nın desteklenmesini istemekteydi.¹⁵⁸

Uzun görüşmelerden sonra “*Reisü'l-küttab devletlü Hayri Muhammed Efendi hazretlerinin 1196 senesi evail-i Rebiü'l-ahirinde (Nisan 1782) Divan-ı hümayun tercümanı Mihalaki tercüman vesatetiyle murahhasın oğluna teslim olunan mevadd-ı hamsedir.*”¹⁵⁹

Osmanlı Devleti'nin kabul edebileceği maddelerdir ve bu maddeler elçi Bouligny'in oğluna Divan-ı Hümayun tercümanı Mihalaki vasıtasıyla beş maddelik bir belge teslim edilmişti. Beş madde üzerine bir tarafsızlık anlaşması ve bir mukaddime, yirmi bir madde ve bir hatime ile de ticaret ahidnamesi imzalanmıştır.¹⁶⁰

Birinci madde: Osmanlı din birliği dolayısıyla Fas ve Yemen'den başka bir devletle İspanya arasında bir savaş çıkarsa, İspanya'nın düşmanlarına hiçbir yardımda bulunmayıp tarafsız kalacak, İspanya da Fransa ve Sicilya'dan başka devletlerden birisiyle Osmanlı arasında savaş çıkarsa onlara açık veya gizli hiçbir yardımda bulunmayacak, tarafsız kalacaktır.¹⁶¹

“*Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile haşmetlü İspanya kralı miyanelerinde mün'akid olan işbu musalaha-i mübareke ba'de't-tasdik İspanya devleti kendünün müttefiki ve saltanat-ı seniyyenin dost-ı samimi-i kadimi olan Fransa devletiyle kendü veliahdı ve oğlu bulunan Sicilyateyn kralından ma'ada düvelin birisiyle Devlet-i aliyye beyninde muhasama vuku'unda kat'an ve katibeten bir bahane ve illet ile hiçbir vakitte devlet-i seniyyenin hasmı olanlara sırrî ve cehrî i'anet ve müzaheret eylemeyüp kamilen bî-taraf ola ve kezalik devlet-i kavi-şevket işbu müluk-ı İslamiyeden Fas padişahı ve Yemen imamından gayri düvelden birisine İspanya devletinin aleyhine olarak muavenet itmeye ve bî-taraf kala.*”¹⁶²

İkinci madde: Osmanlı Devleti ile İspanya arasında yapılmış bu antlaşma Cezayir, Tunus, Trablus halkına ve Beylerbeyine bildirilecektir. Bu ocaklar Osmanlı Devleti'nin başka devletlerle olan muahedelerinde müstesna bırakılır ve barış

¹⁵⁸ Beydilli, “İspanya”, s. 167.

¹⁵⁹ Layiha 22/1.

¹⁶⁰ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV, s. 243.

¹⁶¹ Ahmet Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Cilt: I, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 140.

¹⁶² Layiha 22/1.

konusunda iradeleri kendi ellerinde olduğundan İspanya ile dostluk kurmak isterlerse Osmanlı buna razı olur ve böyle bir anlaşmaya teşvik eder; bu konuda ocaklara padişah tarafından fermanlar gönderilecektir.¹⁶³

“Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile İspanya devleti beyninde rabita-pezir hüsn-i hitam olan işbu musalaha itmene Cezayir-i garb ve Tunus ve Trablus ocakları beğlerbeğileri ve halkına ihbar olunup zikr olunan ocaklar saltanat-ı seniyyenin cemi’ düvel ile olan mu‘ahedat ve musalahalarında müstesna ve sulh hususunda iradeleri kendü yedlerinde olmakdan naşi mezkur ocaklar İspanya devleti ile akd-i muhadeneye tav’ ve rıza gösterdikleri halde devlet-i aliyye mümana‘at eylemeyüp himmetini bî-dirîğ ide “¹⁶⁴

Üçüncü madde: Esirler hakkında Sicilya ile yapılan anlaşmanın hükümlerinin uygulanmasına dairdir.¹⁶⁵

“Esirler maddesi Sicilyateyn ahidnamesinde mezkur olduğu vechile zikr oluna lakin sadakatlü İspanya murahhası dostumuz Asitane’ye vürud esnalarında dahi sonralarda bu musalaha iki devlet miyanelerinde teberrüken ve teyemmünen nizam bulduğuna hürmeten Devlet-i aliyyeye İspanya devletinin şanına layık olduğu vechile yedlerinde bulunan üsera-yı İslamı ihdaya va‘d itmiş olup hatta bu maddeyi devletine tahrir ve gelen cevabında dahi va‘ad-i mezkurun ifasına devlet-i müşarün ileyha himmet ideceğini ihbar itmiş olduğundan ihda olunacak üserayı getirteceği zahir olmağın bunun mu‘ahedeye derci iktiza itmez mi tezkiren beyan olunur.”¹⁶⁶

Dördüncü madde: İspanya Devleti Malta ve Ceneviz korsanlarının Osmanlı sularında zararlarını karşılamada yardım etmeyecektir.¹⁶⁷

“İspanya devleti Malta ve Ceneviz korsanlarının hasbe’l-imkan Devlet-i aliyye sularından def‘-i zararlarına himmetini dirîğ eylemeye.”¹⁶⁸

Beşinci madde: iki devlet faydalı görülecek maddeleri görüşerek bu anlaşmaya ilave edecektir.¹⁶⁹

¹⁶³ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 140.

¹⁶⁴ Layiha 22/1.

¹⁶⁵ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 140.

¹⁶⁶ Layiha 22/1-2.

¹⁶⁷ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 140.

¹⁶⁸ Layiha 22/2.

*“İki devlete nafi’-i iktiza iden hayırlı maddelerin tarafeynden
bi’l-müzakere işbu ahidnamelere tezyili caiz ola.”¹⁷⁰*

İspanya tarafından Bouligny’ye bu beş maddenin kabul edildiği bildirilmiş ve antlaşmanın otuz gün içinde sonuçlandırılması istenmişti. Osmanlı Devleti’nin bir İspanyol-Rus yakınlaşmasından çekindiğini anlayan Bouligny bu sefer kendisi görüşmelerde zorluk çıkarmaya başlamıştı. Bouligny özellikle tarafsızlık maddelerinden Osmanlı Devleti’nin din birliği çekincelerini çıkarmak için çalışmıştı. Böylece İspanya Fas veya Yemen’le savaşa girmesi durumunda Osmanlı Devleti’nin onlara yardımına itiraz edebilecekti. Sadrazam ve Şeyhülislam’la görüşüldükten sonra Bouligny’e cevap verildi. Cevabda; eğer Bouligny görüşmeleri keserek İspanya’ya dönecek olur ise kendisinin daha önce kabul ettiği maddeleri daha sonra nasıl reddettiğini gösteren belgeler İspanya kralına gönderilecek ve antlaşmanın Bouligny yüzünden imzalanamadığı ve yeni bir elçi gönderildiği takdirde antlaşmanın hemen imzalanacağı ifade edilecekti. Bu tehdit üzerine Bouligny beş maddelik esas kabul etti ve kalan maddeler de Sicilyateyn Ahidnamesine göre düzenlendi.¹⁷¹

Osmanlı tarafı bu maddeleri Madrid’e onay için gönderilmek üzere Bouligny’e verdi. İspanya Kralı III. Carlos bu maddeleri onayladığını ve antlaşmanın 30 gün içinde sonuçlandırılmasını Bouligny’e bildirdi. Uzun süren müzakereler ve İsveç maslahatgüzarlarının da desteği ile Osmanlı ve İspanya Devletleri arasında Barış ve Ticaret Antlaşması(ahidname) ve Tarafsızlık antlaşması imzalandı.¹⁷²

Sonuçta, iki devletin düşmanlarına karşı tarafsız olduğuna dair beş maddelik bir antlaşma metni oluşturuldu ve ardından Sicilyateyn Antlaşmasında olduğu gibi yirmi bir maddelik bir ticaret antlaşması imzalandı.¹⁷³

Antlaşma 24 Aralık 1782’de kral, 23 Nisan 1784’te padişah tarafından tasdik edilmiş ve Bouligny, 3 Ekim 1784’te huzura kabul edilerek İspanya ile olan siyasi ve ticari münasebetler resmen kurulmuştur.¹⁷⁴ Bouligny ilk daimi İspanyol elçisi olarak göreve başlamıştır.¹⁷⁵

¹⁶⁹ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 140.

¹⁷⁰ Layiha 22/2.

¹⁷¹ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 45-46.

¹⁷² Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 828.

¹⁷³ Beydilli, “İspanya”, s. 167.

¹⁷⁴ Beydilli, “İspanya”, s. 167.

¹⁷⁵ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 46.

Osmanlı Devleti ve İspanya arasındaki barış müzakerelerine Sadrazamın ve Sultanın müdahaleleri çok sınırlı olmuş, görüşmeleri daha çok Reisülküttablar diğer devlet adamlarına danışarak idare etmişlerdi. İspanya elçisi Bouligny ile görüşmeler aralıklı olarak Abdürrezzak Bahir Efendi, Halil Hamid Efendi, Süleyman Feyzi Efendi ve Hayri Efendi'nin reisülküttâblıkları döneminde devam etmişti. Bu kişiler görev süreleri boyunca benzer şekilde hareket etmişler ve İspanya ile bir barış imzalanması hususunda hiçbir heves göstermemişler, aksine görüşmeleri zamana yayma ve yavaşlatma politikası takip etmişlerdi. I. Abdülhamid müzakerelerin kesilmemesi ve hayırlı bir sonuca ulaşması için tenbihlerde bulunmuş, ayrıca Sicilyateyn ve İsveç elçileri de Osmanlı-İspanyol barış görüşmelerinin olumlu bir şekilde sonuçlanması için Osmanlı tarafını teşvik etmişlerdi.¹⁷⁶

İspanya sadece Sicilyateyn ahidnamesi benzeri bir antlaşma ve Garb Ocaklarını barışa teşvik için bir ferman istemekteydi. Osmanlı tarafı ise müzakerelerin başından itibaren devletin elde edeceği siyasi faydaları gösteren bir “esas” üzerinde ısrar etmekteydi. Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin istediği tarafsızlık maddesi antlaşmaya dahil olmuş, Garb Ocakları, esirler, Malta ve Ceneviz korsanları ile ilgili maddeler de antlaşmaya eklenmiştir.¹⁷⁷

İspanya'ya verilen ahidname taslağında yer alan konular arasında gemilerin limanlarda tabi olacağı kurallar, gümrük resmi, konsolos meselesi, seyahat, muhallefet, resm-i kısmet, dava dinlenmesi, borç maddesi, şehbender bulundurulması ve gemi kazası gibi konular yer alıyordu.¹⁷⁸

2.3.2. Ahidname'de Yer Alan Diğer Maddeler

Layiha Osmanlı-İspanya ilişkileri dışında konuları da ihitva etmektedir. Bu kısımlar Layiha'da yer aldığı için çok ayrıntılı olmamakla birlikte ele alınmıştır.

2.3.2.1. Küçük Kaynarca Antlaşması ile İlgili Maddeler

1768'de başlayan ve sonuçları itibariyle yalnızca Osmanlı Devleti değil, Rusya için de bir dönüm noktası teşkil eden Osmanlı-Rus savaşı, Osmanlı zaafiyetini

¹⁷⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 46-47.

¹⁷⁷ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 47.

¹⁷⁸ İdris Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 122.

bütün açıklığıyla gözler önüne sermesi ve Rusya'nın büyük güç olarak ortaya çıktığını göstermesi bakımından önemlidir.¹⁷⁹

1768-1774 savaşıyla Ruslar, "Güneye inme" siyasetlerinde önemli adımlar atarak savaş sonunda imzalanan "Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla" başarılarını siyaseten kabul ettirmiş oldular.¹⁸⁰ Bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra imzalamak zorunda kaldığı en ağır antlaşmadır. Bu antlaşma toprak kayıpları bakımından çok büyük olmakla birlikte hukuk, ticaret ve diplomasi alanında da Osmanlı tarihinin en ağır antlaşmasıdır.¹⁸¹ 17 Temmuz 1774 tarihinde Rus generali Repnin ve Osmanlı devlet adamlarından Ahmet Resmi ve Reisülküttab İbrahim Münib Efendiler tarafından görüşülen antlaşma; 28 madde olarak imza olundu. Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki hakimiyeti tehlikeye girmiş ve bu denizde kendisine bir rakip çıkmıştı.¹⁸² Antlaşmaya ek iki madde daha eklenmiştir.¹⁸³

Birinci madde: İki devlet arasında her türlü düşmanlık sona ereceğinden geçmişteki herhangi bir olaya yönelik intikam alınmayacak ve antlaşmaya riayet olunacaktır. Devletler birbirleri aleyhine gizli ve açık bir faaliyette bulunmayacaklardır. Reayaların suçları iki tarafça da affedilecektir. Hapis bulunan esirler antlaşmadan sonra salıverilecek, mal ve payeleri kendilerine iade edilecektir. Esir olan bu kişiler memleketlerine ulaşana kadar zarar ve saldırılardan korunacak, onlara saldırılarda bulunanlar şiddetle cezalandırılacaktır.¹⁸⁴

İkinci madde: Antlaşmanın onayından sonra iki devlete mensup kişiler herhangi bir sebeple karşı taraftan sığınma talep ederlerse din değiştirenler hariç, asla kabul edilmeyecek ve bu kimseler şayet iltica etmişler ise geciktirilmeden iade edileceklerdir.¹⁸⁵

Üçüncü madde: Kırım, Bucak, Kuban, Yedisian, Canboyluk ve Yedişkül Tatarları hiç bir devlete tabi olmadan serbest kalacaklardır. Kırım Tatarları kendi hanlarını eski kanunları ve adetlerine göre 'Al-i Cengiz' soyundan serbestçe

¹⁷⁹ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXVI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 524.

¹⁸⁰ Muharem Dördüncü, "1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından 1841 Londra Yaklaşım Sözleşmesine Kadar Boğazlar Meselesi", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: III, Sayı: I, Afyonkarahisar, 2001, s.74.

¹⁸¹ Yalçinkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", s. 501.

¹⁸² Dördüncü, "1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından 1841 Londra Yaklaşım Sözleşmesine Kadar Boğazlar Meselesi", s. 75.

¹⁸³ Osman Köse, **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s. 118-119.

¹⁸⁴ Köse, **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, s. 112.

¹⁸⁵ Köse, **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, s. 112.

seçeceklerdir. Tatarlar Müslüman olduklarından, dini işlerde hilafet makamına bağlı bulunacaklardır. Rusya Devleti'ne tahsis olunan Kerç ve Yenikale arazi ve limanlarından başka Kırım ve Kuban yörelerinde istila olunan kasaba, kale ve yerleşim alanları ile Berda, Konskivodi ve Özi Suyu Nehri'nin Aksu ve Turla nehirleri arasında kalan arazileri Leh hududuna varıncaya kadar Tatarlara bırakılacaktır. Özi Osmanlı'ya bırakılacak, antlaşmanın mübadelesinden sonra Rusya, Kırım'dan askerlerini çekecektir. Osmanlı Devleti Kırım, Kuban ve Taman'da bulunan bütün kasaba ve yerleşim yerleri üzerindeki her türlü haklarından vazgeçecektir. İki devlet Kırım'a muhafız veya bir başka isim altında kuvvet göndermeyecektir.¹⁸⁶

“*Kırım, Bucak, Koban, Bedisat, Canboyluk, Yedigün kabâil ve tavâyif-i Tatar bi'l-cümle bi eyyi hâl bilâ istisnâ devleteyn tarafından serbest ve ba'de't-ta'alluk müstakil ve vücûh ile ecnebî bir devlete tâbî' olmamak üzere i'tirâf ve kabûl olunalar ve tavâyif-i Tatar bi'l-cümle re'y ve ittifâklarıyla el-Cengiz soyundan intihâb ve nasb olunan kendü hânları müstakil olan taht-ı hükûmetlerinde olmağla ve bir zamânda düvel-i uhrâdan bir devlete ve hiçbir mâddeye muhâsebe virmemek şartıyla atık kânûn ve âdetleri üzere merkûmlara hükm ve gerek hân-ı mûmâ ileyhin intihâb ve nasbı husûsunda ve gerek umûr-ı mahsûsadan reyyine ve umûr-ı devletlerine dâir bir dürlü Devlet-i aliyye ile Rusya devleti müdâhale eylemeyüp hükûmet-i hâriciyye ve devletlerine dâir bir müstakil devlet sâir müstakil düvel kendü kendüler memleketlerini tahkîm iderler gibi ve cenâb-ı Bârî'den gayrı kimesneye tâbî' olmamak üzere tâife-i merkûme i'tirâf ve kabûl ve lakin mezhepleri ehl-i İslâm'dan olup İslâm pâdişâhı ser diyânet-i Muhammedî olmağla tâife-i merkûme akd olunan serbestiyet devlet ve memleketlerine halel getirmeyerek umûr-ı mezhebîlerini pâdişâh-ı müşârûn ileyh hazretleri hakkına şeri'at-i İslâmiye muktezâsınca tanzîm ideler ve Rusya devletine tahsîs olunan Kiriş ve Yenikal'a arâzîsi ve limânlarından mâ'adâ Kırım ve Koban câniblerinde vâkî' istîlâ olunan kasaba ve kılâ' ve mesâkin ve arâzî ve Berda(?) ve Koneski ve Rey(?) ve Özi (silik) nehirlerinin Aksu ve Turla nehirleri beyninde olan cem'-i arâzî Leh memleketi hudûduna varınca tavâif-i*

¹⁸⁶ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 64.

merkûmeye istirdâd ve Özi kal'ası kadîmî ülkesiyle ke'l-evvel Devlet-i Aliyye'nin taht-ı tasarrufunda bâkî kala ve musâlahanın ahidnâmesi tekmîli ve mübâdelesinden sonra memâlik-i Tatarya'dan Rusya devleti cümle askerlerini ihrâc eylesine ta'ahhüd ide Kırım cezîresinde ve Koban ve Taman cezîresinde vâki' kılâ' ve kasaba ve mesâkin vesâirleri hakkında cüz'î ve küllî her dürlü istihkâkdan Devlet-i aliyye kezalik keff-i yedine ta'ahhüd ide ve mahall-i merkûmeye fimâ ba'd muhâfaza askeri veyahud başka asker irsâl eylemeye memâlik-i mezkûreyi tavâif-i Tatar'a bu vech üzre Devlet-i aliyye istirdâd idüp ve kimesne tâbî' olmaksızın hükûmet-i devletlerine Rusya devleti merkûmların hakîkaten ve müstakillen taht-ı hükûmetlerinde ve serbest mütâlaka vech-i ma'mûlun bih üzre idiği gibi kezalik Devlet-i aliyye ta'ahhüd ide kasaba ve kılâ' ve arâzî ve mesken-i mezkûrları fimâ ba'd muhâfaza askeri yahud başka askeri veyahud başka bir nev' asker başka sekbân yahud sâir asker zümresinden her ne isimde ve ne gûne ise ba's ve tesyîr eylemeyüp cümle tavâif-i merkûmeye Rusya devleti tarafından terk olunan serbestiyeti ve kimesneye tâbî' olmaksızın istiklâlleri üzre Devlet-i aliyye dahi terk ide.”¹⁸⁷

Dördüncü madde: İki devlet, sınırları dahilinde münasip gördükleri yerlerde kale yapabilecekler, eski kaleler, şehirler, kasabalar tamir edilebilecek ve yenilenebilecektir.¹⁸⁸

“Cümle düvele mahsûs olan istihkâk-ı aslîsi muktezâsınca kendü memleketinde münâsib görecek nizâmı icrâ itmek her devlete câiz olmağla iki devlete ruhsat-ı kâmile ve nâ-mahsûr virilür ki kendü memleketlerinde ve hudûdlarında münâsib gördükleri yerlerde kılâ' ve şehirler ve kasabât ve ebniye ve mesâkin binâ ideler atîk olan kılâ' ve şehirler ve kasabât vesâirlerini dahi ta'mîr ve tecdîd ideler.”¹⁸⁹

Beşinci madde: Antlaşma imzalandıktan sonra İstanbul'da sürekli bir Rus orta elçisi bulunacaktır. Diğer elçilerin faydalandığı haklardan bu elçi de faydalanacaktır. Bu elçinin merasim ve törenlerde konumu belirtilmiştir. Elçinin mevkiisi Nederland

¹⁸⁷ Layiha 28/2.

¹⁸⁸ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 65.

¹⁸⁹ Layiha 28/2.

Elçisi'ni takip edecek, bu elçi bulunmadığı zamanlarda Venedik Elçisi takip edilecektir.¹⁹⁰

“İşbu musâlaha-i mübârekenin in'ikâdıyla tecdîd-i muvâlât ve musâfât-ı hemcivâriye müyesser olduktan sonra Rusya devleti cânibinden pâye-i sâniye ya'ni anobiyano(?) ta'bîr olunur orta ilçisi veyahud murahhas ilçisi nasbıyla Devlet-i aliyyede ale'd-devâm bir Rusya ilçisi ikâmet idüp ziyâde mu'teber olan düvelin ilçileri hakkında îfâ olunan merâsim-i i'tiyâd ve ri'âyet-i mûmâ ileyh Rusya ilçisinin rütbesine dahi Devlet-i aliyye cânibinden îfâ oluna umûmen (silik) vukû'ında Alman imparatorunun ilçisi pâye-i müşâbehede ise mûmâ ileyh Rusya ilçisi der'akab işbu Alman ilçisini ta'kîb eyleye ve Alman ilçisi pâye-i u'zmada veyahud asgarada olduğu takdîrde der'akab Niderlanda büyük ilçisinden sonra ta'kîb eyleye Niderlanda büyük ilçisi bulunmaz ise Venedik büyük ilçisinden sonra ta'kîb eyleye.”¹⁹¹

Altıncı madde: Rus elçisinin hizmetinde bulunanlardan birisi hırsızlık veya büyük bir suç işlediği takdirde çalınan eşya elçi tarafından beyan olunacak tarzda tamamen geri alınır. Sarhoşluk halinde Müslümanlığı kabul etmek arzusunda bulunanların İslâm dinine kabulü sarhoşlukları geçtikten sonra bu husus elçi tarafından gönderilecek bir adamın yanında tekrar ederse kabul olunacaktır.¹⁹²

“Devlet-i Rusya ilçilerinin bi'l-fi'il hizmetlerinde bulunanlardan bir kimesne sirka ve töhmet-i azîm veyahud şâyeste-i ta'zîr bir fi'l-i nâ-şâyeste itdikden sonra İslâm diyânetini kabûl idecek olur ise böyle bir kimesne eğerce tard olunmak nâ-münâsib bir mâdde olup velakin ta'zîr olunduktan sonra eşyâ-i serikayı ilçî tarafından beyân olunacak vech üzre tamâmen istirdâd olunalar ve hâl-i sekrâniyetde dîn-i Muhammedîyeyi kabûl itmek sevdâsında olanlar dîn-i Muhammedîyeye kabûl olunmayup def'-i sekrden sonra hâl-i aslîlerine ric'at olunup akılları başlarına geldikten sonra ve ikrâr ve i'tirâfları ilçî tarafından gönderilecek âdemin muvâcehesinde dahi ve

¹⁹⁰ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 113.

¹⁹¹ Layiha 28/2.

¹⁹² Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, I, s. 65.

ba‘zı bî-garaz müslümânların karşusunda beyân itdirilüp böylece kabûl olunalar.”¹⁹³

Yedinci madde: Devlet-i Aliye Hristiyan dininin hakkını ve Kiliselerini koruyacaktır. Rus elçisi her ihtiyaçta kiliselerin korunması maiyetinin sıyaneti hususunda müracaatta bulunabilir. Bu müracaat komşu ve dost bir devlet mümessilinin samimi arzusu olarak Devlet-i Aliye tarafından kabul olunacaktır.¹⁹⁴

“Devlet-i aliyye ta‘ahhüd ider ki hristiyan diyânetinin hakkına ve kenisâlarına kaviyyen sıyânet ide Rusya devletinin ilçilerine ruhsat vire ki her ihtiyâcda gerek on dördüncü mâddede zikr olup mahrûse-i Kostantiniyye’de beyân olunan kilisa-yı mezkûre ve gerek hademesinin sıyânetine ibrâz-ı tefhîmât-ı mütenevvi‘a eyleye ve ilçi-i mûmâ ileyhın bir gûne urûz Devlet-i aliyyenin dost-ı sâfî ve hemeivârı olan devlete müte‘allik âdem-i mu‘temedi *tarafından arz u tebliğ olunmağla Devlet-i aliyye tarafından kabûl eylemelerini Devlet-i aliyye ta‘ahhüd ider.*”¹⁹⁵

Sekizinci madde: Rus Devletinin gerek rahipler gerek başka tebaasından olanlara Kudüs ve diğer yerleri ziyaret edebilirler. Bu yolculardan gerek yolda gerek Kudüs’te hiç bir namla cizye, haraç, vergi alınmayacaktır. Başka devletlerin tebaalarına verilmiş olan fermanlar, bunlar hakkında da tatbik olunacaktır. Devlet-i Aliye topraklarında her türlü müdafaa ve taarruzdan korunacaklardır.¹⁹⁶

“Rusya devletinin gerek rehâbîn zümresinden ve gerek sâir re‘âyâsından olanlara tamâmen ruhsat virile ki Kudüs-i şerîf ve şâyeste-i ziyâret olan sâir mahallere seyâhat ideler bir gûne yolcu ve seyyâhlardan gerek Kudüs-i şerîf’de ve gerek sâir mahallerde ve esnâ-yı tarîkde dahi bir dürlü hâbbe ve harâc ve virgü ve aslâ bir teklîf taleb olunmaya sâir düvelin re‘âyâlarına virilen fermânlar ve yol emirleri mersûmûna dahi vech-i lâyıkı üzre edâ olunalar ve mâdâm ki Devlet-i aliyyenin arâzisinde ikâmet iderler kendülerine bir dürlü dahl ü ta‘arruz olunmayup kuvvet-i ahkâm-ı şerî‘at muktezâsınca tamâmen himâyet ve sıyânet olunalar.”¹⁹⁷

¹⁹³ Layiha 28/2.

¹⁹⁴ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 65.

¹⁹⁵ Layiha 28/2-29/1.

¹⁹⁶ Köse, **1774 Küçük Kaynarca Andlaşması**, s. 113.

¹⁹⁷ Layiha 29/1.

Dokuzuncu madde: İstanbul'da ikamet eden Rus elçilerinin hizmetinde bulunan tercümanlar hangi milletten olurlarsa olsunlar, devlet işlerine hizmet ettiklerinden, her iki devlete de hizmet etmiş sayılacaklardır. Bu nedenle kendilerine iyi davranılacaktır. İki taraftan kendileri herhangi bir iş hususunda azarlanmayacaklardır.¹⁹⁸

*“Mahrûse-i Kostantiniyyede mukîm Rusya ilçilerinin hıdmetinde bulunan tercümânlar her ne milletden olur ise devlet umûruna hıdmet itdiklerine binâen hıdmetleri iki devlete râci’ olmağla kemâl-i mürüvvet ile mu’âmele ve i’tibâr olunalar ve efendileri tarafından kendülerine sipâriş olunan mevâdd için şâyeste-i muâheze olmak câiz olmaya.”*¹⁹⁹

Onuncu madde: Antlaşmanın imzalanması ile iki taraf serdarları tarafından ilgili yerlere gerekli talimat verilmesi arasındaki sürede herhangi bir olay cereyan ederse taraflarca gasp edilen ve istilâ edilen yerler iade edilecek ve bu tür olaylardan hiç kimse menfaat elde edemeyecektir.²⁰⁰

*“İşbu müsâlaha-i mübâreke imzâ olunup tarafeyn askerlerinin serdâr-ı ekremleri taraflarından lâzım gelen tenbîhât iktizâ iden mahallere îsâl idince ol aralıkda eğer bir mahalde bir dürlü fi’il-i muhâsama hudûs ider ise îrâs-ı ta’arruz olmak üzere add olunmayup bu takrîb ile vâki’ olacak fütûhât ve istilâlar dahi ma’dûmu’z-zuhûr olmak üzere mu’teber tutulmayup böyle vâki’adan bir kimesne fâide-mend olmaya.”*²⁰¹

Onbirinci madde iki taraf gemileri tüm denizlerde ticaret maksadıyla serbestçe dolaşabilecektir. Rusya ticaret gemileri Akdeniz'den Karadeniz'e ve Karadeniz'den Akdeniz'e geçebileceklerdir. Kıyıları, sahiller, limanlar ve boğazlardan ticaret amacıyla yararlanabilecekler ve ticaret maksadıyla durabileceklerdir. Hatta, Rus tüccarına İngiltere ve Fransa tüccarı gibi davranılacak, karalarda ve Tuna Nehri'nde de serbestçe ticaret yapabileceklerdir. Her türlü ihtiyaçlarında iki devletin ve diğer devletlerin şartları muteber tutulacaktır. Diğer milletlerin verdiği vergileri veren Rus tüccarı her türlü ticaret malını nakl ve ihraç amacıyla Karadeniz ve diğer denizlerin sahil ve limanlarıyla İstanbul'a varabileceklerdir. Tüccar, ticareti

¹⁹⁸ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 113.

¹⁹⁹ Layiha 29/1.

²⁰⁰ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 114.

²⁰¹ Layiha 29/1.

müddetince iki taraf memleketinde ikamet edebileceklerdir. Bu konuda diğer devletlere gösterilen serbestiyet Rus tüccarına da gösterilecek ve Rusya, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde istediği yerlere konsolos ve konsolos vekilleri tayin edebilecektir. Konsolos ve konsolos vekillerinin maiyetlerindeki beratlı tercümanlar, İngiltere ve Fransa tercümanlarının yararlandığı haklardan yararlanacaklardır. Rusya da, vergilerini ödeyen Osmanlı Devleti tüccarlarına diğer devletlere verdiği imtiyazlar gibi ruhsat verecektir. Kazaya uğrayan gemilere iki tarafça yardım edilecek ve kendilerine lazım olunan eşyalar "narh-ı cari" ile verilecektir.²⁰²

“Menfa‘at-i devleteyn için memâlikini terşih iden cümle diyârlarında iki devlete müte‘allik gemi ve tüccâr sefâyinine ta‘bîr-i mümâna‘at-ı serbestiyet üzere geşt ü güzâr eylemeleri akd ve temhîr olup ve iskelelerine ve her mahalle mutlakâ sâir devletlerin icrâ itdikleri ticâretlerinde kâmyâb oldukları vech üzere işbu Rusya gemileri ve tüccâr sefâyinine dahi devlet-i aliyye cânibinden ruhsat virile Karadeniz‘den Akdeniz‘e ve Akdeniz‘den Karadeniz‘e mürûr ve âmmе-i sevâhil kıyılarının limanlarında ve mârru‘z-zikr deryâlar ittisâlinde olan memerr ve boğazlarında meks ideler ve işbu mâddeye dâir bâlâda îzâh olunduğu üzere Devlet-i aliyenin memâlikinde emr-i ticârete dâir bi-aynihi France ve İngiltere misillü dost-ı ehîbb olup ziyâde müsâ‘ade buyrulan milelin müsâlemât ve mu‘âfiyâtıyla ticâret-i miyâh misillü berren ticâret itmek ve Rusya devletinin re‘âyâlarına Devlet-i aliyye cânibinden ruhsat virilüp ber minvâl-i muharrer nehr-i Tuna‘da dahi geşt ü güzâr ideler gerek emr-i ticâret ve gerek Rusya ticâretinin hakkında işbu mâddede lafz be lafz tahrîr olunduğu gibi her dürlü ihtiyâc zuhûrunda mârru‘z-zikr iki milletin vesâirlerin şurûtları mer‘î ve mu‘teber tutula milel-i mezbûrûn virdükleri rusûmâtı müşâhededesini ve aynını ârâ itdiklerinden sonra Rusya tâcirleri her dürlü emti‘a makûlesini nakl ve ihrâc idüp Karadeniz vesâir ve re‘âyâların sevâhil ve limânlarına ve mahrûse-i Kostantiniyye‘ye varmaları câiz ola ve vech-i meşrûh üzere bi‘l-istisnâ umûmen sularında âhar ticâret ve seyr-i sefâyin mâddesini tarafeyn re‘âyâlarına techîz birle kendü tâcirlerine iki devlet cânibinden ruhsat virilür ki ru‘yet-i musâlaha ve idâre-i ticâretlerine lâzım olan

²⁰² Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 114.

müddetde tarafeyn memâlikinde ikâmet ideler bu bâbda tarafeynden ta'ahhüd olunur ki dost olan sâir devletlerin re'âyâlarına erzânî buyrulan serbestiyet ve müsâlemât Rusya tüccârına dahi erzânî kılın ve hırâset-i nizâm mâddesi cümle keyfiyâtta mevâdd-ı lâzımeden olmağla Rusya devleti cânibinden lâzım görülecek âmme-i mevâki'de konsolos ve konsoloslar vekillerinin ta'yinine Devlet-i aliyye cânibinden ruhsat virilüp dost olan sâir düvelin konsolosları i'tibâr olundukları gibi merkûmlar dahi mu'teber tutulalar ve işbu konsolos ve konsoloslar vekîllerine ruhsat virile ki berâtlı ta'bîr olunur berât-ı pâdişâhiye ile müsellemler tercümânlar ma'iyetlerinde tutup İngiltere ve France vesâir milletlerin hizmetlerinde bulunan emsâllerini kâmyâb oldukları mu'âfiyâtına bunlar dahi nâil ve kâmyâb olalar ve Rusya devletinin dost-ı ehibbi milelin imtiyâzât ve mu'âfiyâtıyla berren ve bahren Rusya memâlikinde ticâret itmeğle rûsûmât-ı mu'tâdeyi edâ itdikden sonra Devlet-i aliyyenin re'âyâlarına Rusya devleti cânibinden ruhsat virilüp ve seyr-i deryâ esnâsında kazâyâ duçar olan sefâyine tarafeynden vücûh ile i'ânnet ve bir gûne kazâlar zuhûrunda dost-ı ehibb olan milelin hakkında icrâ olunan müzâheret ile mu'âvenet olunalar ve kendülerine lâzım olan eşyânın dahi cârî üzre kendülerine alıvirile’’²⁰³

Onikinci madde: Osmanlı Devleti, Rusya'nın Garp ocakları (Trablus Garp, Tunus, Cezayir) ile ticaretlerini geliştirmesine yardımcı olacaktır.²⁰⁴

*“Afrikalı ile ya'ni Trablusgarb ve Tunus ve Cezayir-i garb ocaklarıyla Rusya devleti akd-i şerâit-i ticârete rağbet itdikleri hâlde Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki devlet-i Rusya'nın bir gûne rağbeti pezîrâ-yı husûlüne kendü i'tibâr ve ruhsatını bezl ve şâmil ide uhûdât-ı mersûme hıfz u hırâset olunmak emrinde dahi mârru'z-zikr ocakların hakkında Devlet-i aliyye zâmin ola.”*²⁰⁵

Onüçüncü madde: Senet ve mektuplarda Rus Hükümdarı'na, Rusya Padişahı (Rus İmparatoriçesi) diye hitap edilecektir.

“Cümle senedât ve mekâtib-i âmmede ve her husûsda tamâmen Rusyalı ile imparatoriçesi lakab-ı mu'tebereye dair Devlet-

²⁰³ Layiha 29/1.

²⁰⁴ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 66.

²⁰⁵ Layiha 29/1.

i aliyye cânibinden Türki lisâniyla tamâmen Rusyaların pâdişâhı ta'bîri isti'mâl oluna.''²⁰⁶

Ondördüncü madde: Rusya, diğer devletler gibi Beyoğlu'nda bir kilise bina ettirecektir. Kilise umuma açık olup "Rus-Grek" kilisesi ismiyle anılacak; sonsuza dek Rus Elçisi'nin himayesinde olacak ve her türlü saldırıdan korunacaktır.²⁰⁷

"Düvel-i sâire kıyâsen kenisâ-yı mahsûsadan mâ'adâ Galata tarafında Beğöğlü nâm mahallenin bölüğünde tarîk-i âmmede Rusya devleti bir kenisâ itdirmek câiz ola işbu kenisâ kenisâ-yı avâm olup Rusograf(?) kenisâsı ta'bîr ile tesmiye ve ile'l-ebed Rusya devletinin ilçisi sıyânetinde olup her dürlü ta'arruz ve müdâhaleden emîn ve berî ve hurâset oluna.''²⁰⁸

Onbeşinci madde: Sınır boylarında ortaya çıkan sorunlar, sınır hâkimleri veya özel olarak tayin edilen memurlar tarafından çözülecektir. Memurlar teftişlerini yaptıktan soma, geciktirmeden hakkı olan şahsın hakkını vereceklerdir.²⁰⁹

"İki devletin hudûdları ta'yîn ve tahdîd olundukları nizâm muktezâsınca tarafeyn re'âyâlarına müceb-i mübâhese ve bâ'is-i (silik) bir mâdde olmadığı eğerçe mülâhazadan ba'îd olmayup velakin avârız-ı gayr-ı me'mûleden zuhûrî muhammel oluna esbâb-ı mazarrat ve ziyânların def'ine iki devlet bi'l-ittifâk karâr vermişlerdir ki bir gûne nesnelerin zuhûrunda re's-i hudûda olan hâkim zuhûra gelen mâddeyi teftîş veyahud mahsûsen ta'yîn olunan me'mûrların ma'rifetiyle tefahhus ideler bir gûne me'mûrlar mâddeyi gereği gibi teftîş itdikden sonra bilâ te'hîr hakkı olan şahsın hakkını ihkâk ideler ve pâk-ı ta'ahhüd olunur ki işbu ahidnâme-i mübâreke in'ikâdıyla müceddeden temhîr olunan müvâlât ve hüsn-i nizâm mâddesi bir gûne kazâyânın zuhûruyla aslâ tağyîr olunmaya.''²¹⁰

Onaltıncı madde Bucak memleketi, Akkerman, Kili ve İsmail kaleleri ile Buğdan Osmanlı Devleti'ne iade edilecektir. Osmanlı Devleti, Eflak ve Buğdan'ı aldıktan sonra aşağıdaki şartları yerine getirmeyi men kabul etmektedir:

²⁰⁶ Layiha 29/2.

²⁰⁷ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 114.

²⁰⁸ Layiha 29/2.

²⁰⁹ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 114.

²¹⁰ Layiha 29/2.

- a - İki voyvodalığın ahalisinin her türlü suçları affedilecektir. Birinci madde gereği savaştan önce sahip oldukları emlak, paye ve mansıpları tespit olunup kendilerine iade edilecektir.
- b - Eflak ve Buğdan, din işlerinde serbest olacaktır. Yeniden kilise yapılmasına ve eskilerinin tamirine engel olunmayacaktır.
- c - Manastır ve şahıslara ait olup ellerinden haksız şekilde alınan ibrail, Hotin ve diğer yerlerde bulunan arazi ve emlak eski sahiplerine iade edilecektir.
- d - Papazlara gerekli olan imtiyazlar verilecektir.
- e - Memleketi terk etmek isteyenlere, antlaşmanın mübadelesinden itibaren bir sene müddet zarfında eşyalarıyla gitmelerine engel olunmayacaktır.
- f - Eski hesaplar için hiç bir şey talep edilmeyecektir.
- g - Muharebe esnasındaki seneler için hiçbir vergi talep in mübadelesinden itibaren iki yıl ahaliden vergi talep edilmeyecektir.
- h - İki yıllık mühlet bittikten sonra cizye miktarı belirlenirken, Eflak ve Buğdan'ın imkânları göz önünde bulundurulacaktır. Cizyeler iki senede bir ödenecektir. Cizyeler verildikten sonra paşa, hâkim veya başka bir kimse tarafından herhangi bir müşkilat çıkarılmayacak ve saldırı yapılmayacaktır. Başka isim altında herhangi bir vergi talep edilmeyecektir. Bu konuda Sultan IV. Mehmed zamanındaki imtiyaz geçerli olacaktır.
- ı - Eflak ve Buğdan'ın devlet nezdindeki kapıkethüdâlıkları lağvedilip. yerine Rum mezhebinden Hıristiyan olmak üzere maslahatgüzarlar tayin edilecektir. Bu maslahatgüzarlar her türlü saldırılardan korunacaklardır.
- i - Rus elçileri, voyvodalıklara ait işleri Osmanlı Devleti ile görüşebilecek, Rusya'nın elçileri vasıtasıyla bu konuda arz ettikleri konular Osmanlı Devleti'nce itibara alınacaktır.²¹¹

“Cümle Bucak memleketi Akkirman ve Kili ve İsmâ’îl kal’alarıyla sâir kasabât ve kurâ derûnlarında mevcûd bulunan âmmе-i eşyâ ile Rusya devleti tarafından Devlet-i aliyyeye redd olunup ve Bender kal’asını dahi Devlet-i aliyyeye redd ider ve kezalik Eflak ve Boğdan memleketlerini cümle kılâ’ ve şehirler ve kasabât ve kurâları derûnunda mevcûd bulunan cümle eşyâlarıyla kezalik Devlet-i aliyyeye redd ider ve Devlet-i aliyye dahi (silik) şerâit ile memâlik-i merkûmeyi kabûl idüp işbu şerâiti tamâmen ve kâmilten hıfz

²¹¹ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 115.

u hirâset eylemesini vâ'ad-i ma'mûlun bih ile ta'ahhüd eyleye evvelâ işbu iki voyvodalıkların ahâlîsi her ne pâye ve keyfiyyet ve hâl ve ism (silik) iseler bilâ istisnâ haklarına tamâmen ve kâmilten nesiiyyen münsiiyyen afv olunup her dürlü töhmetler veyahud Devlet-i aliyyenin umûruna muhâlif hareket itdiklerine isnâd ve muzınna olunan cümle i'mâlleri ile'l-ebed ferâmuş olunup evvelki mâddenin mazmûnı üzre menâsıb ve pâyeleri ve emlâk-ı sâbıkaları müceddeden hâlleri tekmîl olunup işbu muhârebeden mukaddem mâlik oldukları emlâklerine i'âde olunalar sâniyen ke'l-evvel hristiyan diyâneti vücûh ile serbest olup icrâsına bir dürlü mümâna'at olunmayup kilisâların müceddeden binâlarına (silik) ta'mîrine mümâna'at olunmaya sâlisen ez kadîm manastırlarına vesâir eşhâsa müte'allik olup ba'dehu bi gayr-ı hakk kendülerinden ahz olunup İbrail ve Hotin vesâir yerlerin dâiresinde mevcûd bulunan arâzî ve emlâk el-ân re'âyâ ismiyle tesmiye olunur mersûmûna istirdâd olunalar râbi'an rehâbîn zümresine münâsib olan imtiyâz ile i'tiyâd oluna hâmisen terk-i vatan idüp âhar mahallere varmak rağbetinde olan hânedânlar eşyâlarıyla nakl itmeğe serbestiyet üzre me'zûn olalar ve işbu hânedânlara kendü ve mesâlihinin tanzîmi için vakt-i kâfîleri olmak için serbestiyet üzre vatanlarından nakl eylemelerine bir sene müddeti imhâl olunup işbu müddet-i mühlet ahidnâme-i mübârekenin mübâdelesi târîhinden ma'dûd ve mahsûb oluna sâdisen atîk muhâsebeleriçün her ne gûne ise gerek nûkûd akçe ve gerek sâir tarîkiyle bir nesne tahsîl olunmaya sâminen işbu müddet mürûr itdükden sonra Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki cizyelerinin akçesini ta'yînine mürüvvet-i külliye ile mu'âmele ve haklarına hayr-ı imkân rütbesinde sehâvet-i celîlesini hirâset ide iki senede bir kerre meb'ûslarının vesâtetiyle cizyeleri tamâmen edâsından sonra asla bir paşa veyahud hâkim ve her kim olur ise olsun mersûmûnı aslâ bir vakitte ta'arruz itmeyüp âhar bir dürlü virgü veyahud teklîf her ne gûne ism ve bahâne ile kendülerden talep olunmayup azametlû pâdişâhın peder-i muhteremleri olan mu'azzezü'z-zikr merhûm Sultân Mehmed-i râbi' hazretlerinin asr-ı

hümâyûnlarında mütemetti' oldukları imtiyâzâtı ile kâm-yâb olalar."²¹²

Onyedinci Madde: Rusya elinde bulunan Akdeniz adalarını Devlet-i aliyyeye iade edecektir. Devlet-i Aliyye de bu tebaanın kabahatlerini affedecek ve Devlet-i Aliyye aleyhine giriştikleri hareket tamamen unutulacaktır.. Hristiyan diyanetine hiç bir tazyik yapılmayacak kiliselerin onarılmasına ve yenilenmesine engel olunmayacak bu kiliselerde hizmet eden şahıslara asla bir müdahale ve saldırı olmayacak. Bu adalar halkından hiç bir vergi alınmayacak. Adaları terk edip başka yerlere göçmek isteyenlere mallarını taşımak izni verilecek. Rus donanması üç ay zarfında bu adalardan ayrılacak ve bu donanmanın bir şeye ihtiyacı olursa Devlet-i Aliyye imkan nispetinde yardım edecek.²¹³

"Rusya devletinin zîr-i zabtında bulunan Akdeniz adalarını Rusya devleti Devlet-i aliyye'ye istirdâd ider Devlet-i aliyye dahi ta'ahhüd ider ki evvelen evvelki mâddesinde musarrah olan her dürlü kabahatlerin ve Devlet-i aliyye'nin umûruna muhâlif olmak muzınnasıyla icrâ olunan âmme-i ef'âlin nesiyyen ve münsiyyen afv-ı küllî ile mahv ve afv olunmak mâddesine cezâyir-i mezkûrenin ahâlîsi hakkında dahi kemâl-i istikâmet ile ri'âyet sâniyen hristiyan diyânetine aslâ ednâ bir ta'arruz ile îsâl-i tazyîk olunmayup kenisalarının ta'mîr ve teceddüdüne vücûh ile mümâna'at olunmaya mârru'z-zikr kilisalarına hıdmet iden eşhâs aslâ ber takrîb ile ta'arruz ve müdâhale olunmaya sâlisen işbu muhârebe sebebiyle kendülerine îrâs olunan tekdîrât ve tahrîbât sebebiyle Rusya devletinin zîr-i hükûmetinde bulundukları târîhinden ve bundan sonra iki sene müddetine değin ki işbu müddet cezâyir-i merkûmenin Devlet-i aliyyeye istirdâdı târîhinden add olunmak gerekdir Devlet-i aliyye cânibinden cezâyir-i merkûme ahâlîsinin aslâ bir dürlü resm-i senevî tahsîl olunmaya râbi'an terk-i vatan idüp âhar mahallere varmak rağbetinde olanlar tamâmen mâl ve eşyâlarıyla nakl itmek Devlet-i aliyye cânibinden merkûmûna ruhsat virilüp ve tanzîm-i musâlahalarına dikkat-i kâfî olmak için işbu ahidnâme-i mübârekenin mübâdele olacak târîhinden bir sene mühlet müddeti

²¹² Layiha 29/2.

²¹³ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 68.

kendilerine imhâl oluna hâmisen Rusya donanmâsının avdet ve ric'atinde ki inşâellâhu te'âlâ işbu ahidnâme-i mübârekenin mübâdelesinden üç ay müddetinde vâki' olmak gerekdir bir nesneye ihtiyâcı vâki' olur ise Devlet-i aliyye cânibinden vus'-i imkân mertebesinde müzâheret oluna."²¹⁴

Onsekizinci madde: Özü suyu boğazında vaki Kalberden Kalesi ve bu nehrin su kıyısında yeter arazi ile Aksu ve Özü arasında boş saha Rus Devleti'nin tasarrufuna bırakılacaktır.²¹⁵

"Özisuyu boğazında vâki' Kılburun hisârı nehr-i mezbûrun su tarafı sâhilinde kifâyet idecek arâzî ile ve Aksu ile Özisuyu beyninde vâki' sahrâ-yı hâliye mu'ârazadan ârî müstakillen ale'd-devâm Rusya devletinin taht-ı tasarrufunda kala."²¹⁶

Ondokuzuncu madde: Kırım'da vaki Yenikale ve Kireç limanları içlerinde mevcut eşya ve topraklarıyla, Karadeniz'den başlayıp Buhaça'ya ve buradan geçerek Azak denizine kadar çizilecek bir düz çizgi dahilindeki bütün topraklar Rus Devlet'ine terk edilecek.²¹⁷

"Kırım cezîresinde vâki' Yenikal'a kal'ası ve Kerş ve limanları derûnlarında mevcûd bulunan ile ve arâzîler ile bahr-ı siyâhdan başlayup tûlen Kerş'in atîk hudûdlarına ve Araz'ın Bohace nâm mahalline varınca ve Bohace mahallinden hatt-ı müstakîm ile bâlâdan Azak denizine varınca mu'ârazadan ârî mustakillen ale'd-devâm Rusya devletinin taht-ı tasarrufunda kala."²¹⁸

Yirminci madde: Miladın 1700 senesi Hicri 1300 senesi Tolstoy ile Acu muhafızı arasında imzalanan senet gereğince Azak kalesi eski hududuyla sonsu Rusya Devletine bırakılacaktır.²¹⁹

"Mîlâd-ı hazre-i Îsâ'nın bin yedi yüz senesi ya'ni târîh-i Muhammedî üzre bin yüz on üç senesinde Tolstoy nâm hâkimi ile Açe muhâfızı Hasan Paşa beyninde akd ve temhîd olunan senedât

²¹⁴ Layiha 30/1.

²¹⁵ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 116.

²¹⁶ Layiha 30/1.

²¹⁷ Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, I, s. 68.

²¹⁸ Layiha 30/1.

²¹⁹ Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, I, s. 68.

meḥḥûmunda beyân olunduğu üzre Azak kal'ası ülke ve hudûduyla ile'l-ebed Rusya devletine tahsîs oluna.''²²⁰

Yirmibirinci madde: Büyük Kabarta ve Küçük Kabarta isimli Tatar taifesiyle etrafındaki toprakların Rus Devleti'ne tahsisi Kırım İlhanlılarının ve Tatar başlarının iradesine bırakılacaktır.²²¹

“İki Kabartalar ya'ni Büyük ve Küçük Kabarta Tatar tâifesiyle vâki' civâr tepelerinden nâşî Kırım hânlarıyla te'allüfleri olmağla Rusya devletine tahsîs olmaları mâddesi Kırım hânının ve meşveretinin ve Tatar başlarının idâresine ihâle oluna.''²²²

Yirmiikinci madde: İki devlet arasında eskiden yapılmış ahitnameler Belgrat kalesinde yapılan ahitname ve bunlardan sonra vücuda gelen anlaşmalar ahkamı iki devletçe ortadan kaldırılıp unutulacaktır. Bu ahitnamelere göre iki devlet bir hak iddia etmeyeceklerdir, Yalnız Tolstoy ile Hasan Paşa arasında Acu Kalesi ve Kaban sınırının tayinine dair sözleşme muteber kalacaktır.²²³

“İki devlet beyninde in'ikâdı vukû' bulan cümle uhûdnâme ve şerâyıt-ı sâbıkayı ve Belgrad kal'asında vâki' ahidnâmeyi ve ândan sonra vücuda gelen âmme-i şerâiti mahv ve izâle ve ile'l-ebed ferâmûşî itmek iki devlet miyânesinde bi'l-ittifâk karâr virilüp şöyle ki mersûm uhûdâtın hakkına fîmâ ba'd bir dürlü dâ'iyeye makûlesi binâ itmeyeler velakin mîlâd-ı hazret-i Îsâ'nın bin yedi yüz senesinde Tolstoy nâm hâkim ile Ace kal'asının Hasan Paşa nâm muhâfızı beyninde Azak kal'asının ülkesi hudûdı ve Koban sınırının ta'yîn ve tecdîdine dâir vâki' şerâit işbu istisnâdan berî olup ke'l-evvel bilâ ta'yîr bâkî kala.''²²⁴

Yirmiüçüncü madde: Gürcü ve Megril dolaylarında vaki Rusların işgalinde bulunan Bağdatcık, Şehriban ve Kütansi kalelerinin eskiden beri veya uzun müddetten beri Devlet-i Aliyye'me ait oldukları tahkikatla anlaşılırsa bu kaleler Devlet-i Aliyye'ye verilecektir.²²⁵

“Gürcü ve Megril havâlîsinde vâki' Bağdadçık ve Şehriyân kal'aları ki Rusya askeri tarafından zabt olmuşlardır kadîmden berü

²²⁰ Layiha 30/1.

²²¹ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 69.

²²² Layiha 30/1.

²²³ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 69.

²²⁴ Layiha 30/1.

²²⁵ Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, s. 69.

müte'allik oldukları asıl sâhiblerine mütevakkıf olmak üzere Rusya devleti tarafından kabûl olunup şöyle ki eğer tahkîken kadîmden berü veyahud müddet-i medîdeden mukaddem devlet-i aliyye kılâ'-ı mezkûreye mâlik olmuş ise Devlet-i aliyye'ye râci' olmak üzere kabûl olunup işbu ahidnâme-i mübârekenin mübâdelesinden sonra vakt-i ma'hûdede Rusya askeri kılâ'-ı mezkûreyi tahliye eyleye Devlet-i aliyye dahi kendü tarafından ta'ahhüd ider ki evvelki maddenin mazmûnı muktezâsınca havâlî-i mezkûrede işbu muhârebe imtidâdında Devlet-i aliyyenin aleyhine her ne minvâl üzere hareket etmiş olanları nesiiyyen münsiyyen afv eyleye ve vech-i ma'mûlun bih üzere ve ile'l-ebed oğlan ve kız virgüsinden ve her gûne cezîre-i sâire ibâ ve keff-i yed ider öteden berü müte'allikleri olanlardan mâ'adâ tavâyif-i mezkûre arâsında kendü re'âyâsı olmak üzere ferd ve ahadın hakkına dâ'iyye itmemeğe ve Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ve Gürci ve Mekkiler tarafından öteden berü zabt olunan arâzî vesâir müstahkem yerleri tekrâr mersûmunun hükûmet ve muhâfaza-i mutlaklarına terk eyleye diyânet ve manastır ve kenîsâları hakkına bir dürlü ta'arruz ve tazyîk itmeyüp atık olanlarının ta'mîrine ve cedîdlerin binâsına mümâna'at olunmaya ve Çıldır paşası vesâir sergerde ve zâbitân tarafından bir dürlü dâ'iyyesi tahtında ahvâllerini izâ'at ile ta'arruz olunmalarını Devlet-i aliyye men' eyleye ve tavâyif-i mezkûre Devlet-i aliyyenin re'âyâsından olmağla Rusya devleti aslâ mersûmûna müdâhale itmeyüp ta'arruz eylemeye."²²⁶

Yirmidördüncü madde: Rus askerleri antlaşmanın imzalanmasından sonra bir ay içinde Tuna'nın sol kıyısına çekileceklerdir. Tuna'nın sol kıyısına geçildikten sonra Hırsova Hisarı boşaltılıp Osmanlı askerine teslim edilecektir. Eflak ve Bucak memleketi iki ay içinde boşaltılacaktır. Buralardan çekildikten sonra Ruslar sırasıyla Yergöğü ve İbrail kalelerini, diğer taraftan da İsmail Kasabası ile Kili ve Akkerman kalelerini Osmanlı askerlerine terk edeceklerdir. Eflak ve Bucak'ın tamamen tahliyesi üç ay içinde tamamlandıktan sonra Rus askerleri Buğdan'ı terk edip Tuna'nın sol kıyısına çekilecektir. Memleket ve mevzilerden tamamen çekilme antlaşmanın imzasından sonra beş ay içinde tamamlandıktan sonra, Rus askerleri Tuna Nehri'nin

²²⁶ Layiha 30/1.

sol kıyısına geldiği vakit Hotin ve Bender kaleleri Osmanlı askerlerine teslim edilecektir. Yine aynı zamanda antlaşmanın 18. maddesi gereği Kılburun Hisarı ile Aksu ve Özi Nehri arasındaki *"sahra-yı haliyenin zaviyesi"* Rusya'ya teslim edilecektir. Bu arada Akdeniz adaları Ruslar tarafından Osmanlı Devletine teslim edilecektir. Osmanlı Devleti, Rus donanmasının ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Osmanlı Devleti tahliye işlemi sonuçlanıncaya kadar bu adalardaki ahalinin idaresine karışmayacaktır. Bu süre içinde Rus askerlerinin yiyecek ve ihtiyaçlarına yardımcı olunacaktır. Rusya Baş Seraskeri (General Romanzow), Osmanlı Devleti'nin ilgili memuruna her tarafın tahliyesinin tamamlandığını haber vermedikçe Osmanlı Devleti, askerlerini bu bölgelere sokmayacaktır. Kale ve kasabalarda bulunan Rusların zahire ve mühimmatları Rus askerleri tarafından tahliye edilecektir. Ruslar, geri verdiği kalelerdeki Osmanlı Devletine ait topları tahliye esnasında iade edecektir. Bütün vilayetlerde RUS askerlerinin çekilmesi esnasında, onlarla gitmek isteyen reayaya engel olunmayacak ve bir sene mühletle Osmanlı Devleti buna müdahale etmeyecektir.²²⁷

"Ba'de'l-imzâ ve't-tasdîk mevâdd-ı der'akab nehr-i Tuna'nın sağ tarafında mevcûd bulunan cümle Rusya askerlerini avdet ve ric'atine müteveccih olup imzâ târîhinden bir ay zarfında Tuna'nın sol kıyısına mürûr ideler ve asker-i mezkûr tamâmen Tuna'nın sol kıyısına geçdikden sonra Hırsova hisârı boşaldılup asâkir-i İslâmiyeye teslim oluna ba'dehu Eflak ve Bucak memleketlerinin tahliyesine birûn ve ân vâhideye mübâderet olunup işbu tahliye mâddesine iki ay mühlet tahsîs ve ta'yîn olunur ve cümle Rusya askerleri memleketeyn-i mezkûrteynden çekildiklerinden sonra bir tarafdand Yergöğü kal'asını ve ba'dehu İbrail ve taraf-ı denizden İsmâ'îl kasabasını Kili ve Akkirman kal'alarıyla Rusya askeri terk idüp asâkir-i sâirelerine mülhak olmağla müteveccih oldukdan sonra asâkir-i İslâmiyeye kılâ'-ı mezkûreyi terk ideler işbu iki memleketin tamâmen tahliyesine üç mâh müddet tevkîf olunur bâlâda zikr olunan keyfiyyetden sonra Rusya askeri Boğdan memleketini terk idüp nehr-i Turla'nın sol tarafına mürûr idecekdir bu takrîb ile mârru'z-zikr mevâzi' ve memâlik-i tahliye iki devletin müsâlemet ve müsâlaha-i müebbedelerinin imzâsından sonra beş ay zarfında vâki' olup cümle

²²⁷ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 117.

Rusya askeri nehr-i Turlanın sol kıyısına mürûr eyledikde ol zamân Hotin ve Bender kal'aları asâkir-i İslâmiyeye teslîm olunurlar ancak mücerred bu şurût ile ki yine vakt-i mezkûrda Kılburun hisârı tasrîh olunan arâzîsi müsâlaha-i müebbedenin on sekizinci mâddesinde izâh olduğu üzere Aksu ile Özi suyu beyninde vâki' sahrâ-yı hâliyenin zâviyesiyle ile'l-ebed mu'ârazadan berî Rusya devletine teslîm oluna ve Akdeniz adalarına dâir Rusya donanmasının mesâlihi ve tanzîmât-ı derûniyelerine kâbil olduğu sür'at ile cezâyir-i mezkûre ol havâlîde bulunan Rusya askeri tarafından ke'l-evvel mu'ârazadan berî devlet-i aliyyenin zabtına redd olunalar çünkü ba'd mesâfe sebebiyle kâbil değildir ki tevkîf-i dikkat oluna ve Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki dost bir devlet olduğu cihetle ve donanma-yı mezkûrenin isti'câl-i azîmetini mülâhazasıyla Devlet-i aliyye îfâ-yı levâzımına i'ânet idüp vus' ve iskân-ı rütbede iktizâ iden nesneleri alıvire Devlet-i aliyye redd olunan memleketlerinde mâdâm ki Rusya askerleri mevcûd bulunurlar ise işbu memleketlerin hükûmeti ve nizâmı Rusyalunun zabtında bulunduğu üzere kalub cümle Rusya askerinin külliye hurûcları vaktine değin Devlet-i aliyye cânibinden memâlik-i mezkûrenin hükûmetine müdâhale olunmaya ve bu memleketlerde bulunan Rusya askerinin iktitâf-ı me'kûlât ve tedârik-i levâzım-ı sâiresine el-ân amel olduğu üzere kezaîk tamâmen hurûclarına değin amel oluna Rusya askerinin baş seraskeri bu mâdde mahsûsan ta'yîn olunan Devlet-i aliyyenin me'mûruna memâlik-i mezkûrenin her biri tahliyye olunduğunu haber itmedikce Devlet-i aliyyenin askerleri redd olunan işbu kal'alara ayak basmayup bi'n-nefs Devlet-i aliyye dahi redd olunan işbu memleketlerinde kendü hükûmetini idhâl itmeye kılâ' ve kasabâtta mevcûd olan Rusyalunun zehâyir ve mühimmâtı murâdları üzere Rusya askeri tarafından tahliye olunup Devlet-i aliyyeye redd olunan kal'alarda mücerred bu esnâda mevcûd bulunan Osmânlu topraklarını terk ideler Devlet-i aliyye redd olunan âmme-i vilâyetlerin ahâlîsi her ne cins ve taraf ve keyfiyât iseler ki Rusya devletinin hıdmetinde müstahdem olmuşlardır akd olunan mühlet-i seneviyyede ehl u iyâl ve emvâlleri birle Rusya askeri ile ma'an çekilüp nakl itmek rağbetinde olanlar men' olunmayup şurût-ı

mezkûre muktezâsınca gerek ol zamân ve gerek tamâmen bir sene müddetinde vücûh ile men' olmamasına Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider."²²⁸

Yirmibeşinci madde: Erkek ve kadın tüm esirler (Hristiyanlığı seçen Müslümanlar ve İslamiyet'i seçen Hristiyanlar hariç) antlaşmanın tasdikinden sonra hiç bir ücret ödenmeden serbest bırakılacaktır. Böylece Leh, Eflak, Buğdan, Mora, Akdeniz Adaları, Gürcüler, Rusya reayası ve diğerleri ile Rusya'da esir bulunan Osmanlı Devleti reayaları serbest bırakılacaktır.²²⁹

"Gerek inâs ve gerek zükûr cinsinden olan bi'l-cümle üserâ-yı muharebe vesâir esîrler her ne pâye ve rütbeden iseler iki devletinin arâzîlerinde bulundukca Rusya devletinde hüsn-i irâdetleri ile tenassur iden müslimîn ve devlet-i Osmâniye'de yine hüsn-i irâdetleri ile dîn-i Muhammediyeyi kabûl iden hristiyanlardan mâ'adâ bi'l-cümlesi işbu ahidnâme-i mübârekenin tasdiknâmeleri mübâdelesinden sonra der'akab ve aslâ bir dürlü bahâne ile tarafeynden bilâ arz ve ta'bîr-i semen ve istirdâd ve teslim olunalar kezalik giriftâr-ı bend-i istirkâk olan bi'l-cümle hristiyanlar ya'ni Lehlü ve Boğdanlu ve Eflaklu ve Moralu ve ahâlî-i cezâyir ve Gürciler vesâir bi'l-cümle ve bilâ istisnâ ve bilâ semen ve ta'bîr-i arz âzâd olunalar kezalik işbu müsâlaha-i mübârekenin in'ikâdından sonra bir neferi bile giriftâr-ı bend-i istirkâk olan Rusya re'âyâları Devlet-i Osmâniye'de bulundukca redd ve teslim olunalar ve kezalik Devlet-i aliyyenin re'âyâları hakkına bi-aynihi ve mu'âmele-i müşâbihe üzre hareket itmeğe Rusya devleti ta'ahhüd ider."²³⁰

Yirmialtıncı madde: Bu antlaşmanın imzalandığı haberi Kırım ve Özi'ye ulaştığında, Kırım'daki Rus askeri Özi muhafızı ile haberleşip imza tarihinden itibaren iki ay içerisinde Kılburun Hisarı ile 18. maddede belirtilen sahraların teslim ve tesellüm işini gerçekleştirmek üzere mutemetler tayin edeceklerdir. Mutemetlerin mülakatlarından sonra iki ay içerisinde maddelerin gereğini yerine getireceklerdir. Antlaşmanın imzalandığı tarihten itibaren dört ay içinde, mümkünse daha önce

²²⁸ Layiha 30/1-2.

²²⁹ Köse, **1774 Küçük Kaynarca Andlaşması**, s. 117-118.

²³⁰ Layiha 30/2.

teslim işi gerçekleştirilip işin tamamlandığı Sadrazam ve Romanzow tarafına geciktirilmeden bildirilecektir.²³¹

*“İşbu mâddeler imzâ olunduğu haberi Kırım’a ve Özi’ye resîde olduğu gibi der‘akab Kırım’dan olan Rusya seraskeri Özi muhâfızı ile muhâbere idüp işbu imzâ târîhinden iki ay zarfında tarafeynden mu‘temed âdemler gönderile ki Kılburun hisârını mârru’z-zıkr on sekizinci mâddede tasrîh olunan sahrâlar ile teslîm ve tesellüm ve kabûl ideler ve işbu mu‘temed âdemleri mülâkatları gününde iki ay zarfında mârru’z-zıkr mâddeyi tekmîl ideler şöyle ki bi eyyi hâl işbu ahidnâme imzâ olunduğu günde dört ay müddetde ve kâbil ise müddet-i ekallede mâdde-i meşrûh hitâm-pezîr olup.”*²³²

Yirmiyedinci madde: Antlaşma onaylanıp, tasdiknameler büyük elçiler vasıtasıyla karşılıklı olarak gönderilecektir. Bu maksatla elçiler sınırda eşit şartlarda ve aynı zamanda karşılanacaklardır. Osmanlı Devleti, Avrupa elçilerine nasıl resmi muamele yapılıyorsa Rus Elçisi’ne de aynısını uygulayacaktır. Rus Elçisi’ne devletin şanına yakışır şekilde hediye verilecektir.²³³

Yirmisekizinci madde: Antlaşma, Osmanlı murahhasları Resmi Ahmed Efendi ve İbrahim Münib Efendi ile Rus murahhası General Repnin tarafından imzalandıktan sonra, haber Sadrazam ve General (Romanzow) tarafından Akdeniz, Karadeniz, Kırım karşısındaki donanmaya ve diğer muharebe olan mevkilere ulaklar vasıtasıyla bildirilecektir. Antlaşmanın akdi Osmanlı Devleti tarafından Sadrazam’a, Rusya tarafından da Romanzow’a havale edilmiştir. Her ikisi de antlaşma imzalamaya ve mühürlemeye yetkilidir. Sadrazamın senedi Türkçe ve İtalyanca Romanzowun senedi ise Rusça ve İtalyanca olacaktır. Antlaşma imzalandıktan beş gün sonra Sadrazam ve Romanzow tarafından aynı anda mübadele edilecektir.²³⁴

“Devlet-i Aliyyenin nişâncısı Resmî Ahmed Efendi ve Reîsü’l-küttâbı İbrâhîm Münîf Efendi ve Perenç ve Penin(?) nâm Rusya devletinin luutenan (lieutenant) cenerali hazerâtı taraflarından işbu müsâlaha-i müebbedenin mâddeleri imzâ olunduktan sonra serdârân-ı ekremîn tarafeyn hazerâtının tenbihâtı îsâli ile berren ve bahren külliyehtlü vesâir yerlerde vâki‘ asâkir-i cânibeyn

²³¹ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 118.

²³² Layiha 4/2.

²³³ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 118.

²³⁴ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 118.

miyânelerinde her dürlü mu‘âmele-i hasmâne men‘ olunmak lâzım gelmeğle der‘akab Sadr-ı a‘zam ve ceneral feld mareşal hazerâtı câniblerinden Akdeniz ve Karadeniz ve Kırım ve karşusunda vâki‘ donanmâna ve mevâzi‘-i sâire muhârebeye ve ulaklar gönderilüp ba‘de‘l-in‘ikâd musâlaha her yerde mu‘âdât ve mukâtelât def‘ oluna ve bir güne ulaklar Sadr-ı a‘zam ve ceneral feld mareşal hazerâtının evâmir ile masûn ve me‘mûn olalar ki Rusya ulağı Rusya ser‘askeri tarafına tesâbuk ider. ”²³⁵

“Sadr-ı a‘zam hazretlerinin senedi Türkî ve İtalyan lisânıyla ve feldmareşâl hazretlerinin senedi Rusya ve İtalyan lisânıyla mülûkleri câniblerinden kendülerine virilen ruhsatnâmeler dahi müşârün ileyh murahhasları tarafından ve Devlet-i aliyye cânibinden olmak üzere feldmareşâl hazretlerine îsâl ve mevâddın imzâsından sonra beş gün veyahud kâbil olur ise müddet-i ekallede dahi mübâdele olunup Sadr-ı a‘zam hazretlerinin senedâtı teslîm itdükleri ânda Konte Romançof nâm feldmareşâl hazretlerinin senedâtlarını ahz ideler. ”²³⁶

Antlaşmaya eklenen 2 madde ise şunlardır:

1-Antlaşmanın 17.maddesinde Akdeniz’de bulunan Rus donanmasının üç ay içerisinde Akdeniz adalarını boşaltacağı belirtilmişti. 26. maddede de mesafenin uzaklığı sebebi ile tahliyeyi bir vakitle sınırlandırmanın imkansız olduğu belirtilmiştir. Şimdi, herhangi bir vakit tayin etmeksizin Rus donanması acele olarak Akdeniz’i tahliye edecektir. Osmanlı Devleti, Rus donanmasının ayrılmasını çabuklaştırmak için ihtiyaçlarını elinden geldiği kadar karşılayacaktır.²³⁷

2 - Osmanlı Devleti, Rusya’ya savaş masrafı olarak, üç sene müddetle ve üç taksit halinde on beş bin kese yani yedi buçuk milyon kuruş - Rus parası ile dört buçuk milyon ruble- ödeyecektir. Birinci taksit 1 Ocak 1775’te, ikinci taksit 1 Ocak 1776’da ve üçüncü taksit 1 Ocak 1777’de ödenecektir. Her taksit 5 bin kese olacak ve Rus elçisine verilecektir. Rusya, bu konuda bir teminat isterse Osmanlı Devleti bunu temin edecektir.²³⁸

²³⁵ Layiha 31/1.

²³⁶ Layiha 31/1.

²³⁷ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 118.

²³⁸ Köse, 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması, s. 119.

2.4. 1782 Tarihli Ahidname’de Osmanlı Devleti- İspanya İlişkilerine Dair Maddeler

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılda Avrupa’da yaşanan gelişmelere endeksli bir politika takip etmektedir. Aynı şekilde Avrupa’daki güç dengesinde kalmaya çalışan İspanya’nın da iki amacı vardır. Biri Osmanlı ile yakınlık kurup ekonomik ilişkilerini geliştirmek, diğeri Garp Ocaklarının korsan saldırılarına mani olmaktır.

İspanya Devleti kralı III. Carlos daha önce Sicilya (Küçük İspanya) kralı iken Osmanlı ile 1740’da bir ahidname imzalamıştı. İspanya ile Sicilyateyn (Küçük İspanya) arasında veliahtlık durumu söz konusudur. İki krallık aynı aile efradı tarafından yönetilmekteydi. III. Carlos İspanya tahtına çıktığı zaman benzer bir antlaşmayı Osmanlı Devleti ile İspanya arasında yapmak istemiştir. Bu yüzden Osmanlı Devleti’nde bulunan Sicilya temsilcisi İspanya adına müzakereler başlamıştır. Antlaşma için zemin hazırlanmış lakin Koca Ragıp Paşa’nın ölümü üzerine antlaşma askıya alınmıştır.

İspanya barış görüşmelerinden vazgeçmemiş. Osmanlı ile görüşmek üzere 1778’de tüccar olan Juan De Bouligny (Cuvan De Polini) Osmanlı Devleti’ne gönderilmiştir. 1779 yılında Osmanlı Devleti’ne ulaşan elçi görüşmelere başlamıştır.

Bu tarihlerde dış politikasında Kırım üzerine yoğunlaşan Osmanlı Devleti, İspanya elçisini sürekli oyalamıştır. 1779 yılında başlayan müzakereler genelde belli konular çevresinde geçmiştir. Özellikle esas madde diye ifade edilen Osmanlı için çok önemli olan “tarafzılık maddesi” görüşmelerde en yoğun gündemi oluşturmuştur. Osmanlı Devleti, olası bir savaşta İspanya Devleti’nin düşmanlarına yardım etmemesini istemektedir. Aynı şekilde İspanya da bu konuda Osmanlı’nın kendi düşmanlarına yardım etmemesini istemektedir. Neticede Osmanlı Devleti bu maddenin sadece Hıristiyan ülkeler (düvel-i nasara) için geçerli olmasını istese de İspanya duruma itiraz ederek Garp Ocakları’nın da bu maddeye dahil edilmesini istemektedir. Osmanlı Devleti Garp Ocakları’nı hilafet makamından dolayı korumak zorunda olduğunu belirtmiştir. Uzun görüşmelerden sonra bu madde iki tarafın da olası bir savaşta tarafsız kalmasını, diğr ülkelere yardım etmemesini kapsayacak şekilde kabul edilmiştir.

Görüşmelerde ele alınan konulardan biri de Garp Ocakları meselesidir. XVIII. yüzyılda Garp Ocakları Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu siyasal buhrandan dolayı bağımsız bir şekilde hareket etmekteydi. İspanya Garp Ocakları’nın saldırılarını durdurmak için Osmanlı Devleti ile yaptığı antlaşmada bu durumu

gündeme getirmiştir. Antlaşma maddesine göre; Garp Ocakları İspanya gemilerine saldırmayacak, İspanya bu ocaklarla antlaşma yapabilecekti.

İspanya delegesi Sicilyateyn antlaşmasının aynısının İspanya için de yapılmasını istemektedir. Gerekçe olarak da Sicilyateyn denilen yerin İspanya'ya bağlı olduğunu belirtmektedir. Görüşmelerde elçiyi oyalayan Osmanlı Devleti böyle bir antlaşmanın İspanya için uygun olmayacağını, İspanya gibi büyük, şanlı bir devletin şanına yakışır bir şekilde bir antlaşmayı hak ettiğini belirtmektedir.

Ayrıca İspanya, Osmanlı Devleti'nin Fransa Kralına verdiği "Sultan" ünvanının kendi kralına da verilmesini istemektedir. Osmanlı Devleti, Fransa'nın eskiden beri dostu olduğunu ve Fransa'nın bu dostluğa sadık kaldığını beirterek, aynı şekilde İspanya da dostluğunu devam ettirir, bu dostluğa sadık kalırsa aynı ünvanın kendisine de verilebileceğini beyan etmiştir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan 5 madde bulunmaktadır. Görüşmeler genelde bu maddeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Esirler, Garp Ocakları, tarafsızlık, korsanlık gibi konular yer almaktadır.

İspanya elçisinin azmi sayesinde 1782 yılında iki ülke arasında bir ahidname imzalanmıştır. Toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Osmanlı Devleti-İspanyol antlaşmasının 21 maddesi, büyük ölçüde Sicilyateyn ile Osmanlı Devleti arasında 7 Nisan 1740 tarihinde imzalanan Dostluk ve Ticaret Antlaşması'nın hükümlerine dayandırılarak ve neredeyse tamamı bu antlaşmadan ithal edilerek oluşturulmuştur. Bu çerçevede, Boulogne'nin antlaşma müzakerelerinin başından itibaren elde etmeye çalıştığı sonuca ulaştığı söylenebilir. Nitekim Boulogne, bu müzakerelerde Sicilyateyn antlaşmasının aynısının İspanya'ya tatbikini talep etmiş ve bu konuda oldukça ısrarcı olmuştur. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti, bu antlaşmaya ek olarak bir bitaraflık maddesi eklenmesini sağlamıştır.

1782'de imzalanan ahidnamenin içerik olarak diğer devletlerle imzalanan ahidnamelerden farkı yoktur. Ahidnamede yer alan ticaret, konsolosluk, Garp Ocakları ile ilgili maddeler ilerleyen sayfalarda konu başlıkları belirtilerek yazılmıştır. Bu yüzden dördüncü maddeden başlanılarak yazılmıştır. Diğer maddeler içerdiği konulara göre başlıklar altında sunulmuştur. Ahidnamenin maddeleri şöyledir:

Dördüncü madde: Kudüs ve diğer Osmanlı topraklarına giden İspanyol seyyahlara diğer dost devletlere izin verildiği şekilde izin verilecek ve dostça davranılacaktır. Osmanlı topraklarında herhangi bir İspanyol tüccarı, vatandaşı veya

İspanya'ya tâbi olanlardan biri hayatını kaybedecek olur ise mallarına devlet görevlileri tarafından el konulmayacak, bu mallar herhangi bir ödeme talep edilmeden İspanyol temsilcilerine iade edilecektir. İspanya'daki Osmanlı vatandaşları için de aynı uygulama geçerli olacaktır.²³⁹

Sicilyateyn Antlaşması'nın 4. maddesinde de aynı hususlar yer almaktadır. İspanya ve Sicilyateyn Antlaşmaları'ndaki hükümlerde, İspanyolların ve Sicilyalıların dini inançları gereğince Kudüs'ü ziyaret etmelerinin gerektiği belirtilerek bu izin kendilerine verilmiştir.²⁴⁰

“Re‘âyâlarının mezhebi husûsunda ve Kudüs-i şerîf vesâir yerlere varan seyyâhlariyçün sâir dost olan düvele mürâ‘ât olunduğu üzre müsâ‘ade oluna ve memâlik-i mahrûsemin her kangı mahallinde tüccâr ve re‘âyâlarından ve bayrağı altında olanlardan biri vefât ider ise muhallefâtı hükkâm ve zâbitân taraflarından müsâdere olunmayup ve bu gûne muhallefât mâl-ı gâibdir diyü vaz‘-ı yed ve istisvâb olunmaksızın vekîline veya konsoloslarına vasiyyeti üzre ashâbına virilmek için teslîm oluna ve eğer bilâ- vasiyyet vefât ider ise muhallefâtı vekîline ve konsoloslarına veyahud vefât etdiği mahalde olan şerîklerine teslîm oluna ve vefât eylediği mahalde konsolos ve şerîkleri bulunmadığı hâlde ol mahallin kâdisı şer‘-i şerîf mücebince muhallefâtını defter eyleyüp bir emîn mahalle vaz‘ ve hıfz idüp resm-i hıdmet edâsıyla der-devletimde mukîm olan vekîli tarafından ta‘yîn olunan âdeme bilâ bahâne def‘ u teslîm eyleye ve Devlet-i aliyyemin re‘âyâsına ve tüccârına dahi ânların taraflarından kezalik bu vechile mu‘âmele ve mürâ‘ât oluna.”²⁴¹

Beşinci madde: Konsolos ve tercümanları ile dört bin akçeden büyük bir dava olur ise bu dava bulundukları bölgede görülmeyecek, İstanbul'a havale edilecektir. Osmanlı ve İspanyol vatandaşları herhangi bir sebepten dava ile kadıya gittiklerinde tercüman bulunmadıkça dava görülmeyecektir. Dava konusu olan mal veya borç kayıt altına alınacaktır. İspanyol vatandaşları arasındaki anlaşmazlıklar kendi konsolos ve tercümanları vasıtasıyla görülecektir. İspanya'da bulunan Osmanlı

²³⁹ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 829.

²⁴⁰ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 71-72.

²⁴¹ Layiha 16/2.

vatandaşları için de aynı kaideler geçerli olacaktır.²⁴² Bu madde, Sicilyateyn Antlaşması'nın 5. maddesinden aynen alınmıştır.²⁴³

“Konsolos ve tercümânlarıyla da‘vâ zuhûr ider ise dört bin akçeden ziyâde da‘vâ olunduğu hâlde da‘vâları sâir mahalde istimâ‘ ve fasl olunmayup Asitâne-i sa‘âdetüme havâle oluna ve keزالik Devlet-i aliyem re‘âyâsıyla kral-ı müşârün ileyhın tüccâr vesâir re‘âyâları ve himâyesi altında olanlar bey‘ u şirâ ve ticâret husûsları ile vesâir bahâne ile da‘vâ ve kâdiya vardıklarında tercümânlarından biri bulunmadıkca da‘vâları istimâ‘ ve fasl olunmaya ve borcları ve kefâletleri ma‘mûlun bih senedât ve defter olmadıkca da‘vâ olunan deyn için hilâf-ı şer‘-i şerîf müdâhale olunmaya tüccâr beyninde da‘vâ zuhûr eyledikde bu makûle olan da‘vâları konsolosları ve tercümânları vesâtetleriyle şürût ve kâ‘ideleri üzre görûlmesi câiz ola ve bu mu‘âmele hîn-i iktizâda ânların memleketlerinde bulunan Devlet-i aliyemin tüccâr ve re‘âyâsı haklarında dahi böylece mer‘i tutula.”²⁴⁴

Altıncı madde: Osmanlı görevlileri İspanya'ya tabi olanlardan her kim olursa olsun birini haps etmeyecekler, biri ele geçirildiği zaman konsolosu talep ederse ona teslim edilecek ve suçuna göre cezalandırılacaktı.²⁴⁵ Bu madde de Sicilyateyn Antlaşması'ndan aynen alınmıştır.²⁴⁶

“Devlet-i aliyemin hükkâm ve zâbitânı kral-ı müşârün ileyhe tâbi‘ olanlardan her kim olur ise olsun bir ferdini bilâ vech te‘addî ve tahkîr ve habs itmeyeler ve re‘âyâlarından bir kimesne ahz olundukda vekîli ve konsolosu tarafından taleb olunur ise teslim olunup töhmetlerine göre te‘dib oluna.”²⁴⁷

Dokuzuncu madde: İki tarafın gemileri asker ve cephe naklinde kullanılmak için zorlanmayacaklardır.²⁴⁸ Bu madde Sicilyateyn Antlaşması'ndan aynı şekliyle alınmıştır.²⁴⁹

²⁴² Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 49.

²⁴³ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 72.

²⁴⁴ Layiha 16/2.

²⁴⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 49.

²⁴⁶ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 72.

²⁴⁷ Layiha 16/2.

²⁴⁸ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 50.

²⁴⁹ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 74.

*“Tarafeynin sefâyini asker ve cebehâne naklinde vesâir hıdmetde istihdâm olunmak üzere cebr olunmayalar meğher rızâlarıyla.”*²⁵⁰

Onikinci madde: Eğer bir İspanyol Müslüman olur ise ve bu durumunu kendi konsolos ve tercümanının yanında tekrar eder ise önce borçlarını ödeyecek sonra elinde başkalarına ait mal var ise bunlar konsolosuna teslim edilecektir.²⁵¹ Bu madde de Sicilyateyn Antlaşması’ndan aynen alınmıştır.²⁵²

*“Kral-ı müşârün ileyhin re‘âyâsından ve âna müte‘allik olanlardan biri İslâma gelüp ve geldiğini konsoloslarından veyahud tercümânlarından birisinin muvâcehesinde mukarrer olur ise bu sûretde borcunu virmek ve kendü eşyâsından mâ‘adâ sâirlerin emti‘alarından yedinde bulunan eşyâ dahi ba‘de’s-subûtü’ş-şer‘î ashâbına virilmek üzere vekîline ve konsoloslarına teslim oluna.”*²⁵³

Onüçüncü madde: İspanyol tüccar veya vatandaşları Osmanlı Devleti’nin düşmanı olan korsanlara yardım etmeyecek ve onlara katılmayacaklar, korsanlara karşı bir saldırıda onlara zarar verilmeyecek, eşyaları ile tahliye edeceklerdir. İspanyol bayrağı ve patente denilen yol kağıdı olan bir gemi Osmanlı korsanları tarafından ele geçirilir ise gemi, tüccar ve malları mümkün olduğunca devletine iade edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin düşmanı olan gemilerden ele geçirilenlerin de serbest bırakılmasına gayret edilecektir.²⁵⁴ Sicilyateyn Antlaşması’nın 13. maddesinde de aynı hususlara yer verilmiştir.²⁵⁵

“Kral-ı müşârün ileyhe tâbi‘ olup himâyesinde ve bayrağı altında olan re‘âyâ ve tüccâr tâifesi mâdâm ki Devlet-i aliyyem düşmanlarından olan korsan tâifesiyle îsâl-i mazarrata sâ‘i ve mezbûrlara asker yazılmış olmayalar ol makûlelerin emvâl ve eşyâlarına ta‘arruz ve kendülerine ta‘addî olunmayup eşyâlarıyla tahliye-i sebîl olunalar ve kral-ı müşârün ileyhin bayrağı ve patente ta‘bîr olunan yol kâğıdı ile olan sefâyinden biri Devlet-i aliyyemin korsanları tarafından istirkâk olundukda sefîne-i merkûme ve derûnunda olan tüccâr ve re‘âyâ ve eşyâ ve ândan mâ‘adâ devleteyn

²⁵⁰ Layiha 16/2.

²⁵¹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 50.

²⁵² Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s.75.

²⁵³ Layiha 16/2.

²⁵⁴ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 50.

²⁵⁵ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s.76.

düşmanlarından ahz olunan tarafeynin sefâyini ve içinde olan tüccâr ve re'âyâsı mukarrer olan dostluk istihkâmiyçün mümkün mertebe tahsil ve tarafeyne virilmeğe sa'y oluna."²⁵⁶

Ondördüncü madde: İki devletin elinde bulunan esirler bu uygun bir bedel ile serbest bırakılacak veya mübadele edileceklerdir. Esirlere serbest bırakılmalarına kadar iyi davranılması konusunda dikkat edilecektir.²⁵⁷ Sicilyateyn Antlaşması'nın 14. maddesi de aynı hükmü içermektedir.²⁵⁸

Onaltıncı madde: Osmanlı gemilerine İspanya'ya tabi olan sahillerde gemi seçildiği ve gemiden de kara görüldüğü yere kadar düşman tarafından takip ve saldırısına izin verilmeyecektir. Osmanlı gemileri de İspanya ile dost olan devletlerin gemilerine saldırmayacak ve bu durum ilgili devletlere bildirilecektir.²⁵⁹ Bu madde de, Sicilyateyn Antlaşması'nın 16. maddesi ile aynıdır.²⁶⁰

"Devlet-i aliyyemin sefâyini kral-ı müşârün ileyhın hükûmeti dâhilinde olan sevâhilden sefîne seçildiği ve sefâyinden dahi kara görüldüğü mahalle değin düşmanı tarafından ta'kîb ve ta'addî olunmaya ânların taraflarından cevâz virilmemek ve keزالık Devlet-i aliyyemin sefâyini dahi minvâl-i muharrer üzre ânlar ile dost olan sefâyine hadd-i merkûm dâhilinde ta'arruz itmemek husûsları kendüiler ile dost bulunanlara taraflarından ihbâr olunup rızâ-dâde oldukları hâlde keyfiyet Devlet-i aliyyeme tahrîren ifâde ve minvâl-i muharrer üzre karâr-dâde ola."²⁶¹

Onsekizinci madde: Osmanlı ve İspanya limanlarında iki devletin düşmanı olan devletlerin gemilerinin donatılmasına izin verilmeyecektir. Düşman bayrağı ile gemilerin Osmanlı ve İspanya gemilerine saldırmasına izin verilmeyecektir. Taraflar birbirlerinin gemilerine yardım edecekler ve kendi gemileri limandan ayrıldıktan yirmidört saat sonrasına kadar düşman gemilerinin çıkışına müsaade edilmeyecektir. Bununla beraber bir düşmanlık hilesi sonucu tarafların gemilerinden biri düşman tarafından ele geçirilir eğer bu gemiye yardım imkanı yok ise, tarafla bu durumdan dolayı sorumlu tutulmayacaklardır. Osmanlı ve İspanyol gemilerinin düşman bayrağı veya düşmandan yol kağıdı almasına izin verilmeyecektir. Böyle bir durumla

²⁵⁶ Layiha 16/2.

²⁵⁷ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 50-51.

²⁵⁸ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), .76.

²⁵⁹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 51.

²⁶⁰ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 77.

²⁶¹ Layiha 17/1.

karşılaştığı zaman gemi zabiti diğerlerine ibret olması için gemi direğine asılacaktır. Bunların gemileri, hizmetkarları ve malları ele geçirenin esir ve ganimeti olacaktır. Tarafların vatandaşlarından ve memleketlerinde ikamet edenlerden başkasına yol kağıdı ve bayrak verilmeyecektir.²⁶² Aynı madde Sicilyateyn Antlaşması'nın 18. maddesini oluşturmaktadır.²⁶³

“Devlet-i aliyyemin iskele ve limanlarında ve kezalik kral-ı müşârûn ileyhin taht-ı hükûmetinde olan iskele ve limanlarda tarafeynin düşmanlarına cenk sefâyini techîz olunmasına cevâz virilmeye ve düşman bayrağıyla gelen sefâyinden tarafeynin sefâyinine ta‘addî olunmasına cevâz virilmediğinden mâ‘adâ cânibeynin sefâyinine her vechile mu‘âvenet olunup tarafeynin sefineleri limanlardan çıktıklarında yigirmi dört sâ‘at mürûrundan sonra zikr olunan cenk sefâyininin ihrâcına cevâz virile ve lakin düşmanın hilesiyle bir sefîne istirkâk olunup ve istirkâk olunan sefîneye i‘ânet olunması mümkün olmadığı hâlde bulunan devletin limanına bu makûle avârız zuhûrî töhmet add olunmaya tarafeynin re‘âyâ ve tüccâr sefâyini düşman bayrağı ve düşmandan yol kâğıdı almağa cevâz virilmeye ve bu makûleler ahz olunduklarında sefîne zâbiti ibreten li‘l-gayr sefînesinin direğine salb olunup ve sefînesi ve etbâ‘ı ve eşyâsı ahz idenin esîr ve ganîmeti ola ve tarafeynin re‘âyâsına ve memleketlerinde süknâsı karâr-dâde olanlardan mâ‘adâsına yol kâğıdı ve bayrak virilmesine cevâz virilmeye.”²⁶⁴

Yirmibirinci madde: Limandan ayrılmak üzere olan bir gemi dava bahanesi ile alıkonulmayacak, dava konsolos vasıtasıyla geciktirilmeden görülecektir. İspanyollardan cizye veya başka bir vergi talep edilmeyecektir. Burada belirtilmeyen hususlarda diğer dost devletler için uygulanan kaideler geçerli olacaktır. Her iki devlete de gerekli ve faydalı görülen maddeler görüşüldükten sonra bu ahidnâmeye eklenebilecektir.²⁶⁵ Sicilyateyn Antlaşması'nın 21. maddesi de aynı hükümleri içermektedir.²⁶⁶

“Azîmet üzre olan sefîne hüdûs iden da‘vâ bahânesiyle alıkonulmayup da‘vâ ve nizâ‘ı konsolos vesâtetiyle bilâ-te‘hîr fasl

²⁶² Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 52.

²⁶³ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 79.

²⁶⁴ Layiha 17/1.

²⁶⁵ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 830.

²⁶⁶ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 81.

oluna müteehhil ve mücerred olan re'âyâlarından cizye ve tekâlîf-i sâire taleb olunmaya ve re'âyâlarından birinin üzerine şer'-i şerîf mücebince mâdâm ki katl ve cerh ve keyfiyetleri sâbit olmaya kendü hâlinde oldukça ta'addî olunmaya ve işbu musarrah olan mâddelerde ve bunlardan hâric tasrîh olunmayan husûslarda sâir dost olan düvele mu'âmele olunduğu vech üzre müsâ'ade oluna."²⁶⁷

2.4.1. Tarafsızlık Maddesi

Osmanlı Devleti'nin üstünde en çok durduğu maddedir. Görüşmelerde sürekli olarak bu maddeyi öne sürmüş olan Osmanlı Devleti, bu maddenin antlaşmaya eklenmesi için çaba sarf etmiştir. İspanya Devleti bu maddeyi kendi lehine çevirmek için uğraşmış, olumlu sonuç almıştı. Sürekli olarak bu maddeyi gündeme getiren Osmanlı Devleti savaşa girmesi durumunda İspanya'nın "Hristiyan Devletler"e herhangi bir yardımda bulunmamasını istemiş, buna karşılık İspanya aynı madde kapsamına Garp Ocakları'nın da dahil edilmesini ve Osmanlı Devleti'nin de Garp Ocakları'na yardım etmemesini istemiştir. Üç yıl süren görüşmeler sonucunda imzalanan anlaşmada bu madde de yer almıştır.

Tarafsızlık maddesi: Yirmibir maddelik ahidnameye bu madde de eklenmiştir. Bu madde de aynen ahidname maddeleri gibi imzalanmış ve mühürlenmiş sayılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Fransa ve Sicilyateyn Devletleri'nden başka bir devletle savaşa girmesi durumunda Büyük İspanya Devleti kesinlikle ve hiçbir şekilde Osmanlı Devleti'nin düşmanlarına yardım etmeyecek ve tamamen tarafsız olacaktır. Aynı şekilde Osmanlı Devleti de din birliğinden dolayı yardım etmek zorunda olduğu Fas ve Yemen dışında bir devletle İspanya arasında bir savaş halinde İspanya'nın düşmanlarına gizli veya açık, hiçbir şekilde yardım etmeyecek ve tamamen tarafsız olacaktır.²⁶⁸ Osmanlı Devleti'nin üstünde durduğu en önemli maddedir. Osmanlı delegeleri müzakere sürecinde bu maddeyi her defasında ön plana çıkarmıştır.

²⁶⁷ Layiha 17/1.

²⁶⁸ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 52-53.

2.4.2. Garp Ocaklarına Dair Maddeler

Osmanlı Devleti Garp Ocakları'na hâkim olmadan önce Mağrib'de hüküm süren Meriniler, Cezayir'de hüküm süren Zeyyaniler ve Tunus'u idare eden Hafsiler adı ile kurulmuş üç devlet vardı. Bu üç devlet çoğunlukla birbirleri ile mücadele içerisindeydiler. Bu durum bölgenin gelişmesini engellediği gibi, burada siyasi birliğin oluşumunu da zorlaştırmaktaydı. Siyasi birliğin olmayışı, İspanyol istilası için de uygun zemini hazırlıyordu. Bu istiladan bıkan halk, Osmanlı denizcilerinden yardım istemekteydi. Osmanlı Denizcileri XVI. Yüzyılın ortalarında bu bölgeleri İspanyol işgalinden kurtarmıştır.²⁶⁹

Barbaros kardeşler ve Hayreddin- Sinan Paşa'lar, Osmanlı Devleti'nde bulunan idari ve kültürel kurumların benzerlerini fethettikleri bu Ülkelerde kurmaya çalıştılar. Tunus, Osmanlı'ya bağlı bir eyalet haline getirildi, burada sayıları 4000'i aşan bir yeniçeri ocağı kuruldu. Ülkenin asıl yöneticisi "beylerbeyi" idi, mali işleri düzenlemek ve vergileri toplamakla görevli "Vatanlar" (yöre, bucak) Beyi (Amirülvatan) tayin edildi. Ayrıca bir kadı ve iki kazasker atandı. Tunus Beylerbeyliği daha sonra doğrudan Bab-ı Ali'ye bağlandı. Beylerbeyi İstanbul'a gelerek Tunus'u buradan yönetti.²⁷⁰

Ülkenin uzaktan idare edilmesi, zamanla burada Beylerbeyi'nin gücünün zayıflamasına sebep oldu ve burada "Dayı"lar ortaya çıktı. Salyaneli eyaletler olarak adlandırılan eyaletlerde uygulanan vergi sistemi burada da uygulanmaya başlanmıştı.²⁷¹ Osmanlı Devleti bu bölgeleri genelde Anadolu'dan, Balkanlar ve Kafkaslardan her yıl götürdüğü binlerce genç askerle elinde tutmaya çalışmıştır.²⁷²

Osmanlı Devleti'ne yarı özerk biçimde bağlı olan bu bu Ocaklar, zamanla daha bağımsız hareket etmeye başlamışlardı. Osmanlı buraya Beylerbeyi tayin etmesine rağmen bölge dayılar tarafından yönetilmekteydi. Mahalli yönetimin güç kazanmasıyla dayı seçilen şahsın Osmanlı Devleti tarafından tasdik edilmesi dönemi başlamıştır.²⁷³

²⁶⁹ Selim H. Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", *Avrasya Etüd Dergisi*, S.40, Ankara, 2011, s. 288.

²⁷⁰ Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", s. 288.

²⁷¹ Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", s. 288.

²⁷² Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", s. 289.

²⁷³ Gökür Akçadağ "Akdeniz'de Türk-Amerikan Ticari İlişkilerinin Başlamasında Kaptan William Bambridge'in İstanbul Seyahatinin Önemi", *Tarih Dergisi*, S.54, İstanbul, 2012, s. 125.

XVIII. yüzyılın başlarında dayılıkla valiliğin birleştiği, bu şahıslara yazılan fermanlarda yapılan hitapla iki görevin bir şahıs eliyle yürütüldüğü görülmektedir. Tunus'da beylerbeylik Hüseyini, Trablusgarp'da ise Karamanlı ailelere ait olmuştur.²⁷⁴

XVIII. yüzyılın başlarından itibaren bu beyliklerin kendi aralarında anlaşmazlık ve isyanlar oluşmuş, Osmanlı Devleti bu sorunların çözülmesi için aracı durumunda rol almış, olayların yatışmasını sağlamıştır.²⁷⁵ Osmanlı Devleti bu beyliklerin kendi başlarına Akdeniz'de hareket etmelerini de engellemeye çalışmıştır. Bundan dolayı zaman zaman buralara emirnameler göndermiştir.²⁷⁶ Osmanlı Devleti Avrupa ile yaptığı antlaşmalarda gemilerin seyrüsefer güvenliği ile ilgili olarak Garp Ocakları'nın korsanlıklarından bahsedilmesi, antlaşma yaptığı ülkelerin gemilerinin zapt edilmesinin yasaklanması vs. konular da teminat vermesine rağmen Garp Ocakları'nın bu duruma uymayarak korsanlık yapmaları ve antlaşma devletlerinin gemilerine saldırmaları Osmanlı'yı zor durumda bırakmıştır.²⁷⁷

Osmanlı Devleti Sicilyateyn ile yaptığı ticaret muahedesinin 17. maddesinde Garp Ocakları ile Sicilya Devleti arasında denizde uyulması gereken kuralları açıklamaktadır. 1782 yılında İspanya ile yapılan muahedenin 17. Maddesinde de garp Ocakları'nın dahil edilmiş olması, Osmanlı tarafının itirazına neden olmuştur. Osmanlı, "Beyliklerin sulh yapma konusunda kendi iradeleri ile hareket etme hakkına sahip olduklarını ileri sürerek" sadece antlaşma yapmaları konusunda onlara ferman göndereceğini beyan etmiştir.

1782 antlaşmasının 17. Maddesine göre, İspanya elçisinin talep etmesi durumunda, Garp ocaklarına ayrı birer ferman gönderilecek ve bu ocaklar barışa meyletmeleri konusunda cesaretlendirileceklerdi. İspanya elçisi, 17. maddenin gereğinin yapılmasını talep ettiği için, antlaşmanın imzalanmasından hemen sonra, Cezayir, Tunus ve Trablusgarp Dayılarına, kadılarına ve müftülerine hitaben birer ferman yazıldı. Bu fermanlarda, Osmanlı Devleti ile İspanya arasında imzalanan antlaşma vasıtasıyla iki devlet arasında dostluk ilişkileri kurulduğu belirtilerek, ocakların da bu dostluğa yakışır bir şekilde hareket etmelerinin ve İspanya ile ayrı birer antlaşma imzalamalarının, Osmanlı Devleti'ni mutlu ve memnun edeceği ifade

²⁷⁴ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV, s. 249-253.

²⁷⁵ Akçadağ "Akdeniz'de Türk-Amerikan Ticari İlişkilerinin Başlamasında Kaptan William Bainbridge'in İstanbul Seyahatinin Önemi", s. 125.

²⁷⁶ Özkan, "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", s. 293.

²⁷⁷ Akçadağ "Akdeniz'de Türk-Amerikan Ticari İlişkilerinin Başlamasında Kaptan William Bainbridge'in İstanbul Seyahatinin Önemi", s. 125-126.

edildi. İspanya'nın Osmanlı Devleti'nin samimi ve gerçek dostu olduğunun vurgulandığı fermanlarda, ocakların İspanya ile antlaşma imzalamaları durumunda, bu antlaşmaların Osmanlı Devleti tarafından geçerli kabul edileceği ve onaylanacağı da bildirildi ve kendilerinden 1782 antlaşmasının şartlarına ve fermanın hükümlerine riayet etmeleri istendi. Böylece Osmanlı Devleti, İspanya'yı Akdeniz'de zor duruma düşüren Garp Ocaklarını barışa teşvik ederek yükümlülüğünü yerine getirdi ve İspanya'nın samimi bir dostu olacağını antlaşmanın imzalanmasının hemen ardından gösterdi.²⁷⁸

Bu ahidnamenin 17. maddesi korsanlıkla ilgiliydi ve denizlerde yaşanan anlaşmazlıklara çözüm olmak üzere hazırlanmıştı. Özellikle Ülgün ve Arnavutluk'ta üslenen korsanlar ile diğer korsanların İspanya gemilerine düşmanca davranmamaları, aksi takdirde zararın tazmin ettirilmesi Osmanlı Devleti tarafından kabul ediliyordu. Ayrıca İspanyalıların açık denizlerde tesadüf ettikleri korsanların haklarından gelmelerine izin veriliyordu. Buna karşılık aynı uygulama Osmanlı donanması için de geçerliydi. Bu maddede yer alan bir diğer önemli husus, İspanya ile yapılan bu antlaşmaya Garp ocaklarının dahil edilmesi meselesiydi. Osmanlı Devleti Garp ocaklarının sulh yapma konusunda kendi iradeleriyle hareket etme hakkına sahip olduklarını ileri sürerek buna yanaşmamış, sadece antlaşma yapmaları konusunda onları teşvik edecek ferman göndermeyi kabul etmişti. Bu sebeple ahidnamenin ilgili maddesinde bu husus da yer aldı. Bunun gereği olarak Cezayir, Tunus ve Trablusgarb beylerbeylerine, kadı, müftü ve bütün ocak mensuplarına hitaben birer ferman gönderildi.²⁷⁹

Osmanlı Devleti'nin gönderdiği fermanın ardından, 10 Eylül 1784 tarihinde İspanya- Trablusgarb, 14 Haziran 1786'da İspanya-Cezayir ve 19 Temmuz 1791'de İspanya- Tunus antlaşmaları imzalandı. Üç antlaşmada da ortak maddeler bulunmasına rağmen, taraflar arasındaki farklı sorunlar göz önüne alınarak, farklı maddelere de antlaşmalarda yer verildi.²⁸⁰

Onyedinci madde: Osmanlı Devleti'ne tabi Ülgün ve Arnavutluk'ta ki korsanların İspanya gemilerine düşmanlık göstermemeleri, iskele ve kıyılarına geldiklerinde dostane davranılması ve gerektiğinde bunlara yardım edilmesi esastır. Korsanlıktan doğan zararlar tazmin ettirilecektir. Osmanlı Devleti'nin emirlerine karşı çıkan korsanlara müdahale edilmesi antlaşma hükümlerini etkilemeyecektir.

²⁷⁸ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 83-84.

²⁷⁹ Bostan, **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, s.122-123.

²⁸⁰ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 83-84.

Osmanlı ve İspanya Devletleri arasındaki bu barış antlaşması Garb Ocaklarına haber verilecek, barış konusunda iradeleri kendilerinde olmak kaydıyla İspanya ile barış tavsiye edilecektir.²⁸¹

Sicilya Ahidnamesi'nin 17. maddesi Garp Ocakları ahalisi ile Sicilya Devleti arasında denizde uyulması gereken kuralları açıklamaktadır.²⁸² Bu madde, İspanya'nın barış müzakerelerine başlama nedeni üzerinde, yani korsanlık meselesi üzerinde durmuştur. Türk korsanların faaliyetleri nedeniyle zor zamanlar yaşayan ve ticaretine büyük darbe vurulan İspanya, bu madde ile Türk korsanların saldırılarından kurtulacağını ümit etmiştir. Ancak İspanya'nın Cezayir'le antlaşma imzalayarak, korsanlık faaliyetlerinden kurtulması birkaç yıl sonra gerçekleşecek ve bu süre içerisinde taraflar arasında büyük çatışmalar olacaktı.²⁸³

“Devlet-i aliyyemin re‘âyâsından ve husûsen Ülgünlü ve Arnabudluk'da olan korsan makûlesinden vesâir bu yollara yürüyenden bir ferd bi'l-cümle kral-ı müşârün ileyhın sefâyini ile husûmet itmemek husûsu ve iskelelerine ve memleketlerine vardıklarında dostâne kabûl vesâir dost olan düvel mu‘tâd olan bi'l-cümle i‘ânetler bunların haklarında dahi icrâ olunmak hâleti emr u tenbîh oluna ve zikr olunan arâzî ahâlisiyle serbestiyet ve kendü hâlleri üzre ticâret için varup gelmeleri câiz ola ve işbu akd olunan mevâdda muhâlefet iden var ise te‘dîb ve tarafeynin bu makûlelerden olan fi'l-cümle zarar ve ziyân sâir dost olan düvele müsâ‘ade olunduğu üzre tazmîn itdirile Devlet-i aliyyemin emr u fermânına muhâlefet ve ânların re‘âyâlarına ta‘addî ider olur ise ya‘ni korsanlık mu‘âmelesini eyler ise o makûleye deryânın açığında müsâdefe olunduğu hâlde akd olunan mevâdda hâlel gelmeksizin hakkından gelinmesi câiz ola ve kezaik Devlet-i aliyyem sefâyini dahi bu vech üzre hareket eylemek câiz ola.”²⁸⁴

Osmanlı Devleti adına buralarda hüküm süren, Dayı, Bey, Paşa ve Ağalar bu bölgeleri batılı güçlere karşı korumuşlardır. Osmanlı'nın uzak diyarlarda yönetiminin devamını sağlamışlardır. Osmanlı Devleti'nin zayıf dönemelerinde başlarına buyruk hareket etmiş olsalar da, Osmanlı ile olan bağlarını koparmamışlardır. Osmanlı'nın

²⁸¹ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 51.

²⁸² Akçadağ “Akdeniz’de Türk-Amerikan Ticari İlişkilerinin Başlamasında Kaptan William Bainbridge’in İstanbul Seyahatinin Önemi”, s. 126.

²⁸³ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 78.

²⁸⁴ Layiha 17/1.

buraya asker yollaması, himayesi altında olması, vergisel bakımdan denetlemesi bağların koparılmamasında büyük etken olmuştur.

2.4.3. Ticaret ile İlgili Maddeler

Coğrafi Keşifler'den sonra özellikle önem kazanmaya başlayan deniz ticareti, deniz ülkesi olan bütün devletlerin ticarî gelir kaynağını oluşturmuştur.

Bir deniz ülkesi olan Osmanlı Devleti de ticari ilişkilere gereken önemi vermiştir. Verdiği ahidnamelerde ticaretle ilgili maddelere her zaman yer vermiştir. Bu ticari ilişkileri çıkardığı kanunlarla koruyan devlet, İslam Hukuku'nu esas almıştır. Buna göre ülkesine gelen tüccarın mal, can güvenliği sağlanmış, denizde alabora olma durumunda tüccara gerekli yardımı yapmış, tüccarın ülke içinde dolaşması vs. konuları kanunlarla güvence altına almıştır. Ayrıca gelen tüccardan alınan vergi oranı sabit tutulmuş ve ülkenin ekonomisinde ticaretin gelişmesi sağlanmıştır.

Osmanlı Devleti ahidnamelerde ticaret ile ilgili maddelere de yer vermiştir. Kendisine eman verilen müste'min Osmanlı topraklarında çeşitli haklara sahip olmaktadır. Ahidnameler İslam Hukuku'na göre düzenlenmektedir. Müste'min ve zımmilere verilen bu imtiyazlar, Dârü'l-islâma gelen gayrimüslim tüccarın statüsüne ilişkin olarak şu şartları içermektedir: Karada ve kara sularında can ve mal güvenliğiyle inancına uygun ibadet, cenaze merasimi düzenleme, kılık-kıyafet hürriyetinin temini, konsolos bulundurulmasına izin verilmesi, kendi vatandaşları ile ilgili davaların konsoloslar tarafından düzenlenmesi gibi konular mevcuttu.²⁸⁵

Osmanlı şehir ve limanlarında ikamet eden yabancı ticaret erbabı yetkililerle temasları sağlamak üzere kendileri için balyos, konsolos, emin adlarıyla bilinen temsilciler seçerlerdi. Bu temsilcilerin görev ve sınırlılıklarını belirleyen padişah beratı kendilerine verilirdi.²⁸⁶

1782 tarihinde ticaret ile ilgili maddeler şöyledir.

Birinci madde: Osmanlı ve İspanya devletleri arasında dost olan Fransa, İngiltere, Felemenk ve İsveç devletleri gibi barış yapılmıştır. İki devletin vatandaşları

²⁸⁵ İnalçık, "İmtiyazat", s. 242.

²⁸⁶ İnalçık, "İmtiyazat", s. 246.

için deniz ve kara ticaretine izin verilmiştir. Tarafların gemileri limanlardan ihtiyaç halinde metalleri satın alabileceklerdir.²⁸⁷

Sicilyateyn Antlaşması'nın ilk maddesinde de benzer konulara yer verilmiş, ancak benzer dost devletler arasında Hollanda da sayılmıştır. Antlaşmanın iki tarafın şimdiki ve sonraki toprakları üzerinde geçerli olacağı maddesine bu antlaşmada da yer verilmiştir. Ayrıca Sicilyateyn Antlaşması'nda da iki taraf tüccarının birbirlerinin ülkelerinde dost devletlerle aynı şartlarda kara ve deniz ticareti yapmalarına ve fırtına sırasında tamir için birbirlerinin limanlarına girmelerine karşılıklı olarak izin verilmiştir. İki antlaşma göz önüne alındığında, devlet isimleri dışında ilk maddenin aynı olduğu görülmektedir. Bu durum İspanya Antlaşması'nın Sicilyateyn Antlaşması'nın maddeleri üzerinde müzakereler yapılarak tamamlanmasının neticesidir. Bu madde, Osmanlı Devleti ile İspanya arasında yaklaşık 300 yıllık mücadele dönemine son verdi ve iki taraf arasında ilişkiler dostluk ve barış ilişkileri kuruldu.²⁸⁸

“France ve İngiltere ve Flemenk ve ba'dehu İsvec devletleri misillü hâlet ile sulh u salâh akd olunmuşdur binâen aleyh Devlet-i aliyyme tâbi' memâlik ve eyâlât ve ülka ve cezîrelerin re'âyâ ve ahâlîleri kral-ı müşârün ileyhe tâbi' olan İspanya memâliki ve âna tâbi' ve mülhak olan arâzî ve cezîreler ve kal'alar ve şehirler ve bundan sonra vaktiyle tarafeyne tâbi' olacak memâlik ve hükûmâtın re'âyâları beyninde işbu sulh u salâha mürâ'ât olunup ve emr-i ticârete dahi sâir düvele müsâ'ade olunduğu üzre berren ve bahren cevâz virilüp ve emti'alarının fûruhtı ve furtuna ve avârız-ı sâireden mütezarrır olan sefâyinin ta'mîri ve kefâf-ı nefsleriyçün iktizâ iden nesnenin akçeleriyle iştirâsı tarafeyne câiz ola.”²⁸⁹

İkinci madde: Osmanlı ve İspanya devletleri arasında gümrük oranı %3 olarak belirlenmiştir.²⁹⁰

Sicilyateyn Antlaşması'nın ikinci maddesi bu maddelerde yazılanlarla birebir örtüşmektedir. Bu maddede ödenecek gümrük vergilerinin diğer dost devletler ile aynı olmasına karar verilmiştir. Buna göre, 1737 yılında Osmanlı Devleti ile İsveç arasında imzalanan antlaşmanın 10. maddesinde belirtilen hükümler esas kabul

²⁸⁷ Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 48.

²⁸⁸ Turan, **Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)**, s. 69-70.

²⁸⁹ Layiha 16/1.

²⁹⁰ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 829.

edilebilir. Bu maddede, elçinin Osmanlı liman ve iskelelerine getirdiği hediye ve giyeceklerin gümrük ve bac vergisine tabi olmadığı, sadece tüccarın kara ve denizden getirdiği ve götürdüğü eşyadan gümrük alınacağı ve taşra yöneticileri tarafından ek bir talepte bulunulmayacağı belirtilmektedir. Bu hususlar, Osmanlı-İspanya antlaşmasının 2. maddesi gereğince İspanya elçisi ve tüccarı için de geçerli olacaktır.²⁹¹

*“Devlet-i aliyyenin bi’l-cümle iskele ve gümrüklerinde kral-ı müşârün ileyhin tüccâr sefâyinlerinden ve re’âyâlarından gümrük resmi yüzde üç vesâir dost olan düvel taraflarından virilen rüsûmât icrâ olunup mukâbilinde Devlet-i aliyyemin sefâyini ve re’âyâsı dahi ânlarâ tâbi’ olan yerlere vardıklarında bu kıyâs üzre sâir dost olan düvel misillü rüsûmâtlarını edâ edeler.”*²⁹²

Yedinci madde: Osmanlı Devleti, vatandaşları ve tüccarı için İspanya’nın Alicante şehrinde bir şehbender bulunduracaktır ve Osmanlı tarafının İspanyol temsilcileri için tanıdığı serbestlik bunlar için de geçerli olacaktır.²⁹³

Sicilyateyn Antlaşması’nın 7. Maddesinde aynı hüküm geçerli olup, şehbender tayin edilecek şehir, Messina olarak belirtilmiştir.²⁹⁴

*“Devlet-i aliyyemin re’âyâ ve tüccârı emîn ve müsterîh olmak için taraf-ı Devlet-i aliyyemden kral-ı müşârün ileyhin kürsî-i memleketi olan şehirde ikâmet itmek üzre şehbender ta’yîn olunması câiz ola bu vechile işlerini ru’yet idüp Devlet-i aliyyem cânibinden müsâ’ade olunan serbestiyet bunların hakkında dahi cârî ola.”*²⁹⁵

Sekizinci madde: Fırtına sebebiyle limanlara sığınan gemilere yardım edilecek ve kazaya uğrayan gemilerdeki mallar ilgili devletin temsilcisine iade edilecektir.²⁹⁶ Aynı madde, Sicilyateyn Antlaşması’nın 8. maddesini oluşturmaktadır.²⁹⁷

“Fenn-i mülâhîde mâhir olanlardan tarafeyn limanlarında fırtınadan tazyîk olunan sefâyine i’ânet oluna ve şikest olan sefâyin ve derûnunda bulunan emti’a vesâir eşyâları bulundukları üzre

²⁹¹ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 70.

²⁹² Layiha 16/1.

²⁹³ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 49.

²⁹⁴ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 73.

²⁹⁵ Layiha 16/2.

²⁹⁶ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 49.

²⁹⁷ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 73.

*sâhiblerine teslîm olunmak için akreb olan konsoloslara redd oluna.*²⁹⁸

Onuncu madde: İspanya'ya giden Osmanlı gemileri genel uygulama olan karantinadan sonra kabul edileceklerdir.²⁹⁹ Aynı madde Sicilya Antlaşması'nda, Sicilyateyn'e kabul edilecek dost gemiler için de geçerlidir.³⁰⁰

*“Devlet-i aliyyemin sefâyini memâlik-i mahrûsemden dostluk üzre olup kral-ı müşârûn ileyhin memleketine giden sâir düvelin sefâyini misillü mu'tâd olan lâzârtadan sonra kabûl olunalar.”*³⁰¹

Onbirinci madde: Osmanlı savaş gemileri denizde ispanyol savaş gemilerine tesadüf ederler ise bayrak çekip dostluğu göstermek için karşıdan top ile selamlama yapacaktır, Osmanlı gemileri de dostane karşılık vereceklerdir. İki tarafın ticaret gemileri denizde karşılaştıkları zaman birbirlerini bayrak açıp selamlayacaklardır. İki tarafın savaş gemileri diğer devletin ticaret gemileri ile karşılaşır, ticaret gemisine yardım edilecek, filika ile iki adam gönderilip ticaret gemisinin belgeleri kontrol edilecektir. İki devletin belge ve bayraklarının bilinmesi için bunların örnekleri karşılıklı olarak temin edilecektir.³⁰² Aynı hükümler Sicilyateyn gemileri için de geçerlidir.³⁰³

“Devlet-i aliyyemin cenk sefâyini rû-yı deryâda kral-ı müşârûn ileyhin cenk sefînelerine musâdefe eyledikde bayraklarını diküp ve karşudan top ile selamlayup dostluk izhâr eyledikde Devlet-i aliyyemin cenk sefîneleri dahi lââyık olan vechile dostâne mu'âmele idüp ve keزالik tarafeynin tüccâr sefâyini dahi birbirlerine bayraklarını açup dostâne mu'âmele ideler ve işbu tarafeynin cenk sefîneleri birbirlerinin tüccâr sefâyinine müsâdefe eyledikde sebîlleri tahliye ve iktizâ iden mu'âvenet ile i'ânet olunup ve cenk sefâyini iktizâ iden filikacılardan mâ'adâ filika ile tüccâr sefînesine iki nefer âdem irsâl ve tâcir sefînesinin senedini ve yol kâğıdını görüp ma'mûlün bih olduğunu bildikde bilâ- te'hîr kendü sefînelerine avdet ideler ve sefînelerin bayrak ve senedâtları ma'lûm olmak için

²⁹⁸ Layiha 16/2.

²⁹⁹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 50.

³⁰⁰ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 74.

³⁰¹ Layiha 16/2.

³⁰² Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 50.

³⁰³ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 75.

senedâtların birer memhûr sûretini ve bayrakların dahi resmleri tarafeynden virile.”³⁰⁴

Onbeşinci madde: Bir İspanyol vatandaşı gümrükten eşya kaçırmış ise diğer dost olan devletlerin vatandaşları gibi cezalandırılacaktır. İspanyol tüccarı istedikleri gibi simsar istihdam edebilecekler ve bunların ticaretine müdahale edilmesine izin verilmeyecektir. Osmanlı sularına giren gemileri de diğer dost devletlerin gemileri gibi yoklanacaklardır.³⁰⁵

Bu madde de Sicilyateyn Antlaşması’nın 15. maddesinden aynen alınmıştır. Bu durumda, İspanyollar da Osmanlı liman, iskele ve boğaz hisarlarında karaya çıktıklarında yoklama için para ödemeyeceklerdi.³⁰⁶

“Kral-ı müşârûn ileyhin re’âyâlarından biri gümrükden eşyâ kaçırmış bulunur ise dost olan düvelin re’âyâsından ziyâde bir vechile te’dîb olunmaya ve tüccârları her ne mezhebden idiler ise simsar olup istihdâm ideler ve ticâretleri husûsunda hilâf-ı mu’tâd bir kimesne cebren müdâhale eylemeye ve müdâhale idenlerin muhkem haklarından geline Devlet-i aliyyemin iskele ve liman ve seddü’l-bahrine vesâir yerlerine gelen sefâyinleri dost olan düvelin sefâyini misillü yoklama olunalar.”³⁰⁷

Ondokuzuncu madde: İspanyol konsolosları ticarete dair mallarının gümrüklerini ödedikleri zaman diğer dost devletlerden tahsil olunan konsolota resmi de alınmasına izin verilecektir. İspanyolların barut, top ve silah gibi memnu mallar haricindeki ticari malları gemilere yüklemelerine engel olunmayacaktır.³⁰⁸ Sicilyateyn Antlaşması’nın 19. Maddesinde ise, krallık tebaası tüccarın kendi gemileriyle naklettikleri mallar için Sicilyateyn konsoloslarına verecekleri konsolato resmi gümrük ve diğer vergilerin dışında tutulmuştu.³⁰⁹

“Kral-ı müşârûn ileyhin tarafından ta’yîn olunan vükelâ ve konsoloslardan bayrağı altında olanlar ticârete müte’allik eşyâlarıyçün gümrüklerini virdiklerinde sâir dost olan düvelden tahsîl olunan konsolosâne resmi alınmasına cevâz virile ve re’âyâlarından

³⁰⁴ Layiha 16/2.

³⁰⁵ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s.51.

³⁰⁶ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 77.

³⁰⁷ Layiha 17/1

³⁰⁸ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 830.

³⁰⁹ Turan, Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri, s. 82.

bir kimesneye barut ve top ve silah vesâir memnû'âtdan olanlardan mâ'adâ ticârete müte'allik olan eşyâyı sefâyine tahmîl eylemeğe mümâna'at olunmaya."³¹⁰

Yirminci madde: İspanyolların ticaretle ilgili işlerinde diğer dost devletlerin tüccarına davranıldığı gibi davranılacak, geçerli olan başka bir sikke teklif edilmeyecek ve getirdikleri sikkeden yürürlükte olandan başka bir vergi talep edilmeyecekti.³¹¹ Sicilyateyn Antlaşması'nın 20. maddesi de bu hükümleri içermektedir.³¹²

"Kral-ı müşârün ileyhin re'âyâsına taht-ı himâyesinde olan kimesnelere ticârete müte'allik bey' ü şirrâlarında sâir dost olan düvel misillü mu'âmele oluna ve ale'l-ıtlâk cârî olan sikkeden gayri sikki teklîfi ile ta'addî olunmayalar ve getirdikleri sikkeden hilâf-ı mu'tâd bir dürlü resm taleb olunmaya."³¹³

2.4.4. Konsolosluk ile İlgili Maddeler

Osmanlı Devleti'nde konsolosluklar daha önce "Balyos" diye tabir edilmiştir. Balyoslar on iki kişilik danışma meclisinin de yardımıyla anavatandan gelen emirleri uygulama, İstanbul içindeki vatandaşlar arasında meydana gelen anlaşmazlıkları çözmede ilk merci idi.³¹⁴

Balyosların faaliyetleri, davranışları, günlük hayatları sıkı kayıtlar altında idi. Belirlenen statüler, hazırlanan kanunlar, tüzükler, yönetmelikler büyük bir titizlikle uygulanır, günün şartlarına göre de yenilenir ve değiştirilirdi.³¹⁵

Osmanlı şehir ve limanlarında ikamet eden yabancı ticaret erbabı, yetkililerle temasları sağlamak üzere kendileri için balyos, konsolos, emin adlarıyla bilinen temsilciler seçerdi.³¹⁶

XVII. yüzyılda Batılı devletler, kendi konsolos statüsü anlayış ve yorumlarını Osmanlı Devletine benimsetmeye çalıştılar. Kendilerini elçi yardımcısı olarak belirleyen kimseleri zorla kapitülasyon maddeleri çerçevesine yerleştirerek hapse

³¹⁰ Layiha 17/1.

³¹¹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 52.

³¹² Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876), s. 80.

³¹³ Layiha 17/1

³¹⁴ Mahmut Şakiroğlu, "Balyos", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: v, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 43-44.

³¹⁵ Şakiroğlu, "Balyos", s. 44.

³¹⁶ İnalçık, "Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret", s. 62.

atılmamak ve haklarındaki kanuni takibatın Babıali'ye sorulması, ülkeden çıkarılmaması veya değiştirilmesinin ancak elçi izniyle olabileceği gibi imtiyazlar elde ettiler. İstanbul'daki elçiler öuce konsolos muamelesi gördüler, sonraları kendi milletlerinin Babıali nezdinde temsilcileri gibi kabul edildiler. Limanlara konsolos ve tercüman tayinleri ancak elçilerin aracılığı ile oluyordu.³¹⁷

Konsolosa kendi milletinin işlerine nezaret etmek, gelen malları kaydetmek, elçi ve konsolos için belirlenen vergileri toplamak yetkisi bir padişah beratıyla sağlıyordu. Kendi milletine ait hiçbir gemi, konsolosun izni olmadan limandan ayrılamazdı, konsolos kendi kanun ve âdetlerine göre ihtilafları çözerdi. Kendi evinde veya yolculukta şahsı, hizmetkârları ve hayvanları her türlü müdahaleden korunmuştu ve şahsî malları gümrük resminden muaftı. Bu görevlerin icrası sırasında konsolos, Osmanlı yetkililerinden yardım isteyebilirdi. Elçi ve konsolostan her birine birer çavuşla bir veya daha fazla yeniçeri verilirdi. Konsolosun yargı yetkisi, ilk kapitülasyonlar dönemine kadar giden hukukun şahsîliği ilkesine dayanıyordu.³¹⁸

1782 tarihli Osmanlı-İspanya ahidnamesinin üçüncü maddesi konsoloslukla ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin uygun olan iskele ve sahil bölgelerinde İspanya konsolosluk açabilecektir. Konsoloslar, tercümanları ve bunların adamlarına gerekli beratlar verilecektir. Bu kişilere diğer dost devletlerin temsilcilerine davranıldığı gibi davranılacaktır.³¹⁹

Sicilyateyn antlaşmasının üçüncü maddesinde de aynı hususlara değinilmiştir.³²⁰

*“Devlet-i aliyyemde kral-ı müşârün ileyhın ikâmet edecek vekîli vesâtetiyle Devlet-i aliyyemin münâsib olan bi'l-cümle iskelelerinde ve sevâhillerinde konsolosları ikâmet itdirilüp azl ve nasblarında ve vekîl-i mûmâ ileyhe rütbesine göre evâmir-i aliyye ve berevât-ı seniyye ihsân olunmasında konsoloslarının tercümân ve etbâ'larının husûslarında sâir dost olan düvel ilçileri ve tercümân ve etbâ'larına olan müsâ'ade misillü mu'âmele oluna.”*³²¹

Ahidnamenin sonucunda; Osmanlı ve İspanya Devletleri arasında imzalanan bu barış antlaşmasının maddeleri zarar görmeden korunacaktır. Her iki tarafın halkına bu barış ve dostluk hali ilan edilecektir. Bu antlaşma onaylanıncaya kadar

³¹⁷ İncalcık, “İmtiyazat”, s. 246.

³¹⁸ İncalcık, “Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, s. 63-64.

³¹⁹ Tabakoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri, s. 49.

³²⁰ Turan, Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri(1774-1876), s. 71.

³²¹ Layiha 16/1.

oluşabilecek zararlar tazmin edilmeyecektir. Bu antlaşma sekiz ay içinde onaylanacaktır. Her ne kadar Malta, Ceneviz bağımsız hükümetler olsalar da İspanya Kralı bu hükümetlerin Akdeniz’de korsanlık faaliyetlerini engellemek için aracı olacak ve Osmanlı tarafı gelişmelerden haberdar edilecektir. Bu antlaşma imzalanarak murahhasa teslim olunmuştur.³²²

Osmanlı Devleti ile barış ve ticaret antlaşmasını görüşen Don Juan de Bouligny, İstanbul’daki ilk İspanya Devleti daimi elçisi oldu. İstanbul’da çeşitli faaliyetlerde bulundu.³²³ Barış antlaşmasından sonra Osmanlı Devleti-İspanya ilişkileri diplomasi geleneğine göre devam etmiştir. Osmanlı Devleti 1 Temmuz 1787 yılında Ahmet Vasıf Efendi’yi İspanya elçisi olarak görevlendirdi.³²⁴

³²² Tabakoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, s. 52.

³²³ Tabakoğlu, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri”, s. 830-833.

³²⁴ Melek Öksüz, **Türk-İspanyol İlişkileri Çerçevesinde Ahmet Vasfı Efendi’nin İspanya Elçiliği (1787-1788)**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 1988, s. 40-43.

SONUÇ

Bizans İmparatorluğu'nun Osmanlı Devleti karşısında Aragon ve Katalanlar'dan yardım alması ile başlayan iki imparatorluğun ilişkileri yaklaşık üç asır boyunca çatışmalar halinde devam etmiştir. Tarihi açıdan benzerliklere sahip olan iki imparatorluktan biri İslam aleminin, diğeri Hristiyan aleminin lideri durumuna gelmiştir. İkisinin de ortak amacı dünya hakimiyeti düşüncesi idi, bu amaç iki imparatorluğu karşı karşıya getirmiştir.

XV. yüzyılın sonlarından itibaren, Akdeniz'de hakimiyet kurma yarışında olan iki imparatorluk karşı karşıya gelmiş ve yoğun deniz savaşlarının yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Başta Türk korsanların küçük saldırıları ile başlayan mücadeleler, ilerleyen süreçte iki imparatorluk arasında büyük deniz savaşlarının yaşanmasına sebep olmuştur.

Endülüs Müslümanları üzerinde baskı kuran İspanyollar iki taraf arasında ilişkilerin daha da gerilmesine sebep olmuştur. "Tek din" politikası ile hareket eden İspanyollar Endülüs'de bulunan Müslüman ve Yahudilerin asimilasyonu için çalışmıştır. Bu baskılardan kurtulmak isteyen Endülüs Müslümanları Osmanlı Devleti'nden yardım istemiş, Osmanlı Devleti buralara gerekli yardımı göndermiştir. Osmanlı Devleti baskıları önlemek için gönderdiği yardımların yanında birçok Müslüman ve Yahudi'nin kendi topraklarına göç ederek kurtulmalarını sağlamıştır. Endülüs'de sadece Müslümanları değil, Yahudileri de kurtaran Osmanlı Devleti muazzam hoşgörüsünü ispat etmiştir.

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Akdeniz'de genişleme politikası, Hristiyan dünyasının liderliğini üstlenen İspanya ile Osmanlı Devleti'ni karşı karşıya getirmiştir. Bu durum iki devletin bu defa Orta Avrupa'da hakimiyet kurmak mücadelelerine yol açmıştır.

Osmanlı Devleti ile İspanyollar arasında yaklaşık üç asır süren çatışma süreci boyunca, birçok kez barış ve dostane ilişkiler kurulmaya çalışılmışsa da başarılı olunamamıştır. Barış süreçlerinde genellikle müzakerelerin uzaması, iki devletin dış ilişkilerinde yaşanan sorunlar bu süreci sekteye uğratmıştır.

İspanya'nın İngiliz tehdidi ve Hollanda'daki bağımsızlık isyanı sırasında Osmanlılarla yaptıkları mücadelelere son verme isteği ve Osmanlı Devleti'nin iç isyanlar ve İran meseleleri ile ilgilenmesi iki ülkeyi barış yapmaya yönlendirmiştir.

XVI. yüzyılın sonlarında yapılan müzakereler neticesinde bir ateşkes antlaşması olmasından öteye gidemeyen bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma birkaç kez yenilenmesine rağmen, bir barış antlaşmasına dönüştürülememiş ve iki taraf arasındaki savaş hali 1782 yılına kadar devam etmiştir.

XVIII. yüzyıla gelindiğinde İspanya ve Osmanlı Devletleri eski güçlerini yitirmiş, iki ülke de girdikleri savaşlarda başarısız olmuşlardır. Bu dönemde müttefik arayışı içinde olan her iki devlet birbirleri ile dostane ilişkiler geliştirmek için uğraşmışlardır.

1740 yılında İspanya'nın veliahtı olan Sicilyaten ile Osmanlı Devleti arasında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu tarihten sonra 1782'ye kadar her iki devlet bu antlaşmayı esas alan bir metin içeriği ile antlaşma yapmak istemişlerdir.

1779 yılında Osmanlı Devleti'ne İspanya elçisi olarak gelen Juan de Bouligny (Cuvan de Polini), Osmanlı delegeleri ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti bu dönemde Kırım meselesi gibi bir mesele ile meşgul olduğu için İspanyol elçiyi sürekli oyalamıştır. İspanya'nın amacı Osmanlı ile doğrudan siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmak ve Kuzey Afrika korsanlarının İspanyol gemi ve sahillerine akınlarını engellemektir. Osmanlı Devleti'nin İspanya ile yakınlaşma gibi bir amacı yoktu, Osmanlı Devleti sadece İspanya'dan elde edebileceği menfaatleri düşünmekteydi.

Görüşmelerde Osmanlı Devleti'nin en çok üstünde durduğu konu tarafsızlık maddesidir. İspanya ise sürekli olarak Sicilya Ahidnamesi gibi bir ahidname ve Garp Ocakları'nın saldırılarını durdurmak için çaba harcamıştır. 3 yıl süren görüşmeler sonucunda 14 Eylül 1782 tarihinde bu ahidname imzalanmıştır.

Uzun görüşmelerin ardından Osmanlı Devleti ile İspanya arasında barış ve ticaret antlaşması imzalanmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin çok ısrar ettiği "tarafsızlık maddesi" de antlaşmaya dahil edilmiştir. Bu tarafsızlık maddesi Osmanlı Devleti için diplomatik anlamda bir başarı olarak kabul edilebilir. Bu antlaşma Avusturya ve Rusya Devletleri'nde tedirginliğe yol açmıştır.

İspanya özellikle denizci devlet olması hasebiyle Garp Ocakları'nın korsanlık faaliyetlerine Osmanlı Devleti'nin aracılığı ile engel olmaya çalışmıştır. İspanya için ticaret "siyaset"ten daha hassas bir konudur.

1740-1782 tarihli antlaşmalar karşılaştığı zaman; İki antlaşmada da ağırlıklı olarak ticaret maddeleri yer almıştır. 1740 tarihli antlaşmada tarafsızlık maddesi bulunmazken 1782 tarihli ahidnameye tarafsızlık maddesi eklenmiştir. Esirler

konusunda ise 1740 tarihli ahidnamede sadece Müslüman esirlerin serbest bırakılmasına dair karar alınmışken 1782 tarihli ahidnamede esirlerin karşılıklı serbest bırakılması kararlaştırılmıştır.

1782 tarihli antlaşma sonrasında üç asır savaş dönemleri yaşayan iki devlet arasında ilişkiler normale dönmüş ve iki ülke diplomatik konularda ilerleme kaydetmişlerdir. Bouligny İspanyol elçisi olarak Osmanlı Devleti'nde görevlendirilmiş, aynı şekilde 1787 yılında da Ahmet Vasıf Efendi Osmanlı Devleti'nin elçisi olarak İspanya'ya gönderilmiştir.

KAYNAKLAR

1- Arşiv Kaynakları:

Almanya Niedersächsische Staats-und Universitätsbibliothek Göttingen, XVIII. Yüzyıl Osmanlı- İspanya İlişkilerine Dair Layiha.

2- Telif Eserler

AHISHALI, Recep, **Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülküttablık (XVIII. Yüzyıl)**, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001.

AKÇADAĞ, Gökür, “Akdeniz’de Türk-Amerikan Ticari İlişkilerinin Başlamasında Kaptan William Bannbridge’in İstanbul Seyahatinin Önemi”, **Tarih Dergisi**, S.54, İstanbul, 2012, s. 121-148.

AKSAN, Virginia H, **Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri (1700-1870)**, Çev. Gül Çağalı Güven, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

ARI, Bülent, “Akdeniz’de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku”, **Türkler ve Deniz**, Ed. Özlem Kumrular, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 265-314.

ARIKAN, Muzaffer , “XIV.-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış”, **Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Dergisi**, Cilt: XXIII, S.3, Ankara, 1965, s. 239-256.

ARIKAN, Muzaffer – TOLEDO Paulino, **XIV.-XVI. Yüzyıllarda Türk-İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri**, Deniz kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi, Ankara, 1995.

ASUERO, Pablo Martin, “İspanya-Türkiye (1700- 1923)”, **İspanya-Türkiye 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk**, Ed. Pablo Martin Asuero, Çev. Peral Bayaz Çarum, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.

BAL, Faruk , “XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İktisadi İlişkileri: Akdeniz’de Rekabet”, **Öneri Dergisi**, Cilt: 9, S. 36, 2011, s. 201-211.

BELGE, Murat, **Osmanlı’da Kurumlar ve Kültür**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

BEYDİLLİ, Kemal, “İspanya” , **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul, 2001.

BEYDİLLİ, Kemal, “Küçük Kaynarca Antlaşması”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXVI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.524-527.

BİLGİN, Feridun, “Gırnata’nın İşgali (1492) sonrasında Endülüs’teki Müslümanların Asimilasyonu”, **Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 2, Mardin, 2010, s. 53-78.

BİLGİN, Feridun, “ Osmanlı Hakimiyetindeki Tunus’a Endülüs Müslümanlarının (Müdeccenler-Moriskolar) Göçleri (XVI.-XVII. Asırlar)”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 8, S. 1, 2013, s. 29-49.

BOUAZİ, Brahim, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

BOSTAN, İdris, “ Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri İle Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1580-1624)”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, S.14, İstanbul, 1994, s.59-86.

BOSTAN, İdris, **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.

BOSTAN, İdris, **Osmanlılar ve Deniz**, Küre Yayınları, İstanbul, 2007.

CORALLES, Eloy Martin, **İspanya – Türkiye 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk**, Ed. Pablo Martin Asuero, Çev. Peral Bayaz Çarum, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.

DÖRDÜNCÜ, Muharrem , “1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından 1841 Londra Yaklaşım Sözleşmesine Kadar Boğazlar Meselesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: III, S. I, Afyonkarahisar, 2001, s. 73-89.

ERDOĞAN, Meryem Kaçan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:1, Eskişehir, 2004, s. 63-76.

FAYDA, Mustafa, “Ahidname”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: I, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s. 535-536.

HAMMER, Joseph V, **Osmanlı Tarihi**, C.II, Çev. Mehmet Ata, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1991.

İNALCIK, Halil, “İspanyol-Türk İlişkilerine Kuşbakışı (1300-1584)”, **Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu**, Ed. Özlem Kumrular, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

İNALCIK, Halil, “Reisülküttab”, **MEB İslam Ansiklopedisi**, Cilt: IX, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, s. 671-683.

İNALCIK, Halil, “İmtiyazat”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 242-252.

- İNALCIK, Halil, “Osmanlı’nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitulasyonlar ve Ticaret”, **Doğu Batı Dergisi**, Sayı:24, Ankara, 2003, s. 55- 81.
- İNAN, Sertuğ Galip, XVI. Yüzyılda Osmanlı- İspanya İlişkileri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2012.
- JORGA, Nicaolae, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1538-1640)**, C.33, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005.
- KODAMAN, Timuçin- AKÇAY Ekrem Yaşar, “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diploması Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S: 22, Isparta, 2010, s. 75-92.
- KÖSE, Osman, **1774 Küçük Kaynarca Andlaşması**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.
- KUMRULAR, Özlem, **Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.
- KUMRULAR, Özlem, “ Değişmeyen Sınır Osmanlı- Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, No.127, İstanbul, Temmuz 2004, s. 62- 75.
- KURT, Yılmaz –CEYHAN, Muhammed, **Osmanlı Paleografyası ve Osmanlı Diplomatiği**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Ahidname”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: I, İstanbul, 1988, s. 536-540.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S, “Avrupa Tüccarı”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: IV, İstanbul, 1991, s. 159-160.
- ORAL, Özgür, XVII. Yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004.
- ÖKSÜZ, Melek, Türk-İspanyol İlişkileri Çerçevesinde Ahmet Vasfi Efendi’nin İspanya Elçiliği (1787-1788), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 1988.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Karlofça”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 24, s. 503-505.
- ÖZDEMİR, Şenay, “Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti’nin Tarafsızlık Konumu”, **A.Ü. D.T.C.F. Araştırmaları Dergisi**, Cilt: XXIII, S. 36, Ankara, 2004, s. 189- 203.

- ÖZEL, Ahmet, “ Müste'men”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: XXXII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 140-143.
- ÖZKAN, Selim H, “XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika”, **Avrasya Etüd Dergisi**, S.40, Ankara, 2011, s. 287-300.
- ÖZTUNA, Yılmaz, **Osmanlı Devleti Siyasi Tarihi**, Cilt: I, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.
- PAŞA, Ahmet Cevdet, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Cilt: I, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- SARICAOĞLU, Fikret,”1774-1789 Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası”, **Türkler**, C:XII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 545-551.
- SEVİNÇ, Tahir, “Osmanlı-Sicilya İlişkileri ve Cizye Muhasebecisi Hüseyin Efendi'nin Sicilya Elçiliği (1740-1742)”, **History Studies International Journal Of History**, Cilt:5/2, Samsun, 2013, s. 411-425.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut, “Balyos”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: v, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 43-47.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut,”Sicilya”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: XXXVII, İstanbul, 2009, s. 138-139.
- ŞEYBAN, Lütfi, **Mudejares ve Sefarades/Endülüslü Müslüman ve Yahudilerin Osmanlı'ya Göçleri**, İz Yayınları, İstanbul, 2007.
- TABAKOĞLU, Hüseyin Serdar, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011.
- TABAKOĞLU, Hüseyin Serdar, “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri: İlk İspanyol Daimi Elçisi Don Juan De Bouligny Örneği”, **Turkish Studies Dergisi**, Cilt:3/7, Ankara, 2008, s. 812-840.
- TURAN, Şerafettin, **Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969.
- TURAN, Tufan, “ Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581)”, **History Studies International Journal Of History**, S: 4/3, Samsun, 2012, s. 193-214.
- TURAN, Tufan, **Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, 2013.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: IV, Bölüm: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

WARD, A. W. –PROTHERO, G.W.-LEATHES, Stanley – BENIANS, E.A. , **The Cambridge Modern History Atlas**, Cambridge At The University Press, London, 1912.

YALÇINKAYA, Mehmet Alaaddin, “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, **Türkler**, Cilt: XII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 470-502.

YALÇINKAYA, Mehmet Alaaddin, “Kuruluştan Tanzimat’a Osmanlı Diplomasi Tarihi”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt: I, S.2, 2003, s. 423-489.

EKLER

EK-I: Almanya Niedersächsische Staats-und Universitätsbibliothek Göttingen, XVIII. Yüzyıl Osmanlı- İspanya İlişkilerine Dair Layiha'nın Transkripsiyonu.

Sayfa 1

Kapak mahiyetinde olan birinci sayfada yazılan yazılar okunmayacak türdendir. Sayfanın sol alt tarafında Niedersächsische Staats-und Universitätsbibliothek Göttingen mührü bulunmaktadır.

Safya 2/1

İşbu mâh-ı Şa'bân'ın yiğirmi beşinci pazarertesi günü kethudâ beğ ve defterdar efendi ve reîs efendi ve defter emîni Recâî Efendi ve Reîsü'l-küttâb-ı sâbık Ömer Vahid Efendi ve Resmî Ahmed Efendi ve Tersâne-i âmire emîni Süleymân Feyzî Efendi kullarının meşveretleri hülâsasıdır fi 25 Ş sene 1193

Mûmâ ileyhim bendeleri hâzır oldukları hâlde ibtidâ-yı emirde reîs efendi kullarıyla Kırım muhızırcıları beyhlerinde güzâr iden müzâkere mazbatası ve Bucak Tatarları ve Abaza ve Çerkes tâifesinin Kırım hânı tarafına teslîmleri iltimâsını hâvî muhızırcıların takdîm eyledikleri takrîrleri feth ü kırâet olunup mukaddemâ Rusya ilçisi elyevm Bucak'da mevcûd ahâlînin Kırım'a nakillerini îrâd ve bunların savb-ı Kırım'a ib'âslarında Devlet-i aliyyeye göre su'ûbet derkâr olduğuna binâen hân tarafından Kırım'a da'vetlerini müş'ir yarlığ yazılması münâsib midir diyü reîs efendiye beyân ve ol dahi Bucak Tatarları o ân muhârebede Koban ve Kırım'a irtihâl ve arâzî-i Bucak'dan alâkayı kat' eylediler şimdi Bucak'da olanlar Devlet-i aliyye itâ'atini kabûl ile Tuna'yı berü mürûr idenlerdir böyle olduğu takdîrde tâife-i merkûme vatanlarını terk teklîfi saltanat-ı seniyyeye göre emr-i müşkildir ve Hân'ın yarlığı dahi memâlik-i mahrûsede cârî olamaz Deraliyye'den bir emr ısdâr olunup sizden Kırım'a gitmek irâde idenlere kimesne mâni' olmaz Bucak'da kalanlarınız dahi fîmâ ba'd devlet-i ebed-müddetin hükmündedir ferd-i efrîdenin hükmi geçmez meâli derc olunabilir kelâmını tefhîm ve ilçî dahi bu tedbîre rızâ-dâde olup kavli mezkûrun ferdâsı Bucaklıdan Devlet-i aliyye teba'ıyyetinden bir dürlü mufârakat eylemeyeceklerini muhtevî muhızırları vürûd ve ber vech-i muharrer yedlerine

mazmûn sâbıkda bir kıt'a emr-i münîf tasdîr ve i'tâ olunmuş olduğu huzzâra lede'l-
ifhâm Bucaklu gâilesinin bu vechile bertaraf kılındığını cümlesi istihsân eyleyüp
ancak Abaza tâifesi Kırım hânlarına tâbi' olmadığı ve ahidnâmelerde dahi lisâna
geldiği mukarrer olduğundan Abaza'dan bir kabîlenin Hân-ı Kırım ve Tatar'a ittibâ'ı
imkânda olmayacağı kat'î cevâb virilsün kaldı ki Çerâkise kabâili ahidnâmede
mezkûr olmadığı cihetden berü cânibe tahsîsleri bi'l-iddi'â her ne kadar kâbil ise
dahi bu kavm bir serkeş ve arbedeci muhâven olmaları hasebiyle Kırım hânları ve
Tatar ile refte refte muhâsama ve yekdiğer ile muhârebe itmeleri ve mücerreb
olduğuna nazaran Deraliyye'ye tahrîrât gönderüp size tâbi' kabâil bizi ızrâr idiyor
hakkından gelmek teklîfâtına ibtidâr ve Moskovlu dahi araya karışıp is'âl-i nâil
(silik) müceb hâlet vukû'ı ihtimâlden ba'îd olmadığı bedîhîdir çünkü muhzırcıların
lisânen müzâkerelerinde bunların iddi'â ve mübâhesesine me'mûriyetleri olmadığı
müstebândır heman sükût ile mu'âmele olunması ve istifsâr ve isticvâbda tekrâra
şurû' iderler ise bundan sonra bu husûs dahi bir nizâma rabt olunur mekâlesiyle
mübhemden terki vücûhla münâsib olduğunu istihsân etmişlerdi.

Yine meclis-i mezkûrda İspanya murahhası ile olan mukâleme kırâet ve murahhas-ı
mersûm hüsn-i müdâfa'ayı kabûl etmeyüp kat'î cevâb taleb idiyor ve Devlet-i
aliyye'den me'yûs olduğu hâlde Moskovlu ile ittihâd ideceğini beyân eylemiş îrâd
eylediği şukûkdan birisine müsâ'ade mi münâsibdir yohsa heman şimdi vakti
değildir var işine git kelâmı (silik) ensebdir hâtırlara gelen beyân olunsun denildikde
bu mâddede bizler bir zâ'î ihtiyâr eylesek dahi lâmühâlete sudûr-ı kirâm hazerâtının
re'yleri münzamm olmağa muhtâcdır binâen aleyh ibtidâ bir kere sudûr-ı kirâma
mukâleme kâğıdı arz olunsun bu bâbda araları nevr-i zâhire çıkdıktan sonra bizler
dahi muktezâ-yı sadâkatimiz üzre bildiğimizi huzûr-ı âlîlerine ifâde ideriz
demeleriyle meclise hitâm verildiği ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda emr u fermân
hazret-i menlehü'l-emrindir

Murahhas-ı mezbûrun kavl-i lîn ile müdâfa'ası mümkün olmayup bâlâda mezkûr
sûretlerin birisiyle cevâb virilmekde ısrâr ile İspanyalı ile akd-i musâlahada bir
mahzûr vardır denildiği sûrette Sicilyateyne virilen ahidnâme-i hümayûnun şurûtuna
râzî oluyorlar Sicilyateyn şerâyitinde mazarrat yoğise bunda dahi olmamak iktizâ
ider kral-ı mesfûr Avrupa kralları beyinde müstebid bir hâkim mu'teber olup
husûsan İspanya kavmi beyne'n-nasârî kendülerini yukaruda gözler bir kavm
olmalarıyla murahhaslarına yes cevâbı virilse lâmühâlete bu nâkisayı çekemeyüp
tecâvüzü ve tehaffuzu Rusyalı ile ittifâk ahd itmeleriyle ve bir vakitte Moskovlu ile

Devlet-i aliyye yüz şu kadar bahr-ı Baltık'dan donanma getirmeğe hâcet olmayup İspanya sefâyini mesfûrlara mu'âveneten Akdeniz'e hüçûm

Safya 2/2

eylemeleri ve bundan başka Nemçelü ile dünya hâlidir muhâsamamız vukû'ında kezalik ânlara dahi donanma virüp Alkorna ve Tiryeste vesâir sevâhilden adalar arasında muhâceme ve tazyîke mübâderet idecekleri mülâhazadan ba'îd değildir murahasalarının kelâmından dahi münfehim olan bu ma'nâlardır hâsıl-ı kelâm bu meclisde güzâr iden ebhâsa nazaran murahas-ı mesfûr hekîmâne ecvibe ile mülzem olmayup kabûl ve redd şıkklarından birisinin kat'ice cevâbını istediği ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda ibrâz eylediği sûretlerden birisinin nizâmıyla in'ikâd-ı dostîye ızhâr-ı rızâmı buyrulur yohsa heman atıyyede gelecek mülâhazâtı kadere havâle ile kat'an bu mümkün olmaz mekâliyle def' mi olunur tekrâr efâhim-i sudûr-ı kirâm ve ricâl-i devlet-i abed-müddetden esnâ-yı umûr olanlar ile müşâvere ve ihtiyâr olunacak tarîka sülûk buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir Devletlü inâyetlü veliyyü'n-ni'am sadr-ı a'zam ve efham efendimiz hazretlerine Don Karlos nâm hâlâ İspanya kralı tarafından Cuvan dö Pollini nâm beğzâde ile vürûd iden mektûbun tercümesidir fî 29 Ş sene 1193

Devletlü vezîr-i a'zam hazretleri

Cenâb-ı sa'âdet-meâbları misillü bir zât-ı sûtûde-sıfât Devlet-i aliyye-i azamet-karârın makâm-ı âlî-i sadâret-kübrâsında bi'l-istihkâk kâim bulunması (...) fart-ı hubûr ve inşirâhımız olup saltanat-ı seniyye-i Osmâniyenin istizâde-i mecd ü ikbâllerine ve istidâme-i fevâid ve menâfî'ine âlet olmak vesâiti teşebbüsüne sarf-ı ihtimâm idecekleri melhûzumuz olduğuna binâen nezd-i müşîrânelerine Don Cuvan Pollini'yi tavsiyeye mübâderet kılınmışdır muktezâ-yı hısâlleri olan mu'âmele-i kerîmâne mesfûrun hakkında mebzûl buyrulacağından başka tarafından îrâd olunmasını enseb göreceği bi'l-cümle mezâmîn ve ma'rûzâtı iltifât ile ısgâ ve istisvâb buyuracakları me'mûlumuzdur tarafımızdan dahi merâsim-i şükrâneye mürâ'ât ile cenâb-ı müşîrîlerine olan i'tibâr ve ihtirâmımızı tamâmen ızhâra mezîd-i hevâhiş ve arzumuz ve şevketlü pâdişâh-ı âl-i Osmân efendiniz hazretlerine vesâil-i sâirede ızhâr ve ibrâz itdiğimiz zamâyir-i safveti biaynihâ ale'd-devâm hıfz u vikâye eylediğimiz husûsları belirip ve iştibâh-ı meczûm-ı düstûrâneleri buyrula bâkî cenâb-ı sadâret-penâhîleri sûk-ı samedânîde ale'd-devâm masûn olmak müsted'âdır tahrîren fî 30 Haziran sene 1778 an mîlâd-ı hazret-i İsâ be-makâm-ı Azanezoz

Müşârun ileyh efendimiz hazretlerine Konte de Florid Ebnanga(?) nâm İspanya devletinin baş vekîli tarafından beğzâde-i merkûm ile vürûd iden mektûbun tercümesidir

Devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretleri

Sayfa 3/1

Bi-mennihi te‘âlâ li ecli’l-müşâvere da‘vet olunacak zevât-ı kirâma arz için kaleme alınan hulâsadır

Huzûr-ı fâizu’n-nûr-ı husrevânelerinden istîzân olunduğu vechile defterdâr efendi ve reîs efendi ve Recâî Efendive tevkî‘î efendi ve defter emîni efendi ve Resmî Ahmed Efendi ve tersâne-i âmire emîni Ömer Vahîd Efendi ve selefi Süleymân Feyzî Efendi kulları getirdilip kethudâ-yı çâkerî ağa kulları odasında muvâcehelerinde ibtidâ işbu İspanya mâddesi feth u kırâet ve murahhas-ı mezbûr ile reîs efendi mülâkât ve Sebte Boğazı’nın muhâfazasına teshîrini ta‘lîk etdikleri Cebel-i Attâr henüz yedlerinde olmayup istiştirâ‘î ve re‘y-i kavîde bir ma‘na olmakdan nâşî böyle emr-i mechûle mu‘allak şartla Devlet-i aliyye akd-i musâlaha idemez ma‘ahazâ ocakların icbârı umûr-ı müşkile ve müstehîledendir cevâbını virmek veyahud zîrde beyân olunduğu üzere kral-ı mersûm ve baş vekîlinin mektûblarına taraf-ı bendegîden yazılacak cevâbnâmelerde şimdilik bu matlûbunuza mümâşât husûsunda saltanat-ı seniyyenin ba‘zı mevânî‘i vardır bi-mennihi te‘âlâ mevânî‘-i mezkûre bertaraf olduğu gibi bu cânibden size tahrîr ve vech-i lâyıkı ile şerâit-i musaleme rabt olunur mazmûnı derc olunmak şıklarından kangısını ihtiyâr münâsibdir ve İspanyalı ile in‘ikâd-ı sulhdan ne makûle nef‘ ve müdafa‘asında ne makûle mahzûr vardır mealleri îrâd olundukda İspanyalunun bu sulhu ikide birde talebden garazı mücerred Cezayir-i garb ve Trablus ve Tunus ocaklarının kesr-i sûretleri olduğunda şübhe olmamağla bu mahzûr hâsıl olacak menâfi‘a sadedine gâlibdir fi’l-asl üserâ mutâlebesi ve Sebte Boğazı muhâresesinin îrâdı hekîmâne mündefi‘ olmaları mülâhazasına mebnî idi reîs efendi çâkerleri murahhas ile mülâkât ve bâlâda mezkûr mukaddemâtı beyân eylemekde nev‘ummâdikca edâ görünmeğle re‘y-i sâni ki tastîr olunacak cevâbnâmelerde derc kılınacak sûretdir bunu ihtiyâr vücûhla münâsibdir ve cevâbnâmelerde Sebte Boğazı hıfzı ve üserâ ıtlâkı mâddelerinden bahs olunmayup heman vakti geldikde size biz yazarız mazmûnuyla iktifâ tamamca vaz‘-ı hekîmânedir redd ve kabûl şıklarından vaktiyle iddi‘â-yı tenâkıs idecek hâlet dahi yokdur bundan ahsen-i tedbîr olamaz

ancak murahhasın ifâdesine nazaran İspanyalı ıtlâk eyledikleri üserâ-yı müslimîni Deraliyye'ye gönderirler ise matlûblarına müsâ'adeye bu kazıyye şart kılınmış olmağla lâmu'hâlete akd-i müsâleme karîn-i is'âf olunmak lâzım gelür zîrâ halef va'd-i Devlet-i aliyye şânına şâyân değildir üserâ Deraliyye'ye geldikleri takdîrde ocaklar mâddesi bir dürlü lisâna getirilmemek üzere Râgıb Paşa sadâretinde tesvîd olunan şurûtun aynı olarak yalnız ticârete hasren tasdîk-i mevâdd-ı müsâlaha olunmak iktizâ ider diyü bi'l-ittifâk cevâb virdikleri ma'lûm-ı âlî buyruldukda fermân efendimindir

Büyük İspanya kralı Râgıb Paşa sadâretinde söyleşildiği vechile Devlet-i aliyye ile akd-i muhâdene istid'âsı zımnında bir beğzâdesi Deraliyye'ye terhîsen tesyîr eylediği mukaddemâ meclis-i meşveretde îrâd ve hülâsa-i mekâli beyân olundukda kat'î redd cevâbı virilmek münâsib görülmediğinden ber vech-i suhûlet müdâfâ'a-i hekîmâne mülâhazası ve eğer kabûl ider ise Devlet-i aliyyeye nef'î olmak mütâla'asıyla devlet-i ebed-müddet aleyhine bahr-ı muhît sevâhilinde bulunan düvelde biri sû-i kasd îrâdesiyle memâlik-i mahrûse sularına donanma gönderdiği hâlde Sebte Boğazı'ndan mürûra mümâna'at eylemeleri şartlarına İspanyalı müte'ahhid oldukları sûretde merâmlarına mümâşât kâbil olacağı murahhas-ı mezbûra beyân olunmak istisvâb ve ol vakit reîsü'l-küttâb olan Abdürrezzâk Paşa hazretleri taraflarından mersûm beğzâdeye îrâd olunup lakin Sebte muhâfazası kazıyyesine bir dürlü mümâşât göstermediğinden İspanya'da olan üserâ-yı müslimîn kazıyyesi mukaddemâ Toskana dükasının itdiğine kıyâs olunarak beğzâde-i mersûma ifâde ve teklîf ile müdâfâ'a sûreti ihtiyâr olunmuş imiş

Mâdde-i evvelîdendir

Bundan akdem Abdürrezzâk Paşa'nın çiraklığından sonra İspanya murahhası mezbûr bir takrîr gönderüp meâlinde mukaddemâ Devlet-i aliyyeden teklîf olunan ıtlâk-ı üserâ-yı müslimîn husûsunu ben ol vakit devletime yazmış olduğumdan kat'î vâfir ehl-i islâm esîrlerini kayd-ı esirden tahlîs idüp Dersa'âdete irsâl ideceklerinin cevâbı geldi temşît-i maslahat âna ta'lîk olunan mâdde sûret-pezîr oldu diyerek matlûb-ı mezkûrun husûlune himmet olunmasını tastîr itmeğle lede't-taharrî ıtlâk-ı üserâ teklîfi vâki' olup ancak devlet-i müşârün ileyhâ ile şu evânda akd-i muhâdeneden Devlet-i aliyyeye fâide tasavvur olunmayup fâide olmak lâzım gelse mukaddemâ ol vechile müdâfâ'a sûreti ihtiyâr olunmayacağı melhûz olmağın teklîf-i mezbûre izhâr-ı icâbet olunmuş ise dahi şimdiki hâlde Devlet-i aliyyenin âhar dürlü mülâhazası vardır ve mülâhaza dahi sizin devletinize dâir değildir vakt-i mukadderi gelmedikce

bir iş olmaz vâdîlerinde ecvibe ile iskât olunmuşidi lakin çend rûz zarfında dîvân-ı hümâyûn tercümânının menziline gelüp reîs efendi ile mülâkât mutâlebe ve reîs efendi dahi huzûr-ı veliyyü'n-ni'amîden ba'de'l-istîzân mülâkâtdan maksûd ne ise ibtidâ bildirsün ya lisânen söylemiş veya tahrîren bildirmiş hep birdir merâm ma'lûm olsun sonra iktizâ eylediği sûretde görüşülür mazmûnunda mesfûra haber tesyîr olunmak hasebiyle tekrâr gönderdiği takrîrinde İspanya devletinin el-ân muhâsarasına dikkat üzre olduğu Cebel-i Attar İngilterelü yedinden nez' ve teshîr olundukda Devlet-i aliyyenin merâmı olan Sebte muhâfazasına müte'ahhid olacakları ve bu mukâbeledede devlet-i kavî-şevket dahi Cezayir ve Trablus ve Tunus ocakları korsanları bir vakitde İspanyaluyu ızrâr itmemek üzre mu'âhede ve ocaklar muhâlefet iderler ise icbâr eylemesi muharrer ve mastûr olmakdan nâşî hekîmâne ref' vesâiline ibtidâr ve Devlet-i aliyye dostlukdan tekevvül itmez İspanya devleti ile her ne kadar mevâdd-ı şerâîti ma'kûd değil ise dahi aynı sulh mün'akid olmuş misillü mu'âmelât-ı dostâne miyânede cârîdir ve böyle olduğuna tarafeynden vukû' bulan mekâtibât-ı delîl vâzıhdır bu aralıkda devlet-kesr ile şurût-ı

Zât-ı devlet-simâtlarına bî-hadd ve beynehâya i'tibâr ve ihtirâmımı ve şâyeste-i ülfet-i dostâneleri olmak husûsuna hevâhiş ve arzûmı cenâb-ı devlet-i ittisâflarına ibrâz ve beyâna bu def'a cânib-i Devlet-i aliyyeye müteveccih olan Cuvan de Pollini beğzâdenin azîmetini mesrûren vesîle ittihâz ve işbu vesîle-i hasene ile hâmil derûnî nezd-i devletlerine tavsiye ve îrâd ideceği mevâddı vakt ile istimâ' buyurmalarını recâya mübâderet olunup bu bâbda begâyet memnûn ve minnetdâr olacağım ve saltanat-ı seniyye-i Osmâniyenin kemâl-i mecd ve mezîd-i ferr ve revnakına ve cenâb-ı devlet-i ittisâflarının dahi vücûh-ı mahzûziyet hâssaları istihsâline vesîle olmakda ale'd-devâm ihtimâm-ı tâmm ve ikdâm-ı mâlâ kelâm üzre olacağım emr mukarrerdür bâkî mevâhib-i Rabbâniyeden cenâb-ı devletlerinin tûl-i ömr ile mu'ammer olmaları müsted'âdır tahrîren fî 30 şehr-i Haziran sene 1778 an târîh-i mîlâd-ı hazret-i Îsâ be-makâm-ı Azanezoz cenâb-ı devlet-meâblarının takbîl-i ebedî-i sa'âdetleriyle tahrîren Roma Haziran

Devletlü sa'âdetlü sultânım hazretleri zât-ı devlet-i simâtlarına ve beynehâya i'tibâr

Safya 3/2

sulhı temhîdden teehhür adem-i kabûl ma'nâsına değildir ancak devlet-i kavî-şevketin mukaddemâ ifâde ve irâdemiz üzre bir âhar mülâhazası var ve ol mülâhaza

size dâir ve sizin bilmeniz lâzım değil mülâhaza-i mezkûre bertaraf olmadıkca bu kazıyyeye icâbet gösteremez vaktiyle matlûb-ı mezkûrun istihsâli kâbil olur meâlleri tebyîn olunarak müdâfa‘ası esbâbına dikkat olunmaktadır

Bu dahi

Lakin mukaddemâ Devlet-i aliyye tarafından sûret-i müdâfa‘ada îrâd olunan üsârâ ve Sebte Boğazı muhâfazası mâddelerine bu vechile muvâfakat gösterdiler şimdi mezbûra kat‘ice yes cevâbı virilse işte teklîf itdiğiniz iki mâddeye dahi icâbet gösterdik bundan sonra bu vechile redd cevâb virmeniz devletimi tahkîr ve sözünüzde adem-i sebât değil midir kelimâtını hem bize îrâd ve hem sâire işâ‘a misillü ba‘zı mahzûr derkâr ve farazâ temdîd-i müddet va‘d-i mu‘arrazında bir söz söylenmekde dahi vakt-i mev‘ûd hülûlünde encâz iddi‘âsıyla ısrâr idecekleri âşikâr olmağla reîs efendi murahhas-ı mezbûr ile bir meclis-i mülâkât idüp Sebte Boğazı muhâfazasını teshîrine ta‘lîk eylediğiniz Cebel-i Attâr henüz yedd-i tasarrufunuzda değil avâkıb-ı kârı Hakk Te‘âlâ bilür derdest olmayan emr-i mevhûmun husûlüne tevkîf kılınan şartı Devlet-i aliyye kabûl idemez tahsîs mukâbelesinde talebkâr olduğunuz ocaklar kazıyyesi es‘âb-ı min hattü’l-kattârdır(?) zîrâ Cezayir ve Trablus ve Tunus ocakları her ne kadar Devlet-i aliyye tevâbi‘-i memâlikinden iseler dahi içlerindeki ahâlî ve sinuf-ı askeriye bir kavm-ı serkeş olmalarıyla bunları ihbâr devlet-i seniyyenin herbâr taht-ı îrâdesinde olamaz ve bu kazıyye bu vechile olduğu haşmetlü kral cenâblarının ma‘lûmudur kelimâtıyla cevâb verilmesi münâsibdir yohsa kral-ı mersûmun ve baş vekîlinin mukaddemâ cânib-i sadâret-penâhiye vârid olan mektûblarına yazılacak cevâbnâmelerde matlûbunuz olan emr-i sulhun in‘ikâdı Devlet-i aliyyenin merâm-ı dostânesine muvâfık olup lakin ba‘zı mevâni‘ ve avâik hasebiyle bi mennihi te‘âlâ mevâni‘-i mezkûre ber taraf olduğu gibi bu cânibden tarafınıza ihbâr ve şurût-ı lâyika üzre esâs müsâleme temhîrine ibtidâr olunur mefhûmu derc olunmak mı ensebdir işbu iki şıkdan birini ihtiyâr ve îrâd lâzıme-i hâldir

Nemçelünün huşûnetleri fî nefsü’l-emr cümleye ma‘lûm ve ilçilerinin ısrârına göre patrikin azli iddi‘âsından geçmeyecekleri vaz‘-ı refterlarından münfehim olduğuna binâen ilç-i-i mezbûr tekrâr adem-i husûl merâmlarını nice tahrîr eylemek ve Nemçelü tarafından me‘ânde ve ısrârı nâtık diğer bir bârid kâğıd vârid olmak ihtimâlden ba‘îd olmayup ol vakitde patrikin azli ânların îrâdeleriyle vukû‘ bulmuş olacağı ve bu husûsun şuyû‘ı derûn-ı hülâsada mûnderic mehâzîri intâc ideceği ve ez cümle şîrâze-i nizâm re‘âyâ elden çıkup mecmû‘ ermeni milleti katolik mezhebine girecekleri bî-

iştibâh olmağın heman katoliklerden bir kaçının te'dîbi ve bu bahâne ile ermeni patrikinin azli tedbîrinden gayrı ilâc melhûz olamaz evvel emirde katolik mezhebini kabûl eden ermenilerden birkaç neferi birkaç gün mürûrundan sonra te'dîb ve guşmâl olunup patrik-i mesfûra sen niçün ayin-i mültekî icrâda kusûr ile re'âyâ-yı pâdişâhîyi millet-i âhara duhûle ruhsat gösterdin mu'âmelesi işâ'a olunarak azl olunduğu hâlde mehâzîr-i mezkûre bertaraf olup gâile bi'l-küllîye mündefî' olacağı bedîhî olmağın bizim indimizde dahi bu re'y müstahsendir dedikleri

Beş altı ay mukaddem Nemçe baş vekîlinden bir kıt'a mektûb zuhûr idüp mefhûmunda münâza'un fihâ olan katolik mâddesinden bahs eyleyerek ermeni patriki bizim Tiryeste nâm iskelemize tüccârı iyâb ve zihâbdan men' ider azl ve te'dîbi matlûbumuzdur diyü yazıldığı ve bu husûsun netîce-i cevâbı elçilerinin Deraliyye'ye vürûduyla müzâkereye ta'lik ve bu vechile cevâbnâme tahrîr ve tahkîk olunmuş olduğu cümleye ma'lûmdur ba'dehu Nemçe ilçisi Asitâne-i şevket-âşiyâneye vüsûlünden sonra Abdürrezzâk Paşa'nın evâhir-i riyâsetinde mülâkât mütâlebe ve müşârün ileyh ile görüşüp patrikin azli devletinin (silik) idüğünü beyân ve ısrârı îmâ ider kelimât iş'âr ve müşârün ileyh hazretleri dahi patrikin bu gûne ticârete halel virecek hareketini tahkîke muhtâcız diyü cevâba ibtidâr eylemiş oldukdan berü ilç-i mesfûrun baş tercümânı iki günde bir kere reîs efendiye gelüp gâh bu mâddeyi ahidnâme şürûtı üzre isteriz ve gâh dostâne mutâlebe iderüz kelâmını îrâd ve tasrîh ve reîs efendi dahi sizin bu talebiniz şerâit-i ahidnâmeye bir vechile muvâfık değildir ve ermeni patriki bu kadar bin ra'ıyyet-i pâdişâhî üzerlerine me'mûr olmağla Nemçe devleti irâdesiyle azli umûr-ı mülkiye ve mesâlih-i re'âyâyâ îrâs-ı ihtilâl ider hâlâtdandır dost dostun nizâm-ı memâlikine mûris-i ihtilâl olur sûreti tecvîz eylemez farazâ Devlet-i aliyye Nemçe devletine bu misillü (silik) milletden birinin azlini teklîf itse ider mi ve bu emr-i sârî ve nizâm-ı mülkiyeye bi'l-küllîye mugâyir hâlâta bâdî değil midir dedikçe ilç-i mezbûr bunu devletim ister ve dâimâ emr ve tenbîh ider diyü yine evvelki kavlini tekrâr itmeğle Nemçelünün hâl ve keyfiyetleri mazbût olduğundan şayed ilç-i mersûm nice tahrîrât irsâl ve baş vekîllerinden bu bâbda ısrâr ve me'ânde ve huşûneti mutazammın bir kâğıd dahi zuhûr idüp def'an li'l-nizâ' patriki azl idelim denilir ise Devlet-i aliyye patriki mecbûren azl eylediği etrâfa şâyi' olacağı ve fîmâ ba'd sâir düvel ve husûsuyla re'âyâlar umûrî ve kilisalar mâddesine müdâhaleye vesîlesi olan Rusya devleti bu misillü husûslara karışmak ve tereddüd olduğuna sûrette Nemçelü hâtiriyçün ermeni patrikini azl itdiniz idi demek misillü mehâzîr tekevvün eyleyeceği meberrehin olmağın şu aralıkda katolik mezhebine

duhûl iden ermenilerin müte‘ayyinlerinden birkaç neferi ahz ve te’dîb ve patrike dahi sen taraf-ı pâdişâhîden me’mûr olduğun vechile milletin umûrunu ru’yetde taksîr ve müsâhelen sebebi ile re‘âyâ umûrî muhtel oldu bahânesiyle gazl ve gâile-i mezbûre bertaraf olunması münâsib midir yoksa bu mâddeyi Devlet-i aliyyeye Nemçe devleti nice teklîf eyledi bu olur iş midir diyü Françe ilçisine hafice haber gönderilüp ol dahi fî nefsu’l-emr münâsib değildir diyü kendü karîhasından Nemçe ilçisine ifâdeye va‘ide olan kendü ilçileri vesâtetiyle Nemçe devletine tefhîme ta‘ahhüd itmeğle Françe ilçisi vesâtetiyle bir haber gelince te’hîr lâzım mıdır

Safya 4/1

Rusya gemileri nefy-i ahde teşebbüs ile Karadeniz’den Akdeniz’e ve Akdeniz’den Karadeniz’e istedikleri zehâyiri ve emti‘ayı nakilde müstemirr olmak lâzım gelse sevâhil-i bahr-ı siyâhın kâffe-i zahîre ve mahsûlâtını kendülere hasr edecekleri ve bu bahâne ile Asitâne-i devlet-âşiyâneye mahsûs mahsûlât ve levâzımın zâbitasına halel tatarrukuyla gûna gûn mehâzîr tekevvününden başka halkın güftügûsu başlu başına bir gâile olacağı bedîhî idi Rusya ilçisinin mücerreb olan huşûnetine göre bu mazmûnda işbu takrîri vermesi ilmullâhi te‘âlâ eser-i kuvvet-bahş-ı hümayûn-ı tâcdârîdir em‘ân nazar olundukda şerâyıt-ı musâlaha derûnunda bundan ziyâde zararı zâhir ve âcil nesne olmadığı bedîdâr iken takrîr-i mezkûrun istihsâli bi-avnihi subhânehu te‘âlâ nice umûr-ı müşkilenin incilâline berâ‘an istihlâl add olunacak kazâyâdandır diyerek cümle huzzâr devâm-ı ömr ü şevket-i şehriyârîleri da‘vâsına muvâzebet eyledikleri

Âyînelikavak mukâlemesinde ahz ve i’tâ olunan temessükât zeylinde ba‘dehu tenkîhi tecvîz olunan ticâret mâddesinin akvâsı ki Rusya gemilerinin getirip götürecekleri emti‘adan ibâretdir mesfûrlar her dürlü emti‘a ve zehâyiri Karadeniz’den Akdeniz’e ve Akdeniz’den Karadeniz’e götürüp getirmeleri Kaynarca mu‘âhededinde mutlakâ münderic olmak hasebiyle tenkîh kazıyyesi vakt-i evzâd mülâhazasına mebnî alâ hâle kaldığından Abdürrezzâk Paşa hazretlerinin riyâsetleri hilâlinde derûnî İstanbul zehâyiri ve ba‘zı memnû‘âtdan eşyâ ile memlû bir Moskov gemisi zuhûr ve hamûlesinin Akdeniz’e gitmesi âdetâ memnû‘ idüğü beyânıyla adem-i imrârına ihtimâm ve Rusya ilçisi nefy-i ahde teşebbüs birle mürûrî husûsunda ısrâr ve zarûrî izn-i sefîne hükmü i’tâsından sonra müşârûn ileyhî evâhir-i riyâsetinde yine bu makûle şeyler ile meşhûn iki kıt‘a sefineleri tevârüd ve ânların dahi mürûrlarına izn-i

emrî virildiği esnâda müşârün ileyhın infisâli zuhûr itmeğle bunun Devlet-i aliyyeye küllî mazarrâtı olduğu her ne kadar ilçiyeye tefhîm olundu ise mukayyed olmayup ru'ûnet ve me'ândeyi müstemil bir takrîr irsâl ve Moskovlunun zehâyir ve eşyâ-yı memnû'ayı keyfe mâ yeşâdan bahrına nakilleri refte refte Kırım ve mecmû' bahr-ı siyâh zehâyirini kendülere hasr etmelerini ve gûnâ gûn mehâzîri müstelzim olduğu ecilden defe'ât ve kerrâtla Françe ve Rusya ilçilerine İstanbul zehâyîrinin âhar diyâra nakline bir vechile rızâ virilmeyeceği ve bu mâtde Devlet-i aliyyenin gâyet gocunacağı umûrdan ve nizâm-ı mülkiye mugâyir olduğu bi'd-defe'ât dostâne muhâbereden sonra Françe ilçisi ma'rifetiyle cânib-i Devlet-i aliyyeden Rusya ilçisine bir kıt'a takrîr tesyâr ve meâlinde Rusya sefâyini kendü diyârlarından nakl eyledikleri zehâyîr ve hubûbâtın mâtâm ki Deraliyye'de lüzûmı ola Rusya tüccârı mahall-i âhara götürmeyüp Asitâne-i sa'âdete fûrûht etmelerini ve bundan mâ'adâ bahrına âmed-şod iden sefîneleri hamûleleri her ne ise musahhah defterini virmelerini müş'ir bir memhûr sened virmesi mâttesi ilçiyeye beyân olunup lakin bu emrin husûlû Rusyalunun mücerreb olan ahvâllerine nazaran kâbil-i imkân olmak melhûz değil iken bi avnihi te'âlâ matlûb olan sened ilçiden ahz ve dîvân-ı hümayûn kalemine kayd ve hıfz olunmuşdur ve bu senedde fevâid-i adîde derkâr olup cümleden birisi Asitâne'ye lâzım olan havâyic-i zarûriyye-i ibâdullâhı ahidnâme-i hümayûnda mukayyed değildir ve ahdimiz mutlakdır diyü İstanbul pîşgâhından diledikleri gibi götüremezler sâniyen bu def'a takrîrinde yazıldığı vechile götürecekleri zehâyir ve eşyâ ancak Rusya diyârından nakl idecekleri eşyâya münhasır olup ahidnâme de mutlakdır diyü Devlet-i aliyye tüccâr sefâyininin Karadeniz'den nakl edecekleri zehâyir ve eşyâ naklini giderek kendülere hasr edemezler sâlisen Karadeniz'den Akdeniz'e ve Akdeniz'den Karadeniz'e gelüp geçecek sefâyin hamûlesinin musahhah defteri görülmek meşrût olmağla sefînelerinde her ne dürlü emti'a var ise gerek İstanbul'da alıkonulsun ve gerek alıkonulmasın ma'lûm olup âlât-ı harbdan ma'dûd şeyleri geçüremezler râbi'an vüst-i takrîrinde Devlet-i aliyyenin nizâm-ı mülkîsine hâlel verecek işde bulunmayacağını ve bulunmak niyetinde olmadığını ifâde eylemiş olmağla fîmâ ba'd ahidnâmeden istinbât tarikiyle Devlet-i aliyyeye bir emr-i muzırr teklîf ider ise nizâm-ı mülkîmize mugâyirdir hattâ mukaddemâ virilen ta'ahhüd takrîrinde böylece mastûrdur diyerek def'-i mazarrata elde sened bulunmuş olur müşkilâtın a'zamî olan böyle bir emr-i asîrin Avn-ı Bârî ve yumn-i himmet-i tâcdârî ile böyle sûret-pezîr hüsn-i nizâm olduğu huzzâr-ı kirâmın ma'lûmları olmak için bu mahalle derc olundu

France ve İngilterelünün fi'l-hakîka Akdeniz sularında kal'a topları altında ve cezîre ve limanlar civârlarında ve birkaç mil mahalden içerüde hilâf-ı kavâ'id-i deryâ birbirlerine tasallutları ve ale'l-husûs Devlet-i aliyye gemilerini ve müste'men sefinelerini tecessüs bahânesiyle tevkîfleri havsale-i şân ve şukûh-ı saltanat-ı seniyyeye güncide olur etvârdan olmayup refte refte dahi nice mehâzîr tekevvünü melhûz olmağın devleteyn-i mezbûrteyn ilçilerine verilecek işbu takrîrler pek güzel olmuş her birine gönderilüp cevâbları taleb olunmak vücûhla mustasvibdir(?) mekâlîni beyân eyledikleri ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Geçen sene Fransa ve İngilterelü beynlerinde muhârebe hudûsu esnâsında mukaddemlerdeki muhâsamalarında olduğu vechile iki cânibin gemileri Devlet-i aliyye sularında kılâ' topu altında ve iskele ve limanlar ve cezîreler civârlarında ve birkaç mil mesâfeden içeride birbirlerine ta'arruz eylememek ve ehl-i islâm ve re'âyâmızdan bir kimesne bunların gemilerine metâ'larını vaz'-ı irâde eylediği sûretde emti'a-i mezkûre şer'le tahrîr ve defter ve konsoloslardan sened almadıkca istishâb olunmamak ve iki taraf dahi dost olduklarından re'âyâ-yı saltanat-ı seniyyeden ferd-i efrîdenin Franca ve İngiltere gemilerine duhûl ve i'ânetlerine cevâz gösterilmemek husûsları nizâma rabt olduğuna binâen yine bu rûsûm düstûrû'l-amel tutulmasını Deraliyye'de mukîm ilçileri iltimâs eylediklerine binâen donanmâ başbuğuna hitâben bir kıt'a emr-i münîf ısdâr olunmuş idi devleteyn-i mezkûrteyn gemileri bu kavâ'id-i ri'âyet itmeyüp birbirlerine tesâdüf eyledikleri yerlerde muhâceme ve ızrâr ve ihlâk ve şikâyet ile Devlet-i aliyyeyi tasdî' eylediklerinden fazla tüccâr sefinelerini muhâfaza nâmıyla Akdeniz'e cenk gemilerini tesyîr ve ahdihumânın gemilerine lede't-tesâdüf ahz u zabt ve hatta devlet-i ebed-müddet tüccâr sefâyinini ve bî-taraf olan müste'menlerin ticâret gemîlerini muâheze ve sizde France ve İngiltere mâlî vardır diyerek yoklayup yollarından te'hîre cesâret itmeleriyle İzmir vesâir mahalden Dersa'âdetde mukîm düvel-i sâire ilçileri câniblerinden peyâpey şikâyet olunmakda olup bu mâdde Devlet-i aliyyeye nakîsayı mûceb ve nice mazarrât-ı mülkiyeyi müstevcib olduğundan gayrı mu'âhid ve bî-taraf olan devletler dahi gemilerini himâye ve hıfz bahânesiyle memâlik-i mahrûse sevâhiline cenk gemileri gönderüp mülk-i mevrûs-ı pâdişâhî suları arsagâh-ı cenk ve kıtâl ittihâz olunacağı emr-i bedîhî olmak mülâbesesiyle elli dokuz târîhinde Avrupa devletleri miyânelerinde hudûs iden muhârebât hilâlinde aynı bu vechile düvel-i

mezbûre sefâyini memâlik-i saltanat-ı seniyyede envâ' kazâya mübâderet eylediklerinden Mora'nın nihâyetinden Girid körfesinin sol tarafına doğru

Safya 4/2

iklîm-i Mısır'ın cânib-i garbîsine müntehî olunca bir hatt farz olunup hatt-ı mezkûrdan içerüde düvel-i merkûmenin tüccâr gemileri yekdiğere müdâhale itmeyüp emîn ve sâlim ticâret eylemek ve hilâfî hareket idenlerin gemileri zabt ve kapudanları habs ve Dersa'âdet'e i'lâm olunmak mâddeleri tanzîm olunmasını müş'ir ilçilere takrîr virildiği Dîvân-ı hümayûn kaleminde mukayyed bulunup bu kazıyyeye hüsn-i râbîta virildiği virilmediği her ne kadar mazbût değiller ise dahi Frânçe ve İngilterelünün bu vazî'leri husûleden bîrûn olmağla yukarıda mezkûr deryâ kâ'idesine ri'âyet ve kezalik elli dokuz senesinde farz olunan hattın berüsünde birbirlerine tasallut ve ta'arruzdan keff-i yedd nizâmına mu'ârât etmedikleri hâlde münâfî-i dostî ve kâ'ide-i mazbûta hâlâta ictisâr edenlerin dostâne meta'ları kapudan paşa hazretlerine ve iktizâ edenlere bâ evâmîr-i aliyye tenbîh olunacağını nâlık Fransa ve İngiltere ilçilerine ta'bîrât ve mukaddemât ve netîcesi hekîmâne birer kıt'a takrîr i'tâsî münâsib görölmeğın işi midir değil midir

Benim vezîr-i mahlasım

İşbu telhîsinde zikr olunan mevâdd bi'l-cümle mehâm-ı Devlet-i aliyyeden olmağla hayırhâh-ı ricâl-i devlet-i aliyyemden istişâresi iktizâ idenler ile ba'de'l-istişâre lâzım gelen nizâmını veresiz

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım

Bu def'a atebe-i ulyâ-yı cihânbanîlerine arz u takdîm olunan hulâsada mastûr mevâddın kübrâ-yı Devlet-i aliyyelerinden ba'zı kullarıyla kapuda müzâkeresi lâzıme-i hâl olup mevâdd-ı merkûmeden birisi Devlet-i aliyye ile akd-i sulha ikdâm iden İspanya kralı murahhasının bu esnâda vâki' olan ifâdâtıyla murahhas-ı merkûma verilecek cevâb iktizâsına dâir ve birisi mukaddemâ ma'lûm-ı âlî olduğu üzre Nemçe baş vekîlinin tahrîr eylediği ermenî patrikinin azli husûsunda Nemçe ilçisinin begâyet ısrârı hasebiyle husûs-ı mezbûrda olan mülâhâzata mütedâir olduğundan gayrı Fransa ve İngiltere devletleri beynlerinde olan münâkasadan nâşî deryâ kânûnuna ri'âyet etmeyerek sevâhil ve limanlarda birbirlerini ahz etmelerinden tehattüs iden mazarrât-ı adîdeden başka fimâ ba'd beynlerinde fâide-i adâvet müşte'il olup müttelikleri dahi cenk ü cidâla karışmaları ve tüccâr sefîneleri

muhâfazasiyçün bilâ ihbâr ve inhisâr Devlet-i aliyye sularına beğlik sefinelerini dahi irsâl ve memâlik-i mahrûse sularında birbirleriyle muhârebeye ibtidâr misillü mülâhaza götürür hâlât olduğuna binâen bu husûslarda Devlet-i aliyyenin irâde-i dostâne ve bî-tarafânesini peşince kendülere tefhîm için Françe ve İngiltere ilçilerine verilecek takrîr mefhûmunun ifâde ve irâdesiyle münâsib ve gayr-ı münâsibi istişâre olunmak için pençşenbih günü uzmâ-yı saltanat-ı seniyyelerinden birkaç neferi kapuya getirileceği ve mukaddemce Rusyalunun iyâb ve zihâb iden tüccâr sefinelerinin hamûleleri defterleri görölmesine ve İstanbul'a lüzûmlu zahîre alıkonulmasına ve getirecekleri zehâyir kendü vilâyetleri zehâyîrinden olmasına dâir Rusya ilçisinden alınıp Dîvân-ı hümayûn kalemine kayd olunan takrîr mazmûnuna henüz mûmâ ileyhin ittîlâ'ları olmamağla himmet-i seniyye ve şâhâneleriyle bu emrin bu vechile hayr ile netîce bulduğu huzzârın ma'lûmları olmak için husûs-ı mezbûr dahi meclisde beyân kılınacağı ve Françe ve İngiltere ilçilerine virilecek mârru'z-zikr takrîrlerden bir kıt'asının aynı dahi merfû'-ı pîşgâh-ı şevket-iştîmâl-i dâverâneleri kılındığı ma'lûm-ı şâhâneleri buyruldukda emr u fermân menlehü'l-emr hazretlerindir

Meclis-i müşâverede karârgîr olan ârâ-yı sâyenin hulâsasıdır

Atebe-i ulyâ-yı husrevânelerine arz u istîzân olunduğu vechile işbu mâh-ı Saferü'l-hayrın dördüncü hamîs günü defterdâr efendi ve reis efendi ve Recâî Efendi ve tevkî'î efendi ve defter emîni efendi ve Resmî Ahmed Efendi ve tersâne-i âmire emîni Ömer Vahid Efendi ve selefi Süleymân Feyzî Efendi kapuya da'vet ve kethudâ beğ odasında akd-i meclis-i meşveret olunup çend-rûz mukaddem kaleme alınan hulâsa kâğıdı feth u kırâet ve İspanya kralı tarafından akd-i musâlaha iltimâsıyla Deraliyye'ye gelen murahhasın bi'd-defe'ât takdîm eylediği tekârîrinde mastûr temhîr-i musâlemeye mümâşât-ı Devlet-i aliyyeye el virmediği ve hekîmâne müdâfa'asına ibtidâr olunması evvelki meşveretlerde istisvâb olunmuşiken murahhas-ı mesfûr cânib-i saltanat-ı seniyyeden îrâd olunan itlâk-ı üserâ-yı müslimîn husûsuna ve el-ân muhâsara üzre oldukları Cebel-i Attar'ı İngilterelüden istirdâd eyledikleri takdîrde Sebte Boğazı'nın muhâfazası mâddesine kral-ı mersûm muvâfakat gösterdiğini ve bu mukâbeledede devlet-i ebed-müddet garb ocaklarından İspanyaluya zarar gelmemesine ta'ahhüd ve ocakları icbâr eylemesini dîvân-ı hümayûn tercümânı vesâtetiyle beyân ve kat'î cevâb i'tâsı nâ münâsib olduğundan mersûm murahhas ile reis efendi bir meclis-i mülâkât ve Sebte Boğazı muhâfazasını teshîrine ta'lik itdiğin Cebel-i Attar henüz yedd-i tasarrufunuzda olmayup iştirâ'ı

umûr-ı mevhûmeden olmak hasebiyle devlet-i kavî-şevket-i emr-i mechûle mebnî şartı kabûl idemez be-tahsîs garb ocaklarının icbârları her-bâr uhde-i saltanat-ı seniyyede olamayacağı mukarrerdir mekâlini tefhîm eylemesi iş midir yohsa kral-ı mersûmun ve baş vekîlinin murahhas-ı merkûm yediyle cânib-i sadâret-penâhiye vürûd iden mektûblarına yazılacak cevâbnâmelerde matlûbunuz olan emr-i sulhun in'ikâdı Devlet-i aliyyenin merâm-ı dostânesine eğerçe muvâfık olup lakin ba'zı mevânî' ve avâik sebebi ile te'hîri iktizâ eyledi bi-mennihi te'âlâ mevânî'-i mezkûre bertaraf olduğu gibi bu cânibden tarafınıza ihbâr ve şurût-ı lâıkası üzre esâs müsâleme temhîrine ibtidâr olunur mefhûmu derc olunmak mı mustasvibdir meâli ale't-tefâsil serd olundukda murahhas ile reîs efendinin mülâkâtından ise savb-ı âsafânenen yazılacak cevâbnâmelerde şıkk-ı sânde muharrer re'y-i muhtâr tahrîr olunmak ve ıtlâk-ı üserâ ve Sebte Boğazı muhâfazası mâddelerinden kat'â bahs olunmamak her vechile münâsibdir ancak İspanyalı ıtlâk eyledikleri üserâ-yı müslimîni derbâr-ı atûfet-medâra gönderirler ise çünkü mukaddemâ husûl-i maslahat üserâ-yı mezkûrenin i'tâsına ta'lık olunmuş şân-ı devlet-i aliyyeye halef va'd-i nakîsası bir dürlü lâıyk olmadığı ecilden ocaklu ta'ahhüdü kazııyesı kat'a lisâna getirilmemek şartıyla heman Râgıb Paşa merhûmun vaktinde karâr virildiği vechile fakat sâdece ticâret şerâitinin te'sîs ve temhîd olunması lâzım gelür diye bi'l-ittifâk cevâb virdiler

Sayfa 5/1

ba'dehu Nemçe baş vekîli tarafından mukaddem ermeni patrikinin azli iltimâsını müş'ir tevârüd iden mektûb mâddesi dermiyân olup husûs-ı mezbûr Nemçe ilçisinin Deraliyye'ye gelmesine tevkîf olunduğunu nâtık baş vekîle cevâb yazıldığı cümleye ma'lûmdur ilçi-i merkûm Asitâne-i şevket-âşiyâneye lede'l-vüsûl Abdurrezzâk Paşa'nın evâhir-i riyâsetinde müşârün ileyh ile mülâkât ve ermenî patriki Tiryste ticâretimizi ta'tîl itmeğle azli devletimin matlûbıdır mekâlini îrâd ve ısdâr ve oylarını irâet ve Abdurrezzâk Paşa dahi husûs-ı mezbûrun nizâmını patrik-i mersûmun ticâreti men'î mâddesini tahkîke ta'lık itmiş olduğından ilçi tarafından her gün reîs efendiye tercümânı vürûd ve gâh ahidnâme mücebince ve gâh dostâne diyerek patrikin azli istid'âsında vaz'-ı musırrâne ibrâz ve reîs efendi dahi bu mutâlebeniz bir vechile şerâyit-i ahde muvâfık değildir sizin irâdenizle patrikin azli devlet-i ebed-müddetin re'âyâ ve umûr-ı mülkiyyesine mazrûr Nemçe devletine biz

böyle bir mazarr olan teklîfi itsek mümâşât ider mi makâlât-ı mülzimânesini her ne kadar tebeyyün eyledi ise ilçî-i mezbûr mülzem olmayup elbette bunu devletim ister ve her zaman tahrîr ider kelâmını tekrârdan hâlî değildir Nemçelünün huşûnetleri mazbût olmağın şâyed ilçileri Beçe tahrîrât tesyâr ve ânlar dahi me'ânda ve ru'ûneti hâvî yine bir kâğıd göndermeleri mülâhazadan gayr-ı ba'id ve böyle bir hâlet vukû'ıyla patrik-i mersûm azl olundığı hâlde beyne'r-re'âyâ katolik mezhebinin şuyû'ına bâdî olacağından fazla sâir düvel ve husûsen kilisa mâddesine müdâhaleye vesîlesi olan Rusya bunu bahâne ittihâz ve Nemçelüye müsâ'ade gösterdiniz bize dahi falan mâddede mümâşât idin diyerek nice mazarr ve bârid tekâlîfe mübâderet itmeleri melhûz olmağla reis efendinin hekîmâne müdâfa'asını Nemçe ilçisi mu'âyene ve patrikin azlinde baş mertebesinde su'ûbeti müşâhede itmişken birkaç eyyâm mürûrunda katolik mezhebini kabûl iden re'âyâdan birkaçı te'dîb ve ba'dehu ermeni patrikine senin rabt u zabtında kusûrun sebebi ile re'âyâ-yı pâdişâhî milletlerini terk ve mezâhib-i uhrâya girdi denilip milletini muhafazada taksîr azviyle azl olunması mı münâsibdir yohsa bu esnâda Françe ilçisine mahfîce haber gönderilüp meâlinde bu mâddeyi Nemçe devleti Devlet-i aliyyeye nice teklîf eyledi bu olur iş midir kelîmâtı beyân ve ol dahi fi'n-nefsü'l-emr münâsib değildir diyü kendü ferîhasından Nemçe ilçisine ifâdeye ve Beç'de olan kendü ilçileri vesâtetiyle Nemçe devletine tefhîme ta'ahhüd itmeğın Françe ilçisi vesâtetiyle bir haber gelince te'hîri alenî midir denildikde huzzâr-ı mûmâ ileyhim cevâba ağâz idüp Nemçelünün mücerreb olan huşûnetlerine göre fi'n-nefsü'l-emr tekrâr me'ânde ve ısrârı mutazammın bir kâğıd göndermeleri ağleb-i ihtimâldir ve ânların ızrârlarına mebnî patrikin azlinde bâlâda mezkûr mehâzîr bâ cem'ihâ vâridir hemân birkaç gün sonra evvelki re'y üze katoliklerden bir kaçının te'dîbi ve ba'dehu patrikin bu bahâne ile azli emr-i mustasvibdir diyü istihsân eylemişlerdir

Ve Fransa ve İngilterelü beynlerinde mukaddemlerde husûmet ve şikâk tekevvün eyledikde bunların gemileri ve korsanları Devlet-i aliyye sularında kal'a topı altlarında ve cezîre ve limanlarda ve boğazlarda birkaç mil içürülerde birbirlerine ta'arruz eylememek ve devlet-i ebed-müddet re'âyâsından her kim bu iki devletin sefînelerine emti'a ve eşyâ tahmîlini irâde ider ise ma'rîfet-i şer'le tahrîr ve defter ve konsoloslardan sened ahz olunmadıkca gemilerine bir şey vaz' olunmamak husûsları hüsn-i râbitaya bend olunup geçen sene dahi devleteyn-i mezkûrteyn miyânelerinde tekrâr münâferet ve adâvet vukû' buldığı esnâlarda ilçileri istid'âlarıyla kavâ'id-i sâbika-i mezkûreye ri'âyet olunmasını nâtık ve donanmâ-

yı hümâyûn başbûğuna hitâben emr-i âlî ısdâr olunmuşiken bu iki tâife seffineleri şerâit-i mezbûreye adem-i mürâ'ât ve birbirlerine tesâdüf eyledikleri yerlerde hücûm ve ızrârlarından başka menâfi-i kadîm devlet-i kavî-şevket sularına cenk gemilerini ta'yîn-i verâset geldikleri re'âyâ-yı devlet-i seniyye seffinelerini vesâir bî-taraf müste'men gemilerini tevkîf ve içlerine duhûl ve sizde Fransa ve İngiltere mâl ve metâ'ı vardır diyü tecessüs ve yollarından te'hîr küstahlığına cesâret ve bunu mu'âyene iden düvel-i sâire tüccâr gemilerini muhâfaza nâmıyla bizim sularımıza bir rahîk gemisi tesyîr ve devlet-i ebed-müddet suları arsağâh-ı muhârebe olmak ve oyları rûnemâ ve bu keyfiyet nice mazarrât ve nakîsayı mûceb olmağla elli dokuz senesinde Avrupa devletlerinin muhârebe-i umûmiyelerinde saltanat-ı seniyye sularının te'mîni zımnında Mora'nın verâsından Girid'in cânib-i cenûbîsine doğru bir hatt arz olunup hatt-ı mezbûrdan içerüde düvel-i mezkûre gemileri yekdiğerle mukâtele itmemek üzre nizâm virilmesini hâvî ilçilere birer takrîr virildiği dîvân-ı hümâyûn kaleminde mûnderic bulunmakdan nâşî gerek hatt-ı mezkûrdan içerüde ve gerek kılâ' topları altında ve cezîre ve limanlar civârları ve birkaç mil içerülerde Fransa ve İngiltere gemileri birbirlerine ta'arruzdan ferâgat ve mugâyir-i kadîm re'âyâmız ve müste'men seffinelerini yoklamakdan ve gemilerine bilâ sened devlet re'âyâsı mâlını almakdan mübâ'adet eylemelerini kapudanlarına tenbîh eylemelerini ve hilâfî hâlet vukû' buldığı sûretde dostâne (silik) kıyâm eylemesi kapudan paşa hazretlerine ve iktizâ idenlere bâ evâmir-i aliyye tenbîh olunacağını müştemil Françe ve İngiltere ilçilerine birer takrîr virilmek münâsib midir denildikde bu dahi güzel tedbîrdir her devlet memâlikini muhâfaza itmek ve îcâbından olmağla ilçiyân-ı mesfûrâna bu takrîrlerin virilmesi mertebe-i vücûbdadır cevâbını Kaynarca mukâlemesinde virilen tasdîknâmelerde Rusya gemileri bahr-ı siyahdan bahr-ı sefîde ve Akdeniz'den Karadeniz'e her dürlü emti'a ve eşyâyı götürmeleri meşrût olduğundan Rusya sefâyini memnû'âtdan olan zehâyir ve metâ'ın mecmû'ını seffineleriyle nakle ibtidâr idüp bu keyfiyet ma'âzallâhi te'âlâ nice mehâzîri müstelzim olduğundan hezâr gûne mübâhese ve münâzara birle fîmâ ba'd mâdâm ki Deraliyye'de lüzûmı ola Rusya gemileri getirdikleri zahîre ve emti'ayı mahall-i âhara götürmeyüp râyiciyle Asitâne-i sa'âdetde satmalarını ve getirecekleri eşyâ ve zehâyir kendü vilâyetleri mahsûlâtına mahsûr olup Devlet-i aliyye memâlikinin zahîre ve metâ'ı nakline ta'arruz itmemelerini ve gemilerinde mahmûl hamûlelerinin birer defteri ilçî tarafından virilmesini ve devlet-i ebed-

müddetin nizâm-ı mülkîsine mugâyir husûsı tecvîz itmeyeceklerini muhtevî Rusya ilçisinden alınan takrîrin müfâdı huzzâr-ı meclise ifâde olundukda bu mâdde cümle şerâitin as'abı olmağla ilçi-i mezbûrdan sened-i mezkûrun ahzı hakk budur ki âsâr-ı kuvvet-baht-ı hümayûn-ı tâcdârîdendir

Sayfa 5/2

Rabbi'l-âlemîn cem'-i müşkilâtı bu vechile âsân eyleye da'vâtıyla meclise hitâm virdikleri ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Benim vezîrim mahlasım

Bu def'a meclis-i istişârede cümlelerin netîce-i tedbîri ve istihsânları bi'l-cümle manzûr ve ma'lûm-ı hümayûnum olmuştur işbu evrâk-ı mezkûr semâhatlü efendi dâ'imiz dahi arz ve irâe eyleyüp ba'dehu iktizâ iden nizâmlarına şurû' eylesesiz Hakk Te'âlâ kâffe-i umûrunuzda tedbîrinizi takrîre muvâfık eyleye âmîn

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim

Çend rûz mukaddem atebe-i ulyâ-yı şâhânelerine arz u takdîm olunan hülâsa kâğıdında muharrer İspanyalunun musâlaha talebini müş'ir olan istid'âlarına virilecek cevâb ve Nemçelünün ermeni patriki azline dâir îrâdâtları ve Fransa ve İngiltere ilçilerine kavâ'id-i bahriyyeye ri'âyet itmeleri siyâkında i'tâ olunacak takrîrleri husûsı müzâkere olunmak üzere dünki gün defterdâr efendi ve reîs efendi ve Recâî Efendi ve nişâncı ve defter emîni efendiler ve Resmî Ahmed Efendi ve tersâne-i âmire emîni Ömer Vahîd Efendi ve selefi Süleymân Feyzî Efendi kulları kapuya da'vet ve kethudâ-yı çâkerî ağa kullarının odasında akd-i encümen meşveret ile sâlifü'z-zikr hülâsa kâğıdında mastûr mevâdd-ı merkûme birer birer feth u kırâet ve huzzâr beynlerinde idâre-i pür-kârınız (silik) olunarak her mâddede re'y ve istisvâbları ne de karâr buldığı tenkîh ve aynı meclis-i müşâverede cereyân iden ebhâs ile cümlelerin netîce-i tedbîr ve istihsânları başka başka tahrîr ve işâret olunup mukaddem melhûz-ı hümayûnları buyrılan hülâsa dahi meşrûhan manzûr-ı cihânbanîleri buyrulmak için merfû'-ı pâye-i serîr-i a'lâ-yı dâverâneleri kılındığı ve evrâk-ı mezkûre semâhatlü efendi dâ'îlerine dahi tesyâr ve manzûrları olduktan sonra iktizâsı üzere nizâmlarına şurû' olunacağı ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda emr u fermân (boş) hazretlerininindir

Cânib-i hazret-i sadr-ı âlîden İspanya kralına tahrîr olunan cevâbnâme-i âsafânenin sûretidir

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyâm ve saltanat-ı seniyye-i şevket-irtisâm ile cenâb-ı haşmet-meâbınızın Küçük İspanya krallığı mesnedinde karârgâr-i hükûmet olduğunuz esnâda dermiyân olunan râbıta-i ihlâs ve safvet ve zâbıta-i vedâd ve muhabbetiniz el-hubb-i yetevâris kabîlinden olup musâfât-ı mezkûre hükûmet-i uhrâya intikâliniz mülâbesesiyle mensî ve ferâmûş olur hâlâtdan olmadığına binâen cânib-i şehâmet-menâkıb-ı hilâfet-penâhîden taraf-ı sâdikânenize min külli'l-vücûh incizâb-ı hubb u velâ derkâr olduğundan alâka-i ma'neviyye-i mezkûrenin cilveger-i mücellâ-yı sûret olması zımnında akd-i şerâyt-i mu'âhede ve muhâdeneye ta'yîn eylediğiniz İspanya beğzâdelerinden kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesihîyye Cuan de Polini hutimet avâkıbuhu bi'l-hayr yediyle irsâl olunan mektûb-ı muhâlasat-üslûbunuz mefhûmunda beğzâde-i merkûmun ma'rûzâtına iltifât ve isgâ olunması derc ve tastîr olunmuş murahhas-ı mezbûrun nuhbe-i me'mûriyeti olan temhîd-i esâs silm u sulh kaziyyesi devlet-i kavî-miknetin merâm-ı dostânesine muvâfık ve dil-hevâh-ı hâlisânesine mutâbık olduğu rayb ve gümândan berî ve biraz zamân sûret-i teehhür-i rûnemâ olması mücerred Devlet-i aliyyeye göre ba'zı mevânî sebebi ile idüğü murahhas-ı mûmâ ileyhe hâlisâne ifhâm olunmağla avn-ı inâyet-bârî ile zikr olunan mevânî bertaraf olduğu gibi bu cânibden bilâ tevakkuf ve teehhür savb-ı hâlisânenize iş'âr ve ihbâr ve şurût-ı lâıykası üzre te'sîs-i kavâ'id-i müsâlemeye ibtidâr olunacağı musammem olduğu cihetden i'lâm-ı hakikat-i hâl ve iş'âr-ı hulûs-ı bâl mu'arrazında mektûb-ı dostî-i mensûb tahrîr ve beğzâde-i mûmâ ileyhe teslîmen tarafınıza tesyîr olunmuşdur ber vech-i muharrer hakikat-i hâl ma'lûm-ı zihn-i dirâyet-iştîmâliniz oldukda bundan böyle dahi levâzım-ı hâtır-sâzı ve hulûs-ı şî'ârîyi icrâya ihtimâm ve dikkatiniz melhûzdur

Cânib-i hazret-i sadr-ı âlîden İspanya kralı baş vekîline yazılan cevâbnâme-i âsafânenin sûretidir

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyâm ve saltanat-ı seniyye-i şevket-irtisâm ile müşârûn ileyh cenâbının Küçük İspanya krallığı mesnedinde karârgâr-i hükûmet olduğu esnâda dermiyân olunan râbıta-i ihlâs ve safvet ve zâbıta-i vedâd ve muhabbet el-hubb-i yetevâris kabîlinden olup musâfât-ı mezkûre müşârûn ileyhin hükûmet-i uhrâya intikâli mülâbesesiyle mensî ve ferâmûş olur hâlâtdan olmadığına binâen cânib-i şehâmet-menâkıb-ı hilâfet-penâhîden kral-ı müşârûn ileyh savbına min

külli'l-vücûh incizâb-ı hubb u velâ derkâr olduğundan alâka-i ma'neviyye-i mezkûrenin cilveger-i mücellâ-yı sûret olması zımnında akd-i şerâyet-i mu'âhede ve muhâdeneye ta'yîn olunan İspanya beğzâdelerinden kıldetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesihîyye Cuvan de Polini hutimet avâkibuhu bi'l-hayr yediyle irsâl olunan mektûbınız mefhûmunda beğzâde-i merkûmun ma'rûzâtına iltifât ve ısgâ olunması derc ve tastîr olunmuş beğzâde-i mezbûrun nuhbe-i me'mûriyeti olan temhîd-i esâs silm u sulh kaziyyesi devlet-i kavî-miknetin merâm-ı dostânesine muvâfık ve dil-hevâh-ı hâlisânesine mutâbık olduğu rayb ve gümândan berî ve biraz zamân sûret-i teehhür-i rûnemâ olması mücerred Devlet-i aliyyeye göre ba'zı mevânî sebebi ile idüğü beğzâde-i merkûma hâlisâne ifhâm olunmağla avn u inâyet-bârî ile zikr olunan mevânî bertaraf olduğu gibi bu cânibden bilâ tevakkuf ve teehhür ol tarafa iş'âr ve ihbâr ve şurût-ı lâyıkası üzre te'sîs-i kavâ'id-i müsâlemeye ibtidâr olunacağı musammem olduğu cihetden i'lâm-ı hakîkat-i hâl ve iş'âr-ı hulûs-ı bâl mu'arrazında kral-ı müşârûn ileyh cânibine taraf-ı dostânemizden mektûb-ı dostî-i mensûb tahrîr ve imlâ olunmağla cânibinize dahi mahsûs işbu mektûb-ı muhabbet tahrîr ve beğzâde-i merkûma teslîmen tesyîr olunmuşdur vüsûlünde ber minvâl-i meşrûh keyfiyyet ma'lûmunuz oldukda fîmâ ba'd dahi icrâ-yı rûsûm sıdk u ihlâsa ihtimâm ve dikkatiniz melhûzdur

Sayfa 6/2

Büyük İspanya için Sicilyateyn ilçisinin memhur ve mûmza Frengi gönderdiği takririnin tercümesidir

Fî 27 L sene 1194

İşbu tercümenin balasına keşide buyrulan hatt-ı hümayun suretidir

Benim vezir-i mahlasım

Bu husus aslından ma'lûm-ı hümayunumdur nevehile cevap ve takriri gelür ise taraf-ı hümayunuma arz ve ba'dehu iktizasına göre ba'de'l-istişare tanzim oluna Sicilyateyn ta'bir olunur Küçük İspanya ilçisinin takriridir sekiz dokuz mah mukaddem Büyük İspanya'nın Devlet-i aliyye ile akd-i ittifak itmek niyazı suretinde tahrirat ile bir nefer meb'usı gelmişidi ol vakit henüz Kırım maddelerinin tesviyeleriyle iştigal vakti olmak mûlabesesiyle bu maddeyi ve ahar güne ba'zı mûlahazatı vesile iderek muradları olan ittifak maddesine la ve neam

ve ne kabul ve ne yes bir güne cevab ile kat'-ı madde olunamayup vakt-i ahara ta'lik ve imrar-ı vakt iradesiyle biline biline mülayim-i ecvibe ile alâ hale tevkif olunmuşidi ve Büyük İspanya'dan ol vakit vürud iden meb'us vilayetine gitmiş halk olunur iken şimdi Küçük İspanya ilçisiyle ma'an Devlet-i aliyyeye ifade ve tanzim-i maddeye devleti tarafından memur olup ve ol vakit vilayetine gitmeyüp bu âna dek Galata'da olduğunu ilçi-i mersumun tercümanı ihbar ider reis efendi kulları tarafından ilçi ve meb'us-ı mersumların memuriyetleri acaba evvelki memuriyet midir yohsa aharı mıdır diyü tecahülane sual olundukda haberi olmamağla ilçisinden sual ve ba'dehu ihbar ideceğini takrir idüp ve bu takririn cevabı için iki gün sonra tercüman-ı mesfur gelmek üzere olmağla ne güne cevab kağıdı gelür ise takdim ve ba'dehu mukteza-yı vakt ü hal ne güne icab ider mutala'a ve semahatlü efendi da'ileriyle vesair bu babda lazım görülecek kullarıyla müzakere ve devlet-i aliyyelerine hayırlu ve vakt ü hale münasib olan keyfiyetler ma'ruz-ı atebe-i ulyaları kılınacağı ma'lum-ı alileri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Haşmetlü İspanya kralı tarafından Polini nam âdemisine ba'zı memuriyet tefviz olunmağla nezd-i devlet-i ebed-müddetde mesfurun memuriyet-i mezkuresini tavsiye ve te'kid ve mersum Polini ile muvafakaten hareket ve memuriyetinin tervic ve temşitine tevessül ile i'anet eylemem hususuna devletim ihlaskarları canibinden memur olduğum huzur-ı alilerine arz ve beyan olunur diyü ilçi-i mersum takririnde tahrir ider baki emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Safya 7/1

Benim vezîr-i mahlasım

Büyük İspanya tarafından beğzâdesi reîs efendiye bu def'a gönderdiği tahrîrâtın tercümesi ma'lûm-ı hümâyûnum olmuştur mukaddemâ ma'lûm olan mevâddandır lakin gemileri tesâdüf ider ise ne hareket lâzımdır demesinden merâm ne ola tercümesi olan kâğıda nişân olmuştur ânda tasrîh eylemiş elbet ma'lûmunuz olmak gerekdir inşâallâhu te'âlâ kapûdân paşa geldükde gemileri husûsı ve Cezayirlü ile musâlaha husûsu hârice çıkarılup iktizâsınca cevâb ve tanzîm olunur

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî ni'metim efendim pâdişâhım

Büyük İspanya kralı Devlet-i aliyye ile emr-i ticârete dâir vesâir ba'zı şurût ve kuyûd ile musâlaha ve akd-i ittifâk talebinde birkaç def'a izhâr-ı hevahiş idüp hatta yedi

sekiz ay mukaddem dahi bir beğzâdesiyle taraf-ı çâkerîye bir mektûb irsâliyle matlûbı olan mâdde-i ittifâkın husûl-pezîr olmasını dostâne iltimâsına binâen ol vakit semâhatlü efendi dâ'îleri vesâir müte'ayyinân-ı ricâl-i devlet kullarıyla müzâkere olundukda yes ile cevâb virilmeyerek hüsn-i müdâfa'a sûretinde Devlet-i aliyye bu esnâda mevâdd-ı uhrâ ile iştigâline binâen bir kıt'a cevâb olarak mektûb tahrîr olunmuşidi beğzâde-i mersûm kendü gitmeyüp mektûbı irsâl itmeğle şimdi cevâbı geldiğini ve ifâdeye me'mûr olduğunu hâvî bir kıt'a takdîm eylediği takrîri çend-rûz mukaddem rikâb-ı müstetâb-ı mülûkânelerine arz olunmuşidi bu def'a reîs efendi kullarına olarak efrencî bir kâğıd gönderüp ve dîvân tercümânı kullarına tercüme itdirilmeğle manzûr-ı şâhâneleri buyrulmak için atebe-i aliyye-i cihândârîlerine arz olundu kâğıdının hülâsa-i meâlinde güya şimdilik musâlahaya dâir bir gûne şart ve kelimât söylenmeyecek heman rû-yı deryâda Devlet-i aliyye gemilerine İspanya gemileri tesâdüf ider ise birbirleriyle dostâne mi yohsa âhar gûne mi mu'âmele itsünler ve beynehümâda ne gûne alâmet ile ahdihumâ âharı temyîz eylesün ve münâsibi ne ise devletine ihbâra me'mûr olduğu ve bir mâddesi dahi çünkü Cezayirlü ile muhâsama üzre idiler güya şimdi sûret-i musâlahaya nizâm virmek üzre karârdâde olmuş ammâ Cezayirlü Devlet-i aliyyeden izni müş'ir fermân-ı âlî getirdik hemân râbîta bulur diyü va'd olunmuş ma'nâlarını işrâb ve ol bâbda bir kıt'a fermân-ı âlî ısdârını istid'âsından ibâret idüğü ma'lûm-ı tâcdârîleri buyrulur ocaklardan birisi dost olan ve gerek olmayan devletlerden biriyle musâlaha murâd eylediklerinde ocaklar taraflarından istîzân olunmaksızın yalnız bir tarafın inhâsıyla fermân verildiği var mıdır tahkîk olunur lakin henüz Cezayirlü ile musâlaha olmuşlar mıdır kapûdân-ı deryâ Vezîr Hasan Paşa kullarının haberi var mıdır ve Cezayirlüden kâğıd gelmiş midir ve gelmiş ise ne siyâkdadır bilinmeğe mütevak্কıf olduğu beğzâde-i mûmâ ileyhe reîs efendi kulları tarafından cevâb verilmek sûretiyle etrâfiyla tashîh ve te'emmül olunmak için biraz imrâr-ı vakt olacağı ve gemîleri tesâdüf iderler ise ne hareket lâzımdır demekden elbette bir gûne aksâ-yı merâmları olmak iktizâ ider zîrâ musâlahası olmayan devletin Devlet-i aliyye sularında gemileri gezmez ve İspanyalunun gemileri dahi gezer mi gezmez mi umûr-ı deryâdan olmağla kapûdân paşa geldükde tashîh ve ba'dehu iktizâsına göre cevâbı virilür diyü beğzâde-i mûmâ ileyhe ifâde birle donanmâ-yı hümâyûnun gelmesine tevkîf ve ba'dehu ne vechile tashîh olunur ise yine hâkipâ-yı hümâyûnlarına arz olunacağı ve işbu kâğıdı donanmânın vürûduna karîb ızhâr etmelerinden kapûdân paşa kullarının âgâh olması ihtimâlini dahi işrâb itmeğle bakalım geldikde bundan ne vechile haberdâr olduğu

ma'lûm olacağı ve bu mâdde semâhatlü efendi dâ'îlerinin dahi ma'lûmı idüğü ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerininindir

Derûn-ı takrîr-i âsafânede muharrer İspanya murahhası beğzâdenin reis efendiye olan takrîri tercümesidir fî 28 L sene 1194

Devlet-i aliyye-i dâimü'l-istimrârın ecvibe-i âhîresini devletim ilhâskârları mütâla'a eyledikde mezâmîn-i âtiyetü'z-zikri devlet-i seniyyeye ifâde ve beyân eylememi tenbîh eylemiştir ki musâlaha şurûtuna dâir gerek şimdiki hâlde ve gerek istikbâlde lisâne-i yekharf almayacağı ancak cevâb-ı mezkûr mefhûmunda İspanya kralıyla safvet ve muvâlât emri Sicilyateyn kralı iken dahi müstekarr ve müstemirr olduğu gibi derkâr olup ve lakin şimdiki hâlde bir dürlü mu'âhede akd ve imzâ edemediği iş'âr ve imlâ buyrulmağla bu gûne muvâlât cârî ve derkârdır demekden Devlet-i aliyyenin merâmı ne idüğü şerh olunmasını devletim ihlâskârları taleb ve istid'â ider ya'ni İspanya sefîneleri Devlet-i aliyye sefâyini ile müsâdefe eylediklerinde yekdiğere dostâne mu'âmele mi veyahud cânibeynden muhâceme ve musâdemedenden ittikâ mı veyahud hilâf-ı musâfât hasmâne birbirlerine ta'arruz mu etmek iktizâ eder ve dostâne mu'âmele etmeleri ihtiyâr buyrulduğu sûretde ne gûne alâim ile ahdühümâ âharını temyîz ve teşhîs etmek münâsibdir devletim ihlâskârlarına bu bâbda bir cevâb îsâl ve teblîğ eylemem için bu husûsu cenâb-ı sa'âdet-iktisâbları der-devlet-karâra i'lâm ve beyân ve taraf-ı senâkârîye bir haber irsâl buyurmalarına hüsn-i himmet-i aliyyeleri me'mûl-i dâ'iyânemdir tahrîren 28 şehr-i Teşrîn-i evvel sene 1780 an mîlâd-ı Îsâ

Bende Cuvan Pollini murahhas-ı devlet-i İspanya

Târîh-i mezbûrda bu dahi Büyük İspanya murahhası mersûm beğzâdeden yine müşârün ileyh reis efendi hazretlerine takrîr-i mezbûr ile ma'an gelmiştir fî 28 L sene 1194

Garb ocaklarından Cezayir ocağıyla devlet-i İspanya beyninde sulh u salâh olmuştur ancak emr-i mezkûr Devlet-i aliyyenin müstahsen ve marzîsi olduğunu mübeyyin bu misillü husûslarda mu'tâd olan siyâkda kıbel-i saltanat-ı seniyyeden ocağ-ı merkûmun beğlerbeğisine ve ricâline hitâben bir kıt'a fermân-ı âlîşânın şeref-bahş-ı sudûr olmasına muhtâc idüğünü ocağ-ı merkûm îrâd ve tebyîn itmeğle fermân-ı âlî-i mezkûrun şeref-efzâ-yı sudûr olmasını der Devlet-i aliyyeden istid'âya kralım ihlâskârları tarafından bu devâmcûyları me'mûr olup devlet-i seniyyeye

Safya 7/2

tekrâr be tekrâr arz-ı hulûs ve ızhâr-ı dostîden hâlî olmadığına binâen ve ittikâ-i fermân-ı şerîf-i mezkûre nâil ve destres olacağı me'mûl-ı hâlisânesi olup bu takrîrce cânib-i saltanat-ı seniyyeden devletim ihlâskârlarına nişâne-i redd ve velâ olmak üzere fermân-ı mezkûrun sudûruna taraf-ı bâhirü's-şereflerinden i'tinâ buyrulacağı emniyesiyle arz-ı takrîr-i dâ'iyâneye mübâderet kılındı diyü tahrîr ider bâkî emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir fî 28 L sene 1194

Murahhas-ı mersûmun bâlâda mezkûr takrîrler akabinde Dîvân-ı hümayûn tercümânına gönderdii tezkerenin tercümesidir

Devletlü reîsü'l-küttâb efendi hazretlerinin taraflarına Cezayir husûsuna dâir tahrîr eylediğim takrîri tekrâr mütâla'a eylediğimde takrîr-i mezbûrda gereği gibi tasrîh ve îzâh ve ifâde-i merâm idemediğimi müşâhede eylediğim ecilden ocağ-ı merkûm ile devletim her husûsda tamâmen ve kâmilten râbîta virüp muvâfakat üzere oldukları ve ocağ-ı merkûmun akd-i müsâlemeye isti'dâd-ı tâmmı mukarrer olup musâlaha mu'âhededini te'kîd ve imzâ içün fakat devlet-i rûz-ı efzûnun istisvâbına müterakkib olduğu devletim tarafından cânibime inhâ ve iş'âr olunduğunu efendi-i müşârûn ileyh hazretlerinin hâkipâyine arz ve ifâde eylemeniz niyâz olunur binâ-berîn bu bâbda muktezî olan fermân-ı âlîyi kemâl-i itminân-ı kalb ile istid'â eylemiş midir işbu istid'â olunan fermân-ı âlîşân haşmetlü kralımın niyât-ı hayriye-i dostânesine Devlet-i aliyyenin ahsen-i teveccühünü mübeyyin bir nişâne-i mukaddime olacağı cezmiyle i'tâsına i'tinâ ve himmet buyrulacağı yakînen meczûm-ı dâ'iyânemdir diyü tahrîr ider emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir fî 28 L sene 1194

Safya 8/1

Benim vezîrim

İşbu mâtde a'zam-ı umûrdan olmağla etrâfiyla dikkatlice mülâhaza ve ba'dehu hüccetleri zuhûra gelmeyecek vechile bir kâleye ifrâğ olması husûsı semâhatlü efendi dâ'imize irâet ve ba'dehu nakîb efendi dâ'imize ve sadr-ı Rum'dan ma'zûl olan Dürrîzâde ve Mollâcıkzâde efendi dâ'ilerimize iktizâ ider ise irâet ne vechile bi'l-ittifâk cevâb virilir ise yine taraf-ı hümayûnuma arz olunup ba'de'l-arz iktizâsınca nizâm virilsün âkıbet hâliyle mülâhaza iderek Devlet-i aliyyeye vaktiyle bir rahne olan işden gâyetü'l-gâye hazer itdiresin ba'zen iş olur ki heman evvel emrde nizâm

bulsun diyü râbihâ-i mukârine cesârete vakt-i hâl olur heman Hakk Te'âlâ olunan tedbîrleri her hâlde takrîre mutâbık eyleye âmîn

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım

Büyük İspanya kralı çünkü mukaddemâ Sicilyateyn ta'bîr olunur Küçük İspanya kralı iken Devlet-i aliyye ile musâlaha üzre dost olunduğundan mukaddemâ selefım vaktinde musâlahanın nizâm bulmasını Deraliyye'ye tahrîr eyledikde bu hilâlde düvel-i Avrupa miyânında cenk ve cidâl vukû'undan nâşî ba'zı mülâhazaya mebnî akd-i muhâdene vakt-i âhara te'hîr olunmak sûretinde redd olunmayarak bu taraftan mektûb yazılmışiken bu mâddeye me'mûr İspanya murahhası devletine gitmeyüp Galata'da ikâmet ve aralık aralık kapuya takrîr ve tercümânını tesyîr ve akd-i musâlaha vesâir mâdde îrâdından hâlî olmayup ve Râgıb Paşa zamânında emr-i ticârete dâir akd-i musâlaha söyleşilüp ve tarafeynin senedâtı tasdîk ve temhîr olunmaksızın mücerred musâlaha şartları ta'dâd ve tebyîz olundukdan sonra Râgıb Paşa'nın vefâtı takrîbiyle te'hîr kabûl itmiş olduğu ve ol vakitden berü izhâr-ı dostluk ve aralıkda nâme-i hümayûn ve mektûb-ı sadr-ı âlî dahi gönderilmekden hâlî olunmamağla kral-ı mersûm işbu serrişteyi bırakmayup Râgıb Paşa vaktinde söyleşildiği gibi tarafeynden senedât heman imzalanmasun zemîninde murahhas-ı mersûm iddi'âdan hâlî olmadığından bu def'a dahi iki seneden ziyâdedir bu maslahatın husûlüne intizâdayım diyü takrîr takdîmiyle kat'î cevâb ister kat'î cevâb ile redd olunmak müşkil olduğu gibi kabûlü dahi mütâla'a götürür mâddelerden olmak mülâbesesiyle bu bâbda muktezâ-yı hâle göre ba'zı mülâhazât ve mütâla'ayı hâvî reîs efendi kulları iki kıt'a takrîr kaleme almağla murahhas-ı mersûmun takrîri ve bir şukkada ahidnâme kaydı ve Râgıb Paşa vaktinde beyâz olunan ahidnâme şartlarını mübeyyin kâğıd manzûr-ı hümayûnları buyrulmak için atebe-i ulyâ-yı şâhânelerine arz olundu mâdde-i merkûme tahrîr ve takrîrleri görülmeksizin sathîce semâhatlü efendi dâ'îleriyle müzâkere olunmuş olup ancak tahrîrâtı mütâla'a ile mâddeye karâr verilmiş olmadığından manzûr-ı cihândârîleri buyruldukdan sonra efendi dâ'îlerine irsâl ve münâsib görürler ise fazîletlü nakîb efendi ve sâbıkâ Rumili sadâretinden münfasıl efendiler dâ'îlerine dahi irâet ve cihet-i şer'î ve mülkîden hâtıralarını ifâdeden sonra yine huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı tâcdârîlerine arz olunacağı ma'lûm-ı hüsvâneleri buyruldukda emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir

Cuvan Pollini isminde takrîr-i âsafânede mezkûr İspanya murahhasının takrîri tercümesidir fi 27 C sene 1195

Cenâb-ı sa‘âdet-iktisâblarına bu dâ‘î-i devlethâhları ihtâra muhtâcım ki târîh-i nasârânın bin yedi yüz kırk senesinde cennet-mekân firdevs-âşiyân hüdâvendigâr-ı sâbık merhûm Sultân Mahmûd Hân tâbe serâhu hazretleriyle ol vakit Sicilyateyn ve elhâletü hâzihi Büyük İspanya kralı olan efendimin miyânelerinde mevâdd-ı muhâdeneyi muhtevî ahidnâme akd olunup ahidnâme-i merkûmun mâtde-i evvelisinde bu muhâdene fimâ ba‘d iki devletin taht-ı tasarrufuna dâhil ve lâhikk olmak mutasavver olan memâlik ve tevâbi‘-i cedîdeye dahi cârî ve râci‘ olmak üzere ahd olunduğu ve ol vakitden berü ahidnâme-i mezkûr tarafeynden mer‘î düstûrû’l-amel idüğü mukarrer olmak mülâbesesiyle kral-ı mûmâ ileyh bir müddetden sonra Büyük İspanya’nın memâlik-i vâsi‘ası mesnedine verâset takrîbi ile intikâl eylediği ecilden tevâbi‘-i cedîdesiyle Devlet-i aliyye tevâbi‘ini rabt u bend ve bi’l-cümle tavâif-i âharı misillü kemâl-i emniyet ve serbestiyet üzere mu‘âmele ve dâver-i sened ve seyr ü güzeşt ve icrâ-yı ticâret husûslarına terhîs iden mu‘âhedâta cânibeyn tevâbi‘i muttali‘ ve âşinâ olmak mukteziyât-ı hâlden olduğuna binâen bâlâda mezkûr bin yedi yüz kırk târîhinde mün‘akid ahidnâmenin şartına muvâfakaten alânî bir ahidnâme ve devleteyn-i müşârün ileyhâ beyninde akd ü rabt olunmak lâbüdd ve elzemdir haşmetlü kralım ihlâskârları Sicilyateyn sandalyesinden İspanya erîkesine irtihâli esnâsında hassaten nâmesiyle bu kaziyyeyi devlet-i ebed-müddete iş‘âr ve beyân eyledikde şevketlü azametlü Âl-i Osmân-ı pâdişâhî hazretleri nâme-i mezkûresine ta‘bîrât-ı dostî-i âyât ile cevâbnâme i‘tâ buyurup bâlâda mezkûr ahd ve şartı icrâya cânibeynden mezîd-i arzû ve hevâhiş izhâr olduğundan nâşî tarafeynden bu bâbda murahaslar ta‘yîn olunmuşiken ol vakitte bir netîce verilemedi ancak ahidnâmenin şartı îfâsına adem-i müsâ‘ade şevketlü Âl-i Osmân-ı pâdişâhî hazretlerinin maksad-ı hümayûnları olduğu haşmetlü kralım cenâblarının te‘affül ve hayâlerinden hâric ve ba‘îd olmak cihetiyle iki devlete alâ vechi’s-seviyy bâ‘is-i mecd ü fâhr olan böyle bir emr-i mühimme faysal ve temşît virmeğe bu dâ‘îlerini ruhsat-ı kâmile ile murahas ta‘yîn eylediğini târîh-i mîlâdın bin yedi yüz yetmiş dokuz senesi şehr-i Mayısın on üçüncü gününde Deraliyye’ye ihbâr eylediğimde emr-i musâlaha Devlet-i aliyyenin mergûb ve makbûlü olup ancak ba‘zı melhûzât ve umûr-ı mülkiyeye mebnî bir müddet avk u te’hîri iktizâ eylediği cânib-i Devlet-i aliyyeden mâh-ı Ağustos’un on ikisinde tahrîren tarafıma cevâb virilmeğe ol zamân makâm-ı riyâsetde bulunan merhûm Abdürrezzâk Paşa ile mülâkâta bu dâ‘îleri tâlib olup şehr-i Eylûl’ün dördünde ictimâ‘ olundukda ahidnâme şartına muvâfakaten mu‘âhedenin imzâ ve tevsîkine mübâderet olunmak lâzım geldiğini

ikrâr ve devletlû sadr-ı a‘zam hazretlerine kralım ve baş vekîli tarafından hâmil olduğum iki kıt‘a mektûb taleb olunmağla mâh-ı mezbûrun altısında tahrîrât-ı mezkûre teslim olunduktan sonra bu dâ‘î-i devlethâhları ahidnâmenin vaz‘-ı imzâ ile temhîd ve tevsîkine ân be ân müterakkıb iken bâlâda mezkûr iki mektûbun taraf-ı bâhirü’ş-şeref-i sadâret-penâhîden cevâbları geçen şehir-i Mart’ın ikisinde Dîvân-ı hümâyûn tercümânı kullarının vâsıtasıyla taraf-ı dâ‘iyâneme def‘ u teslim olunmuş idi zikr olunan cevâbnâmelerin mefhûmı muktezâsı üzere devletim tarafından me’mûren bu dâ‘îleri mâh-ı Teşrîn-i evvelde der-devlet-i aliyyeye cenâb-ı devletlerinin vesâtetiyle bir kıt‘a takrîr ve takdîm

Safya 8/2

idüp takrîr-i mezkûrum hâlâ der-devlet-karâra mahfûz ve mevcûd olmak takrîbi ile husûs-ı mezbûr temşît-pezîr ve karârgîr olmak derecesinde olduğu bedîdâr olmağla eğer Devlet-i aliyye mevânî‘ ve ihtirâzât-ı mülkiyeden berî olup ahidnâmenin te’kîd ve te’bîdine mübâderet idebilir ise bu derece kaviyyü’l-iktidâr iki devletin istibkâ-yı âsâyiş ve ârâmişine vâsıta-i müstakille olan bu maslahat-ı hayriyenin pezîrâ-yı hitâmına bu dâ‘îleri dahi sa’y ve ihtimâmda tecvîz-i taksîr etmeyeceğim bedîhîdir vâlâ-i ahidnâmenin imzâsına ibtidâr buyrulmadığı sûretde mârru’l-beyân şehir-i Teşrîn-i evvelde takdîm eylediğim takrîre şâfîce ve kat‘îce tahrîren cevâb istid‘âsına mecbûrum ki sefâyin serbestiyet üzere rû-yı deryâda cüvelân idebilir mi ve alâyim iktizâ eder mi veyahud hilâf-ı dostu Devlet-i aliyyenin garazında maksadı birbirlerine musâdeme midir iki taraf beyninde ahidnâme mevcûd olmamak takrîbi ile nâ-ma‘lûm olduğundan îrâd buyrulan dostluk ve safvet ne gûne tefehhüm olunmak iktizâ eylediğine kesb-i ittilâ‘ eyleyem bu bâbda devletim ihlâskârları iki şıkkından muhayyer ve mücerred devlet-i aliyyenin ihtiyâr ideceği re’y ve karâra kendü harekâtını tevfiğ ve tatbîk için bu kazâyânın şerh ve tavzîhine tâlib olduğu devlet-i seniyyenin sâlifü’z-zikr takrîrim mefhûmundan ma‘lûmları olmak gerekdir

Takrîr-i mezbûrun tetimmesidir

Bu dâ‘îlerinin Deraliyye’ye vürûdumun illet-i gâibesine iki seneden mütecâviz der devlet-i seniyye muttali‘ olduğundan başka ahidnâme-i mezbûrenin imzâ ve temhîri emrinde ricâl-i Devlet-i aliyyeden müşârûn ileyh ile muvâfakat üzere olduğumdan berü yigirmi bir ay müddet mürûr itmeğle bir kadem akdem maslahat-ı mezbûreyi itmâm ve pezîr-refte-i hitâm eylememiz için husûs-ı mezbûr der devlet-medâra arz

u beyân ve mütâla‘asına bezl-i himmet ile bu dâ‘îlerini minnetdâr buyurmaları husûsı niyâz ve aşt-i dâ‘îleridir bundan akdem Cezâyir-i garb ocağına hitâben şeref-bahş-ı sudûr olması istid‘â olunan olunan fermân-ı âlîşânın tekrâr mutâlebesine dâir işbu takrîr-i dâ‘iyânemle diğér bir kıt‘a takrîr arz olunmağla fermân-ı mezkûrun taraf-ı dâ‘iyâneme irsâli mütevakkıfdir bâkî

Cezâyir-i garba dâir İspanya murahhasının diğér takrîri tercümesidir bu dahi takrîr-i mezbûrun zeyline tahrîr ve huzûr-ı hümayûna ma‘an arz olunmuşdur

Cezâyir-i garb ocağına hitâben bir kıt‘a emr-i âlînin şeref-sudûrunu haşmetlü devletim ihlâskârları tarafından me‘mûren bu dâ‘îleri yedi ay mukaddem dostâne istid‘â eylemişken ocağ-ı merkûm tarafından bir cevâb vürûduna ta‘lîk olunarak bu âna gelince emr-i âlî-i mezkûr taraf-ı dâ‘iyâneme i‘tâ buyrulmuşdur kaldı ki bu gûne mu‘âmeleden tevellüdi muhtemel olan mehâzîr taraf-ı dâ‘iyânemden beyân olundukda ocağ-ı merkûmdan henüz cevâb vürûd itmedi diyü cânib-i devletlerinden tercümânım bendelerine ifâde olunduğu ecilden ocağ-ı merkûm ihtirâza binâen cevâb virmede te‘ehhür eylediğine ve belki cevâb dahi vermeyeceğine delîl-i sarîh olup ve fermân-ı mezkûre ocağ-ı mezbûr vâcib olan merâsim-i i‘tibâra ri‘âyet ideceği emr-i vâzih olduğuna binâen bu bâbda işbu takrîr-i dâ‘iyânemle tekrâren iltimâs ve ilhâha mecbûr olup yedi ay mukaddem takdîm olunan takrîrimde beyân ve istid‘â kılınan siyâk üzre fermân-ı mezkûrun fîmâ ba‘d te‘hîr olunmayarak şeref-rîz-i sudûr olmasına müsâ‘ade-i aliyyeleri erzânî buyrulacağı cânib-i devlet-i aliyyeden devletim ihlâskârlarına ibrâz buyrulmuş olan muvâlât ve musâfâtdan mütevakkı‘dır diyü murahhas-ı mersûm tahrîr eder

Huzûr-ı hümayûna takdîm olunan takrîr-i âsafânede mezkûr reîsü’l-küttâb efendi hazretlerinin takrîridir ki Büyük İspanya murahhasına musâlahanın adem-i kabûlünü müş‘ir yes ile kat‘î cevâb virilmekte mütâla‘a ve mülâhaza olunan mehâzîri ve kabûl-i sulhu müş‘ir verilecek cevâbda olan mazarrâtı mübeyyin ve müş‘irdir

Büyük İspanya kralı tarafından Devlet-i aliyye-i ebed-kıyâm ile akd-i şerâyıt-ı muhâdene ve musâfâta murahhas ta‘yîn olup iki seneyi mütecâviz Dersa‘âdetde mukîm cevâb Pollini nâm şahsın mukaddemâ bi‘d-defe‘ât takdîm eylediği tekârîrine bir def‘a in‘ikâd-ı sulhun ba‘zı mülâhazaya mebnî şimdi mevsimi olmadığı ve vakti geldikde haber verileceği mefhûmunda sadr-ı sâbık merhûm Seyyid Mehmed Paşa tarafından müteveffâ Abdürrezzâk Paşa’nın zamân-ı riyâsetinde bir kıt‘a mektûb-ı sadr-ı âlî yazılmış olduğu ve def‘a-i uhrâda dahi Cezâyir-i garb ocaklarıyla İspanya kralı rabt-ı dostu etmiş olduğunu murahhas-ı mesfûr beyân ve bu bâbda inzimâm-ı

rızâ-yı saltanat-ı seniyyeyi mutazammın ocaklara bir kıt'a emr-i âlî i'tâ buyrulur ise maksûd-ı mezkûr husûle gelür diyü ifâde ve istid'â itmeğle ol zamân sa'âdetlü kapudan paşa hazretleri tarafından tahrîrât irsâliyle mâdde-i merkûmenin ocaklar halkından tahkîk ve istifsârı tenbîh olunduğu murahhas-ı mersûma îrâd ve ocaklardan ecvibesi tevârûdüne intizâr kılındığı mazmûnuna cevâb verildiği

Ve murahhas-ı mersûm bu sözler ile mülzem olmayup kerreten ba'de uhrâ bu kullarına tercümânını gönderüp isticvâb-ı kat'ide ibrâm ve ısrâr ve hatta bu günlerde dahi güya şartca iddi'âya salâhiyeti olduğunu ve elli üç târihinde Küçük İspanya Devlet-i aliyye ile akd-i musâlaha eyledikte İspanya memleketi uhdesine girdiği vakitlerde dâhil-i sulh olduğunu iş'âr zemîninde mufassal ve meşrûh

Safya 9/1

bir kıt'a takrîr ib'âs idüp hâlâ İspanya kralı mûmâ ileyh Küçük İspanya kralı iken akd-i müsâlahada tarafeynin tasdîknâmelerinde ba'de ez-în tarafına tâbi' ve lâhık olacak memâlik ve ahâlî ve re'âyâları haklarında dahi mu'âhede-i merkûme mer'î ve mu'teber olması ta'bîrini derdest ve ta'bîr-i merkûma nazaran İspanya kralının pederi fevtinden sonra Büyük İspanya hıttası kabza-i tasarrufuna girmiş olduğundan sulh-ı matlûb-ı kâne bu şarta mebnî ve ahidce icrâ olunmak iktizâ eylediğini ve şart-ı merkûmun tağyîri kralının bir dürlü me'mûl ve melhûzı olmadığını tasrîh etmiş olduğu

Râgıb Paşa merhûmun vaktinde şerâit-i musâlaha müzâkere ve mâddeler ta'dâd olunarak musâlaha husûsu râbita bulup tebyîz olundukdan sonra kable't-tasdîk ba'zı mevânî' sebebiyle hitâm bulmaması bu müdde'âyı müeyyed idüğünü tebyîn ve tevzîh etmek hasebiyle işbu İspanya mâddesi iki kere hayr-hâhân-ı Devlet-i aliyye ile müşâvere olup her def'ada bunlara yes cevâbı virilmek münâsib olmadığı ve gâyet mâ fi'l-bâb hüsn-i tedbîr ile mezbûr İspanya murahhası belki vilâyetine avdet ider fikriyle ne redd ve ne kabûl şıklarından biri bulunmayarak hüsn-i müdâfa'a tarîkiyle cevâb i'tâsı ihtiyâr ve binâberîn bâlâda zikri mürûr iden iki sûret ile cevâb virilmişiken mesfûr murahhas yine devletine ric'at itmeyüp ilâ yevminâ hazâ me'mûriyet-i sâbıkasında musırren bu cânibde ikâmet ve kat'ice redd veyahud kabul cihetlerinden birisi ile cevâb virilmedikce gitmeyeceğini tavren ve kavlen iş'âr ve be-tahsîs muahharan gönderdiği takrîrinde matlab-ı musâlahayı şart-ı mezkûra ta'lik eylediği muhât-ilm-i âlîleridir

İspanya kralının iki seneyi mütecâviz der-devlet-i aliyye-i ebed-kıyâm ile akd-i muhâdene mutâlebesine ikdâmı ve şimdiye dek murahhasına bir kat'î cevâb virilemediği ve murahhas-ı mersûmun aralık aralık tercümânı vürûd ve isticvâbda ne derecelerde ısrâr eylediği ma'lûm-ı devletleridir bu husûs her ne kadar ittifâk-ârâ-yı ulyâ-yı devlete menût olan kazâyâdan ise dahi uhde-i sâdıkâneme müterettib olan hıdmet-i riyâset-i kitâb mülâbesesiyle mâdde-i merkûmede devlet-i kavî-şevkete âid olacak nef' ü zarr âcil ve âcile dâir lâyiha-i hâtır-ı çâkerânem olan mütâla'ât ve mülâhazâtı guss u semîn-i huzûr-ı âlîlerine ifâde ve beyân vâcibe-i zimmet-i istikâmetim olmağın îrâd ve tenbîhe ibtidâr olundu

İspanya kralının akd-i musâlahayı istid'âsının ess-i esâsı devleteyn miyânelerinde cereyân iden ticâret mâddesi olup hânedân-ı muhalledü'l-erkân Devlet-i aliyyenin elhamdülillâh bu makûle fevâide rağbet ile mutâlib-i ağıyâra mûmâşât göstermeyeceği eğerce mübtegâ-yı himmet-i celîlesidir lakin kâffe-i düvel indinde mu'accelen ve mü'eccelen melhûz olan menâfi' ve müzâr-ı mülkiyeyi dikkat ile mütâla'a ve cerrâh-ı(?) mülk ve saltanat ve ahvâl-i rüzgârı derdest bulunan mebdâî ve mefâsid ile muvâzene ve iktizâsına göre hareket eylemek mütemmemât-ı mülkdârîden olmakdan nâşî işbu İspanya kralının halletmesine adem-i mesâ'î birle murahhasına kat'î cevâb virildiği sûrette lâmühâle devletler içinde sayılır devletlerden olmağla beyne'd-düvel işbu merdûdiyet-i zilleti kabûl eylemeyüp Devlet-i aliyyenin gounduğu devletlerden Rusyalı vesâirleriyle aleyhimize bir akd-i ittifâk etmek sûreti veyahud yehûd fırsatını düşürdükde Devlet-i aliyyenin sularında Maltalı nâmıyla korsan sefîneleri gezdirüp îsâl-i hasâr eylemek cihetleri melhûzdur Henüz Nemçe imparatorundan devlet-i ebed-müddetin emniyeti olmayup ve mesfûrun tavr ve tarzına nazaran refte refte hasm-ı şîrâze-i safvet ideceği melhûz ve Rusyalı ile hafî bir gûne râbitaları olmak dahi ba'zı âsârdan müstedlil ve Moskovlu işbu muhârebemizde düşmanın Akdeniz taraflarında donanma-yı melhûs-ı saltanat-ı seniyye ne vechile îrâs-ı ızdırâb eylediği milel-i küffârın ma'lûmları olmak hasebiyle Nemçe imparatoru îkâ'-ı fesâd eylediği takdîrde bahren dahi tertîb-i süfun eylemesi muhtemel ve İspanyalı bu taraftan müteneffir ve me'yûs olduğu hâlde za'm-ı fâsidine göre tekâmîl-i nâmûs siyâkında Nemçelüye taraf-ı deryâdan donanmâ ve asâkir ile imdâd ve i'ânet eylemesi ihtimâlden ba'îd değildir husûsen dünya hâlidir Moskovlu dahi bir vakitte izhâr-ı mu'âdât etseler kezalik ağırâz-ı bâtınelerini icrâ zımnında İspanyalı dahi donanmasını ânlara ilhâk ve ızrârda şirket itmeleri fikri derkârdır

İspanyalunun bu mültemisleri redd olunmayarak merhûm Râgıb Paşa'nın temhîr eylediği vechile in'ikâd-ı sulha müsâ'ade buyrulduğu sûretde İspanyalu dahi her ne kadar Nemçelü ile müttefik ise mâdâm ki Devlet-i aliyye ile dost-ı mu'âhid buluna Nemçelü nakz-ı ahd eylediği takdîrde bâlâda zıkr olunduğu üzre süfun ve asker ile zâhirde alenen imdâd eylemeyeceği her ne kadar akla mülâyim gelür ise dahi hilâl-i müzâkere-i sulhda devlet-i kavî-şevket aleyhine kimesne ile akd-i ittifâk ve ittihâd eylememek şartı îrâd olunabilir

Safya 9/2

Hülâsa-i kelâm İspanyalu'nun istid'âlarını redd ve bu mazarratlar derkâr olduğundan gayrı bu rütbe akd-i müsâlahaya talebkâr olduğu beyne'd-düvel şöhret buldukdan sonra hiç olmaz ise Devlet-i aliyyenin bir düşmanıya iştigâli esnâsında ya biriyle ittifâk veyahud münferiden bir taraftan külliyyetlü sefâyin yürütmeğe istediği gibi sulha nizâm vermek kaydına düşeceği mülâhazadan ba'îd olmadığı

Ve eğer akd-i sulha irâde-i aliyye te'alluk ider ise yalnız ticâret mâddesi hasr olunmayup belki hîn-i hâcetde bir devlet ile devlet-i aliyyenin cengi olur ise bir sûret ile i'ânet eylemek ve eğer Devlet-i aliyyeye i'ânet etmez ise âhar düşman olacak devlete dahi i'ânet etmemek sûretleriyle râbitasına mübâşeret oluna Devlet-i aliyye tarafından bu misillü olacak teklîfden mümkün olduğu mertebesine rızâ-dâde olmasına ilhâh olunmak ve eğer mümkün olan teklîfât Devlet-i aliyyeye mûmâna'at ve ictinâb dâ'iyyesinde olur ise ol vakit mâddenin te'hîr ve imhâli tabi'atıyla hâsıl olmuş olacağı ve yine külliyyen redd bulunmamış olduğu ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda emr u fermân hazretlerininindir

Netîcetü'n-netîce işbu varakada muharrer sûretler muktezâsıyla amel ve harekete idâre-i sâmiye-i evliyâ-yı ni'amî ta'alluk eylediği sûretde murahhas-ı mersûm ile müzâkere ve mukâlemeye ibtidâr ve söyleşilen mevâdd mûbemû huzûr-ı âlîlerine takdîm ve cereyân edecek emr u fermânları mücebince suâl ve cevâb olunarak kaleme alınan diğer takrîr-i âcizânemde bast u beyân olunduğu üzre lâ ve ne'am şıklarından birisi münfehim olmayarak murahhas-ı mesfûre şekl-i hüsn-i müdâfa'ada bir takrîr virilmesi mi enseb-i mülâhaza olunur her hâlde mevkûf-ı re'y-i rezînleri idüğü ve mesfûr murahhas takrîr-i mezkûr verildikten sonra mülzem olmayup devletine avdet eder mi etmez mi mechûl olduğundan fazla müdâfa'a-i mezkûreyi cevâb-ı yese haml ile külliyyen alâkayı kat' ve devletine me'yûsen rücû' etmesi ve

murahas-ı mesfûra virilecek zikri mürûr iden diğerk cevâb takrîrine farîgat olarak yine Galata'da ikâmet ve biraz vakitten sonra yine muhâdeneyi taleb etmesi ihtimâlden ba'îd olmadığı cihetden bu mâdde mütâla'a götürür dekâyıktan olduğu ma'lûm-ı âlîleri buyruldukda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir

Bu dahi reîsü'l-küttâb efendi hazretlerinin takrîridir takrîr-i âsafâne ile huzûr-ı hümayûna arz olunmuşdur İspanya murahasına yes cevâbı verilmekde melhûz olan mehâzîre binâen imrâr-ı vakt olunmak irâde buyrulur ise işbu takrîr-i riyâset-penâhî manzûr oldukdan sonra istihsân ve istisvâb buyrulur ise İspanya murahasına verilmek üzere kaleme alınmıştır

Evvelâ elli üç târîhinde İspanya kralı Sicilyateyn kralı iken Devlet-i aliyye ile vâki' in'ikâd-ı muhâdenede evvelki şartın muhtevî olduğu ta'bîrât ki zikr olunur bundan sonra vaktiyle tarafeyne tâbi' olacak memâlik ve hükûmâtın re'âyâları beyinde işbu sulh u salâh mürâ'ât oluna elfâzları derc olunmuş devlet-i müstakille i'tibâr olunan Sicilyateyn devletine kral iken ol krallıktan ferâgat ve âhar bir ulû devlet-i müstakille krallığına nakl olunmak sûretinde ol devlet-i müstakilleyi kendüden dûn bir devlet-i diğere mülhak olmasına nass-ı ibâre bir dürlü delâlet etmediği vâzih ve âşikâr olduğundan fazla her bir devlet âhar bir devlet ile vâki' olan muhâdenesinde akd-i vukû' bulduğu târîhde mevâdd-ı musâfât ne vechile rabt u zabt olunmuş ise ol hâlde kalup âhar devlet-i müstakilleyi ve bildiği şarta idhâli ol vaktin akdinde tasrîh ve îzâha muhtâc idüğü bilâ iştibâhdır bu sûretde şartca işbu musâlahayı iddi'âya İspanya devletinin istihkâkı nümâyân olmayup mücerred bu iddi'â sonradan hâtıra gelmiş sûret-i mugâlatada bir îrâd-ı sâzec olduğu zâhirdir ikinci mertebede Devlet-i aliyyenin İspanya kralı hâlis dostu olduğundan bu misillü da'vâ bilâ delîle bî-ihyâc kral-ı mûmâ ileyhin akd-i şürût-ı hevâhiş ve meylini evvel ve âhir Devlet-i aliyye redd etmeyüp işbu hilâlde düvel-i Avrupa miyânında vâki' olan muhârebât ve hasâme binâen ba'zı melhûzât îrâdıyla vakti gelidği gibi mahsûs ihbâr ideceğini mübeyyin tahrîrât irsâl itmişiken ol tahrîrâtın mefhûm ve mantûkundan bahs ve şerh ve îzâh olunarak maslahatgüzâr dostumuz bu def'a devletin senedini îbrâz etmeksizin hod be hod sâdece bir takrîr ile ol da'vâyı tekrâr îrâdı kânûn-ı münâzara ve kâ'ide-i usûl-i düvele münâfi olduğu ityân-ı beyyine ve bürhândan müstağnîdir üçüncü mertebede yedi ay mukaddem İspanya devletinin iltimâsı olmak üzere îrâd olunan iki mâddeden biri Cezayirlü mâddesidir ki mukaddemehâdan söyleşildi Devlet-i aliyyeden ruhsata muntazırdır ol bâbda bir kıt'a fermân-ı âlîşân ısdârı iltimâsıdır ki devlet-i kavî-şevket adem-i müsâ'ade sûretini göstermeyüp mücerred kavânîn-i

mülkiyesine tatbîk için mâddenin ne vechile nizâm bulduğunu hâlâ kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Gâzî Hasan Paşa hazretleri ma'rifetiyle mahallinden isti'lâm eylediği vâki'-i hâldir gâyet mâ fi'l-bâb mesâfe-i ba'ide olduğundan bir mikdâr tehhür eyledi ise de elbette cevâbı gelür ve cevâbı vürûdunda ihbâr olunacağı dahi murahhas beğ dostumuza ifâde olunmuş idi ammâ müşârün ileyh kapûdân paşa hazretlerine

Safya 10/1

Bir kere dahi isti'mâl eylemesiyçün bu def'a dahi te'kîd olunsun ve zikr olunan iki mâddeden ikincisi dhi deryâda İspanya sefâyini geşt ü güzârında Devlet-i aliyye sefâyinine tesâdüf ider ise miyânede dostluk ve düşmanlık alâyimlerinden bir alâmet olmadığından ne gûne mu'âmele olunsun ve buna bir alâyim lâzım mıdır diyü îrâd olundukda Devlet-i aliyye ile muhâdene-i sarîhası olmayan bir devletin sefâyini Devlet-i aliyye sularında gezmek kavâ'id-i düvelde olmadığından kat'-i nazar İspanya gemilerinin Devlet-i aliyye sularında gezdikleri olmamağla eğer fırtınaya tesâdüfleri hasebiyle bir veya iki kıt'a sefineleri zuhûrunda dostâne mu'âmele iderler ise bâlâda zikr olunduğu üzre Devlet-i aliyyenin kral-ı mûmâ ileyh ile kadîmî safvetine mebnî sūfun-ı Devlet-i aliyye dahi dostâne mu'âmele iderler ve eğer hasmâne mu'âmele iderler ise mukâbele-i bi'l-misl tarîkine Devlet-i aliyye gemileri dahi bi'z-zarûr zehâb itmeleri lâzım gelür diyü cevâb virilmiş idi bu sûrette îrâd olunan iki mâddenin dahi alâmetleri îzâh ve ta'yîn olunduğu Devlet-i aliyyenin tarafından virilen takrîrde tavzîh ve tebyîn olunmağla Cezâyir'den tekrâr isti'lâm olunmak zımnında müşârün ileyh kapûdân paşa hazretlerine bu def'a dahi mektûb-ı âlî tahrîr olunacağı ve Devlet-i aliye ve ebed-i kıyâm haşmetlü İspanya kralı cenâblarıyla dostluk ve muvâlât-ı kadîmesini ale'l-istimrâr bildiği ve talebkâr olduğu akd-i muhâdene ve şerâitden dahi nükûl eylemeyüp ancak mukaddemâ makâm-ı sadâret-i uzmâdan yazılan mektûbda derc olunduğu üzre vakt-i müntazırı hülûlüne terakkub eylediği ve isti'dâdı dahi ber-kemâl olduğu murahhas beğ dostumuzun ma'lûmı olmak için işbu takrîr verildi

Takrîr-i âsafâne ve reîsü'l-küttâb efendi hazretlerinin takrîriyle huzûr-ı hümayûna arz olunan şukkadır ki İspanya murahhasının şartca musâlahayı iddi'âya Sicilyateyn ahidnâmesinde sened ittihâz eylediği kaydın aynıdır

Bin iki yüz elli üç târîhinde Devlet-i aliyye ile Küçük İspanya ve benâm-ı diğer Sicilyateyn ta'bîr olunur devlet ile musâlaha olundukda akd olunan şurût ahidnâme-i hümayûndan evvelki mâddenin kaydıdır ki bi-aynihâ ahidnâme-i hümayûn cerîdesinden nakl olunmuşdur

Devlet-i aliyye-i ebed-müddetim ile kral-ı müşârün ileyh beyninde inşâellâhu te'âlâ tasdîknâmesi vürûdundan sonra sâir dost olan France ve İngiltere ve Flemenk ve ba'dehu İsveç devletleri misillü hâlet ile sulh-ı salâh akd olunmuşdur binâen aleyh Devlet-i aliyyeme tâbi' memâlik ve eyâlât ve ülkât ve cezîrelerin re'âyâ ve ahâlîleri ile kral-ı müşârün ileyhe tâbi' olan zîr ü bâlâ-yı Sicilyateyn'in hükûmetleri ve mülhakâtları olan arâzî ve cezîreleri ve keزالik Toskana'nın şehirleri ve kastelleri ve arâzî ve cezîreleri ve bundan sonra vaktiyle tarafeyne tâbi' olacak memâlik ve hükûmâtın re'âyâları beyninde işbu sulh u salâh mürâ'ât olup ve emr-i ticârete dahi sâir düvele müsâ'ade olduğu üzre berren ve bahren ecvâz virilüp ve emti'alarının fûrûhtı ve fırtına ve avâriz-ı sâireden mütezarrır olan sefâynin ta'mîri ve kefâf-ı nefsleriyçün iktizâ iden nesnenin akçeleriyle iştirâsı tarafeynden câiz ola diyü Sicilya kralına virilen ahidnâme-i hümayûnun evvelki mâddesinde musarrahdır Devletlü inâyetlü sadr-ı a'zam efendimiz hazretleri taraflarından semâhatlü inâyetlü fazîletlü şeyhü'l-islâm efendi hazretleri câniblerine tahrîr olunan tezkeredir

İşbu müzekkirenin bâlâsına hâme-i fezâil-câme-i fetvâ-penâhî ile muharrer olan işâret-i şeyhü'l-islâmînin aynıdır fi 15 B sene 1195

Devletlü sa'âdetlü mekremetlü efendim sultânım hıfz-ı hakkda masûn ve hamîşe-ârâ-i sâibe ile tevfkât-ı ilahiyyeye makrûn olası bu mâddede redd ü kayd münâsib olmadığı gibi bu mertebe devr-i dirâz te'hîr ve ta'vîk dahi bâ-husbân görünür heman şurût-ı nâfi'aya rabt olunmak vechi üzre haftada bir gün mukâleme-i te'sîs-i müsâlemeye şurû' olursa ne ye's ve riyâ sûret bulmayup alâ hâle kalur ve mâ hüve'l-matlûb ya ber vech-i müstahsen üzre sûret bulur yahud cenâb-ı devletleri ehildir İrâde buyrulur ise efendiden dahi takrîr taleb idelim

Semâhatlü sa'âdetlü ârifetlü berâ'atlü sultânım efendi-i hassü'l-mecma' hazretleri Hemvâre-i nüsha-i nefise-i zât-ı me'âlî-menkibetleri zîver-i dest-i efâzil ve tehârîr-evân ve enşûde-i mefâhir ve mecd u fazîletleri mütezâd mazmûme-i belegâ-yı kahtân olmak temennâsı ma'rûz-ı dergâh-ı icâbet-i mülk-i menân kılındığı siyâkda mir'ât-ı mücellâ-yı hâtır-ı rahşânlarına nümâyende-i mahlas-ı hâlisü'l-cenânlarıdır ki Devlet-i aliyye ile akd-i muhâdene ve musâlaha istid'âsıyla Büyük İspanya kralının Dersa'âdete gönderdiği murahhasının müddet-i vâfireden berü bu cânibde ikâmeti ve

aralık aralık isticvâb ile tasdîki bi-tefâsilihâ müntekaş-ı levh-i fâkireleri olup çend rûz mukaddem bu mâddeye dâir kaleme alınan iki kıt'a takrîrler rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i cihândârîye ba'de'l-arz zât-ı vâlâ-yı semâhat-pîrâlarının manzûr-ı şerîfleri ve fazîletlü nakîbü'l-eşrâf efendi ve sadâret-i rûmdan münfasıl İshak efendi ve Dürrîzâde es-Seyyed Mehmed Atâullâh Efendi hazerâtının dahi karîn-i ru'yet ve mütâla'aları olduğu eğerçe ma'lûm-ı senâverî olmuştur lakin İspanya murahhası mersûm bu esnâlarda mütevâliyeten ve müte'âkibeten gâh tahrîren ve gâh şifâhen haberler tesyâr ve lâ ve ne'am bir cevâb virilmesini ve redd ve kabûl şıklarından her kangısına irâde-i sâmiye-i saltanat-ı seniyye ta'alluk ider ise verilecek cevâb ile devletine avdedü'l-firâka mecbûr olduğunu beyân ve ısrâr eylediğine binâen cihet-i şer'îyye ve mülkiyede bu maslahata müteferri' gerek cenâb-ı nebâhet-meâblarının lâyiha-i hâtır-ı âtırları ve gerek müşârün ileyhim efendiler dâ'îlerinin mülâhazaları husûsu ma'lûm-ı hazret-i tâcdârî buyrulmak için işârete himmetleri vâbeste-i hamîyyetleridir

Semâhatlü şeyhü'l-islâm efendiye yazılan tezkerenin kenarındır mâdde-i merkûmeye dâir zikr olunan takrîrlerin mefhûmları belki tezekkür olunması iktizâ ider diyü ihtiyâten mersûl-ı savb-ı âlîleri kılınmıştır

Safya 10/2

Benim vezîrim

Mâdde-i merkûmenin heman haftada bir def'a mukâlemesine şürû' olunmakda nâfi' olduğu nezdinizde müstahsen ise bu vechile temşît ve nizâm ahsen vechile bir kâleye ifrâğ olması muktezî ve lâzıme-i hâlden olduğu zâhirdir Cenâb-ı Hakk Te'âlâ kâffe-i umûrda muvaffak eyleye âmîn

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim

Büyük İspanya devletinin iki seneden mütecâviz murahhası Devlet-i aliyye ile sulhı yapmak için Dersa'âdetde meks ü karâr ve aralık aralık birer bahâne îrâd ve takrîr tahrîrinden yine sulhı iş'âr idegelüp hatta geçen günlerde dahi yine muhâdene için bir kıt'a takrîr takdîm eylediğinden reîs efendi kulları iki dürlü takrîr kaleme alup kangısı tercîh olunur ise ol vechile cevâb virilmek üzre ma'rûz-ı atebe-i ulyâ-yı şâhâneleri kılınmışidi ancak devlet-i mûmâ ileyhâ müsâlahaya tâlib olmak mülâbesesiyle bu mâddede hüccet-i şer'îyye ve hüccet-i mülkiye mülâhazaları olduğundan semâhatlü efendi dâ'îleri görüp ve münâsib görürler ise nakîb efendi ve

Rumili sadâretinden münfasıl efendilere dahi irâet ve hâtıralarını ifâde eylemek için semâhatlü efendi dâ'îlerine gönderilmesi cümlesi gördükden sonra takrîrler taraf-ı çâkerâneme vürûd idüp ancak şehrinden ihtirâzen efendiler dâ'îleri her birleri yalularından tabi'atıyla şeyhü'l-islâm efendi dâ'îlerinin ziyâretine geldikde söyleşileceği taraf-ı çâkerîye iş'âr olunmuş idi ammâ murahhas-ı mersûm lâ ve ne'am bir cevâb i'tâsına ısrâr eylediğine binâen şeyhü'l-islâm efendi dâ'îlerine bu def'a mahsûs tezkere tahrîr ve münâsibini iş'âr buyurmaları tastîr olunmakdan nâşî bu rütbe te'hîr ile cevâb-ı yes virilmesini münâsib görmeyüp haftada bir def'a mukâlemesine şürû' ve şürût-ı nâfi'aya mübâşeret olunmasında be's olmadığını tezkere-i çâkerî bâlâsına tahrîr itmeğle manzûr-ı cihândârîleri buyrulmak için huzûr-ı hümâyûnlarına arz olunduğu

Kuzzât-ı asâkir efendiler dâ'îlerinden dahi irâde buyrulur ise takrîr taleb olunsun diyü semâhatlü efendi dâ'îleri tezkere-i çâkerî kenârında eğerce tahrîr itmiş lâkin derhâl efendiler du'âcılarında takrîr-i mezbûrî mütâlebe ve ib'âs etmeleri te'kîd ve ta'cîl olursa efendi-i müşârûn ileyh dâ'îlerinin re'y ve ekvâllerine adem-i i'timâd şâibesini îmâ itmeğle akd-i mukâlemeye irâde-i kerâmet ifâde-i şâhâneleri ta'alluk eylediği sûrette şimdilik mevâdd-ı müsâleme müzâkeresine şürû'-ı mukaddemâtı temhîd ve aralıkda reîs efendi kulları semâhatlü efendi dâ'îlerine takrîr kazıyyesini tezkîr birle isticlâb itdirileceği

Ve semâhatlü efendi dâ'îlerinin tezkeresinde işâret olunduğu üzre İspanya murahhası ile tertîb-i meclis-i mukâleme husûsuna izn ve ruhsat-ı aliyye buyrulduğu takdîrde Devlet-i aliyyelerine nâfi' olacak esâs muhâdene ve musâlemenin bi'l-mülâhaza kavâ'id-i dîrîne-i mukâleme üzre te'sîsine ibtidâr ve reîs efendi kullarına dahi taraf-ı şâhânelerinden ruhsatnâme-i hümâyûnları i'tâsı rûsûm-ı mukarrere-i Devlet-i aliyyelerinden olmağla in'ikâd-ı mecâlis-i mukâlemeye şürû'dan mukaddem şeref-sudûr bulacak ruhsatnâme-i hümâyûn-ı şâhâneleri tasdîr ve efendi-i mûmâ ileyhe i'tâsı iktizâ eylediği muhât-ilm-i âlîleri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım

Atebe-i ulyâ-i hüdvendigârîlerine arz olunduğu vechile reîs efendi kulları İspanya murahhası ile işbu Cum'a irtesi günü mülâkât ve mukâlemeye mübâşeret ve yevm-i mezbûrda veyahud ba'dehu kâ'ide-i mer'iyye üzre tarafeynin ruhsatnâmeleri mübâdele olunmak lâzım olmakdan nâşî efendi-i mûmâ ileyh çâkerlerine taraf-ı vâzihü's-şeref-i tâcdârîlerinden i'tâ olunacak ruhsatnâme-i hümâyûn ısdâr ve huzûr-ı

feyzü'n-nûr-ı şâhânelerine takdîm olunmağın bâlâsı mûcebince amel oluna diyü hatt-ı şerîf-i kerâmet-redîfleriyle tevşîh buyrulmak bâbında emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir

Mûcebince amel oluna

İftihâr-ı mehretü'l-kitâb câmi'ü'l-fünûn ve'l-âdâb menba'ü'l-belâgatü'r-râika ma'denü'l-fesâhatü'r-râife zu'l-kadri'l-etemm ve'l-fahrü'l-eşemm el-muhtass bi-mezîd-i avâtifu'l-melikü'l-a'lâ hâlâ Devlet-i aliyyemde reîsü'l-küttâb olup husûs-ı âti'l-beyâna taraf-ı saltanat-ı seniyyemden murahhas ta'yîn olunan Süleymân Feyzî dâme ilmuhu ve mecduhu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki

Safya 11/1

Hâlâ Büyük İspanya kralı vesâir eyâlât ve tevâbi'âtın hükümdârı olan miknetlü menziletlü dostumuz Karlos hatemallâhu avâkibihu bi'l-hayr ve'r-reşâd ve ahsen ile sebîlü's-savâb ve's-sedâd tarafından der-bâr-ı şevket-karâr-ı husrevâneme gönderdiği murahhası kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesihîyye Cuvan Pollini hutimet avâkibihu bi'l-hayrın yedine virdiği ruhsatnâme mûcebince Devlet-i aliyye-i ebed- kıyâmımla akd-i muhâdene ve safvete tâlib olduğu atebe-i gerdûn-mertebe-i şâhâneme arz ve telhîs olunup saltanat-ı seniyye-i kavî-i şevketimle rabt-ı dostı ve müsâfât irâdesinde olanların rû-yı iltimâslarına sedd-i bâb-ı is'âf-ı muhâlif şîme-i marziyye-i şâhânem olmak hasebiyle kral-ı müşârün ileyhin istid'âsına ve devlet-i sermediyyü'l-karârıma nâfi'-i vech-i vecîh üzre rabt-ı şerâit-i sulh u salâha müsâ'ade-i hümayûnum erzânî kılınup sen ki reîsü'l-küttâb-ı sadâkat-nisâb-ı mûmâ ileyhsin temhîd-i şurût-ı müsâlaha-i mezkûre uhdene ihâle ve tefvîz ve cânib-i sûtûde menâkib-i şâhânemden ruhsat-ı kâmile ile terhîs olunmanla işbu ruhsatnâme-i hümayûnum ısdâr ve yedine i'tâ olunmuşdur imdi İspanya murahhası mûmâ ileyh ile akd-i meclis-i mukâleme birle ruhsatnâmelerinizi mübâdele ve mukâlemeye ibtidâr ve meftûr olduğun ve rabt u dirâyet ve hoşmendî ve sadâkat mübteğâsınca beyne'd-devleteyn in'ikâd-pezîr olacak mevâddi kemâl-i teyakkuz ve basîret üzre müzâkere ve ta'yîn ve Devlet-i aliyyeme min külli'l-vücûh menâfi'-i mülkiye ve fevâid-i zimniyeyi müstelzim olur sûret-i müstahsene ile her bir mâtdeyi temhîd ve manzûr-ı pâdişâhânem olmak için huzûr-ı fâizü'n-nûr-ı şâhâneme arz ederek tesviye ve tanzîm ve rabt-ı müsâlemeye mübâderet ve âcilen ve âcilen mülki ve nizâmı muzârî muntic olur hâlâtı tecvîzden

ittikâ ve mübâ'adet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki vüsûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzre

İspanya kralının üç sene mukaddem murahhas ta'yîn olunan Don Cuvan de Pollini'ye verdiği ruhsatnâme sûretinin tercümesidir fî 22 B sene 1195

Bi-inâyeti'llâhi te'âlâ biz ki Don Karlos Kastilya ve Leon ve Aragon ve iki Sicilya ve Navara ve Gırnara ve Toleda ve Daletca ve Galiça ve Mayorka ve Sevilya ve Çererne ve Kordova ve Morçiyeye ve Jan ve el-Garb ve el-Cezîre ve Cebel-i Attar ve Cezayir Kanarya ve Hind-i şarkî ve garbî ve deryâ-yı muhîtde vâki' Cezâyir ve berâvî ve arâzînin kralı ve Avusturya arhidukası ve Borgonya ve Berayant ve Milan dukası ve Elbesburg ve Filandra ve Petrol ve Barçalona kontesi ve Paskaya ve Molinya vesâir yerlerin sâhibi ve hükümdârıyız Sicilyateyn sandalyesine ku'ûdumuzdan berü Devlet-i aliyye-i Osmâniye ile beynimizde vifâk ve musâfât-ı kâmile ile mu'âmele cârî olagelmeğe devlet-i müşârün ileyhâya olan i'tibâr ve ihtirâm nâmımıza binâen ve tevâbî'imizin nef'-i hakîkîsini elhâletü hazihi ilme'l-yakîn teyakkun eylediğimize ibtinâen ale'd-devâm zamâir-i mezkûre-i muhâlefet-intimâya müdâvemet ile bu zamâyirimizi devlet-i müşârün ileyhâya yalnız zımnem ve hufyeten değil belki alemyân muvâcehesinde alâniyet vechiyle dahi izhâr ve ibrâza kemâl-i arzû ve hevâhişimiz derkâr oldığı ecilden ve e'azım-ı selâtîn ve mülûk-ı İslâmiyenin ve cümle erkân-ı saltanatlarının dahi arzuları bizim zikr olunan hevâhişimize mu'âdil idiği melhûz ve meczûmumuz olmakdan nâşî işbu tarafeynin isti'dâdı cânibine hayırlı bir muhâdene-i alâniyenin rabt husûsunu teshîl ideceği mukarrer olmak hasebiyle bu makûle bir maslahat-ı cesîme ve serâne tevîfzine lâbüdd olan râstî ve istikâmet ve dirâyet ve kârgüzârlık hasâlîsinin zâtında müctemi' ve mevcûd idiği ayân olmağın imdi sen ki Don Cuvan de Pollini'sin seni işbu ruhsatnâmemiz ile murahhas ta'yîn ve bizim ismimiz ile tarafeyn nef'ine mutâbık ve iki devlete lâyük gördüğün uhûd-ı muhâdene ve kuyûd ve mevâsik ticâreti Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin vükelâsıyla müzâkere ve tanzîm ve temhir ve imzâ eylemeğe ruhsat-ı kâmile ve vâsı'a i'tâ idüp beyninizde müzâkere olunan mevâddı vakt-i mu'ayyende tevsîk ve tasdîk ve tamâmen ve kâmilen îfâ ve vikâye ideceğimiz ve âharlara dahi îfâ ve hırâset itdireceğimiz kavl ü kâsem kralımız ile ahd u peymân eylediğimiz ecilden tasdîkan li'l-hâl işbu kendü yedimiz ile mümzâ ve esrâr-ı mührimiz ile memhûr ve müsteşâr ve baş serkâtib-i devletimizin imzâsıyla mümzâ senedin tahrîr ve tasdîk olunmasını emr ü tenbîh eylemişizdir târîh-i Nasârâ'nın bin

yedi yüz yetmiş sekiz senesi şehir-i Haziran'ın otuzuncu günü Afarune nâm karârgâh-ı kralîde tahrîr olundu

İmzâ-yı kralî Mahall-i mühr-i kralî

İspanya lisânı üzre yedimde mevcûd ruhsatnâmenin işbu aynı üzre tercümesi sahîh ve kâmil olduğu beyân olunur diyü murahhas-ı mezbûrun tasdiki tebdîl olunup kendü imzâsıyla te'kîd olunmuşdur

İmzâ Cuan de Pollini

Safya 11/2

Benim vezîrim

Reis efendinin sâhilhânesinde Büyük İspanya murahhası ile mukâleme olunan mevâdd kaleme alındığı bi'l-cümle manzûr ve ma'lûm-ı hümayûnum olmağla elbette bir def'a da kat' olunacak mâdde olmayup birkaç meclise muhtâc olmağla âkibet-i kârda Devlet-i aliyyeye bir helecân vormemek şartıyla evvelen Allah Te'âlâ'nın rızâsiyçün sâniyen Devlet-i aliyyeye sıyânet iderek bir hüsn-i sûret kalbe ifrâğ olunması cümlenize farz-ı ayn makâmındadır heman Rabbü'l-âlemîn cemî' devlet-i nasârâsı üzerine devlet-i Âl-i Osmânî gâlib eyleye âmîn her umûr ittifâkı oldukça nizâm bulmaz bir şey yokdur heman sadâkat ittifâkdır

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım

Dünkü sebt günü reis efendi kulları sâhilhânesinde Büyük İspanya murahhası ile mülâkât ve beğlikci efendi kulları ve dîvân-ı hümayûn tercümânı ve murahhasın iltimâsına mebnî irâde-i kelâm kudretine binâen ma'iyetine tashîne izn virilen İsveç baş tercümânı ve kendi tercümânı hâzır oldukları hâlde mu'tâd üzre ruhsatnâmeleri mübâdele ve evvelâ rabt olunacak esâs kazıyyesini dermiyân ederek beynlerinde cereyân iden mukâleme kaleme alınmış olmağla gerek mukâleme-i mezkûre ve gerek murahhas-ı mezbûrun ruhsatnâmesi sûreti merfû'-ı atebe-i ulyâ-yı şâhâneleri kılındığı ve bu mecliste esâs maddesinin mukaddemâtı ne olacağı ebhâs-ı câriyeden rûnemâ olmakdan nâşî bundan sonra haftada ve ba'zen on beş günde bir def'a iktizâsına göre mukâlemeye karâr vermeleri hasebiyle mecâlis-i âtiyede esâs-ı mezkûr bi'l-müzâkere tahsîs ve bir kâleye ifrâğ olunmak musammem idüğü ve esâs talebinden maksûd İspanyalı Nemçenin fi'l-asl müttefiki olduğu âşikâr ve Nemçelünün hasrı dahi ma'lûm ve vakten mine'l-evkât Nemçelü devlet-i aliyyenin aleyhine izhâr-ı muhâsime eylediği sûretde İspanyalı ol tarafa i'ânet eylememek

maslahatını istihsâl eylediği ve mukâleme-i mezkûre manzûr-ı tâcdârîleri buyrulduktan sonra semâhatlü efendi dâ'îlerine irâet ve ba'de ez-în her mukâlemede cereyân iden bahisler ve kesilecek mâddeler aynıları ile huzûr-ı fâizü'n-nûr-ı tâcdârîlerine takdîm ve ba'de'l-ittilâ' efendi-i müşârün ileyh dâ'îlerine ib'âs olunarak mukadder ise ardı alınup bi-mennihi te'âlâ resîde-i derece-i hitâm olduğu eserinde hey'et-i mecmû'ası tahrîr ve pây-e-i serîr-i a'lâlarına arz ve efendiler dâ'îlerine ibrâz ve cümlelerin re'yi ile kat' ve fasl olunacağı ma'lûm-ı hümâyûnları buyruldukda emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerininindir

Reîsü'l-küttâb efendi kullarının Beglerbeği nâm mahalde vâki' sâhilhânelerinde işbu mâh-ı Recebü'l-ferdin yiğirmi ikinci sebt günü Büyük İspanya kralının murahhası Cuvan Pollini nâm murahhas ile ruhsatnâmeleri mübâdelesi meclisinde cereyân iden mübâhesât ve mukâlemeleridir

Ma'lûm-ı devletleri olduğu vechile yevm-i mezbûrda ale's-seher sâ'at onda iken İspanya murahhası mersûm tebdîlen sâhilhâne-i çâkerîye gelüp ferd-i vâhid-i vâkıf olmaksızın ard kapudan duhûl ve ba'de edâi'r-rüsûm meclis-i tahliye ve taraf bu giden iki senedir Dersa'âdetde ikâmetinizden siz dostumuza melâl ve fûtûr ârız olmuş ki bu mertebelerde ta'cîl eylediniz me'mûrlar mizâc-ı mesâlihe tâbi' olmak kavâ'id-i mukarrerendir devlet-i ebed-müddet İspanya devletinin akd-i muhâdeneye olan istid'âsını bu âna dek redd eylemeyüp ancak ba'zı a'zârı olacağına binâen indifâ'-ı öze ta'lik eylemişidi siz dostumuz buna başka ma'nâ virüp redd ve ye'se haml eylediniz devlet-i ebed-müddet dostlukdan kaçmayacağı bedîhî idi bi'l-âhire ma'a öze İspanya kralı gibi kadîmî dostunun hâtırına ri'âyeten mukâleme-i sulha bizi terhîs buyurdu denildikde murahhas-ı mersûm izhâr-ı memnûniyet idüp el-me'mûr-ı ma'zûr mefhûmu ma'lûmunuzdur iki sene tecâvüz idiyor ki bu tarafda mukîm (silik) bu belde-i mu'azzamanın letâfet-i âb ve hevâsı müsellemler ise dahi ancak bu dâ'înin vatanımda ehl ü iyâlim olup bunca vakitden berü hasretde olduğumdan başka henüz devletime şudur diyecek harf yazamadım kralının Küçük İspanya hükûmetinde bu devlet-i kavî-şevket ile olan dostluğu her ne kadar ma'nen müstemir ise sûreten dahi bir pesende rabtına ve muhabbet ve ihlâsını i'lâna hevâhişger olmakdan nâşî bu dâ'înizi ta'yîn eyledi ve Küçük İspanya hükûmeti yedine geçtiği anda akdem âmâlî devlet-i aliyye ile akd-i sulh mâddesi olduğu gibi Büyük İspanya sandalyesine intikâl eylediği birle keza aksâ-yı merâm ve hevâhişi bu idi dedi

Murahhas-ı mersûm kralı tarafından kendüye verilen efrençiyü'l-ibâre ruhsatnâme ve sûretini ihrâc ve ibrâz ve kulları dahi mukaddemce yedimdeki ruhsatnâme-i hümayûnu kîsesiyle ma'an âmâde etmiş olduğuna binâen beğlikci efendi kulları ruhsatnâme-i hümayûn-ı şevket-makrûnı vaz' olunan odadan istishâb ve başı berâberi tutarak meclise getirdikde kulları ve murahhas-ı mersûm kemâl-i ihtirâm ve ibcâl ile kıyâm ve istikbâl ve takbîl-i rûsûmı icrâ olunarak (...) ve mübâdele resmi îfâ ve ruhsatnâme-i hümayûnun bir sûreti murahhasın ve murahhas dahi kendü ruhsatnâmesinin bir sûretini bu kullarına i'tâ etmeğle mazmûnı tercümesinden ma'lûm-ı devletleri buyrulur

Resm-i mübâdele hitâmından sonra kulları kelâma ibtidâr idüp şimdiye dek beynimizde tekârîr ve muhâberât ile güzerân iden sözler hevâyî kelimâtdan idi fîmâ ba'd cereyân edecek mukaddemât ve kelimât devletler kelâmı olacaktır çünkü teyemmünen ve teberrüken iki devletin mu'âhedesinde rabt olunacak evvelen bir esâsa muhtâcız ki kat' olunacak şerâit ve söyleşilecek işler esâs-ı mezkûr üzerine dâir ola

Sayfa12/1

Devlet-i aliyye ile İspanya devleti miyânesinde lillâhi'l-hamd husûmete müte'allik bir hâdisе olmamak hasebiyle esâslar müte'addid olmak her ne kadar muktezî değil ise dahi iki devletin menfa'at-ı mülkiyesinden ibâret bir esâs temhîdi muktezîdir ibtidâ evvel esâsı müzâkere ve karâr virelim denildikde murahhas-ı merkûm kralımız İspanya hükûmetinde iken Devlet-i aliyye-i ebed-kıyâm ile akd-i sulh eyledi ol vakit esâs ne ittihâz olunmuş ise yine ol vechile te'sîsden imtinâ' olunmaz mekâlini lede'l-îrâd bendeleri mukâbele idüp ezmine ve emkine fisk-ı vâhide üzre olmayup emzice-i düvel-i tekarrüb-edvâr ile tegayyür idgelmişdir ol vaktin hâli başka ve bu zamânın keyfiyeti başkadır husûsen Büyük İspanya devleti Küçük İspanya misillü olmayup zâtında bir cesîm devlet olmağla ânınla akd-i muhâdeneden elbette bir semere-i mülkiye ve menfa'at-ı zâide husûlü Devlet-i aliyyenin matlûbudur didiğimde murahhas-ı mersûm semere ve nef' bundan ziyâde ne olabilir ki iki devlet birbirini kazanacak ya'ni ma'nevî olan dostluğu sûretde dahi te'kîd ve senede rabt ile yekdiğere siddîk-i samîmi olacağından başka menfa'at-ı ticâret dahi mukarrerdur didi

Kulları dahi serrişte-i bahsi yine semt-i esâsa atf idüp Devlet-i aliyye ticâretin vücûd ve adamenti müsâvî add ider yalnız fevâid-i ticârete nef'-i mülkî dimez âlem-i kevn ve fesâdda her şey alil-i erba'adan hâlî değildir meselâ bir binâya şürû' olursa illet-i mâddeye ve fâ'iliyye ve suveriyye ve gâibeye mevkûfdur illet-i mâddeye keraste ve ihcâr ve fâ'iliye-i tüccâr ve suveriye-i şekl ü hey'et ve illet-i gâibe ol binânın derûnunda sükûn ve ikâmetdir ki bu illet-i gâibe zihinde mukaddem ve vücûdda muahhardır imdi mu'âhedenin dahi illet-i gâibesi nihayetde görülecek faide-i mülkiyedir işte esas dediğimiz budur İspanya devletinin Devlet-i aliyyeye ba'de berhe-i mine'l-ezman âcilen ve ecelen dostluğu ne derecede ola ve safvetin fevti ne günedir bilinmek lazımdır denildikde murahhas-ı mersum ibtida iki devlet muhadenesini akd ider ve ba'dehu menafi'-i mülkiye dediğiniz fevaid-i muahede olunacak şuruta teferru' eyler faraza tasdiknamelerde başkaca bir şart yazılıp fîmâ ba'd iki devletin menafi'-i mülkiyesine dair münasib görülüp tanzim ve temhid olunacak maddeler bi'l-müzakere tertib ve sened ahz ve i'tasıyla tezyil olunmak ta'ahhüd olundu ta'birleri tasrih olunur esas iki devletin her dürlü dostluğa isti'dadı ve tahsis-i şart-ı mahsus ile atıyyede menafi' canibinin idhali meşrut olması bunu müeyyid olduğından böyle iki kavi devletin birbirlerine mürur-ı edvar ile dostlukdan gayri fikirleri olmamasıdır cevabını virdi.

Bu madde cümleden akdem ki Nemçe devletine hîn-i hacetde imdad eylememek şartına bunda ihtimam gerekdir

Çakerleri yine takdim-i mukaddeme-i mübahese idüp yedime virilen ruhsatname-i hümayunda bu müsalemeden bir menfa'at-ı zamîne-i mülkiye hüsulü Devlet-i aliyyenin matlabı idüğü musarrah olmağla şimdiden evvel menfa'at-i mülkiye beynimizde müzakere ve te'sis olunmak elzemdir aslından devlet-i ebed-müddetin Büyük İspanya devleti ile senede merbut mu'ahedesı olmadığından tüccarı ve sefayini memalik-i mahruse sularına amed-şod eylediği yoğidi bundan böyle sūfūn ve tacirleriniz gelüp gidecek dünya halidir Devlet-i aliyye aleyhine düvel-i ahardan biri hareket eylediği takdirde İspanya devleti o makule hasma mu'avenet eylememek ve devlet-i ebed-müddet hakkında dostluğunda sabit olmak suretleri dermiyan ve temhid olunmak labüddür denildikde murahhas-ı mersum Françe ve İngiltere ve Flemenk devletleri vesair düvel Devlet-i aliyye ile dost ve mu'ahede olmağla bir vakitte saltanat-ı seniyyenin aleyhine düşmanlık ve zararları vuku' bulmadı halbuki ânların ahidnamelerinde böyle bir söz yokdur

İspanya kralı Sicilyateyn kralı iken Devlet-i aliyye ile akd-i muhadene ideli hilaf-ı tavr dostî bir vaz'ı görülmediği misillü ba'de ezîn dahi safvete münâfî sermû ızrârı mucib-i vaz' eylemeyeceğine mâ-sebkda gûzar iden halat-ı bürhan kavîdir dedikde çakerleri dahi düveller miyanelerinde şûrut-ı ticarete dair maddelerden gayrı sırrı akd-i ittifak misillü bir ahd olduğu takdirde o misillüleri olan ahd ü peyman ahidnamelerde derc ile kalemlere kayd olunmaz belki başka temessük ile mahfiyyen devletlerin hazinelerinde hıfz olunagelmiştir ve şimdiye dek Françelü ve İsveçlü misillü devletlerden suret-i muhasaması olan devletlere mu'ayyen olarak Devlet-i aliyyenin aleyhine olmamaları belki böyle nihânî bir senede rabt ola denildikde ol dahi Rusyalu Devlet-i aliyye sularına donanmasını gönderdikde henüz Devlet-i aliyye ile kralımızın mu'ahedesı yoğiken Sicilyateyn krallığındaki musafata mübtene hatır-ı devlete ri'ayet ve Rusyaluya fi'ilen ve mâlen bir dürlü i'anet itdiğinden ma'ada gemilerini bile limanlarına idhal ve takrib itmediği alimlere zahirdir şimdi ma'nevi olan dostluğu sened-i kavi ile rabt eyledikten sonra evvelkiden on kat ziyade mûra'at-ı safvetde sabit-kadem olacağı ve yukarıda beyan olunduğu vechile münferiden akd olunacak şart-ı idhal muktezasınca refte refte iki devlete nafi' olacak şeyleri taht-ı nizama idhalinden kaçmayacağı meczumumdur didiği ecilden zikr olunan Rusyalunun kazıyye-i maziyesini birkaç def'a tekrar ve tezkîrden hâlî olmamağla çakerleri ol esnalarda devlet-i ebed-kıyamın muhasaması Rusyalu ile idi ancak emzice-i rüzgar u edvar her-bar bir kararda durmayup mukteza-yı şive-i çarh-ı yuhattimliğe mürûr-ı zeman ile Devlet-i aliyye ve daimü'l-istimrâr ile ahar bir devlet beyinde münafese zuhur eyleye İspanya devletinin imdad itmemesini fakat Rusya devletinin hakkında tahsis ve hasr lazım gelmeyüp belki sair devletler dahi kâinen men kân Devlet-i aliyye ile arbede-i cidd oldukça hiçbirisine İspanya devleti (silik) i'anet sadedinde ve ittifak ve mümaşat kaydında olmamak ale'l-ıtlak ve'l-umum cezm-gerde-i saltanat-ı seniyye olmak lazım ve labüddür denildikde mesfur bu def'a Rusyaludan bahs ve temsilden arz oldur ki mâbeynde sened ile bir dürlü muhadene merbut değil iken bile yine İspanya devleti zımnen olan dostluğa mura'at itdi bu dostluk tevşik-i sened ile te'kid olundukda lamuhale devlet-i seniyyenin hilafında iş tutmayacağını da'înz tasdik iderim dedi

kulları serd-i kelim idüp işte ruhsatnamelerimizi mübadele eyledik bugünlük bu kadar ile iktifa idelim siz bizim ruhsatnamemizi biz sizin suret-i terhisinizi mutala'a ve tefahhum idüp ba'dehu mülakat-ı atiyede yine mukaleme ve ale't-tedric işleri söyleşmeğe başlarız böyle şeyler teemmül götürür acele ile olmaz denildikde murahhas-ı mersum benim devletim Küçük İspanya'ya virilen ahidnamede mastur şüruta ragıbdır ve ânın akdini ister şerait-i mezkurede kâl ü kâl götürür halet yokdur dimeğle çakerleri mukabele idüp Küçük İspanya şurutını henüz biz mütalaa eylemedik her birini gözden geçirmeğe muhtacız ve bazı mevadda belki tenkih ve tağyir ile bunun gibi hutûb-ı cesîme bir meclis kesilmez haftada birer gün mukalemeye murahhas olduk yine görüşürüz hele siz şu esas hususunu mülâhaza idin biz dahi mütalaa idelim heman Rabbü'l-alemin tarafeyne hidîvisini ihsân eyleye makalesiyle meclise hitam virildi

Hilal-i mukalemede kulları murahhas-ı mezbura hitab idüp şimdiye dek Devlet-i aliyye bu maddeyi mukalemeye ruhsat vermeyüp bazı i'zâr-ı varidesine mebnî vakt-i mukarrere ta'lik itmişken siz dostumuzun ızdırab ve inzi'ac ve ta'cilinizden naşı İspanya kralı cenablarının hattlarına riayeten bizi terhis ve mukalemeye izin virmeğle bundan böyle yegan yegan nizamına bakılır ancak acele götürmez zira bizim işgalimiz çok ve bir işe mahsur değildir siz ruhsatnameler mübadelesini ihbar içün devletinize ulak çıkarırsınız Devlet-i aliyyenin matlubu olan esas maddesini tahrir idin denildikde murahhas-ı mersum muztarib ve mahzun ve münkeder olup benim devletimin Devlet-i aliyyeden me'mulü Küçük İspanya'nın şurutı tıbkınca akd-i muhadeneye müsaade iden iki seneden mütecavizdir bunda oturup la ve neam bana kağıd gelüp bir kere dahi arz yine imrar-ı vakt eyledikleri takdirde avdet ile dimişler Cezayir'den sekiz aydır devlet-i ebed-müddet bir cevap getirmedi ben şimdi Devlet-i aliyye şu zeminde bir esas ister diyü devletime yazsam lamühale yedi sekiz aya muhtac matlab-ı saltanat-ı seniyye buna müsaade itmemek göründü meramları mumatale olduğu fehm olundu diyecekleri ve aralıkda bu duacınıza itab geleceği zahirdir esas buyurduğunuz madde ki Devlet-i aliyye aleyhine İspanya devletinin bir vakitte ızzar kasdında olmamasıdır size tasdik idiyorum ceraid-i mukalematda murahhaslar miyanelerinde cari olan kelimat devletlerinin sözüdür halbuki bundan sonra iki devlete nafi' maddelerin bade ezin idhaline başka şart kayd eylesek gerek şart-ı mezkur istediğiniz şeyleri ba'dehu bi'l-müzakere idhale müsaid iken hayırlı maslahatı te'hir münasib değildir devletce tahrir ta'lik

olundığı suretde yine tûl ve dırâz zaman geçeceği ve bunun redd ve yes cevabından farkı olmadığı zahir olmağın böyle olmakdan ise avdet itmem dahi ensebdir dimeğle yine çakerleri teslit virüp mukaleme mecalisinde her dürlü kelim söylenir mübahesat arasında geçen sözlerden infi'al iktiza eylemez Devlet-i aliyye İspanya devletinin dostluğundan ve akd-i muhadeneden tekevvül eylediğine ruhsatname-i hümayun virdiği delildir ne mani'-i meclis et de yine söyleşiriz diyerek taltif olundu murahhas-ı merkum galiba devleti tarafından heman işin ya rabt ve kat'ına veyahud bir cevap alup avdetine bu hilalde me'mur olduğu ve işi uzatmağa meyl eyleyeceği tavr u tırazından münfehim idüğü malum-ı alileri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

İşbu bin yüz doksan beş senesi Şa'banü'l-mu'azzamının ikinci pazarirtesi günü reisü'l-küttab efendi bendelerinin Beğlerbeği nam mahalde vâki' sahilhanelerinde İspanya murahhası ile miyanede cereyan iden mukalemenin müfadıdır

Yevm-i mezburda saat sekizde bitiş yerinden bi'l-istizan sahilhane-i çakeriye vürud ve İspanya murahhası dahi sahilhane-i bendeganeme mukaddema mukaveleye mebni gelmiş bulunmağla mübaheseye lede'l-ibtidar işbu pencşenbih günü Beç ulağı çıkacak madde-i sulha ne güne karar virileceğini yazsam gerek bir cevap-ı kerem idin didikde taraf-ı çakeriden mukabele olunup meclis-i evvelde size irad eylediğimiz esas hususî ki İspanya devletinin semere-i safveti olarak hasma-yı devletden bir ferde i'anet eylememesi kazıyyesinin sende rabtıdır heman âna nizam virildiği suretde kusur mevaddı Küçük İspanya şeraitine tatbik ile tanzimine mübaşeret ideriz mekalini beyan ve murahhas-ı mezbur Küçük İspanya ahidnamesinde devlet-i ebed-müddet ile musalaha-i müebbede ve daimî dostluk akd ve tenkîsı musarrah olmakdan naşı bunun ma'nası İspanya devleti ebedî devlet-i ebed-kıyamın aleyhine vaz' ve husûmete i'anet ile ızzar itmemek mazmunundan ibaretdir bizim ahidnamemizde dahi bu ibarat yazılacak mütalebe itdiğiniz meram mefhumundan hasıl olur didi

Bendeleri dahi kelim-ı mülzemaneye ağaz idüp dünya halidir bir vakitte devlet-i aliyye ile düvel-i uhradan birinin beyinde muharebe ve şikak vuku' bulmak mülahazadan ba'id değildir o makule hasmlarımız ile İspanya devletinin ittifakı bulunup mu'avenet eylemesi melhuzdur bu suretde sizinle akd-i dostîden ne faidemiz olur madde-i ticaretin devlet-i kavi-şevket indinde vücud ve ademi müsavidir fevaid-i mülkiyeden bir nef' hasıl olmadıkca bu merama niçün müsaade olunsun halbuki size şimdiki halde tarafından i'anet teklifini itmeyüp

yalnız i'tirafınız vechile devamını iddia eylediğiniz dostluğu müebbed ve müsbet olacak husûsumuza adem-i muaveneti tasdikiniz ile

Sayfa 13/1

iktifâ idiyoruz denildikde murahhas-ı mersum bu babda devletimin sıdk-ı niyeti yani devlet-i kavi-şevketin i'dasına mugayir olmayacağını cezmen ve yakinen bilirim ve akd-i safvet ve dostîden murad tarafeyn birbirlerinin ızrarı kaydında olmamakdan ibaret olmağla bunu şifahen tasdik iderim ve devletime yazsam sened virilmesine ruhsat virecekleri dahi eğerçe meczumumdur lakin ruhsatım Küçük İspanya ile mün'akid şurut ile tesviye-i sulha münhasır ve ânda dahi zımnen ve mefhumen bu meram münderic olduğundan ândan haric sened i'tasına cesaret idemem dedi

Bendeleri yine bahsi iade idüp İspanya devletinin Devlet-i aliyye aleyhine su-i kasd ve i'dasına i'anet eylemeyeceğini tasdik iderim dersin ve dönüp tahriren sened virmekden ictinab gösterirsin bu söz tekevvün îras ider İngilterelü ile sizin muahedeniz var idi Francalu ile başka ittifakınız olduğundan İngiltere aleyhine Francelüye muayyen oldunuz söz tobraya sığmaz dirler bir misl vardır hasıl-ı kelam devlet-i ebed-müddetin hasımasına i'anet eylemeyeceğinizi tahriren tasdik elzem olan halatdandır Küçük İspanya ahd kaimesinde mücmelen tasrihini mu'terif olduğın ibaratın izah ve tafsilinden tekevvülün ne ma'nası vardır sen itiraf eylemesen dahi Devlet-i aliyye lamühale münafi'-i mülkiye talebinde olacak halbuki mutalebe ideceğimiz maddeyi kendin mu'terif oldun didiğimde murahhas-ı mersum bizlerde adettir akd eylediğimiz şurutu kağıdlara basdırup neşr ideriz sizlere ve bizlere ba'is-i mazarrat olur ibtida şerait-i sulhı temhid ve tasdik idelim ve ba'dehu bu maddeyi devletime yazayım senedini gönderecekleri meczumumdur didikde bu kaziyye ahidnameye girmesinden endişe idersiniz beynimizde başkaca bir sened olup mübadele olunsun iki devletden gayri ferd vâkıf olmaz devletlerimizden virilecek tasdiknameleri dahi münferiden yazılsun denilüp saat sekizden on bire varınca tul u dıraz ebhasdan sonra bilahire murahhas-ı mersum mülzem olmak hey'etine varup matlub olan senedi kendüsi Frengî ve biz dahi Türkî olarak birer kağıda tahrir ve bade'l-mütalaa meclis-i diğerde mukabele ve tesviye ve taht-ı nizama rabt olunmak ve ba'dehu şurutun temhidine bakılmak üzere kavl ü karar olundu

İspanya murahhası mersum devletinin Devlet-i aliyyenin hasımasına muavenet eylememek senedini virmekde azim mübahese ve tereddüd eylemişken avn-i hakk ile edille-i meskete ve berahin-i mülzeme iradıyla etrafı bend ü iskat olunmağla zaruri sened matlubun suretini tesvid ve lede't-tenkih bi'l-müzakere i'taya razı olduğu ve alınacak sened ne güne karar bulur ise huzur-ı alilerine kable'l-musalaha kable'l-mübadele arz olunacağı malum-ı alileri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Mizac-ı mesalihde bazı güne hareket-ı hekimanenin husul-i matlab ve ilzam-ı muhatıbdı medhal-i küllîsi olduğu mukarrerdir kaldı ki İspanya kralının Nemçelü ile şayed bir ittifakları olup Devlet-i aliyye aleyhine Nemçelünün hareketlerinde i'net maddesi meşrut olduğu takdirde bu mahzurun indifa'ı siyakında sened-i matlubun ahzı elzem olmağın meclisde söyleşdiği vechile vireceği senedi tesvid ve arz ve temhir ve mübadeleye rıza-dade olmadıkca murahhas-ı mersum ile mülakat itmesem gerek zira murahhas-ı mezbur rû-yı mülayemet gördükce i'ta-yı sened-i mezkurdan imtina' eylemesi muhtemeldir mülakata talib oldukda serrişteyi elden çıkarmayacak vech ile bu akdin tanzimi şu senedin i'tasına menuttur tereddüd ider isen meclisi sen fesh itmiş olursun kelamıyla vaz'-ı müdirane iradı külli mukayyed olacağı cezm olundığı ma'lum-ı alileri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Benim vezirim

Hakk Te'ala hazretleri Devlet-i aliyyenin evvel ve ahir hayrına sa'y idenlerin akibetlerini hayr eyleye tamam-ı metanet itmişler hemen bu vechile nizam lazımdır vesairden umur-ı devletin ahvaline vâkıf olmak ne menasib cenabının ve tayin olunan murahhas bir iki üç şahs beyninde mektum olur heman nizamına sa'y eylesiz

Şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim padişahım

Kimesne vâkıf olmamak mülahazasına mebni pazarirtesi günü saat yediden sonraca reis efendi kulları sahilhanesine İspanya murahhası gelmek üzere tarafeynden muhabere olunduğunu iş'ar ve bi'l-istizan yalısına azimet ve ânda saat sekizden on bire varınca tul ve diraz murahhas-ı mersum ile mübaheseye mübaderet olunmağla kaleme alınan mukaleme ve mübaheseleri sureti manzur ve malum-ı hümayunları buyrulmak için atebe-i ulyalarına arz olundığı muhat-ilm-i alileri buyruldukda emr u ferman şevketlü (boş) hazretlerindir

Ben ki haşmetlü İşpanya kralının murahhasıym beyan iderim ki tarih-i miladdan bin yediyüz kırk senesinde Devlet-i aliyye ile Sicilyateyn devleti miyanında in'ikad-pezir olan musalaha ve ticareti mutazammın ahidnamenin mümasili keزالik musalaha ve emr-i ticareti muhtevi

Sayfa 13/2

Bir ahidnamenin iki devlet beyninde akd ü rabtı zımında Devlet-i aliyye murahhası olan saadetlü reisü'l-küttab efendi hazretleriyle dünkü gün tarh olunan meclis-i mukalememizde marru'z-zikr Sicilyateyn devletine i'ta olunan ahidname mukaddimesinde münderic musafat ve musalaha-i müebbede ta'biratı bu def'a Devlet-i aliyye ile İşpanya devletleri miyanında akd olunacak ahidnameye keزالik derc ve sebt olunacağına binaen ta'birat-ı mezkure ma'na-yı hakikisinin izahı irad ve taleb olunmakdan naşı işbu takrir-i da'ıyanemle arz ve beyan iderim ki ta'birat-ı mezburenin ma'nası canibeynin safvetde hulus-ı taviyyeti ve zamayir-i safiye tasdiki ve müte'ahhid olan iki devletin beher hal ve her hususda ahdi hüma taraf-ı ahara isti'dad ve dostanelerinin nişaneı hakikiyyesi i'tasına ahd ve iltizamını mübeyyin olup binaberîn ta'birat-ı mezkureden sulh u salah ve safvet ve hulusa münafî halatdan tarafeynden ittika ve tehaşı olunacağı hulûsane ve sadıkane ahd ü peyman olundığı müstedlil ve müte'ahhid olan iki devlet bir tarihte ve bir halde işbu muvalat-ı ma'kudenin vezai fine mugayir yekdiğerinin i'da ve hasımasıyla muvafakat birle vechen mine'l-vücuha ve nev'an mine'l-enva' mu'avenet ve imdad itmemeleri müstelzimdir tarih-i miladdan bin yedi yüz seksen bir senesi şehr-i Temmuz'un yiğirmi dördüncü günü mahmiyye-i Kostantiniyyede tahrir olundu

İmza Don Cuvan de Polini

Benim vezîrim

Bu def'a reis efendi ile İşpanya murahhası bi'l-müzakere nizam virdikleri mevadd pek güzel semahatlü efendi da'imize ve sudur-ı kiram efendiler da'ilerimize vesair iktiza idenlere iradet ba'dehu iktizasınca tanzimine sa'y-i cenab-ı hazret-i Rabbü'l-kerim Devlet-i aliyyeme ve bi'l-hassa bana sadakat idenlerin cihat-ı dareynde selametler ihsan eyleye amin

şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-ni'metim efendim padişahım

İspanya murahhası ile hülâsa-i mukaleme ve münazaralarına dair reis efendi kullarının bir kıt'a takriri südde-i seniyye-i cihandarilerine arz olunmağın nuhbe-i meali muhat-ilm-i daveraneleri buyrulur asıl Devlet-i aliyyelerine atıyyede mazarrat-ı cesimesi melhuz olan İspanyalunun Nemçelüye bahren i'anesi maddesi ki fi'l-hakika zamaire îrâs-ı hadise idecek madde idi avn u inayet-bârî ve yumn-i himem-i şehriyari ile reis efendi kulları şifahen ve muhabereten mukaleme ve müzakere iderek esas mevadd silm ve musafat olmak üzere İspanyalunun bir vakitde vechen mine'l-vücuha devlet-i ebed-müddetin aleyhine i'da ve hasmasına mu'avenet eylememek şartını temhid itmek üzere şart-ı merkum nizam bulmak suretini iktisab itmeğle ânın dahi bir sureti merfu'-ı atebe-i ulyaları kılınıd gerek bu madde ve gerek efendi-i muma ileyh bendelerinin takririnde mastur diğer maddeler bu def'a semahatlü efendi da'ilerine iradet olunduktan sonra ba'dehu murahhas-ı mesfur ile esas teşekki olarak mevadd-ı merkumenin senedlerini mübadelesine mübaderet kılınacağı ve bade'l-karar senedler mübadele olunduktan sonra sulh u salah kabul-i in'ikad itmiş olacağına binaen kusur kalan şartlar ki ticarete müteallikdir eşkal götürür halatdan olmamak mülahesesiyle mukteza-yı vakt ü hale göre tenkih ve cerh ve nakdil ve yine huzur-ı şahanelerine takdim ve cümlesi ba'dehu tesviye ve tekmil ve tekrar semahatlü efendi da'ilerine ve sudur-ı kiram efendiler du'acılarına vesair iktiza idenlere iradet ve tasdiknamelerinin te'atî ve mübadelesine ibtidar olunacağı ve mukaddem alınacak senedin ahzı akîbinde bu hususun keşf ü izharında be's olmadığı ma'lum-ı hümayun-ı tacdarileri buyruldukda emr u ferman şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-ni'metim efendim padişahım hazretlerininindir

İspanya murahhası ile hülâsa-i mukaleme ve mübahese ve nuhbe-i muhabere ve müzakere olmak üzere reis efendi kullarının kaleme aldığı takrirdir

Büyük İspanyalunun canib-i bahrda süfun ve donanma cihetleriyle cem'iyet ve miknetleri zahir ve aşikar olup Devlet-i aliyye ile akd-i musafat talebiyle iki seneyi mütecavizdir murahhasının Deraliyye'de ikametî muhat-ilm-i alileridir yes cevabı virildiği suretde bu ârî adem-i kabul ve Akdeniz taraflarına bazı korsan sefinelerini teslit eylemek ve Rusyalu ve Nemçelü ile zaruri akd-i ittifak ve Devlet-i aliyyenin aleyhine her dürlü mazarratı iltizam itmek mukarrer olduğundan bir vakitde Devlet-i aliyyenin üzerine husumet ve adavet iden düvelllerden birisine i'anet itmemek ve hal-i ani'l-taraf olmak şartına İspanya murahhasını ilzama sa'y eylemem şartıyla haftada bir def'a gizlice (silik) terhis ve me'mur kılmışidim işbu

hal-i ani'l-taraf olmak maddesi Devlet-i aliyye ile akd-i muhadene eylemiş devletlerin birisinin (silik) mezkur değil iken yigirmi beş günü mütecaviz gah muhabere ve gah mülakat ve mukaleme ile hin-i himmet-i veliyyü'n-ni'maneleri berekatıyla şimdilik müzakere olunan maddeler ne vechile nizam virilecekdir ma'lum-ı evca-yı ni'mâ olmak için ber vech-i âtî zikr u beyan olunur

Evvelen vakt u zaman ile düvel-i nasaradan biri Devlet-i aliyye ile husumet ve adavet itmek vâki' olur ise (silik) İspanya devleti muvafakat itmeyüp sırren ve alenen Devlet-i aliyye aleyhine hareket itmemek ve bir tarihde vechen mine'l-vücuha (silik) şartı esas muhadene olmak hususu İspanya murahhası mesfura teklif olundukda işbu esas maddesi (silik) devleti beyninde bir güne ittifakı iş'ar itmeğle bu azim ve cesim bir emirdir bunun mukabelesinde lamühale devletime dahi (silik) lazım gelir menafi'-i halkiyeden olmadığı suretde dahi bari sair devletlere mesela France ve Rusya devletlerine (silik) kralıma padişah ünvanını Devlet-i aliyye i'ta buyursun bu babda fi'len nef' ve zarardan tarafeyne bir şey icab (silik) ber-i'tibardır zeminlerini îrâd ve ilhah eyledikde

Sayfa 14/1

Çakerleri dahi mukabeleye ibtidar ve iki devlet miyanında ittifak suretini müstelzim hâlet bu şartda vaki' ve dahil değildir zira düvel-i Avrupadan birisi Devlet-i aliyye aleyhine su-i kasd ve leşgerkeşlik ider ise İspanya devleti Devlet-i aliyyeye elli veyahud yüz sefinden ibaret külliyyetlü donanma ile ianet itsün zemininde bir teklif itmedik hatta ittifak sureti ola arz heman fima ba'd i'da ve hasmımız ile muvafakat itmeyüp bir tarihde vechen mine'l-vücuha hilafımızda olmamaktır kaldı ki France kralına padişah ünvanı virildiği vaki'dir ancak ibtidayı emirde France devletiyle akd-i musafat olundığı evkatda bu unvan virilüp ba'de zaman Devlet-i aliyyeye France devletinin mukteza-yı safvet ve dostî nice hıdmeti sebkât idüp vücuha ibraz-ı gayret ve sadakat eylediğine mebni arz u mukabele ve mükafat zemininde virildiği ve Rusya imparatoriçesine dahi ahd-i karibde vaki' musalaha hürmetine Devlet-i aliyye mürüvveten bu müsaadeyi dirîğ buyurmadığı kazaya-yı ma'lumedendir şimdilik İspanya devletiyle bu esas ve şart üzerine akd-i dostî ve safvet ve rabt-ı rişte-i muvalat ve müsalemet olunsun ba'de zaman France devleti gibi İspanya devleti dahi tavr-ı sadıkane ve gayret ve hayrhahlık ibraz ve izhar itdikçe bu makule müsaadeler zuhur itmek ve

mukabelesinde mükafat virilmeğe medar olur diyü hekimane cevab ile murahhas-ı mezburi ilzam ve bu iddiasından keff-i yed itdirildiği

Ve hamden lillahi te‘ala bu vechile te’sis-i mevaddan vakten mine’l-evkat Nemçelü nakz-ı ahd idüp İspanyaludan sefayin ve donanma ile istimdad eylediği takdirde İspanyalu mu‘avenet idemeyecekleri faidesi ve keزالik Rusyaluya dahi mu‘în olmayacakları nef‘i hasıl olacağından başka düvel-i saireye dahi vaktiyle bi-taraf olmalarını teklif ve icra itdirmeğe bu husus bir serrişte-i kaviyye olacağı mebrehindir(?)

Bundan ma‘ada ba‘de ezin iki devletin menafi‘-i mülkiye ve fevaaid-i zamînesine dair mevaddın müzakere ve ahidnameye idhali caiz olmak

Ve İspanya memalikinde gerek azeb ocaklarından ve gerek sairiden her ne kadar islam üserası var ise bila tevakkuf müft ü meccanen ba cem‘ihim ıtlak olunmak

Ve devlet-i ebed-müddet İspanya kralı ile akd-i musalaha eylediğini müş‘ir ocaklara hitaben fakat bir kıt‘a emr-i ali virüp kral-ı muma ileyh ile ocaklar ile başkaca rabt-ı müsalemeye ocaklar halkını irza idebildiği suretde taraf-ı saltanat-ı seniyyeden mümana‘at kılınmamak

Ve ticaret şeraiti Sicilyateyn krallığında devlet-i ebed-müddet ile mün‘akid olan mevadd makîs olmak mukarrer olduğundan mukteza-yı vakt ü hale göre ibaratının tenkih ve tesviyesine cevaz gösterilmek şartları söyleşilüp murahhasdan evvelen bir sened ahz ve kulları dahi mukabelesinde bir memhur sened i‘ta eylemek üzre beynimizde müzakere cari olmağın ânlar dahi kat‘ olundukda yine huzur-ı alilerine arz olacağı

Ve kaldı ki asıl müşkil olan işler işbu zikr olunan şartlar olup avn u inayet-bârî ile bunların senedi mübadele olundukdan sonra ticarete müteallik mevaddın tanzimi ba‘zı ta‘biratın cerh ve ta‘dilinden ibaret olup akden teşvika düşecek bir halet olmadığından murahhas ile ibtida-yı emirde mübadele olunacak iki kıt‘a senedin mübadelelerine müsa‘ade-i seniyye erzanî buyrulur ise ba‘dehu şurut-ı ticaretin akd ve temhirine mübaşeret olunmak için yine huzur-ı alilerine arz ve istîzân olunacağı ma‘lum-ı samileri buyruldukda emr u ferman hazret-i menlehü’l-emrindir

Devletlü semahatlü efendim sultanım

Elhamdülillahi teala güzel suret bulmuş bu kağıdları efendiler hazeratına re’y-i alileriyle yarın seheri irsal ve iradet idelim baki Hüda muvaffak-ı bi’l-hayr eyleye (silik) bera‘atlü sultanım efendi-i cami‘ü’l-mehamid hazretleri

(silik) zât-ı fezail-simatları mahfaza-pıra-yı sıhhat ve afiyet ve re'y-i rezin-i isabet-karinleri nesik-bahşâ-yı devlet ve şariat (silik) eserinde nemûde-i mahlas-ı saf-ı serîretleri budur ki izzetlü reisü'l-küttâb efendi bendeleri mukaddema me'mur olduğu (silik) mukalemeye ibtidar ve esas nafi'-i ittihaz olunan bi-taraflik şartına ve kûsûr lüzumlu şartlara murahhas-ı mersumı (silik) kuvvet-i karibeye gelüp bundan sonra bir meclisde kat'ı runema ve aşîkar olmağla efendi-i muma ileyhın suret-i (silik) olarak ahd ve ibtida-yı emirde mübadele-i sened ideceği şartların nuhbe-i meali manzur-ı saadetleri buyrulmak için (silik) olunmakdan naşı mefhum ve müeddası muhat-zihn-i dakika-şinasları buyrulur bu suretde eğerçe devlet-i (silik) görünür ancak şevketlü kerametlü adaletlü mehabetlü veli-ni'metimiz efendimiz hazretlerinin bu misillü umur-ı şer'iyeye ve mülkiyenin tesviye (silik) seniyyelerinin inzıam-ara ve ittifaklarıyla karar bulması matlub-ı tacdarileri idüğü nezd-i valalarında ta'rifden müstağni (silik) mezkurun gerek huzur-ı fezail-mevfurlarında ve gerek fezail-i şî'ar efendiler hazeratı indlerinde rabt ve adem-i rabtı (silik) buyrulur işbu nemika-i mahlası balasına kalem-i bercis-rakamlarıyla iş'ar ve işarete himmet vabeste-i lütf-i mürüvvetleridir

Sayfa 14/2

Devletlü saadetlü mekremetlü efendim sultanım

Hemvâre-i devlet ve afiyet ve tul-i beka muvaffak-ı bi'l-hayr olasız madde-i ma'hude hüsn-i himmet-i asafaneniz ile hadd-i zata güzel suret bulmağla efendiler hazeratı da'iyeneniz dahi gayetle istihsan ve hatt-ı mevfur eylemişler Rabbü'l-alemin din ü devletde hıdmat-ı meşkureye muvaffak ve mazhar eyleye Semahatlü saadetlü arifetlü bera'atlü sultanım efendi-i cami'ü'l-mehamid hazretleri

Hemvâre-i nüsha-i tââyâb-ı zat-ı me'alî-nişanları zîver-i dest-i efazıl ve teharir-
evan olmak da'vatiyla nümayende-i senaver-hulus-ı iktiranlarıdır ki İspanyalu ile in'ikad bulacak mevadd-ı sulh u salaha dair izzetlü reis efendi bendelerinin kaleme aldığı suver-i manzur-ı nazara-i istihsanları olduğu ve faziletlü efendiler hazeratına dahi iradet buyrulacağı dünkü gün hamış-i ihlasname-i senaveriye işaret buyrulmuşidi evrak-ı mezkure müşarün ileyhim efendiler da'ilerine ib'as olunduğunun haberi ve kağıdlar savb-ı alilerinden varid olmakdan naşı bu babda zat-ı mekarim-simatlarının nazar-ı istisvabları ta'allukı eğerçe kafi olup lakin

melhuz lihaza-i kerimaneleri huzur-ı hazret-i cihandariye tekrar arz olunmak mizac-ı maslahatdan olmak mülabesesiyle efendiler hazeratının husus-ı mezburda kelimatları ne vechile cari olduğu ma'lum-ı şahane olmak için ânların dahi bu babda mülahazaları iş'ar buyrulur ise lütf ü mürüvvet sultanım hazretlerindir Reis efendi kullarının takriridir fi 7 Ş sene 1195

İşbu mah-ı Şa'ban'ın ikinci günü İspanya murahhası ile tarh-ı meclis-i mukaleme olundukdan sonra ferdası iki devlet miyanında akd olunacak ahidnameye esas olarak işbu takrir-i benдеgiye mashuben takdime ictira olunan madde-i mahsusayı muhtevi temessük münferid suretini murahhas-ı mesfura tercümanı vesatetiyle ba's ve tarafından temhir ve imza ile tehd olunması taleb olundu idi bugünkü gün mersum tercüman kapuya gelüp murahhas-ı mesfurun bu hususa dair bir kıt'a takririni arz itmeğle takrir-i mezbur divan-ı hümayunları tercümanı kullarına tercüme itdirildikde hülasa-i mealinde kendüsi mücerred musafat ve mevadd-ı ticareti mutazammın bir ahidname rabtna devleti tarafından murahhas olup mevadd-ı mülkiye tanzimine terhis kılındığından gayrı France devleti İspanya'nın hassaten müttefiki olmağla bu siyakda temessük itasında İspanya devletine mahzur-ı azim derkar idüğü ve bu takrirdе şimdilik mücerred muhadene ve emr-i ticarete dair sadece bir ahidname rabt ba'dehu iki devlet nafi'-i mülahaza eyledikleri madde-i mahsusayı ba'de zeman bi'l-müzakere tensik ve tanzim eylemek kendüye enseb göründüğü mastur olup mezamin-i mezkureyi tercüman-ı mesfur dahi lisanen tekrar birle salifü'l-ifade esas senedini tevsik ve te'kidden murahhas-ı mesfur imtina' ve muhalefet eylediğini takrir eyledikde çakerleri dahi kelama ibtidar ve mukalemede karar-dademiz olan işbu temessüki imza ve temhir itmedikce mevadd-ı ticareti ve muhadeneyi müş'ir ahidnamenin tanzimiyle bu maslahata faysal virmemiz muhaldır ve İspanya devletinin ahd ü kavlinde sebatı tarafınızdan her ne denlü kavlen tasdik olunur ise dahi devlet-i mezbure henüz bizim tecerrüb-gerdemiz olmadığına binaen murahhas dostumuz tarafından ma'mulun bih sened kabz itmedikce bu işi göremeyiz İspanya kralının bu babda hevahişine Devlet-i aliyye mümana'at itmiş olduğumuz ve tahsil-i emniyet zımnında ve kesb-i itminan şartıyla marru'z-zikr esas temessüki takrir ve temhir ile bu maslahat-ı hayriyeyi iradet ve hatm itmek irade-i hakikat ifadesini ızhar itmiş olduğu ayan iken sened-i mezburun temhirinden murahhas dostumuz tekevvül ider ise fesh-i mahbes-i mukaleme ve kat'-i şiraze-i maslahat kendü tarafından icab itmiş olduğu ma'lumı oldukda tekrar devletinden istizanı mı iktiza

ider yahud devletinin maksad-ı samimisine vakıf olmağla şimdiden heman temessük-i mezkurı imza mı itmek hususunu münasib görür veyahud tekevvüle ısrar ile külliye serrişte-i maslahatı kat'ı mı reva görür şimdi kendü kangı şıkkı ihtiyar ider ise kendü irade ve ihtiyarındadır Devlet-i aliyye İspanya devletinden şimdilik bir menfaat iddiasında değildir ancak hiç olmaz ise badî-i mazarratdan emin olmaklığı taleb ider ve Sicilyateynlüye i'ta olunan ahidnamenin zevabıtında ve be-tahsis on sekizinci maddesinde bu def'a matlub olan şurut-ı emniyet heman bi-temamiha mündericdir murahhas dostumuz mutala'a eylesün bu suretde terk-i ihtiraz ve ictinab ider ve hem bu babda Devlet-i aliyye ta'arruzı ve tehaffuzu bir dürlü ittifak teklif etmiyor amma biz dahi işimizi gereği gibi rabt itmedikce sened temhir ve i'ta edemiyoz bu takdirde abes yere erkan-ı devlete ta'b virmesün veyahud maslahatın temşiti matlubı ise esas temessükini tevsik itsün beyanıyla tercüman-ı mersu i'ade olunduğu muhat-ilm-i dakika ve ânları buyruldukda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile haşmetlü büyük İspanya kralı beyninde akd-i sulh u salah ve temhir-i şerait-i silm u musafata ruhsat-ı kamile ile me'mur olduğuma binaen lede'l-mukaleme kaffe-i düvel birbirleriyle rabt-ı muahede eylediklerinde uhudnameler mukaddimelerinde münderic olan ess-i esas dostı ve muvalat-ı yekdiğeri acilen ve ecelen ızzar eylememekden ve muhabbet ve safvetin devam ve istimrarından ibaret olduğu mukarrer ve hususen bu musalahamız müebbede olmak hasebiyle fima ba'd iki devletin birbirinden emniyeti hüsulünü ve semere-i ihlasının ızharını müeyyed olur bir suret-i müstahsenenin ya'ni zîrde mezkur ma'naların tarafımdan tasdiki canib-i devlet-i aliyye-i Osmaniyeden irad ve beyan ve taleb olunmakdan naşi murahhası olduğum haşmetlü kralım ve devletim devlet-i müşarün ileyha ile akd eylediği dostluk ve safvete sırren ve aleniyyeten ve men'î ihtiyar eylemeyeceğini ve kendüsi ile gerek müttetik olan ve gerek olmayan devletlerden her kangısı devlet-i aliyyenin aleyhine vakten mine'l-evkat husumet ve su-i kasd ider ise hafî ve celî o makulelere mu'avenet ve müzaheret birle vechen mine'l-vücuha devlet-i aliyyenin aleyhine olmayacağını devletim tarafından olmak şartıyla işbu memhur senedim ile tasdik ve bi-mennihi te'ala bu maddenin başkaca devletimden tasdiknamesini isticlaba ta'ahhüd iderim ve rabıta-pezir olacak işbu musalahanın esas olmak üzere sened i'ta olundu

Fî 4 Ş sene 1195

Vakten mine'l-evkat ve vechen mine'l-vücuḥ Devlet-i aliyyenin İspanya devleti aleyhine i'da ve hasmasına muavenet itmemek üzre İspanya murahhasının tarafından matlub olan senedin suretidir eğerçe işbu şart senedinin tahtına birkaç madde dahi tenzil olunacaktır ancak maksad-ı asli işbu şart olduğuna binaen ahar maddeler reis efendi kullarının diğer takririnde mastur olmağla ândan ba'de'l-hıfz ma'lum olacağı aşikar olduğundan bu madde başkaca gösterilmiştir

İki devlet beyninde bu def'a akd ve rabt olunan dostluk ve safvete münafi tarafeynden sirren ve aleniyeten bir dürlü vaz' ihtiyar olunmaya ve işbu iki devletden birisinin aleyhine bila istisna düvel-i uhradan birisi vakten mine'l-evkat husumet ve su-i kasd ider ise ol yeri dostunun ol makule i'da ve hasmasına muavenet ve müzaheret birle vechen mine'l-vücuḥ aleyhine olmayup devletim kamilen ve tamamen hal-i ani'l-taraf olacağını ruhsatım hasebiyle ta'ahhüd iderim

Ba'is-i tetmîk-i huruf-ı dostî-i zuruf oldur ki

Ben ki Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ve saltanat-ı seniyye-i şevket-ittisamda bi'l-fi'il reisü'l-küttâb ve şevketlü kerametlü adaletlü mehabetlü veli-ni'metim efendim padişahım hazretlerinin taraf-ı vazıhu's-şereflerinden husus-ı atî'l-beyana terhis olunmuş murahhas-ı istikamet-iktisam-ı devlet-i seniyye-i sermeddiyyü'l-istimrar ile akd-i muvalat ve muhadene iltimasıyla haşmetlü büyük İspanya canibinden ba ruhsat-ı kamile murahhas tayin olunan İspanya beğzadelerinden hürmetlü dostumuz Cuvan Polini ile bir yere gelinüp ma'mulün biha ruhsatnamelerimiz ibraz ve ber vech-i mu'tad ba'de'l-mübadele müzakere-i mevadda şüru' ve mecalis-i adidede beynimizde ebhas-ı kesire ve münazarat ve muhatabat-ı medide ve vefire cereyanı akınında hicret-i Nebeviyye-i alâ sahibehâ efdalü't-tahiyyenin bin yüz doksan beş senesi Şa'banü'l-muazzamının (boş) günü tekrar akd olunan meclis-i mukalemede eltaf-ı şamile-i Rabbaniye ve fuyuzat-ı kamile-i subhaniyye mukarenetiyle maslahat-ı hayriye-i merkume netice-i hüsn-i hitam bulup ber vech-i âtî devletinin sulh u salahı karar-dade olmağla inşaallahu te'ala kaleme alınacak tarafeyn ahidnamesine zîrde mastur mevaddesine derc ve idhal ve tenzil ve tasrih olunması miyanemizde mukavele olduğundan bu mukavelemiz esas musalaha-i müebbede olmak şartını mutazammın işbu ma'mulün bih sened tarafimdan tahrir ve imza ve temhir ve İspanya murahhası

beğzade-i muma ileyh tarafından bu senedin aynı ile mübadele ve te'atti olunmuştur evvelki madde Devlet-i aliyye-i ebed-kıyamın haşmetlü miknetlü Büyük İspanya kralına sıdk u hulul-ı tariyyetini ve dostlukda sebat ve metanetini vech-i evzah ve âyîn üzre beyan ve ibraz için ta'ahhüd olunur ki iki devlet beyninde bu def'a akd ü rabt olunan dostluk ve safvete menafi tarafından sırren ve alaniyyeten bir dürlü vaz' ve izrar ihtiyar olunmaya ve işbu iki devletten birisinin bilâ istisna düvel-i nasaradan birisi vakten mine'l-evkat aleyhine olup cenk ve husumet ider ise ol yeri dostunun ol makule i'da ve hasmasına ve vechen mine'l-vücuha i'anet ve müzaheret itmeyüp ve bir vechile aleyhine olmayup Devlet-i aliyye tamamen ve kamilen hâl-i ani'l-taraf olacağını ruhsatım hasebiyle ta'ahhüd iderim ikinci madde İspanyala tarafından ezman-ı salifede bu âna gelince ahz ve kayden sırra giriftar olup elyevm İspanya memalikiinde mevcut bulunan mutlaka üsera-yı müsliminin cümlesi ale'l-ıtlak hediye olarak Devlet-i aliyyeye haşmetlü miknetlü İspanya kralı tarafından ib'as ve ihda ve ocaklar yedlerinde bulunan İspanya üseralarından başka memalik-i mahruse-i İslamiyede bulunan halis İspanya üserası dahi Devlet-i aliyye canibinden redd ve teslim olunup ve bu günden sonra ocaklar müstesna olarak tarafeynden ber takrib üsera ahz olunur ise ba'de'l-isbat ıtlak ve canibeyn memurlarına teslim oluna üçüncü madde mevadd-ı ticareti müş'ir uhud ve kuyud ve zevabit ve mevasik rabtı hususunda bundan akdem hala haşmetlü miknetlü İspanya kralı Sicilyateyn kralı iken milad-ı hazret-i İsa'nın bin yedi yüz kırk senesinde Devlet-i aliyye ile Sicilyateyn devleti beyninde in'ikad-pezir olan ahidname makîs ittihaz olunmağla on sekiz maddeden ibaret şurut-ı ticaret bi-ibaretiha mu'teber tutula ve mevadd-ı ticareti mutazammın Sicilyateyn ahidnamesi makîs olduğundan şimdi Büyük İspanya hükümet ve ahvaline dair olarak tenkih ve tavzih olunan umur-ı mülkiyeye dair şartlar ahidname-i mezbureye derc ve idhal birle bu iki senedde karargir olan mevadd ne mikdar ise cümlesi murahhaslar tasdiknameleri olarak birer ahidname-i ma'mulün bihada tetib ve imza ve temhir ve ba'de'l-mübadele mecmu'ını şamil olacak zikr olunan murahhas tasdiknamelerini mübadele ve te'ati olundığı meclisde işbu esas temessüklerimizde muharrer mevadd tasdiknamelere derc olunmuş olduğuna binaen birbirimize redd ve teslim ve asl tasdiknameler mübadele ve devletlerimizin imza ve mühürleriyle mümza ve memhur tasdiknameleri gelüp mübadele olunmak üzre kavlı ü karar olundu dördüncü madde Cezayir ve Tunus ve Trablus ocaklarıyla haşmetlü İspanya kralı

temhid-i muvalat ve akd-i şurut-ı müsalemeye halisane isti'dad ve meyl ve muradı menkul olmağla işbu musalaha-i mübarekeye hürmeten ocaklardan vesairlerden her ne kadar üsera-yı müslimin var ise cümlesi hediye olarak ıtlak olduğu beyan olunarak iki devlet beyninde musalaha-i mübareke-i müebbede netice-pezir-i hitam olduğunu mübeyyin ve mübeşşir ve devlet-i İspanya ile merkum ocaklar kendü hevahişlerle beynlerinde akd-i muhadene ve temhid-i şurut-ı müsaleme eyledikleri suretde canib-i saltanat-ı seniyyeden rıza-yı aliyye münzamm olacağını natık üç ocağa başka birer kıt'a ferman-ı alişan ısdar ve işbu esas senedinin temhir ve mübadelesi akibinde murahhasa teslim oluna beşinci madde iki devletin menafi'-i mülkiye ve fevaid-i zımmiyelerine dair ba'zı şurut-ı mukayyede ve nafi'anın bundan böyle her ne zaman olur ise iki canibinden bi'l-müzakere temhid olunmak üzere karar-dade olduğu işbu ahidnamelere tezyil ve idhali caiz ola altıncı madde zikr olunan ahidname tenkih ve tanzim ve tehiyye ve tebyiz ve canibinin mühür ve imzalarıyla tevsik ve temhid ve mübadele olduğu günden beş ay mürurunda ve mümkün olur ise dahi evvelce iki devletin tasdiknameleri ile te'kid oluna balada mezkur ve mastur şurut-ı sitteyi ben ki Devlet-i aliyye murahhasıyım ruhsat-ı kamilem hasebiyle kabul ve ta'ahhüd eylediğim ecilden te'kiden li'l-hal ve tasdiken li'l-mekal işbu kendü mühür ve imzam ile memhur ve mümza esas temessükünü tastir ve temhir ve İspanya murahhası muma ileyhın bunun mukabelesinde verdiği sened ile mübadele ve te'ati eylemişimdir

Sayfa 15/2

Arz-ı bende-i bi-mikdar oldur ki şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-ni'metim efendim padişahım

Reis efendi kullarının İspanya murahhası ile Devlet-i aliyyelerine nâfi' olan esas üzerine madde-i sulh u salaha ne güne rabıta virdiği çend ruz mukaddem paye-i serir-i a'la-yı cihandarilerine arz olunduktan sonra şeref-yafte-i sudur olan mübarek hatt-ı hümayunları mucibince semahatlü şeyhü'l-islam efendi da'ilerine suver-i mevadd ib'as ve kendülerinin ve sudur-ı kiram efendiler du'acılarının manzurları olup karargir olan vech-i min külli'l-vücuuh devlet-i ebed-müddete enfa' ve cümlesinin indlerinde müstasvib ve müstahık olduğunu müş'ir efendi-i müşarün ileyh da'ilerinin iki kıt'a tezkere-i çakerî balasına tahrir eyledikleri

cevabları ve ibtida-yı emrde mübadele olunacak senedin sureti tekrar vuku‘-ı atebe-i ulya-yı şahaneleri kılındığı ve esas temessükünde yazılan maddeler Sicilyateyn ahidnamesine tatbik birle temhir olunan şerait-i ma‘dude-i ticaret bâ cem‘iha başka birer tasdiknameye derc olunup bundan sonra İspanya murahhası ile akd-i meclis olundukda bu meclisde huzur-ı lami‘ü’n-nur-ı şahanelerine takdim olunan esas temessükünü murahhaslar birbirleriyle mübadele ve te‘ati idüp bundan sonra vaki‘ olacak meclis-i sanide dahi esas temessükünde mezkur ve muharrer olan mevadd bi-ayniha lafzen be-lafz ba‘de‘d-derc ve‘t-tezyil Sicilyateyn ahidnamesine tatbik olunarak salifü‘z-zikr şurut-ı ma‘dude-i ticareti muhtevi temhid olunan tasdiknameler ba‘de‘t-te‘ati ve‘l-mübadele esas temessükünde mezkur ve muharrer mevadd işbu tasdiknamede bi-ayniha münderic olmağla işbu meclis-i sanide murahhasların mühür ve imzalarıyla temhir olunan tasdiknameleri mübadelelerinden sonra esas temessüki birbirlerine redd olunup beş aydan sonra İspanya’dan gelecek tasdikname ba‘de‘l-vürud Devlet-i aliyyelerinin tasdiknamesi dahi müheyya kılınup iki devletin tasdiknameleri mübadele ve te‘ati ve ba‘dehu murahhasların mühür ve imzalarıyla memhur ve mümza mübadele olunan murahhaslar tasdiknamelerini birbirlerine redd idecekleri ve in‘ikad bulacak rabıta-i müsalemenin ber vech-i ma‘ruz tanzimi iktiza itmeğle cenab-ı sadakatinizin ve semahatlü efendi da‘imizin ve sudur-ı kiram efendiler du‘acılarımızın müstahsen gördükleri benim dahi nezd-i hümayunumda müstasvib olmağla mukaddema reis efendiye i‘ta olunan ruhsatname-i hümayun mucebince heman kat‘ ve mübadele-i senedat eylemek üzere izn ve ruhsat-ı hümayunum olmuştur diyü işbu telhis-i çakeranemin balası mübarek hatt-ı hümayunlarıyla tevşih olunmak kava‘id-i mukarrere-i mukalemeden idüğü ma‘lum-ı tacdarileri buyruldukda emr u ferman şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-ni‘metim efendim padişahım hazretlerindir Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile akd-i musaleme ve musafat zımnında Büyük İspanya kralı tarafından me‘muren gelüp iki buçuk senedir Dersaadet’de ikamet üzere olan murahhasın aralık aralık tekarir i‘tası ve cevap talebi müstemir ve müte‘akib olup ibtida geldiği esnada virdiği takrirda azeb ve ocaklarıyla İspanya devleti sulha nizam virdi heman devlet-i seniyyenin isti‘lam ve izhar rızasına menutdur bu mazmunda ocaklara birer kıt‘a ferman virse maslahat biterdi demiş olduğuna binaen keyfiyet vezir-i mükerrerrem saadetlü kapudan paşa hazretlerine iş‘ar ve hekimane ocaklardan bu haleti istifsar eylemesi tavsiye ve ol vakitden

berü yedi sekiz ayı tecavüz ve birkaç güne gelince müşarün ileyh hazretlerinden buna dair bir eser bedidar olmayup murahhas-ı mesfur dahi bir taraftan isticvab ve yes cevabı virilmekte mahzur derkâr olduğu mecalis-i adidede hayr-hevahan-ı saltanat-ı seniyye indlerinde mukarrer olduğundan ahval-i huzur-ı alilerine lede'l-arz devlet-i kavi-şevkete vakten mine'l-evkat düvelden birine i'anet birle mazarratı olmamak faidesini tahsil mukaddimesiyle mukalemeye şüru' ve mübaşeret ve me'mul olan suret-i nafi'a ile ya akd-i muhadene mümkün olur veyahud murahhas-ı mezbur hod be hod bu iddiadan feragat ider mealinde bu kulları terhis ve yedd-i çakeraneme i'ta buyrulan ruhsatname-i hümayun mucebince murahhas-ı mersum ile mukalemeye ibtidar olunmuşidi

İspanya murahhası ile iki üç meclis akd ve esas müsaleme olarak İspanya kralı acilen ve ecelen devlet-i ebed-müddetin aleyhine husumet iden düvelden birine muavenet itmemek ve bi-taraf şartı murahhasa îrad ve mübahese ve mücadele olunarak esas mezburi kabule irza olunup şart-ı mezbur tarafeynden mübadele-i sened birle ahidnamelere derc olundığı suretde İspanyalı düvel-i nasaradan birine devlet-i kavi-şevket hakkında i'anet eylememek ibaresi ve yalnız İspanyalı tarafından sened virilüp bu taraftan mukabelesinde temessük virilmeyecek olduğu takdirde düvel-i ahârı ta'biri derc olunmasını murahhasa tefhim ve mersum düvel-i nasara lafzını dercden ve münferiden sened i'tasından imtina' ve bu madde evvel emirde söylendiği esnada zeyline zamime olacak mevadd-ı hamse ile cem'an altı maddenin suveri kaleme alınup murahhasdan mevadd-ı merkumeyi kabule meyl ve rükun-ı ihsas olundığı cihetden alınacak esas temessükünde mevadd-ı sitte-i merkume tasrih ve ticaret şeraiti dahi mukteza-yı vakte tatbik ile tenkih ve rabt-ı müsaleme nezd-i evliya-yı ni'amide müstasvib görüldüğü halde kat' olunacağı bir kıt'a takrir-i acizanem ile huzur-ı mekarim-mevfurlarına takdim kılındığı muhat-ilm-i alileridir

Üç dört gün mukaddem kapudan paşa tarafından tahrirat zuhur idüp İspanyalı ile Cezayir-i garb ocaklarının müsalemeye meyillerini istisal mu'arrızında gönderdiği ademi avdet ve Cezayir beğlerbeğisi Mehmed Paşa'nın tevarüd iden tahriratında Cezayir-i garb ocağının İspanyalı ekîd-i i'dası olmağla dostluk ve musafatları bir dürlü mümkün olmayacağı ve hatta çend mah mukaddem ocak korsanları İspanyalunun dokuz kıt'a gemilerini aldıkları munderic ve bu aralıkda İspanya murahhası kapuya haber tesyar ve beynimizde

Karâr verdiğimiz esâs mâddesi eşkâle dûçâr oldu bir iki gün zarfında devletimden bana tahrîrât geldi müfâdında Devlet-i aliyye ile Küçük İspanya krallığımızda râbıta verdiğimiz şerâit misillü akd-i şürût-ı müsâlemeye seni me'mûr kıldık şerâit-i merkûmeden zâid bir nesne idhâl eylemeyesin demişler zikr olunan esâs bu külfedlerin vüsûlünden evvelce temhîr olursa idi devletime iktidâr mümkün olurdu lakin bundan sonra Küçük İspanya şürûtundan ziyâde bir harf idhâline kudretim yokdur dimeğle keyfiyet bu şekl üzredir

Bu kullarının esâs temessükünde düvel-i nasârâya İspanya devleti i'ânet eylemeye ta'bîrini idrâcdan garazım bu idi ki sened-i mezbûr tarafından mübâdele olunduğı takdîrde bizim vereceğimiz temessükde beher hâl düvel-i nasârâdan beri İspanya üzerine hareket eyledikde devlet-i ebed-müddet o makûle nasâra devletlerine mu'âvenet eylemeye ibâresi sebt olunduğı hâlde İspanyalı ocaklar ile sulha nizâm veremeyecekleri siyâk ve sibâk-ı kârdan nümâyân olmağın bir vakitte ocaklara hücumı vukû'ıyla garb ocakları Deraliyye'den istimdâd ve istifâte etdiklerinde devlet-i kavî-şevket sizin aleyhinize adem-i i'ânetimiz düvel-i nasârâya mahsûsdur ocaklar ehl-i islâmdan olmalarıyla i'âneleri lâzım ve ahdimize gayr-ı mahaldir demek mülâhazasına mebnîdir mutlak düvel-i ahârı kaydıyla sened virilse ocaklara mu'âvenet olunmamak gelüp görünür buna binâen ta'bîr-i mezkûr münâza'un fih kalmışidi

Cezâyir-i garb'dan gelen tahrîrâta nazaran İspanya murahhasının bir ocaklar ile sulha nizâm virdin hemen bir suâle mevkûfdur dediğı hilâf-ı zuhûr itmeğle esâs temessükünde ocaklara virilecek ihbâr emirleri mâddesi şurûta idhâl olunmayacağı murahhas-ı mezbûra beyân olundu ancak Cezayirlü ile Küçük İspanya kralı akd-i müsâlemeye nizâm verdikleri sûretde ya Devlet-i aliyyeden bir âdem ta'yîn veyâ Dersa'âdetde söyleşile diyü Küçük İspanya ahidnâmesinde muharrer olmağın murahhas-ı mezbûr bundan dahi geçmez

Kaldı ki murahhas-ı mezbûrun istid'âsı Küçük İspanyalunun şerâitine tevfiğ ile İspanya kralı ile akd-i müsâlemeye cevâz verilmediğı hâlde murahhas-ı mezbûr devletine avdet eylemek iktizâ eder İspanya kralı mülûk-ı nasârâ miyânında müstakil ve France misillü (...) bir kral olup iki seneden ezyed murahhası sulh recâsıyla Dersa'âdetde ikâmet ve hatta mukâleme-i musâlahaya ruhsatnâme-i hümayûn sudûrıyla akd-i meclis olunmuşiken murahhası me'yûsen avd ve insirâf eylediğı

hâlde mel'ûnlar bu zıllı kabûl eylemeyüp lâme hâle Moskovlu ve Nemçelü ile rabt-ı ittifâk ve devlet-i ebed-müddetin husûmetine akd-i şirket-i mefsedet idecekleri bi'l-ıştibâh ve Nemçelünün ocaklar ile muhâsaması kazıyyesi ve istimâ' olunduğuna göre imparatorun Moskovlu ile ittifâk-ı mahfileri alâimi refte refte tahakkuk eylediği sûretde bu üç husûm bir yere gelüp İngiltere ve Fransa düvelinin ve İspanyalunun musâlaha-i vâbestelerine nizam verdiklerinden sonra ocaklar üzerine süfün-ı menhûsalarını tertîb ve muhâcemeye karâr verecekleri ve bu bahâne ile Nemçelü Akdeniz'de bir vefk-i matlûb donanmâ tertîb ve rekîz-i zamîri olan mefsedet nakz-i ahdi birer gûne bahâne ile ihtiyâr eylediği gibi lâmu hâle bahren dahi ızrâra ağâz ve ol vakitte İspanya kralı tamâmca nefsanîyetini icrâ ve bir cânibden kırk elli pâre ve belki dahi ziyâde sefâyin-i ma'hûdesini bahr-ı sefid adaları aralarına taslît ve imparatora alâniyeten i'ânet ideceği şekk ve şübheden ârîdir Küçük İspanya şürûtı mücebince akd-i muhâdeneye müsâ'ade gösterildiği sûretde bu mahzûrât âcele ber- taraf olup ocakların müsâlemeleri kendü irâdelerine müfevvez olmağla sulh oldular ne a'lâ olmadıkları takdîrde Küçük İspanya misillü yine mu'âvenetleri ber-karâr ve alacakları ganâyime halel-i tatarruf eylemeyeceği âşikâr olur

Bu husûsda derkâr olan mehâzîr mutâla'a birle murahhas-ı mezbûre ne gûne cevâb verilecek ise vükelâ-yı Devlet-i aliyyenin inzimâm-ârâ-yı sâkibelerine menût olduğu muhât-ilm-i âlîleri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Devlet-i aliyye-i ebed-miknetim ile kral-ı müşârün ileyh beyninde inşâellâhu te'âlâ tasdîknâmesi vürûdundan sonra sâir dost olan France ve İngiltere ve Flemenk ve ba'dehu İsvec devletleri misillü hâlet ile sulh u salâh akd olunmuşdur binâen aleyh Devlet-i aliyyeme tâbi' memâlik ve eyâlât ve ülka ve cezîrelerin re'âyâ ve ahâlîleri kral-ı müşârün ileyhe tâbi' olan İspanya memâliki ve âna tâbi' ve mülhak olan arâzî ve cezîreler ve kal'alar ve şehirler ve bundan sonra vaktiyle tarafeyne tâbi' olacak memâlik ve hükûmâtın re'âyâları beyninde işbu sulh u salâha mürâ'ât olunup ve emr-i ticârete dahi sâir düvele müsâ'ade olunduğu üzre berren ve bahren cevâz virilüp ve emti'alarının fûruhtı ve furtuna ve avâriz-ı sâireden mütezarrır olan sefâyinin ta'mîri ve kefâf-ı nefsleryçün iktizâ iden nesnenin akçeleriyle iştirâsı tarafeyne câiz ola

Devlet-i aliyyenin bi'l-cümle iskele ve gümrüklerinde kral-ı müşârün ileyhın tüccâr sefâyinlerinden ve re'âyâlarından gümrük resmi yüzde üç vesâir dost olan düvel taraflarından virilen rüsûmât icrâ olunup mukâbilinde Devlet-i aliyyemin sefâyini ve

re'âyâsı dahi ânlara tâbi' olan yerlere vardıklarında bu kıyâs üzre sâir dost olan düvel misillü rüsûmâtlarını edâ edeler

Devlet-i aliyyemde kral-ı müşârün ileyhın ikâmet edecek vekîli vesâtetiyle Devlet-i aliyyemin münâsib olan bi'l-cümle iskelelerinde ve sevâhillerinde konsolosları ikâmet itdirilüp azl ve nasblarında ve vekîl-i mûmâ ileyhe rütbesine göre evâmir-i aliyye ve berevât-ı seniyye ihsân olunmasında konsoloslarının tercümân ve etbâ'larının husûslarında sâir dost olan düvel ilçileri ve tercümân ve etbâ'larına olan müsâ'ade misillü mu'âmele oluna

Safya 16/2

Re'âyâlarının mezhebi husûsunda ve Kudüs-i şerîf vesâir yerlere varan seyyâhlariyçün sâir dost olan düvele mürâ'ât olunduğu üzre müsâ'ade oluna ve memâlik-i mahrûsemin her kangı mahallinde tüccâr ve re'âyâlarından ve bayrağı altında olanlardan biri vefât ider ise muhallefâtı hükkâm ve zâbitân taraflarından müsâdere olunmayup ve bu gûne muhallefât mâl-ı gâibdir diyü vaz'-ı yed ve istisvâb olunmaksızın vekîline veya konsoloslarına vasiyyeti üzre ashâbına virilmek için teslîm oluna ve eğer bilâ vasiyyet vefât ider ise muhallefâtı vekîline ve konsoloslarına veyahud vefât etdiği mahalde olan şerîklerine teslîm oluna ve vefât eylediği mahalde konsolos ve şerîkleri bulunmadığı hâlde ol mahallin kâdîsı şer'-i şerîf mücebince muhallefâtını defter eyleyüp bir emîn mahalle vaz' ve hıfz idüp resm-i hıdmet edâsıyla der-devletimde mukîm olan vekîli tarafından ta'yîn olunan âdeme bilâ bahâne def' u teslîm eyleye ve Devlet-i aliyyemin re'âyâsına ve tüccârına dahi ânların taraflarından keزالık bu vechile mu'âmele ve mürâ'ât oluna

Konsolos ve tercümânlarıyla da'vâ zuhûr ider ise dört bin akçeden ziyâde da'vâ olunduğu hâlde da'vâları sâir mahalde istimâ' ve fasl olunmayup Asitâne-i sa'âdetüme havâle oluna ve keزالık Devlet-i aliyyem re'âyâsıyla kral-ı müşârün ileyhın tüccâr vesâir re'âyâları ve himâyesi altında olanlar bey' u şirrâ ve ticâret husûsları ile vesâir bahâne ile da'vâ ve kâdîya vardıklarında tercümânlarından biri bulunmadıkca da'vâları istimâ' ve fasl olunmaya ve borcları ve kefâletleri ma'mûlun bih senedât ve defter olmadıkca da'vâ olunan deyn için hilâf-ı şer'-i şerîf müdâhale olunmaya tüccâr beyninde da'vâ zuhûr eyledikde bu makûle olan da'vâları konsolosları ve tercümânları vesâdetleriyle şürût ve kâ'ideleri üzre görülmesi câiz ola

ve bu mu‘âmele hîn-i iktizâda ânların memleketlerinde bulunan Devlet-i aliyyemin tüccâr ve re‘âyâsı haklarında dahi böylece mer‘î tutula

Devlet-i aliyyemin hükkâm ve zâbitânı kral-ı müşârün ileyhe tâbi‘ olanlardan her kim olur ise olsun bir ferdini bilâ vech te‘addî ve tahkîr ve habs itmeyeler ve re‘âyâlarından bir kimesne ahz olundukda vekîli ve konsolosu tarafından talep olunur ise teslim olunup töhmetlerine göre te’dîb oluna

Devlet-i aliyyemin re‘âyâ ve tüccârı emîn ve müsterîh olmak için taraf-ı Devlet-i aliyyemden kral-ı müşârün ileyhin kürsî-i memleketi olan şehirde ikâmet itmek üzere şehbender ta’yîn olunması câiz ola bu vechile işlerini ru’yet idüp Devlet-i aliyyem cânibinden müsâ‘ade olunan serbestiyet bunların hakkında dahi cârî ola

Fenn-i mülâhîde mâhir olanlardan tarafeyn limanlarında fırtınadan tazyîk olunak sefâyine i‘ânet oluna ve şikest olan sefâyin ve derûnunda bulunan emti‘a vesâir eşyâları bulundukları üzere sâhiblerine teslim olunmak için akreb olan konsoloslara redd oluna

Tarafeynin sefâyini asker ve cebehâne naklinde vesâir hıdmetde istihdâm olunmak üzere cebr olunmayalar meğr rızâlarıyla

Devlet-i aliyyemin sefâyini memâlik-i mahrûsemden dostluk üzere olup kral-ı müşârün ileyhin memleketine giden sâir düvelin sefâyini misillü mu‘tâd olan lâzârtadan sonra kabûl olunalar

Devlet-i aliyyemin cenk sefâyini rû-yı deryâda kral-ı müşârün ileyhin cenk sefinelerine müsâdefe eyledikde bayraklarını diküp ve karşudan top ile selamlayup dostluk izhâr eyledikde Devlet-i aliyyemin cenk sefineleri dahi lââyık olan vechile dostâne mu‘âmele idüp ve keزالık tarafeynin tüccâr sefâyini dahi birbirlerine bayraklarını açup dostâne mu‘âmele ideler ve işbu tarafeynin cenk sefineleri birbirlerinin tüccâr sefâyinine müsâdefe eyledikde sebîlleri tahliye ve iktizâ iden mu‘âvenet ile i‘ânet olunup ve cenk sefâyini iktizâ iden filikacılardan mâ‘adâ filika ile tüccâr sefinesine iki nefer âdem irsâl ve tâcir sefinesinin senedini ve yol kâğıdını görüp ma‘mûlün bih olduğunu bildikde bilâ te’hîr kendü sefinelerine avdet ideler ve sefinelerin bayrak ve senedâtları ma‘lûm olmak için senedâtların birer memhûr sûretini ve bayrakların dahi resmleri tarafeynden virile

Kral-ı müşârün ileyhin re‘âyâsından ve âna müte‘allik olanlardan biri İslâma gelüp ve geldiğini konsoloslarından veyahud tercümânlarından birisinin muvâcehesinde mukarrer olur ise bu sûretde borcunu virmek ve kendü eşyâsından mâ‘adâ sâirlerin

emti'alarından yedinde bulunan eşyâ dahi ba'de's-subûtü's-şer'î ashâbına virilmek üzere vekîline ve konsoloslarına teslim oluna

Kral-ı müşârün ileyhe tâbî' olup himâyesinde ve bayrağı altında olan re'âyâ ve tüccâr tâifesi mâdâm ki Devlet-i aliyyem düşmanlarından olan korsan tâifesiyle îsâl-i mazarrata sâ'î ve mezbûrlara asker yazılmış olmayalar ol makûlelerin emvâl ve eşyâlarına ta'arruz ve kendülerine te'addî olunmayup eşyâlarıyla tahliyye-i sebîl olunalar ve kral-ı müşârün ileyhin bayrağı ve tepanete ta'bîr olunan yol kâğıdı ile olan sefâyinden biri Devlet-i aliyyemin korsanları tarafından istirkâk olundukda sefine-i merkûme ve derûnunda olan tüccâr ve re'âyâ ve eşyâ ve ândan mâ'adâ devleteyn düşmanlarından ahz olunan tarafeynin sefâyini ve içinde olan tüccâr ve re'âyâsı mukarrer olan dostluk istihkâmiyçün mümkün mertebe tahsil ve tarafeyne virilmeğe sa'y oluna

Safya 17/1

Kral-ı müşârün ileyhin re'âyâlarından biri gümrükden eşyâ kaçırmış bulunur ise dost olan düvelin re'âyâsından ziyâde bir vechile te'dîb olunmaya ve tüccârları her ne mezhebden diler ise simsar olup istihdâm ideler ve ticâretleri husûsunda hilâf-ı mu'tâd bir kimesne cebren müdâhale eylemeye ve müdâhale idenlerin muhkem haklarından geline Devlet-i aliyyemin iskele ve liman ve seddü'l-bahrine vesâir yerlerine gelen sefâyinleri dost olan düvelin sefâyini misillü yoklama olunalar

Devlet-i aliyyemin sefâyini kral-ı müşârün ileyhin hükûmeti dâhilinde olan sevâhilden sefine seçildiği ve sefâyinden dahi kara görüldüğü mahalle değin düşmanı tarafından ta'kîb ve te'addî olunmaya ânların taraflarından cevâz virilmemek ve kezalik Devlet-i aliyyemin sefâyini dahi minvâl-i muharrer üzere ânlar ile dost olan sefâyine hadd-i merkûm dâhilinde ta'arruz itmemek husûsları kendüler ile dost bulunanlara taraflarından ihbâr olunup rızâ-dâde oldukları hâlde keyfiyet Devlet-i aliyyeme tahrîren ifâde ve minvâl-i muharrer üzere karâr-dâde ola

Devlet-i aliyyemin re'âyâsından ve husûsen Ülgünlü ve Arnabudluk'da olan korsan makûlesinden vesâir bu yollara yürüyenlerden bir ferd bi'l-cümle kral-ı müşârün ileyhin sefâyini ile husûmet itmemek husûsu ve iskelelerine ve memleketlerine vardıklarında dostâne kabûl vesâir dost olan düvel mu'tâd olan bi'l-cümle i'ânetler bunların haklarında dahi icrâ olunmak hâleti emr u tenbîh oluna ve zikr olunan arâzî ahâlisiyle serbestiyet ve kendü hâlleri üzere ticâret için varup gelmeleri câiz ola ve

işbu akd olunan mevâdda muhâlefet iden var ise te'dîb ve tarafeynin bu makûlelerden olan fi'l-cümle zarar ve ziyân sâir dost olan düvele müsâ'ade olunduğu üzere tazmîn itdirile Devlet-i aliyyemin emr u fermânına muhâlefet ve ânların re'âyâlarına te'addî ider olur ise ya'ni korsanlık mu'âmelesini eyler ise o makûleye deryânın açığında müsâdefe olunduğu hâlde akd olunan mevâdda hâlel gelmeksizin hakkından gelinmesi câiz ola ve kezalik Devlet-i aliyyem sefâyini dahi bu vech üzere hareket eylemek câiz ola

Devlet-i aliyyemin iskele ve limanlarında ve kezalik kral-ı müşârün ileyhin taht-ı hükûmetinde olan iskele ve limanlarda tarafeynin düşmanlarına cenk sefâyini techîz olunmasına cevâz virilmeye ve düşman bayrağıyla gelen sefâyinden tarafeynin sefâyinine te'addî olunmasına cevâz virilmediğinden mâ'adâ cânibeynin sefâyinine her vechile mu'âvenet olunup tarafeynin sefineleri limanlardan çıkdıklarında yigirmi dört sâ'at mürûrundan sonra zikr olunan cenk sefâyininin ihrâcına cevâz virile ve lakin düşmanın hîlesiyle bir sefîne istirkâk olunup ve istirkâk olunan sefîneye i'ânet olunması mümkün olmadığı hâlde bulunan devletin limanına bu makûle avâriz zuhûrî töhmet add olunmaya tarafeynin re'âyâ ve tüccâr sefâyini düşman bayrağı ve düşmandan yol kâğıdı almağa cevâz virilmeye ve bu makûleler ahz olunduklarında sefîne zâbiti ibreten li'l-gayr sefinesinin direğine salb olunup ve sefinesi ve etbâ'ı ve eşyâsı ahz idenin esîr ve ganîmeti ola ve tarafeynin re'âyâsına ve memleketlerinde süknâsı karâr-dâde olanlardan mâ'adâsına yol kâğıdı ve bayrak virilmesine cevâz virilmeye

Kral-ı müşârün ileyhin tarafından ta'yîn olunan vükelâ ve konsoloslardan bayrağı altında olanlar ticârete müte'allik eşyâlarıyçün gümrüklerini virdiklerinde sâir dost olan düvelden tahsîl olunan konsolosâne resmi alınmasına cevâz virile ve re'âyâlarından bir kimesneye barut ve top ve silah vesâir memnû'âtından olanlardan mâ'adâ ticârete müte'allik olan eşyâyı sefâyine tahmîl eylemeğe mümâna'at olunmaya

Kral-ı müşârün ileyhin re'âyâsına taht-ı himâyesinde olan kimesnelere ticârete müte'allik bey' ü şirrâlarında sâir dost olan düvel misillü mu'âmele oluna ve ale'l-ıtlâk cârî olan sikkeden gayri sikki tekîfî ile te'addî olunmayalar ve getirdikleri sikkeden hilâf-ı mu'tâd bir dürlü resm taleb olunmaya

Azîmet üzere olan sefîne hüdûs iden da'vâ bahânesiyle alıkonulmayup da'vâ ve nizâ'ı konsolos vesâtetiyle bilâ te'hîr fâsl oluna müteehhil ve mücerred olan re'âyâlarından cizye ve tekâlîf-i sâire taleb olunmaya ve re'âyâlarından birinin üzerine şer'-i şerîf

mûcebince mâdâm ki katl ve cerh ve keyfiyetleri sâbit olmaya kendü hâlinde oldukça te'addî olunmaya ve işbu musarrah olan mâddelerde ve bunlardan hâric tasrîh olunmayan husûslarda sâir dost olan düvele mu'âmele olunduğu vech üzre müsâ'ade oluna

Devlet-i aliyyemle kral-ı müşârün ileyh beyninde akd olunan şurût-ı musâlaha bilâ hâlel hıfz ve murâ'ât oluna ve tarafeynin ahâlî ve re'âyâsı beyninde husûmet bertaraf olmak için i'lânına bin yüz (boş) mübâşeret olunup tarafeynin hükûmetlerine bilâ te'hîr ihbâr oluna ve akd olunan mevâdd tasdîk oluncaya değin bu esnâda tarafeynin re'âyâsından vukû' bulan hasâratın tazmîni îrâd olunmaya

Sayfa 18/1

Dîvân-ı hümayûn tercümânı kendü hânesinde İspanya murahhası ile mülâkâta me'mûr kılınmağla beynlerinde güzerân iden mükâlâtdır

Fî 26 L sene 1195

Emr-i âlîlerine imtisâlen İspanya murahhasıyla bi'l-muhâbere işbu mâh-ı Şevvâl'in yigirmi altısı pazar günü murahhas-ı mesfûr ve İsveç baş tercümânı ve kendü tercümânı ve murahhas-ı mezbûrun oğlu bende hâneye gelüp akd-i meclis-i mukâleme olundukda murahhas-ı mersûm taraf-ı çâkerîden med'uvven geldiğine binâen ibtidâ çâkerleri bâb-ı(...) küşâd ve mesfûre hitâb birle devlet-i kavî-i şevket-i ebediyyü'd-devâmın haşmetlü İspanya kralı cenâblarıyla müddet-i medîdeden berü miyânelerinde muhabbet ve dostâne muhâbereleri ayân olup bu def'a akd-i müsâlemeye dahi isti'dâd ve irâde-i aliyyesi ricâl-i devlet-i aliyyeden bir zât-ı muhterem hatt-ı şerîf-i inâyet-redîfle terhîs buyrulduğundan ve bu husûs defe'âtle atebe-i gerdûn-ı mertebe-i cihândârîye arz ve telhîs olunduğundan dahi müstebân olup iki taraf beyninde bu abd-i hakîrin hıdmet-i tercümânlığımla tarh olunmuş olan mecâlis-i mukâlemâtda cereyân iden müzâkerât-ı kesîre ve mebâhis-i vefîreden sonra derdest olan bu müsâleme husûsuna sûret virilüp heman taht-ı zâbıtaya ifrâğ olunmuşken ve Ramazân-ı şerîf hulûlünden on-on beş gün mukaddem virilen karâr üzre bir yere gelinüp hatm ve temhîr ve rabt ve tevsîk olunmak üzre iken ne acıdır ki birkaç gün mürûrunca cenâbınız virilen sûretten tekevvül ve teslîm ve kabûl itmiş bulunduğunuz mâddelerden kimini ta'dîl ve kimini külliyyen huruc ve redd ile ol sûreti tahvîle ibtidâr idersiz hâlbûki devlet-i ebed-müddet fi'l-asl îrâd eylediği mekâlinde sâbit kadem olup öteden berü me'lûf olduğu misillü mekâl ve if'âlinde

ibrâz-ı vefâ için bugünkü gün dahi miyânede söyleşdiği vechile bu maslahatın rabtına müheyyâ olduğundan cenâbınız ile bi'l-mülâkât merâmınızı ve mâbeynde cüz'ıyyât kabilinden bâkî kalan mevâddı tefhîm ve tefehhüm birle hülâsa-i emri hâkipâ-yı merâhim-ihtivâlarına arz ve beyâna bu çâkerlerini me'mûr buyurdular ve devlet-i sermediyyü'd-devâm murahhası efendi hazretleriyle mülâkât mümkün idi ancak maslahat-ı mezbûreyi bî-vakt ziyân-ı fâside ilkâ itmemek mülâhazasıyla şimdilik bu sûret sû-i bedîd-i devletleri olup ba'de'l-yevm bir mülâkâtta kat' olunmak derecesine mevsûl oldukda müşârûn ileyh hazretleri ile bi'z-zât mülâkî olursuz denildikde

Murahhas-ı mezbûr cevâba ibtidâr ve devleti tarafından dostluğa ve rabt-ı müsâlemeye isti'dâd ve hevâhişini ve binâen aleyh kendisini mahall-i ba'ideden bu hevesle ve cânib-i devlet-i seniyyeden dahi der'akab bu maslahatın husûle mevsûl olmasına i'tinâ ve mukâbele buyrulmak cezmiyle ta'yîn ve tesyîr eylediğini ale't-tafsîl takrîr ve hîn-i nasbında kendüye virilen ta'limât ve tenbîhât târîh-i nasârâtın bin yedi yüz kırk senesinde İspanya kralı hükûmetrân-ı sicilya iken devlet-i mezbûre ile akd olunan uhûd ve kuyûdun aynı âhar güne şurût ve bastan ittikâ olunarak mücerred sicilyateyn ahidnâmesi üzre bir ahidnâme akd eylemesini devletin kendüye vesâyâsı müş'îr olduğunu bi'l-cümle tekârîr ve mukâlemâtında sarâhaten tebyîn ve İspanya kralı ve devletin akd-i müvâlâta hâlisâne isti'dâd-ı safvet-i i'tiyâdını sebkât iden bi'l-cümle vesâil ve hâlâtta devlet-i seniyyeye izhâra sa'y-i belîğ itmişiken ve devletin işbu hulûs-ı tavîlini ve kendü tarafından dahi sâdıkâne ve hayırhâhâne iki devleti tevîk ve tahşiyet-i maslahat-ı musâlahayı ta'cîl için hayr-ı imkânda olan vesâite mütâbakat ideceğini hezâryâr-ı muhâtabât ve münâzarâtta ba'de'l-isbât mâh-ı Temmuz'un yigirmi üçünde ma'kûd ikinci meclis-i mukâlemede maslahat-ı mezbûreye sekiz gün müddet içre karâr virilmek üzre murahhas-ı devlet-i seniyye cânibinden sarâhaten va'd olunduğuna binâen muvâlât ve musâlaha-i müebbede ta'bîrâtının şerh ve tavzihini müş'îr takrîrini mârru'z-zikr ikinci mukâlemenin ferdâsı Deraliyye'ye takdîm ittiğini ancak murahhas-ı müşârûn ileyh va'dine adem-i vefâ ile Sicilya ahidnâmesinin birkaç mâddesinde peyder pey müdde'âlar peydâ ve îrâd eylediği ecilden kendüsi devletce hareket birle kerreten ba'de uhrâ murahhas efendi-i müşârûn ileyhden netîcetü'n-netîceyi kâ'ide üzre tahrîren taleb eylemişiken virildiğinden murahhas-ı mersûm bu cânibden azîmet tedârîki üzre idiğini ve bi'l-âhire bu taraftan harekete devleti cânibinden me'mûr olduğunu mâh-ı Eylül'ün altısında murahhas-ı müşârûn ileyh hazretlerine ihbâr ve bâ takrîr tebyîn eylediğini

ancak ma‘amâfih devlet-i ebed-müddet mücerred Sicilya ile ma‘kûd mevâsik ve sevâbitin aynı üzre ahidnâme akdiyle heman-dem İspanya devletiyle rabt-ı rişte-i muvâlât ve musâfâta cidden karâr virir ise ol gûne mu‘âhedeyi imzâ ve tevsika müheyyâ idiğini takrîr ve beyân eyledikde

Çâkerlerine i‘âde-i mekâl idüp dâimü’-d-dehr bu makûle mesâlih-i cesîme-i devlet olan umûrtânı ve mütâla‘a ve mülâhaza ile tedkîk ve tenkîh olunmak cümle düvelde kavâ‘id-i mer‘iyyedendir temhîr olup ilâ mâşâellâh düstûrû’l-amel tutulacak senedât ve temessükât-ı mu‘teberede sebt olunan elfâz ve ta‘bîrât-ı lâ muhâle birkaç def‘a imlâ ve ilgâ olunmağla hüsn-i zâbitaya ifrâğ olunması öteden berü de’b-i devlet olduğuna binâen devlet-i dâimü’l-istimrâr murahhas efendi hazretlerinin dahi bu kâ‘ide-i müstahseneye mürâ‘ât buyurmaları farîza-i me’mûriyetlerinden idüğü siz dostumuza rûşen ve huveydâdır ammâ bundan emr-i muhâdeneye adem-i rızâ mülâhazası lâzım gelmez efendilerim hazerâtının irâde ve isti‘dâdları bâlâda beyân olunmuşdur bu meclis dahi bunu (silik) kaldı ki ekser mâddelerde ittifâk üzre biz bir iki mâddede çendân-ı ukde var ise tarafeynden safvete hüsn-i isti‘dâd nümâyân iken ânların dahi avn-i hakk ile inhilâli müyesser olmak melhûzdur hâlbûki mukaddemâ kaleme alınıp defe‘âtle bi’l-vâsita müzâkere olunan mevâdd-ı hamse ki garb ocakları ve Maltiz eşkiyâsı ve usârâ itlâkı

Sayfa 18/2

ve bî-teraflik ve tetimme mâddeleridir cüz’ice himmetle taht-ı zâbitaya idhâli mümkün görünür denildikde murahhas-ı mersûm mevâdd-ı mezbûrenin cümlesini sûret-i tecâhül ile cerh itmeğle çâkerleri ihtâr zımnında yegân yegân tafsîl ve beyân ve her birisinde kendü tarafından virilen ecvibeyi dermeyân ve ez sernû tekerrürât-ı kesîreden sonra mesfûr herbâr cevâbında ben bunları bilmem Sicilya ahidnâmesinin yek-harfinden inhirâfa me’zûn değilim diyü mukâbele ve huşûnet ile me‘ânde eylice bu takdîrde mukaddemâ müzâkeresi sebkât iden kazâyâyı inkâr idersiz denildikde mesfûr cevâbında inkâr itmem ancak ândan sonra devletimden gelen tahrîrâtta bu âna dek maslahat-ı muhâdene faysalyâb olduysa fihâ olmadıysa Sicilyateyn ahidnâmesinin aynıyla rabtına Devlet-i aliyye râzî olursa imzâsına bir kadem akdem ihtimâm ve illâ bilâ tevakkuf ol cânibden hareket eyleyesin diyü kat‘iyyü’l-müfâd tenbîhi tarafıma vârid olmağın bu vechile devletim dû-destimi bend eylemişdir bu tahrîrâtın vürûdundan mukaddemce iş bitmiş olaydı tenbîhâtınız

zuhûrundan ol bu gûne karâr-dâde olmuş bulundu dimeğle mecâlim olur idi ancak şimdi vakti geçti

Çâkerleri devlet-i kavî-i şevket-kelâmınızda sebât-kadem mülâhazasıyla bu abd-i ahkarlarını cenâbınız ile bi'l-mülâkât müzâkere-i maslahata me'mûr buyurmuşlardır ancak bu takdîrde câ-yı müzâkere her ne kadar kalmadıysa dahi ma'âmâfih evliyâ-yı ni'am efendilerim hazerâtının bâlâda tafsîl olduğu üzere hüsn-i isti'dâd ve irâde-i aliyyeleri meczûmum olmak mülâbesesiyle bir sûret hâtırına geliyor kelâmınız üzere çünkü devletinizin tevbihinden ihtirâzen Sicilyateyn ahidnâmesinden hâric şart-ı müzâkeresine ve tağyîr ve tebdîline adem-i cür'et izhâr idersiz bir müddet dahi bu belde-i mu'azzamanın letâfet-i âb ve hevâsıyla kesb-i safâ ve bu aralıkda devlet-i rûz-efzûnun irâde-i aliyyesini ve keyfiyet maslahatı devletinize etrâfıyla ifâde ve beyân ve cevâbına muntazıran iki üç ay dahi bu cânibde ârâm eylemeniz bu makûle mesâlih-i cesîme me'mûrlarının farîzasından mülâhaza olduğundan başka zann iderim ki suhûlet-i maslahata medâr olup cenâbınız dahi tehî dest-i mu'âvere ârinden vâreste olursunuz bu sûreti istisvâb ve ihtiyâr idersiniz bu sıddıkınız efendilerimize işrâb ve tergîbe cesâret ideyim himmet-i vâlâ-nehmetleri ve emr-i vifâk ve dûde-i samîmi isti'dâdlarından bu bâbda müsâ'ade-i aliyyeleri erzânî buyrulmak me'mûlumdur mukâleme murahhas-ı mesfûrîn bu sûreti farz kabûl idüp ve ârâm ve devletime tahrîr iderim disem üç beş günden sonra şîrâze-i maslahatı terk ve bu cânibden hareket eylememi müş'ir tekrâr devletimden tenbîhât zuhûr ider ise teşebbüsüm gerekdir lâ-muhâle inkiyâd ve itâ'atdan gayrı elimden ne gelür bu husûsda kavî-i hodum işinize yaramaz hâlbûki geçen ulak ile bâlâda beyân olduğu gibi maslahat râbita bulmadıysa ve Sicilya ahidnâmesi mutâbıkı sûret virilmekte su'ûbet derk ve hiss ider isek heman beyhûde tazyî'-i vakt itmeyüp hareket idesin diyü tenbîh eyledikleri hasebiyle iki üç güne dek vürûd idecek ulağla dahi bu tenbîhlerini tekrîr ve te'kîd eylemeleri aaleb-i ihtimâldir ol takdîrde bir sâ'at tevakkuf eylemek bana göre elvirmez dedi

Münâza'un fihâ olan mevâddın müzâkeresine murahhas-ı merkûmı teşvîke vücûh-ı şitâ ile ibtidâr olundukca mersûm her bâr mevâdd-ı müzâkeresi vakti geçti diyü ibrâz-ı ye's ve ızdırâb ile der-pîş olunan zimmiyyetden mübâ'adet ve Sicilya mu'âhedesinden gayrı ahdi müzâkereye ihtimâlim yokdur diyerek atf-ı inân-ı mekâl ve Devlet-i aliyyeden matlûbumuz olan Sicilya mu'âhedesini aynıyla itâ ve tevsîka müsâ'ade ider mi itmez mi bugünde yarında kat'î cevâb inâyet buyurmaları mercûdur evvel ve âhir devletimin matlûbı musâlaha ve ticâret mu'âhedesini tanzîmidir sonradan

ba'zı teklîfler tarafınızdan ihtirâ' ve ihdâs olundu hele bir kere iki devlet beyinde musâlaha akdi ile hüsn-i râbıta sened ile istikrâr bulsun sonra dostlaşup alânî ilçimiz ikâmet eyledükde sulh u salâhın fûrû'âtından tarafeyne hayırlı olan mevâdd-ı beynehümâda dostâne müzâkere ile te'diyesine cânibinden ihtimâm olunabilir kelâmından gayrı cevâb-ı lisânından alınmayup ısrâr ve huşûnet sûretlerini izhâr ederdi

Ba'dehu hod be hod güftâre agâz birle kaleme bir takrîr aldım Deraliyye'ye takdîm ideceğim takrîr-i mezbûrun zeylinde akd-i musâlaha emri Devlet-i aliyyenin İspanya devletinden ziyâde umûruna yarâr diyü tahrîr olunmuştur bu ta'bîr akvâl-i beyhûdeden değildir ancak âşikâre ve tahrîren arz itmek elvermez ammâ cenâbınız mu'temed-i devletiniz tahrîren virmemek ve ifşâ etmemek şartıyla mahremâne cenâbınıza keşf-i râz etmekde be's yokdur diyerek yanıma yanaşup İspanya devleti bir târîhde alânî ve tehânî vechile Devlet-i aliyyenin i'dâsıyla muvâfakat birle vechen mine'l-vücûh hilâfında bir iş tutduğı yokdur halbuki iki devlet beyinde sened ile merbût bir dürlü ahd ü vifâk vukû'yâfte olduğu yoğıdi bu def'a akd-i muhâdeneye tâlib olup Devlet-i aliyyeye bu hevâhişini arz ve îrâd itmişiken bilmem ne hikmetdir hilâfı me'mûl devletimin bu isti'dâd-ı dostânesine mukâbele olunmadığı takdîrde bundan böyle devletim tebriye-i zimmet ile serbest ve mağdûr olmuş olur diyü maslahat fesh olunursa bi't-temâm bu rebûn-ı hâkânî Devlet-i aliyye dostluğundan dergerdân olur didikde bu rebûn-ı hâkânî didiğı France ve İspanya ve Sicilya krallarından ibâret idüğü ma'lûm-ı inâyet-mersûmları olmakdan nâşî murahhas-ı mesfûrun bu kelâmı şâyeste-i i'timâd görünmeyüp zımnında başka gûne bühtânî bir kazıyye olmak mulâhaza olunmağıla çâkerleri dahi cevâbımda bu zimmînin bir mislini iki sene mukaddem merhûm Abdurrezzâk Paşa'ya dahi mahremâne olarak tefhîm itmiş idiniz hatırımdadır galibâ ol zımnı tekrîrdir garazınız umûr-ı dünyâ yedd-i takdîrdedir diyerek mukâbele ve mesfûr dahi ol vakitler başka bu vakitler başkadır dedi iki sene mukaddem murahhas-ı mesfûrun merhûm-ı müşârûn ileyhe beyne't-tasrîh ve't-teslîm bu zemînde takrîri beğlikci efendi kullarının ma'lûmı olup mukâleme mazbatasında dahi mukayyed olmak iktizâ eder

Sayfa 19/1-21

Hasılı murahhas-ı mesfûrun zîr-i suret-şita-i tarh eylediğı zeminlerden aksa-yı meramı şudur ki Çeharşenbih gününe dek Beç tarafından müterakkıb oldukları

ulak vuruduna dek devlet-i ruz-ı efzun Sicilya ahidnamesi mutabıkı ahidname i'tasına karar virmeğe irade-i aliye te'alluk buyrulur ise ol güne dek pezira-yı surete vakt olup yevm-i mezburda gelecek ulak ile harekete me'mur olur ise bir dürlü temhid-i misaka mecali kalmayacağını beyan ile hakkında nâgihânî azimet ile kat'-ı şiraze-i maslahat-töhmetsin haml u azvinden nefsinin tahlis idüğü bedidar olmuş olmağla çakerleri mukaleme hitamında me'mur olduğum vechile yes cevabını virmeden ittika ve ızdırabını teskin zımnında teslit suretinde umur-ı dünya böyledir ba'zen suhulet ve ba'zen su'ubet ile temşit bulur zira evkat-ı mukaddereye merhundur bunda kederi muceb bir halet yokdur evliya-yı ni'am efendilerim hazretinin haşmetlü İspanya kralınız canibleriyle öteden berü ve elyevm safvet ve muvalata isti'dadları tafsil olunduğu üzre ezher ve evzahdır kelimatıyla cevab ve hatm-i kelam olunduğı muhat-ilm-i alileri buyruldukda ferman hazret-i menlehü'l-emrindir

İspanya murahhası da'ilerin tahriri tercümesidir fî 27 L sene 1195

Gerek bu âna dek Deraliyyeye takdim eylediğim tekarir-i adideye cevab virilmek hususunda gerek hala İspanya kralı haşmetlü efendim hükümlerân-ı devlet-i Sicilyateyn iken kendüsiyle akd olunan musalaha ahidnamesinin aynıyla kezağlık bu def'a müşarün ileyh ile rabt-ı ahidname-i musalaha maslahatının temşitinde Devlet-i aliyye tarafından meşhudum olan ta'vikatdan naşı haşmetlü devletimin tenbihatına ittiba'en ve insirafa karar vireceğimi Devlet-i aliyyeye cidden ve sarahaten tenbihe mecburum halbuki nezd-i devlet-i aliyyede ârâm ve ikametim bir neticeyi müfid olmadığından başka beyn-i devleteyn dostane muhabere emri İspanya devletinden ziyade Devlet-i aliyyeye uhradır diyü murahhas-ı mezbur tahrir ider bakî ferman hazret-i menlehü'l-emrindir

Sayfa 20/1-22

Semahatlü efendi da'imizin ma'lumı olmağla manzurı olsun münasibini ifade ider ve fî'l-asl nakîb efendi Dürriyade Efendi ve Mollacıkzâde Efendi da'ilerin dahi bildikleri madde olduğına binaen efendi da'imiz iradet eylesün cümlesi Devlet-i aliyyenin hayrhevahları olmakdan naşı savab olanı ihbâr eylediklerinde taraf-ı hümayunuma arz eylesin

Reis efendi kullarının İspanyaluya dair takriridir

İbtida-i emirde İspanya murahhasının isticvabda ızzar ile mukalemeye şüru'dan evvel bu madde istizan olundukda Devlet-i aliyyeye nafi' bir suret ile rabt veyahud tabi'atı ile bu madde te'hire kalmak üzere bu kulları terhis kılındığım muhat-ilm-i alileridir

Asıl saltanat-ı seniyyenin işine yarayacak esas itibar olunan madde ki İspanyalu bir vakitte aleyhimize olacak i'damıza ianet eylemeyüp hal-i ani'l-taraf olması maddesidir ve bu matlab tarafeynden mübadele olunan senedatda düvel-i nasaradan birisi Devlet-i aliyyenin aleyhine olur ise İspanyalu ianet itmemek ve kezalik düvel-i nasaradan birisi İspanyalunun aleyhine olur ise Devlet-i aliyye dahi ânların hasmına mu'în olmamak üzere kayd olunduğı suretde hasıl olacağına binaen murahhas-ı mersum bu ibaret ile madde-i merkumenin mübadele olunacak senedatda kaydına mümaşat itmeyüp Devlet-i aliyyenin hasmasından birine muavenet ile Devlet-i aliyyenin aleyhine olmamak ve kezalik İspanyalunun hasmasına dahi Devlet-i aliyye mu'în olmamak ta'biratıyla senedata dercini murad itmeğle murahhas-ı mersumun işbu şikk-ı ahir üzere ta'birat-ı merkume ile şart-ı mezburu derc iradesinde olduğundan aksa-yı muradı hasm lafzı düvel-i nasara ve ehl-i İslama dahi şamil olup umumi olduğundan mesela İspanya devleti vakten mine'l-evkat Cezayir-i garb ocaklarıyla ve faraza Fas hakimi Müvella İsmail vesair müluk-ı İslamiyeden birisiyle tarh-ı kur'a-i husumet ve cidal eyledikde Devlet-i aliyyeden istimdad iderler ise imdad itmesin ağraz-ı kaminesini vaktiyle iddia ve bu şarta mebni icra itmektir bu ise Devlet-i aliyyenin işine elverir ma'na değildir zira evvelen ocaklar Devlet-i aliyyenin tevabi'inden olmaları mülabesesiyle beher hal İspanyalu üzerlerine izhar-ı husumet ider ise Devlet-i aliyyeden ânlar istimdad ve istigase itmeseler bile imkanî-i mertebe igâse ve imdadları lazımeden olduğu gibi faraza Molla İsmail veyahud müluk-ı İslamiyeden biriyle İspanyalu tertib-i mukaddemat-ı husumet ve mukatele eylese cihet-i vahdet-i İslamiye ve mezhebiye mülabesesi ve şevketlü kerametlü azametlü kudretlü veli-ni'metimiz padişah-ı alem-penah ve şehriyar-ı me'ânî-i destgah efendimiz hazretleri halifetü'l-müslimin olmak ciheti ile müluk-ı İslamdan istigase idenlere imkanı mertebe igase itmeleri lazım geldiğı suretde İspanyalunun hilelerinden naşi işbu irade eyledikleri şart gerek devlet-i aliyyenin muzafatından olan Cezayir-i garb ocakları ahalilerine ve gerek sair ehl-i İslama ianet ve igaseye mani' olacağı âşikar olmağla bu husus evvel emirde cerh ve ibtal olunmuş olduğu

Ve meclis-i mukalemede düvel-i uhradan bila istisna biriyle müttefiken Devlet-i aliyyenin aleyhine olmamağa murahas-ı mersum başkaca sened virmeğe razı olmuşiken ba'de izhar televvün ve Devlet-i aliyyeden dahi buna mümasil sened i'tasına ta'lik eyledikde suret-i zahirde tarafeynden sened mübadelesinde zarar yok gibi görünür amma batınen ve hakikatde bunun dahi balada zikri mürur iden teklif eylediğin ikinci şartdan zararı ez değildir zira ocaklara her ne kadar devlet ıtlakı sahih değil ise dahi elhaletü hazihi müfrez olduğundan vakten mine'l-evkat ocaklar ile muhasamalarında Devlet-i aliyyenin hafî ve celî i'aneti oldukda hile semtine süluk ve bunlar dahi âhar devlet misillüdür diyü Devlet-i aliyyeye îrâd-ı mugalataya bir serrişte virileceğinden kat'-ı nazar Müvella-yı İsmail vesair müluk-ı İslamiye ile bir husumetleri vuku'ında şıkk-ı sanide derkar olan mehazir bu şartda dahi cari olacağı mülahazasıyla Devlet-i aliyye tarafından mukabelesinde sened talep olunmamak vechile mezkur düvel-i ahârı ta'biri şart kılınmak için başkaca sened virmesi teklif olundukda ibtida-yı emirde rıza-dade olup ba'dehu ândan dahi tekevvül ve muradî-i hile ve mütereddidü'l-ahval olduğu Ve keزالik küçük İspanya ahidnamesinin bir maddesinde ba'de zeman iki devlet miyanelerinde ba'zı hayırlı maddelerin idhali caiz ola fıkrasında izahı murad olunarak fevaid-i zamine ve mülkiye kelimelerini tezkirde dahi te'allül gösterüp ve bu menafî-i mülkiye ta'birinden garaz vaktiyle Devlet-i aliyye beş on kıt'a sefine ile imdadlarını murad ider ise ol vakit akd ve kayda bir tarik olmak için idi eğerçe bu madde olmuş olmamış pek lüzumlu değildir mücerred vaktiyle Devlet-i aliyyenin belki bir işine yarar melhuzuna mebnidir

Sayfa 20/2-22

Üserâ ve Malta ve tavaif-i harbiyenin sırf mazarratları ve ocaklara sulhun ihbarı kazayasına evvelki ve ikinci meclislerde mümaşat birle münaza'a fakat salifü'l-beyan lafızlarda kalup elfaz-ı mezkureye muvafakat eylediği halde mübadele-i senedat mümkün olacağı ve esas maddesinin ahidnamelere derci hususunda ve düvel-i nasara ve fevaid-i zımnîye ve mülkiye sözlerinin tasrihinde şuyu'dan havf ider ise beynimizde bu maddeler mahfice başka birer sened olup tasdiknamelerden tayy dahi mümkün olduğu kendüsine tefhim olunmuşiken bu esnalarda mukavele-i merkumeden bi'l-küllîye mercu' ve bana devletimden tahrirat geldi Küçük İspanyaluya virilen ahidname şeraitinden ziyade harf-i vahid

dercine cevaz göstermem bana tenbih olundu fîmâ ba'd söyleşilen mevaddan birini kabul idemem ya Küçük İspanya şurutuyla akd-i muhadeneye Devlet-i aliyye müsa'ade ider veyahud bana kat'ice cevab virilüp bundan böyle ikamete me'zun değilim mealini havi tekarir ib'asıyla ta'ciz ve tekrar Divan-ı hümayun tercümanı kullarıyla bir kere mülakat ve müzakere eylemelerini natik haber irsal ve iki üç gün mukaddem Divan-ı hümayun tercümanı bendelerinin menziline vürud itmeğle aralarında gûzar iden mübahesatı tercüman-ı merkurum çakerleri kaleme almış olmağın lede'l-mutala'a müfadı ne idüğü zahir olur

Divan-ı hümayun tercümanı bendelerinin mübahese-i mufasssalasında tahrir olunduğuna göre murahhas-ı mesfur cevab-ı kat'i ve avdete ruhsat mutalebesinde ısrar itmeğle yine ye's sureti ızhar olunmayarak taraf-ı saltanat-ı seniyyeden kendüye i'ta olunmak üzre bir kıt'a takrir tesvid ve mealinde Devlet-i aliyye İspanya kralının musalahasına hevahiş-i tâmm ızhar ve hatta murahhas ta'yin idüp maslahat-ı kuvvet-i karibeye gelmiş iken bi'l-müzakere mukaleme meclisinde kabul eylediğin maddelerden i'raz ve ric'at eylediğin suretde mukalemeyi sen fesh itmiş olursun mazmunı derc ve bu babda iki devletde dahi hevahiş-i tamm var iken töhmet senindir yollu murahhasa isnad ve tahmil zeminleri îmâ ve iş'ar olunacağı

İmdi hûlâsa-i kelam İspanyalunun meramı olan Küçük İspanya şurutı ile tasdikname i'tasından ziyadeye murahhas-ı mezbur muvafakat göstermediği ve Devlet-i aliyyenin meramı olan esas maddesi vesair maddelere bir dürlü rıza-dade olmayacağı nûmayan olmağla bu suretde murahhasın ısrarı üzre heman yalnız Küçük İspanya şurutı gibi musalaha rabtı mı münasibdir yohsa adem-i ye's suretleri iş'arıyla murahhasın mütereddide vaz' ve etvarı maddenin vakt-i ahara ta'likini ızhar ve Devlet-i aliyye akd-i muhadeneye müheyya olduğu beyanıyla diğer kaleme alınan takririn mütevekkilen alellahü'l-mekal murahhas-ı mersuma virilmesi mi savabdır her halde emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

İspanya musalahası maddesine dair rikab-ı kamer-tab-ı husrevaneye arz ve takdim olunan takrir-i asafaneleri balasına şeref-yafte-i sudur olan mübarek hatt-ı hümayun-ı şevket-makrunda bu madde vakt-i riyaset-i çakeride kat' olunmasın için murahhasa dürlü dürlü teklifler eylediğim ve teklif itdiğim hususlar Devlet-i aliyyeye nâfi' ise dahi bu mukaleme fesh olunduğu suretde İspanya kralı devlet-i ebed-müddetin i'dası ile ittifak ideceği mesmu' olmakda olduğundan başka

murahhas-ı mersum ma'na-yı mezkurı takririnde dahi î mâ eylediği tasrih buyrulmuş

İbtida İspanya murahhası taleb-i cevabda ısrar eylediği esnalarda atebe-i ulya-yı şahaneden ba'de'l-istizan gerek kendülerinin ve gerek sudur-ı kiram efendiler hazeratının bu babda mülâhaza ve mütala'a her ne ise iş'ar buyurmalarını müş'ir semahatlü efendi hazretlerine devletlü inayetlü veliyyü'n-ni'am sadr-ı a'zam ve efham efendimiz hazretleri tarafından tahrir buyrulan tezkere-i samiye-i asafane balasına bu maddede redd ve hadd-i münasib olmadığı gibi bu mertebe dūr u dıraz te'hir ve ta'vik dahi na-cesban görünür hemen şurut-ı nafi'aya rabt olunmak vechi üzre haftada bir gün mukaleme te'sis-i musalemeye şuru' olunsa ne be's var ya suret bulmayup alâ hale kalur ve hüve'l-matlub veyahud ber vech-i müstahsen üzre suret bulur diyü semahatlü efendi-i müşarün ileyh hazretleri kendü kalemleriyle işaret buyurdıklarına binaen işbu işaret mucibince sadır olan ferman-ı alileri üzre İspanya murahhası ile mukalemeye ibtidar ve saltanat-ı seniyyeye acilen ve ecelen menafi'i olacak esas maddesi ki İspanyalunun bir vakitde hasma-yı devlete muavenet itmemesi hususudur diğer takrir-i çakeranemde tafsil olundığı üzre teklif ve gerek bu madde ve gerek sair irad eylediğim mevaddı taraf-ı bahirü's-şeref-i sadaret-penahilerinden istizan ile dermiyan eylediğim muhat-ilm-i alileridir

Elhaletü hazihi murahhas-ı mesfur kemal-i mu'anedesinden esas maddesini dahi kabulden imtina' ve Küçük İspanya şurutundan ziyade bir harf idhal idemem kelamıyla ya müsaade veyahud avdetine icazet taleb eylediği ecilden redd ve kabul şıklarından kangısına irade-i seniyye ta'alluk ider ise muktezasını icra için keyfiyeti hakipa-yı mekarim-intima-yı asafanelerine bildirdim

Sayfa 21/1-23

Kulları her halde emr u fermanları bendesi olduğum ecilden murahhasın matlubı gibi ilişik kesilmesine emr-i kat'ileri sudur eylediği suretde bî tevakkuf infaz fermanlarına müsara'at ideceğim ve madam ki madde-i merkumede irade-i cazime-i asafaneleri sadır ola bendeleri değil ednâ bir kulları kat'ine muktedir idüğü ma'lum-ı mürüvvet-mersum-ı asafaneleri buyruldukda emr u fermân menlehü'l-emrindir

Haşmetlü Büyük İspanya kralı cenabları Devlet-i aliyye ile akd-i muhadene için ragabetlü murahhas beğ dostumuzu memur ve tayin kılup Küçük İspanya krallıklarında rabıta-pezir olan şurut gibi temhid-i muvalat olunması matlubları idüğünü arz ve beyan ve saltanat-ı seniyye dahi kral-ı müşarün ileyhın an asl hanedan-ı muhalledü'l-erkan-ı şehriyariye müncezib ve derkar olan muhabbet ve vedadını alenen dahi te'kid ve te'yide samimi hevaheşker olduğu her ne kadar zahir ise murahhas beğ sıddıkımızın vürudları esnasında bu keyfiyeti vükela-yı devlet-i ebed-kıyam miyanelerinde müzakere ve Avrupa devletleri aralarında vuku'-ı şikak ve muhasama olmak mülabesesiyle bu karışıklıkda husus-ı mezburun tesviyesi münasib görülmediği cihetden düvel aralarından husumet bertaraf olduktan sonra vech-i münasibi ile madde-i mezkureye bi'l-muhabere bir suret virilmek enseb idüğünü mülahaza birle vakt-i makderine dek te'hir olunması cevabı murahhas beğ muhibbimize i'ta olunmuşiken riyaset hıdmeti tarafımıza ihale buyrulduğu akablarında murahhas beğ dostumuzun müte'addid takrirleri vürud ve maslahat-ı hayriye-i merkumenin reddi na-savab olduğu beyan ve ben dahi ma'ruzatını evliya-yı ni'am efendimize ba'de'l-arz Büyük İspanya devleti Küçük İspanya misillü olmayup bir hasım devlet olmağla kendü şanına elyak ve devletine hayırlı ve nafi' ba'zı fevaid-i zamine derci ve fıktrat-ı lazımenin tevfiğ ve tenkihi ile kral-ı müşarün ileyhın mültemis kalup ahsene ifrağ olunmasına müsa'ade-i seniyye-i cihan-bani erzani kılınup taraf-ı vazi'ü's-şeref-i hüdavendigârden bilahire ruhsatname-i hümayun ihsan ve murahhas beğ ile mülakat ve birkaç meclis müzakere ve İspanya devletine göre kat'a zararı ve su'ubeti olmayan mevadd-ı hamse ki evvelkisi devlet-i müşarün ileyha bir vakitde devlet-i ebed-müddetin aleyhinde olmaması ve ikincisi üsera-yı müsliminin ıtlakları ve üçüncüsü Malta vesair harbîlerin hasbe'l-imkan sarf-ı mazarratları ve dördüncüsü garb ocakları kaziyyesi ve beşincisi iki devlete nafi' ba'zı mevaddın tezyili caiz olmak şartlarıdır bunların cerh ve ta'dil ile ahidnamelere zeyl olunması irad ve mevadd-ı merkumeden garb ocaklarıyla İspanya devletinin muhadeneleri şartı Küçük İspanya muahedesinde yalnız ocakların re'yelerine tefvizden ibaret iken devlet-i ebediyyü'l-istimrar devlet-i İspanya ile sulha karar verdiğini müş'ir emr-i ali i'tasına dahi mümaşat gösterüp sonraki meclisimizde murahhas beğ dostumuz mevadd-ı hamse-i mezkureyi kabul ideceğini beyan ve işbu mevadd-ı hamse ise Küçük İspanya ahidnamesinde mefhumen ve işareten münderic ve fakat ba'zı fıkranın tasrihen tasdiki matlub olduğu mukarrer ve

miyanemizde cüz'ıyyatdan ma'dud birkaç elfazdan gayrı bir nesne kalmayıp elfaz-ı merkume devlet-i seniyyenin meramına tevfiğ olundığı halde teyemmünen ve teberrüken mübadele-i senedat olunacağı mukavele olundığı ragabetlü murahhas beğ dostumuzun ma'lumı olduğından kat'-i nazar mukaleme mazbatalarımızda dahi böyle mazbutdur şimdi muma ileyh sıddıkımızın gönderdiği takririnde divan-ı hümayun tercümanı ile gûzar iden mübaheseleri müfadında şöyleşilen mevadd-ı hamseden bi'l-küllıye nükul ve i'raz ve Küçük İspanya ahidnamesinde musarrağ şeraitden harf-i vahidi tağyir idemem ol vechile akd olundu ne güzel olmadığı halde avdet iderim bana devletim tarafından bu vechile tahrirat geldi dimiş devletlerin murahhasları kendü mahdumlarının vekilleri olup virdikleri söz devletlerinin kelamı olduğu bî-iştibahdır murahhas beğ dostumuz ile beynimizde güzareş iden ebhas her ne ise İspanya devletinin nutkı olarak ruhsatım hasebiyle evliya-yı ni'am efendilerimize ifade ve hatta mevadd-ı hamse-i marru'z-zikre murahhas beğın rıza-dade olduğu ve ara yerde cüz'i ta'biratda ilişik kalmağla bir uçdan ol dahi nizam bulmakda idüğü inha ve tasdik olunmuşiken kuvvet-i karibeye gelmiş mesalih-i hayriyeyi müşevveşen terk ve rücu' ve bi'l-mübahese kabul bulunan maddeleri inkar eylediği suretde mukalemeyi murahhas beğ dostumuz fesh itmiş olacağı ve devlet-i kavi-şevket haşmetlü İspanya kralı cenablarının dostluk ve muhadenesine kemal-i rağbet ve hevahiş ile müheyya olduğu bî-iştibâhdır

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam haşmetlü İspanya kralı cenablarının hevahiş ve matlubı olan firak-ı musalahayı fart-ı ihlas-ı tamm ile kabul eylediğini murahhas dostumuza cezmen ve heyeten beyan ve tasdik iderim ve Küçük İspanya'nın şurut-ı ticaretinden ma'ada birkaç şartda mastur bazı tabirler Büyük İspanya devletinin hal ve şanına tevfiğ olunarak vech-i münasibiyle tenkih ve ta'dil ve ilave birle suret-i musalaha iki devletin husul-i matlablarına bi'l-icab ve'l-kabul tatbik ve dostluk ve safvet-i hayl metninin rabt ve tevsiki emrinde murahhas dostumuzun ruhsat-ı kamilesi olduğu takdirde tabirat-ı mezkure veya âna muvafık elfaz ile bi-tevakkuf işin nizamına ibtidar olunur olmadığı halde Devlet-i aliyyenin balada mezkur cüz'ıyyat makulesinden olan iki devlete nafi' meram-ı hayriyesini İspanya devletine i'lam ve izah ve ruhsatname tahsiliyle tarafeyn indlerinde kabul olunmuş zat-ı musalaha-i mübarekenin suret-i haseneye ifrağ ider murahhas dostumuz ber minval-i muharrer tabirat-ı matlubeyi veya âna mümasil elfaz-ı nafi'ayı derce devletinden celb-i ruhsat eylediği ânda

tasdiknamelerin mübadelesine isti'dad-ı tamm ile müheyya olduğuma i'timad
virmek için ruhsatım hasebiyle işbu takrir verildi

Şevketlü kudretlü kerametlü adaletlü veliyyü'n-ni'metim efendim padişahım
İspanya musalahasına dair reis efendi kullarının takriri ve balasına şerefyaft-e
sudur olan hatt-ı hümayun-ı şevket-makrunları ve İspanya murahhasına virilecek
takrir müsveddesi efendi-i muma ileyh kullarıyla bugün semahatlü efendi
da'ilerine gönderilüp lede'l-mutala'a murahhas-ı mezbura i'ta olunacak takririn
zemini pek güzel olmuş ve bu mefhum muktezasınca İspanyalu Devlet-i aliyye
bizim musalahamızı kabul eylemedi diyemeyecekleri her ne kadar bedidar ise
dahi saltanat-ı seniyyenin sulhu adem-i kabulüne müte'allik bir serrişte
bulmamalarıyçün takrir-i mezburun zeyline devlet-i ebed-kıyam zat-ı musalahayı
kabul etdi ve mübadele-i sened hususu beynimizde münaza'un fiha olan birkaç
elfazın tasrih ve tenkihine kaldı elfaz-ı mezbureyi kabule ruhsatım var ise

Sayfa 21/2-23

senedleşiriz olmadığı suretde devletine tahrir ile ruhsatı havi cevap geldiği ânda
musalahayı temhid ideriz hasıl-ı kelam Devlet-i aliyye İspanya kralının
dostluğuna müheyyadır ibaratı tezyil olunduğu halde yes ve redd bulunmayup
İspanyalu müteneffir olmayacakları mukarrerdir demeleriyle tafsil-i keyfiyeti
mutazammın reis efendi kullarının kaleme aldığı takrir atebe-i ulya-yı
daveranelerine takdim olunduğu ve fi'n-nefsü'l-emr bu vechile takrir i'ta olunduğu
suretde devlet-i ebed-kıyam İspanyalunun musalahalarına telakki bi'l-kabul izhar
eylemişiken tenefferi mucib halet olmayacağı ve takririn zeyline yazılacak ibarat
manzur-ı cihandarileri buyrulduktan sonra semahatlü efendi da'ileri taraflarından
sudur-ı kiram efendiler du'acılarına dahi iradet olunacağı mukarrer olmağın
ânlardan dahi ne gûne cevap sudur ider ise ma'ruz-ı atebe-i ulyaları kılınacağı
ma'lum-ı alileri buyruldukda emr u ferman şevketlü kudretlü kerametlü adaletlü
veliyyü'n-ni'metim efendim padişahım hazretlerininindir

Reis efendi kullarının semahatlü efendi da'ilerine taraf-ı çakeriden gönderilmeğle
İspanyaluya dair müzakeresi takriridir

İspanya musalahasına dair yes virilmemek suretiyle bu def'a murahhasa virilecek
takrir ile bu maddede iki şıkk üzerine ihtiyar olunan re'ylardan münasibinin tercih
olunmasını havi diğer takrir vesair evrakı ferman-ı alileri üzre semahatlü atufetlü

şeyhü'l-islam efendi mahlaslarına götürüp kıraet olundukda vakı'a bu maddeye ibtida şuru' olunacak oldukda faziletli kuzzat-ı asakir efendiler hazeratıyla bi'l-muhabere dūr u dıraz men'-i vasatları münasib olmamağla haftada bir kere mukaleme olunsun ya Devlet-i aliyyeye nükûlî olmak vechiyle bir musalaha ve şurut-ı müstahseneye rabt olunur veyahud tabi'atıyla madde-i te'hir kabul ider diyü devletlü re'fetlü sadr-ı a'zam hazretlerine tarafımızdan mahsus tezkere ile iş'ar eylemişidik çünkü murahhas-ı mezbur esas-ı mezburı kabulden imtina' eylemiş yine yes virilmemek suretiyle virilecek takrir güzel olmuş buyurdular ba'de'l-kelam tehayyürü'l-kelam mefadınca acaba dahi bir kavli lîn ve dostluk ızharında münasib tabirat izhar olunsa diyerek verilecek takrire zeyl olmak üzere bi'l-müzakere çend satır bir tesvid kaleme alınmağla manzur-ı alileri buyrulduktan sonra işbu zeyli kusûr-ı takrir ile kuzzat-ı asakir efendiler hazeratına göndereceğini semahatlı şeyhü'l-islam efendi hazretleri irade itmeleriyle tezyil olunacak müsvedde-i pişgah-ı me'alî-penahlarına takdim olundu ve çünkü zeyle Devlet-i aliyye zat-ı musalahayı kabul eyledi ve matlub olan üç beş lafzın tenkih ve ilavesine ruhsatın yoğise dünkü tahrir ve ruhsat-ı kamile isticlab eylediğin takrirden tasdiknameler mübadele olacaktır mefhumları derc olunduğu halde İspanya devletine yes cevap virilmemiş olacağından fazla musalahanın kabulü tasrih olunduğu bir cevap ve ruhsatın yoğise matlub olan üç beş lafzı sen dahi devletine bildir sana ruhsat geldikde tenkih ve tesviye iderek tasdiknameler mübadele olunur diyü diğer bir cevap dahi virilmiş olur ve bu suretde kat'a Devlet-i aliyyeye bir bahane ile yer kalmaz ve bir güzel suret olur diyü bi'l-müzakere işbu zeyl maddesi karar buldu kaldı ki esas diyü bir vakitte hasmamıza ianet ile aleyhimize olmamağı Devlet-i aliyye irad ve taleb itmişiken ba'dehu yalnız Küçük İspanya sulhu gibi olmaklığa razı olup esas maddesinden rücu' itmek devlet-i aliyyeye îras-ı nakîsa ideceği ve Devlet-i aliyye İspanyalunun dahi mecburu mu oldu ki hemen dilediği gibi sulhu yapmağa rızadade olsun ve musalahaya anlar talib oldular Devlet-i aliyye dahi bir güne nef' taleb itmesin mi diyü müzakere olunduğu ve işbu balada mezkur esas maddesini efendiler hazeratının istisvablarıyla şeyhü'l-islam efendi hazretlerinin makam-ı sadaret-uzmalarına tahrir eyledikleri tezkereleri ol vakit devletlü sadr-ı a'zam-ı efham efendimiz hazretlerinin rikab-ı kamer-tab-ı hazret-i şahaneye takdim buyurdıkları telhisleriyle ma'ruz-ı atebe-i ulya-yı şahane kılındıktan sonra kulları dahi mukalemeye mübaşeret itmiş olduğum ve tezkere-i mezkure divan-ı

hümayun kaleminde mahfuz olduğundan bir def'a dahi manzur-ı alileri buyrulamak için takdim olunduğu ve kulları vesair sadakatkâr olan bendeleri veli-ni'metimiz olan Devlet-i aliyyeye mahza hayırlu olan şeylerde bulunup ve olmayan mahzurlar maddelerden ictinab vazife-i sadakatimiz olduğu ve maddenin evvel bu vechile olduğu ve her husus irade-i evliya-yı ni'am efendilerimize menut olmağla işbu musalahada ve gerek mevadd-ı uhrada her ne vechile emr u ferman buyrulur ise ol vechile hareketden gayriye kullarına göre mecal olmadığı ma'lum-ı asafaneleri buyruldukda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir

Benim vezirim

Madde-i merkumenin hüsn ü nizamı akibet-kârı mülâhaza iderek semahatlü efendi da'imizin ve sudur-ı kiram efendiler da'ilerimizin re'yleri münzam olarak vech-i ahsen üzre rabita ve nizam virilmesi hususuna ihtimam ve sa'y gerekdir Cenab-ı Hakk Te'ala her halde hayırlu maddelere mukarin ve muvaffak eyleye âmîn

Şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-ni'metim efendim padişahım

İspanyalunun istid'a eyledikleri musalaha hususu yiğirmi seneden berü tedavür idüp bilahire ma'hud-ı murahhasları Dersa'adete vürud ve bi'd-defe'at tefasili ma'lum-ı alileri buyrulduğu vechile cevab-ı kat'i talebinde ısrar eylediğinden keyfiyet atebe-i ulya-yı cihandarilerine ba'de'l-arz semahatlü efendi da'ilerine ve ânların vasıtalarıyla sudur-ı kiram efendiler du'acılarına ifade ve bi'l-müzakere ya Devlet-i aliyyelerine nâfi' ve hayırlu bir suret ile sulh rabita bulur veyahud kendi tabiatı ile metruk kalur fehva'l-matlub diyü cevab eylediklerine binaen reis efendi kulları murahhas ta'yin olunmuşidi mukalemeye şuru' birle müddet-i vafiredir mukaleme iderek neticetü'n-netice devlet-i ebed-müddete nafi' olacak şartına İspanyalunun bir vakitte devlet-i seniyyenin hasmalarına ianet eylememesi maddesidir murahhas-ı mesfur şart-ı mezkurı düvel-i uhradan İspanyalu birine muavenet eylememek ta'biriyle sened virdim kelamına ibtidar ve reis efendi kulları dahi düvel-i nasara tasrihi olmadıkca sened-i merkumı kabul olunmaz mekalini dermiyan ve murahhas-ı mezbur kavlinde ısrar ve vireceği sened suretinde iki devlet yekdiğerin hasmasına

Sayfa 22/1

muavenet eylememek ibaratını derc ve bundan meramı dahi Cezayirlüyü müstesna biragup Devlet-i aliyye bir vakitte ânlara vesair ehl-i İslama ianet

eylememek hilesini temhid itmeyle reis efendi dahi bir dürlü kabul eylemeyüp cevap i'ta eylemekden naşi tafsil-i ahval çend ruz mukaddem huzur-ı hümayunlarına takdim ve şeref-yafte-i sudur olan mübarek hatt-ı hümayun-ı şevket-makrunları mucebince semahatlü efendi da'ilerine ib'as ve lede'l-mutala'a sudur-ı kiram efendiler da'ilerine iradet ve bi'l-istişare düvel-i nasarî ta'biri münderic olmaksızın sulhun akdi şer'an ve aklen münasib değildir hakka ki reis efendi kullarının virdiği cevap şe'nen ve şer'an Devlet-i aliyyeye layıktır ve murahhasa virilecek takrirden zat-ı musalahayı kabul bulunmuş olduğu bir cevap ve tenkih ve ilavesi matlub olan tabiratin münasibi üzre tesviye birle kat'-i musalahaya ruhsatın yoğise devletine tahrir ve ruhsat getirdikten sonra tasdiknameler mübadele olunur diyü diğer bir cevap virilmiş olup musalahayı kat'an redd ve imtina' bulunmadığı ecilden murahhasları cüz'iyat makulesi lafzda me'ande ve rabt-ı musafatdan nükûl eylediği mastur olmak hasebiyle bu tarafa bahane bulamayacakları hoş zahir olmağla ya düvel-i nasarî tasrihiyle musalahayı kabul ider veyahud cevap virilür diyü beyinlerinde karar virüp hatta nakibü'l-eşraf efendi ve Dürrizade Ataullah Efendi da'ileri dünkü gün taraf-ı çakeriye gelüp balada mezkur vechi müstahsen gördüklerini lisanen dahi beyan ve semahatlü efendi da'ileri hulasa-i istisvablarını bala-yı tezkire-i çakeriye işaret itmeleriyle ma'ruz-ı huzur-ı keramet-mevfur-ı cihandarileri kılınmıştır virilecek takrir devlet-i kavi-şevketin ömr-i varidini müş'ir olup efendiler da'ilerinin dahi re'yleri böylece karargir olmağın takrir-i mezkurun murahhasa i'tası babında emr u ferman şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-ni'metim efendim padişahım hazretlerindir

Devletlü mekremetlü atıfetlü efendim sultanım tale bekahu hazretleri

Hemişe-i savb-ı samedanide masunen muvaffak-ı bahru'l-umur olalar bu maddede semere-i sulh olan tarafeyn düşmana terk-i mu'avenet-i şart reis efendi kullarının hakka ki hakkaniyet ve gayret ile eylediği muhakemesinde tarafeynin hasmı zuhuru vaktinde lafzı ile olmayup düvel-i nasaradan biriyle muharebe hîninde ta'biri ile şartı kabul idersiniz biz de kabul idelim diyü itdiği beyan hakka ki şe'nen ve şer'an Devlet-i aliyyeye layıktır zira mutlaka hasm lafzını murahhas-ı merkumun talebi müslimîn-i ehl-i garb ve Cezayirlüye şamil olup Devlet-i aliyye ânlardan külliyyen kifayed itsün diyedir bu ise şan-ı devlete ve şer'-i mutahhara muhalifdir zira müslimin-i mine's-şark ile'l-garb birbirinden istifsar eyledikde muavenet farz olur binaen alâ zalik düvel-i nasaradan biri

muharebe kasd itdikde terk-i muavenet tabiri ile nasaraya hasr ve kasd üze şerhen kabul ider ise bu suret ile musalahada be's olmamağla bu surete maksuden kabul olunsun ve illa mutlak hasm veyahud düvel-i ahârî ta'biri ile teklifde ısrar iderse kabul-i meşru' ve münasib olmaz diyü efendiler du'acılarınız ile bu vech üze müşavere ve re'ylerimiz karar virilmiştir baki cenab-ı devletleri a'lemdir Semahatlı saadetli arifetli bera'atlı sultanım efendi-i celilü'l-mehamid hazretleri

İspanyaluya dair murahhasa virilecek takrire zeyl olmak üze izzetli reis efendi bendeleriyle müzakere buyrulan suret manzur ve ma'lum-ı hümayunları buyrulamak için mübarek rikab-ı kamer-tab-ı hüsrevaneye arz ve takdim olunmakdan naşi inzimam-ı re'y-i semahat-ârâları fazilet-şi'ar kuzzat-ı asakir efendiler hazeratına dahi gösterilüp ba'dehu cümlelerin mülâhazaları huzur-ı sati'ü'n-nûr-ı tacdariye arz olunması emr u ferman-ı hümayun buyrulduğundan zeyl-i mezkur irsal-i savb-ı savabetma-yı necabet-ihtivaları kılınmıştır muhat-ilm-i alem-şumul-i tahriraneleri buyruldukda müşarün ileyhim efendiler ihlas-şi'arlarına tesyar birle bu babda istisvab olunan eda-i saibe-i huzur-ı feyz-mevfur-ı hazret-i husrevaneye arz olunmak için ba'de'l-isticvab işbu tezkere-i ihlas-perverlerine işaret-i aliyyeleriyle iş'ar buyrulamak vabeste-i lutf ve himmetleridir Reisü'l-küttâb devletli Hayri Muhammed Efendi hazretlerinin yüz doksan altı senesi evail-i Rebiü'l-ahirinde Divan-ı hümayun tercümanı Mihalaki tercüman vesatetiyle murahhasın oğluna teslim olunan mevadd-ı hamsedir

Devlet-i aliyye ile İspanya devleti beyninde akd ve rabtı nizam bulacak müsaleme şerayitinde münaza'un fiha olup Devlet-i aliyye-i ebed-müddetin kabul idebileceği mevadd-ı hamsedir ki zikr u beyan olunur

Madde-i Ulâ

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile haşmetli İspanya kralı miyanelerinde mün'akid olan işbu musalaha-i mübareke ba'de't-tasdik İspanya devleti kendünün müttefiki ve saltanat-ı seniyyenin dost-ı samimi-i kadimi olan Fransa devletiyle kendü veliahdı ve oğlu bulunan Sicilyateyn kralından ma'ada düvelin birisiyle Devlet-i aliyye beyninde muhasama vuku'unda kat'an ve katıbeten bir bahane ve illet ile hiçbir vakitte devlet-i seniyyenin hasmı olanlara sırrî ve cehrî i'anet ve müzaheret eylemeyüp kamilen bî-taraf ola ve kezalik devlet-i kavi-şevket işbu müluk-ı İslamiyeden Fas padişahı ve Yemen imamından gayrı düvelden birisine İspanya devletinin aleyhine olarak muavenet itmeye ve bî-taraf kala

Madde-i Saniye

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile İspanya devleti beyninde rabita-pezir hüsn-i hitam olan işbu musalaha itmene Cezayir-i garb ve Tunus ve Trablus ocakları beğlerbeğileri ve halkına ihbar olunup zikr olunan ocaklar saltanat-ı seniyyenin cemi' düvel ile olan mu'ahadat ve musalahalarında müstesna ve sulh hususunda iradeleri kendü yedlerinde olmakdan naşi mezkur ocaklar İspanya devleti ile akd-i muhadeneye tav' ve rıza gösterdikleri halde devlet-i aliyye mümana'at eylemeyüp himmetini bî-dirîğ ide

Madde-i Salise

Esirler maddesi Sicilyateyn ahidnamesinde mezkur olduğu vechile zikr oluna lakin sadakatlü İspanya murahhası dostumzu Asitane'ye vürud

Sayfa 22/2

esnalarında dahi sonralarda bu musalaha iki devlet miyanelerinde teberrüken ve teyemmünen nizam bulduğuna hürmeten Devlet-i aliyyeye İspanya devletinin şanına layık olduğu vechile yedlerinde bulunan üsera-yı İslamı ihdaya va'd itmiş olup hatta bu maddeyi devletine tahrir ve gelen cevabında dahi va'd-i mezkurun ifasına devlet-i müşarün ileyha himmet ideceğini ihbar itmiş olduğundan ihda olunacak üserayı getirteceği zahir olmağın bunun mu'ahedeye derci iktiza itmez mi tezkiren beyan olunur

Madde-i Rabi'a

İspanya devleti Malta ve Ceneviz korsanlarının hasbe'l-imkan Devlet-i aliyye sularından def'-i zararlarına himmetini dirîğ eylemeye

Madde-i Hamise

İki devlete nafi'-i iktiza iden hayırlı maddelerin tarafeynden bi'l-müzakere işbu ahidnamelere tezyili caiz ola

İşbu takirde mevadd-ı hamse-i mezkure ile ma'an yevm-i mezkurda murahhas-ı mezburun oğluna teslim olunmuştur

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam haşmetlü İspanya kralı cenablarının matlubı olan musalaha ve musafat-ı hayriyeye her dürlü izhar-ı hevahiş-i tamm eylediği sadakatlü murahhas dostumuzun meşhudu oldu kaldı ki musalaha-i mezkurenin mevadd ve şeraiti ba'de'l-müzakere ve'l-mulahaza ne vechile ve ne güne olacak ise her maddenin kararı derecesi diğer bir varakçaya tastir ve murahhas

dostumuzun şimdiye dek takdim eylediği tekaririnde mastur hususlardan ba‘zılarına dahi fima ba‘d kat‘a tağyir ve tebdil kabul itmeyecek vechile imkan derecesi mümaşat ile tekarir-i mezkureye ecvibe olarak tesyir olunduğı işbu taktiriden sitane ile murahhas-ı muma ileyh sıddıkımıza ifade ve beyan olunur

Divan-ı hümayun tercümanı Mihalaki kullarının taktiridir fî 15 C sene 1196

Birkaç seneden berü Devlet-i aliyye-i daimü’l-karar ile akd-i musalaha istid‘asıyla Dersaadetde ikamet üzre olan Büyük İspanya murahhası Cuvan Polini bu kullarıyla mülakat recasını defe‘atle tekrir eylediğine binaen sudur iden emr u ferman-ı alileri (silik) samiyelerine mübteni pençşenbih günü murahhas-ı mezbur bu çakerlerinin menzilime gelüp kelama ibtidar birle hala İspanya kralı (silik) kralı iken devlet-i ebed-kıyamın dost-ı mu‘ahidi olup Büyük İspanya hükümetine intikalden sonra bu âna dek uhud-ı mezkureyi vikaye ve dostluk ve safvetini gereği gibi muhafaza eylemekden naşi beni derbar-ı atufet-karara gönderüp suret-i mütarekede olmasını reva görmediği safvet-i mezkurenin musalahaya mübeddil olarak şuruta rabtını mülahaza ve Sicilya ahidnamesi şurutunca Büyük İspanya ile dahi akd-i musalaha eylemek üzre beni Asitane-i devlet-aşıyaneye irsal eylemişidi (silik) devlet-i cûdü’l-vürud keyfiyet-i me’muriyetimi reisü’l-küttab bulunan Abdurrezzak Paşa merhuma tahriren ve şifahen birkaç kere ifade ve evvela Van’da devlet-i ebed-müddetin şimdi ba‘zı mülahazat-ı mani‘ası vardır def‘ eylemedikce bu madde suret bulamaz inşaallahu te‘ala mevani‘-i mezkure bertaraf olduktan sonra haberi virilir diyü i‘tizar eylemişidi

Bunun üzerine müddet-i vafire gûzar idüp kat‘a bir cevap virilmediğinden reisülküttab-ı sabık Feyzi Süleyman hazretlerinin riyasetlerinde bi’d-defe‘at tercümanım ile tekarir irsal ve cevap la ve neam mutalebesini beyan eylediğimde efendi-i muma ileyha murahhas nasb ve bu dostunuz ile mevad-ı mukalesine mübaşeret ve evvela bi-taraflık maddesinde İspanya devleti bir vakitte Devlet-i aliyyenin husumuna muavenet eylememek şartını beyan ve ocaklar ve üsera ıtlak ve bunun emsali birkaç maddelerin suretleri tesvid ve müzakere olunarak derece-i ikrara reside olmak suretleri du-nemun olacağı hengamda suver-i mezkure bazı kâleye ifrağ ve tağyir ve tahrif olunarak bilahire düvel-i nasara ibaresi niza‘ını dermiyan ve Françe ve Sicilyateyn Büyük İspanya’nın akreb-i akribası olup birbirleriyle dostlukları kabil-i infisam değil iken ale’l-ıtlak ibare-i mezkurenin kabuli dahil-i hayr-ı imkan olmadığı tarafımdan ifade ve beyan ve tarafeynden

bi'l-muhabere mübahese olunmakda iken efendi-i muma ileyh hazretleri mesned-i riyasetden münfasıl oldu

Hala reisülküttab efendi hazretleri hıdmet-i riyasetde memur oldukları esnada ve dahi sonra gönderdiğim takrirlerimde şu düvel-i nasara ta'biri ibaresini kabulde tereddüdümün sebebi icmalen balada mastur olduğu üzre Küçük İspanya ve Françe kralları kralımızın oğlu ve ammizadesi olup bu üç devlet krallarının birisinin ahfadı münkarız olmak lazım gelse düvelini baladan ahara geçmek lazım gelür iken ve mertebe-i feranileri böyle iken ânlara adem-i ianet bu umumda dahil olduğudur bunların istisnasıyla kusur kaffe-i düvelin vakten mine'l-evkat İspanya devleti Devlet-i aliyye aleyhine ianetde bulunmamağa nizam virilsün diyü ihbar eyledim vakı'a France devleti Devlet-i aliyyenin muhibb-i asdakı olup Küçük İspanya kralı dahi kralımın oğlu olmağla umumdan bu iki devletin istisnasıyla düvel-i saireden her kangısı devlet-i seniyyeye husumet ider ise İspanya devleti muavenet eylememesine ızhar-ı rıza buyruldu lakin devlet-i ebed-kıyam şart-ı mezkurda Fas padişahıyla Yemen imamını istisna buyurmuşlar İmam-ı Yemen şöyle dursun lakin Fas padişahı bizimle ba'zan muhadene ve ba'zan muhasama üzre olmağla ânınla cenk itdiğimiz suretde Devlet-i aliyye ânlara imdad itse gerek bu nice olur ve Devlet-i aliyye müsâvat iddi'asında iken bu suretde müsavat ne vechile olabilir vadisinde kâne şart-ı mezkurdan istinkahı suretini ibraz eyledi

Sayfa 23/1 –27

Bu kulları mukâbele idüp bu istisnâ mâddesini sen kendin îrâd eyledin France ve Küçük İspanya'yı istisnâ idelim didin binâen aleyh reîs efendi hazretleri dahi îrâd eylediğin istisnâya mukâbele ve mâddeten bi'l-muhâbere iki ehl-i islâm devletini istisnâ buyurdular bu vechile iş sûret buldu ve sana virdiği takrîrde derc ve tastîr itmeleriyle bu âna intizâr olunmaktadır

Murahhas-ı mezbûr yine i'âde-i mekâl idüp ocaklar mâddesinde Devlet-i aliyye-i kavî şevket-i bezmle ocakları sulh itdirmeğe ta'ahhüd ve iltizâm eylesün dimezüz hüsn-i himmet buyursun diriz gâyet sâfiyü'l-bâb(?) ocaklara yer ve fermân-ı âlîşân tasdîr ve meâlinde devlet-i ebed-müddet büyük İspanya kralı ile akd-i sulh eyledi siz dahi musâlaha olduğunuzda Devlet-i aliyye mahfûz olup musâlahanız makbûl olur ibâresi derc buyrulsun bundan ziyâde teklîfimiz yokdur hüsn-i himmet isteriz ve ahidnâmede dahi fakat Devlet-i aliyye garb ocakları ile İspanya kralının aralarını

ıslâha hüsn-i himmet eyleye ve iktizâ iden evâmir-i münîfeyi ısdâr ve irsâl eyleye elfâzı derciyle mâdde-i mezkûre ta'dîl kılınsun böyle olduğu hâlde devlet-i aliyye mâdde-i mezkûreyi iltizâm itmiş olur ve iltizâmından çıkar didükde münâza'un fih olan mevâddın netîcetü'l-netîcesini Devlet-i aliyye dâim-karâr ber vech-i meşrûh takrîre derc ve devletine göndermek üzere sana virilmişidi ve cevâbına intizâr olunmaktır devletine gönderdiğimi göndermiş olduğun sûretde henüz cevâbı gelmeksizin reîs efendi hazretleri sana ne disün didiğimde takrîr-i mezkûrî geçen şehir-i Mart'ın yedinci gününde kralım tarafına gönderdim henüz cevâbı gelmedi geldikde ne şekl me'mûr olursam ifâde ederim ben reîsü'l-küttâb efendi hazretlerinin metânet-i kelâm ve sıdk-ı mekâlinden ve devletce mu'âmelelerinden müteşekkirim garazım iki devlet beyninde kabûle şâyân bir musâlahanın hayırlı vechile in'ikâdına alet olmaktadır zîrâ me'mûriyetim ancak ıslâh içindir ve bu tafsîlâtdan hülâsa-i maksadım budur ki korkarım kralım tağyîrât-ı mezkûreyi mütâla'a ve avdetime bağteten bir kâğıd göndere öyle bir mektûb geldiği hâlde üç günden ziyâde tevakkuf idem bari öyle bir kâğıd gelmeksizin kuvvet-i karîbeye gelmiş böyle bir maslahat-ı hayriyeyi bir ân akdem temhîd idelim seninle dostâne mülâkat talebinde olmakdan merâmım budur denmeğle pek güzel kelimâtını efendilerimize arz ve takdîme cesâret iderim irâde-i aliyye ne güne ta'alluk iderse haberleşiriz denilüp meclise hitâm virildiği muhât-ilm-i devletleri buyruldukda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Sayfa 24/1-28

Benim vezîrim

Mukaddemâ mevâdd-ı merkûmun temşîti husûsunda iktizâ iden emr-i âlî ve tarafınızdan kâime tahrîr olunmuşiken bu def'a Nemçe ilçisinin ahidnâmede kaydı mastûr olandan noksân yazılmışdır diyü mugallatası elbette tehî değildir heman mugallat ile zamîri bir fesâd-ı mükerrere tutmağa zamîr-i âdile elbette merâm bir şey olmak gerekdir bu def'a reîs efendinin kaleme aldığı takrîr güzel cevâb bakalım iskât olur mu olmaz mı yine nizâmına bakmalı ba'dehu cevâbı arz oluna

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım

Cezâyirlünün ahz eyledikleri Nemçe sefâyininin istirdâdı bâbında ahidnâme-i hümayûn şerâitinin müsâ'adesinden ziyâde dostâne iktizâ iden tenbîhât ve vesâyâ derc olunarak emr-i âlî ısdâr ve bâlâsına mübârek hatt-ı hümayûnları keşîde ve

mûcebince kapûdân paşa kullarına lâzım gelen vesâyâ ve te'kîdâtı hâvî taraf-ı çâkerânemden mü'ekked kâime tahrîr ve kâr-ı güzâr mübâşir ta'yîn olunmuşiken Cezâyirlünün ahz eyledikleri sefâyini Devlet-i aliyyelerine tazmîn iddi'âsına sülûk ve ahidnâme-i hümayûnda Ülkünbarlı haklarında mûnderic olan şurûtı Cezâyirlü haklarında dahi cârî olmak da'vâsıyla Nemçe ilçisi bir kıt'a takrîr virilmeğle Cezâyirlüye i'tâ olunan emr-i âlîde bu def'a ahidnâmede mastûr olan kayd noksân yazılmış diyü mugallata ile Ülkünbarlı için yazılan kaydı emr-i âliye dostâne diyerek kolayca derc itdirüp sonra Ülkünbarlı kaydında tazmîn kaydı mastûr olduğundan Cezâyirlü hakkında dahi bu fermânda mûndericdir diyü tazmîni iddi'â edecekleri melhûz olduğuna binâen reîs efendi kulları kuyûdât-ı ahkâm mürâca'atla bu husûsun mehâzîrini beyânı müş'ir bir kıt'a takrîr kaleme alup taraf-ı kullarına takdîm eylediği ecilden gerek takrîr-i mezbûr ve gerek Nemçe ilçisinin takrîri ve tercümesi ve reîs efendi kullarının Nemçe ilçisinin takrîrine cevâb olmak üzere kendüye virilmek üzere kaleme aldığı diğer takrîri manzûr-ı hümayûnları buyrulmak için atebe-i ulyâ-yı şâhânelerine arz olunduğu ve Nemçe ilçisine virilecek takrîr manzûr-ı hümayûnları buyrulduktan sonra virilmesi muktezî olmağla hasbe'l-iktizâ ilçî-i mûmâ ileyhe i'tâ olunacağı ma'lûm-ı hümayûnları buyruldukdâ emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir

Roma imparatorunun murahhas orta ilçisi dâ'îlerinin takrîri tercümesidir fî 6 L sene 1195

Cezâyir kapûdânları tarafından sudûr iden tecâvûzden bu dâ'îleri bundan akdem habîr olduğumda Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesinde tasrîh olunduğu vech üzere iktizâ iden tazmîn ve taraziyenin inzimâm-ı himem-i devlet-i seniyye ile istihsâli zımnında keyfiyet-i hâl der'akab Deraliyye'ye taraf-ı dâ'îlerinden ifâde olunduktan sonra sa'âdetlü reîsü'l-küttâb efendi hazretleriyle keyfiyet-i mezbûreye dâir mukâlemeye mübâderet ve işbu tecâvûzün fahşını ibâne ile lâzım gelen râbita-i nizâmına mûte'allik taraf-ı dâ'îlerinden tekârîr ve muhâberât-ı adîde takdîm ve îsâl olunmuşidi

Küstâhâne vâki' olan te'addiyât-ı mezkûrenin şurûtı üzere zecri ile ahidnâmelerin îfâ-yı şerâiti ve ziyâde himmet-i dostâne âsârının ibrâzı devlet-i seniyyenin tasmîmgerdesi idiği reîsü'l-küttâb efendi hazretleri tarafından dahi gerek lisânen ve gerek bi'l-muhâbere mükerreren tasdîk buyrulmuş binâberîn bu dâ'îleri dahi evvel emirde kuvvet-i kalb ile devlet-i seniyyenin te'lîf-i(?) hayriyesini devletim tarafına

ahsen-i vech üzre eşrâb eyleyüp iddi'âsına müstahık olduğu taraziyye-i kâmilenin istihsâli bâbında cânib-i devlet-i seniyyeden tecvîz-i kusûr olunmayacağını peşince ifâde eylemişidim iki devletin mu'tenâsı olan maslahat-ı mezkûrenin pezîrâ-yı râbitasına ıslah ve kârger olacak vesâilin teemmülünde mülâhazât-ı hâlisânemi ifâdeye sa'âdetlü reîsü'l-küttâb efendi hazretleri tarafından bu dâ'îleri da'vet olunduğuma binâen beynimizde bi'l-muhâbere müzâkerâta ibtidâr olup ancak evvel be evvel sa'âdetlü reîsü'l-küttâb efendi hazretleri tarafından husûs-ı mezkûra dâir ne kadar ale'l-ıtlâk hüsn-i isti'dâd sûretleri izhâr olunmuş ise dahi ma'kul vechile tarafımdan dermiyân olunan kazâyâtın ekserinde müşârün ileyh hazretleri tarafından sûret-i imtinâ' görünüyor idi

El-kıssa savb-ı dâ'iyâneme îsâl buyrulan hatt-ı şerîfin sûretini mütâla'a eylediğimde begâyet istiğrâb eylemiştir evvelen gerek sa'âdetlü reîsü'l-küttâb efendi ve gerek mukaddemce beğlikci efendi hazretlerine dâ'îleri tarafından ne kadar vücûh-ı delâil arz u beyân olunmuş ise dahi yine Belgrad ahidnâmesinin husûs-ı mezkûra dâir on birinci mâddesinin ibâresi ve istid'â-yı dâ'iyâneme aynen ittihâz olunan fıkrası tenkîs olunmuş işbu noksâniyeti sâdece ferâmûşa haml idemeyüp belki kasda mebnî hâlâtıdan add eylediği Deraliyye'ye işbu takrîrimle arz u beyâna mecbûrum

Sayfa 24/2-28

Hatt-ı şerîfde tenkîs olunan fıkra-i esârı ve sefâyin ve emti'a istirdâdını müceb ve muktezî bir fıkra-i müstakille olduğuna binâen bu dâ'îleri tekârîrime derc ve serde muhtâc olup Belgrad musâlahasını akd iden iki devlet-i fehîmenin ale'd-devâm virdükleri ma'nâyı bu dâ'îleri dahi ol fıkra-ya tahsîs eyledim ya'ni ocaklar reîslerinin tecâvüzâtından fıkra-i mezbûreye ibtidâen defe'âtla bahs ve da'vâ iden devlet-i Câsâriye bir taraftan ve fıkra-i mezbûreye tahsîs olunan ma'nâyı bundan akdem evâmir-i aliyyesiyle istisvâb iden devlet-i seniyye bir taraftan ma'nâ-yı mezkûrî îmâ eylemişlerdir bir gûne evâmir-i aliyyenin emsâlinden en cedîdi sene-i mâhiyede Trablus ocağına hitâben şeref-rîz-i sudûr olan emr-i âlîdir ki derûnunda mâdde-i mezkûrenin ibâresi an evvelihâ ilâ ahirihâ mûnderic bulunur muktezâ-yı hâl dahi budur zîrâ husûs-ı mezbûra dâir tenbîhâtın müekked olmasiyeçün Belgrad ahidnâmesinin meâl ve mücebince dahi mühimmlerin te'dîbi ve eşyâ-yı mağsûbenin istirdâdıdır bu ma'nâya mugâyir bir ma'nâ-yı ahir farz olursa evâmir-i aliyye-i mezkûre iki devlet-i fehîmenin lâzıme-i sâni ve umûrun muktezâ-yı hâli olduğu

mertebe-i ekîd ve şedîd add ve i'tibâr olunmak değil belki bî-meâl ve bî-ma'nâsın olmak mahzûrî derkârdır

Binâen aleyh Devlet-i aliyyenin sıdk ve hulûs üzre îfâ-yı uhûduna vakt ve i'tinâsı ma'lûm ve meczûm-ı dâ'îleri olmak hasebiyle bunca vakit güzerân eyledikten sonra böyle bir tenâkıs zuhûruyla ahidnâmenin ehemmi-i mevâdından olan bir mâddenin ma'nâ-yı hakîkisini tağyîr dâ'iyyesinde olması ihtimâli müselleme değildir ol ecilden işbu takrîrimin meâlî resîde-i nazar-ı âlîleri buyruldukda ednâ mertebe usret-i sûretleri izhâr olunmaksızın husûs-ı mezkûr her vechile ahidnâme-i hümâyûnunun muktezâsı olan râbitaya bend ve tanzîm olunmak mütevakkıfıdır

Sâniyen hatt-ı şerîfde derc olunan üç kıt'a takrîrimin hülâsasında ticârete dâir uhûdun on altıncı mâddesinin ve cezâyir ocağıyla olan mu'âhede-i mahsûsanın zikr ve îrâdı yerinde olmayup belki hatt-ı şerîfde Dîvân-ı hümâyûnunun kuyûd ve ahkâmına mürâca'atdan bahs olunduğu mahalde zikr ve îrâdı enseb ve evlâdır

Devlet-i Câsâriye'nin esâs ittihâz eylediği müdde'âsı ise defe'âtla zikr olunan on birinci mâddedir sa'âdetlü kapûdân-ı deryâ hazretlerine olan kâimenin sûretini dahi mütâla'a eylediğimde iki mahallini nâkıs buldum evvela Tunus ve Trablus ocaklarının halkı Nemçe re'âyâsıyla müsâleme üzre mu'âmele eylemeleri bâbında fîmâ ba'd emniyet ve itmînân husûliyyûn sudûrî iktizâ iden evâmîr-i aliyyeyi mahsûs mübâşirler ile ocaklar cânibine tesyîr ve minvâl-i meşrûh üzre tenbîh eylemeğe sa'âdetlü kapûdân-ı deryâ hazretlerinin me'mûr kılınması bundan akdem taraf-ı dâ'îlerinden takdîm olunan tekârîrde sâir mevâdd ile ma'an istid'â olundukda bir gûne tertîbin lüzûmı sa'âdetlü reîsü'l-küttâb efendi hazretlerinin dahi müselleme olmuşken yine bu bâbda i'tinâ buyrulmamış hâlbûki Aliforna sefâyininden et basdırmasıyla mahmûl tartane ta'bîr olunur bir kıt'a sefine-i sagîreyi üç neferden ibâret tâifesiyle Tunus reîslerinden bir neferi bundan akdemce ahz ve girifte cesâret eylediğinden tertîb-i mezkûrun ihtârı elzem görünür

Sâniyen sa'âdetlü kapûdân-ı deryâ hazretleri vech-i meşrûh üzre me'mûr kılındıktan sonra işbu me'mûriyetinden me'mûl olan eser husûle gelmediği sûretde paşa-yı müşârûn ileyh hazretleri ol bâbda mes'ûl ve hîn-i hâcetde bâzû-yı iktidârını dahi i'mâl itmesine murahhas ve me'zûn kılınacağı gerek hîn-i mukâlemede ve gerek ba'dehu va'd ve ta'ahhüd buyrulmuşken paşa-yı müşârûn ileyh hazretlerine olan kâimede mevâ'id-i mezkûreden bir şey yoktur

Bu dâ'îleri devletim tarafından olan me'mûriyetimin bi'l-isti'câl te'diyesine mazarrat olduğundan takrîren ve tahrîren bundan akdem arz ve ifâde olunan mezâmîn bu def'a

tayy olunup bilâ semere müzâkerât ve muhâverât ile güzerân iden vakt-i nâzenînin ifâtesinden teessüf ve telehhüf olunarak heman mültemesâtın ehemmi vech-i âtî üzre hasren bu mahalle îrâd olunup niyâz olunur ki

Evvelen Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesi cidden tenbîh oluna elfâzından bidâ olunarak ahzına dek hatt-ı şerîfde mu‘tâd olduğu üzre derc ve serd oluna

Sâniyen bu dâ‘îlerinin takrîrlerinde aslâ zikr ve irâd olunmamışiken hatt-ı şerîfde îrâd olunan ticârete müte‘allik on altıncı mâdde ile Cezâyirlünün mu‘âhedesi mezbûr takrirlerimin hülâsasından hazf ve yerine müttehimlerin te‘dîbi istid‘âsı sebt ve zamm oluna

Sâlisen Nemçe bayrağına ta‘arruz ve tecâvüzden ittikâ eylemeleri bâbında gerek Tunus ve gerek Trablus ocaklarına eşedd-i te‘dîbât tehdîdiyle evâmir-i aliyye ısdâr ve bâlâda mezkûr tartane ta‘bîr olunur sefîne-i sagîre ile üç nefer tâifesi ve derûnunda bulunan emti‘a ve eşyâsı bi’l-imhâl girüye redd itdirilmesi hassaten tenbîh oluna

Sayfa 25/1- 29

Râbi‘an evâmir-i aliyyenin infâz ve icrâsına Aslah ve Kargir ve Cezayir ocağını tarîk-i iz‘âna getürmeğe sa‘y vechile belîğ eylesesini müstelzim ve müstevcib olacak ta‘bîrât-ı ekîde ile kapûdân-ı deryâ hazretlerine tenbîh oluna

Hatt-ı şerîfin ve kâimenin te‘kîdât-ı sâiresiyle ma‘an bâlâda meşrûh vech üzre niyâz olunan tertîbâtâ i‘tinâ buyrulmadığı takdîrde Cezâyirlünün evâmir-i münîfeye itâ‘at ihtimâlleri olmayup evâmir-i aliyyeyi istihkâk idecekleri bedîhîdir mütâla‘a-i merkûmenin sığâr ve kibârı perverde-i ni‘am-ı devlet-i seniyye iken Devlet-i aliyye-i azamet-ünvânın devlet-i fehîme-i çasarya gibi dost-ı kadîmi ve hemeivâr-ı sâdık bir devletin re‘âyâsını bî defter cân ve emvâllerini nehb ü gâret misillü tecâvüzât ve ta‘arruzâtâ ve bu takrîble iki devlet beyninde cârî musâfât-ı kâmilenin ihlâline ictisâr eylediklerinden ni‘am-ı celîlelesine nâ-müstahak olup devlet-i seniyye bu makûle bir ircâf hakkında ahkâm-ı hükûmet ulyâsını icrâ itmez ise bâlâda meşrûh tertîbâtın isti‘mâli dahi muntic-i âmâli olmak candan me‘mûl olunmaz

Gerek emvâl-i magsûbenin ashâbı tarafından Cezayir’e gidecek ve gerek tartane ta‘bîr olunur sefîne-i sagîre-i mezbûreyi Tunus’da tesellüm idecek âdemlerin isimlerini bu dâ‘îleri sa‘âdetlü reisü’l-küttâb efendi hazretlerine ifâde ve beyâna müheyyâ olup hatt-ı şerîfde ve kâimede recâ olunan mahv u isbât ve tağyîrlerin te‘hîr

ve terâhîsini adem-i tecvîz ile mübâşirin bir kadem-i akdem tesyîl ve tesyârına müsâ'ade-i aliyyeleri niyâz olunur diyü takrîr ider

Ratabetlü ilçî beğ dostumuz bu def'a baş tercümân Kosta ile gönderdiği takrîrinde Cezayir-i garb ocağının Nemçe devleti sefâyinine ta'arruzlarının def'i ve ahz olunan gemiler ve eşya ve üserânın mübâşir ma'rifetiyle istirdâdını muhtevî bâlâsı hatt-ı şerîf-i şevket-redîf ile müveşşahen sâdır olan emr-i âlîde Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesi yazılmadığını beyân eylemiş

Zikr olunan on birinci mâddeden öteden berü fakat hittâ-yı Cezayir beğlerbeğisine olan ahkâm-ı münîfede işbu hatt-ı şerîfe derc olunan fıkra-i ûlâ ki Cezayir ve Tunus ve Trablus ocaklarına vesâir tenbîhi iktizâ iden mahallere muhkem tenbîh ve te'kid oluna ki min ba'd sulh-ı salâhın şurûtuna ve kendüler ile mahsûsen akd olunan mevâdda mugâyir bir dürlü hareketde bulunmayalar ibâresidir yalnız ibâre-i mezkûre yazılageldiği kaydlardan müstebân ve zâhirdir

Trablusgarb ocağına dâir sâdır olan evâmîr-i münîfede on birinci mâddenin bi-ibâretihâ tamâmen derci ocağ-ı mezkûr ile Nemçe devletinin münferiden akd eyledikleri şurût-ı mu'âhedelerinden Trablus ocağı zâbitleri ve hâkimleri re'yiyle Roma imparatoru ve Toskana duka-i kebîrinin franceku'l-evvel İmparatoriçe Mariya Tezerya zevce-i muhtereminin Toskana memleketlerinde ve adalarında vâki' olan limanlar Alkorna ve Porta Krayor Venedik körfezinde Koca Tiryesti ve ânlara tâbi' olan yerleri Trablusgarb ocağının re'âyâ ve berâyâsı beynlerinde emniyet veistirâhatlariyçün yüz altmış iki senesi gurre-i Muharrem'inde karâr virildiği vech üzre şol memleketlerinin ve limanlarının ve re'âyâ ve berâyâsı sefâyini ile Trablus ocağının re'âyâ sefâyini beyninde akd olunan sulh-ı salâh muktezâsınca ba'de'l-yevm tarafeynden cemî' korsanlık ve adâvet ve husûmet berren ve bahren men' u def' oluna ve târîh-i mezbûrdan birbirlerine zarar ve ziyân olunur ise bi'l-küllîye tazmîn ve ahz u gâret olunan sefâyini ve esîr vesâir cüz'î ve küllî bi't-temâm redd oluna ibârâtı musarraha olmakdan nâşî mârru'z-zikr Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesinin fıkra-i sâniyesinde korsanlığın def'i ve magsûbâtın tazmîni ibâreleri ile muvâfık olduğuna mebnî te'kîden yazılmışdır

Cezâyir-i garb ocağı ile devlet-i müşârün ileyhânın rabt eylediği şerâit-i ma'lûmede fakat ocağ-ı mezbûr ahâlîsi ile Nemçe devleti re'âyâsı ve tüccârı birbirlerini incitmeyüp ve hiçbir vechile birbirlerine zarar ve ziyân itmeyeler ta'bîrinden gayrı korsanlığa çıkmamak ve tazmîn olunmak makûlesi harf-i vâhid yokdur buna binâen bir siyâk-ı meşrûh Cezayir beğlerbeğisine Nemçe devleti ilçileri istid'âsıyla yazılan

emirlerde ancak Belgrad ahidnâmesinin muhkem tenbîh oluna lafzına gelince on birinci maddede mastûr fıkra-i ûlâ derc olunagelmiş

Nemçe devleti gemilerinin rû-yı deryâda seyr ü hareketlerinde muhâfazalarına dâir Cezayir-i garb ve Tunus ve Trablus beğlerbeğilerine ve kapûdânlarına ve umûmen vüzerâ ve hükkâm ve zâbitânına umûmî yazılan evâmir-i aliyyede Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesi tamâmen tahrîr olunup hasbe'l-iktizâ yalnız Cezayir-i garb beğlerbeğisine hitâb olan fermânlarda fıkra-i ûlâ ile iktifâ olunduğu bu müdde'âya akvâ-yı delâildir

Nemçe devletinin ocaklardan her biri ile mu'âhedesi başka başka olup siyâk-ı meşrûh üzere bu âna dek Cezayir-i garba münferiden cüz'î ve küllî yazılan evâmirde fakat fıkra-i ûlânın derci ve Trablusgarb ocağı ile muhâfaza-i sūfunı muhtevî umûma hitâben sudûr iden

Sayfa 25/2-29

ahkâm-ı münîfede fıkra-i sâniyenin tamâmen idhâli Trablusgarb ahâlîsi ile olan mu'ahedede korsanlığın def'i ve tazmînin serâhaten zikri ve cümle vüzerâ ve umûma hitâb olunmak husûslarıdır ki beher hâl bu müşâkile ve iktizâ iden fıkra-i sâniyenin te'kîd ve tavsiye-i mu'arrızında dercini îcâb ider idi.

Zikr olunan fıkra-i sâniyenin ocaklara masrûf olmadığına bir delîl-i ekvâ dahi altmış bir târîhinde Devlet-i aliyye ile Nemçe imparatoru beyninde başkaca akd olunan meşrût-ı ticâret-i bahriyenin on altıncı mâddesinde işbu mevâdd-ı mün'akide taraf-ı devlet-i aliyyeden Cezayir ve Trablus ve Tunus ocaklarına ihbâr olunup müşârün ileyhın sefâyın ve tüccâr ve re'âyâlarının ocağ-ı merkûmûn ile emniyet birle âmed-şodları husûsı vech-i münâsibiyle bast u temhîr ve ânlar dahi işbu mevâdda idhâl olunmak için bu husûsu ya Âsitâne-i sa'âdetde müzâkere veyahud Deraliyye'den ocaklar câniblerne mahsûs kimesne gönderilüp müşârün ileyh tarafından ta'yîn olunan kimesne ile musâlaha ve müsâleme-i mahsûsa ile mevâdd-ı adîde üzerine Nemçe devletinin akd-i muhâdene eylemesidir.

Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesinde fıkra-i ûlâ zeylinde mastûr fıkra-i sâniye ki ve lebb-i deryâda vâki' Ülkünlü(?) vesâir ol tarafda olan kılâ' ahâlîsi devlet-i aliyyeme tâbî' olan iskelelerden fimâ ba'd korsanlığa çıkmayup ve tüccâr sefinelerine bir dürlü zarar isâbet itdirilmeyüp ve o makûle gerek fırkata vesâir korsan sefineleri def' ve kurulmasından men' olunalar şöyle ki her ne vakitde

içlerinde sulh ve salâha mugâyir vaz‘ u harekete cesâret ider olursa nehb ü gâret eyledikleri bi‘l-cümle emvâl ve eşyâ taraflarından istirdâd olunup zararları tazmîn itdirile ve esîr eyledikleri kimesneler dahi esîrlikden istihlâs olunup bu makûle eşkiyânın müceb-i ibret olmak için şer‘an lâzım gelen cezâları tertîb ve muhkem haklarından geline mukâlemesidir devlet-i ebed-müddet Nemçe devletinin ocaklar ile itdüğü ve akd ideceği şerâit ne gûne olacağını ve henüz fikra-i sâniye-i mezkûrede muharrer lebb-i deryâda vâki‘ olan Ülkünlü(?) vesâir ol tarafdâ olan kılâ‘ ahâlîsi haklarında icrâ olunacak husûsları ocaklunun kabûl idecekleri ve itmeyecekleri Devlet-i aliyyenin sekiz sene mukaddem ma‘lûmı değildir ki ibârât-ı mezkûre ale‘l-ıtlâk cezâyir-i garb ocağına dahi şâmil ola ve Devlet-i aliyye on birinci şartın fikra-i sâniyesini tamâmca ocaklular haklarında dahi ifâya müte‘ahhid olmuş olsa Nemçe devletinin münferiden başka başka ocaklar ile rabt-ı şürût-ı muhâdene eylemesine ne hâcet idi ve vakt-i müstakbelede iki tarafın beynlerinde akdini irâde idecekleri mevâsîki kâne olmuş gibi ânlara zamân ve tekeffül misillü vaz‘ın ihtiyârı istib‘âd olunmaz mı bu kadar berâhîn ve delâil-i adîde var iken zikr olunan fikra-i sâniyeyi Cezayir-i garba yazılan fermâna ocağ-ı merkûm hakkında bir vakitte mesbûk olmayarak o hâl nice olabilir

Muhabbetlü ilçî beğ dostumuz ile izzetlü reîsü‘l-küttâb efendi mülâkâtlarında ifâde olunduğu vechile devlet-i aliyye ocaklunun bir gûne hareketlerine vechen mine‘l-vücûh rızâ-dâde olmadığı ve husûs-ı ahidnâmeden fazla devlet-i imparatoriye ile olan hemcivârlık ve safvet ve ihlâs-ı samîmisi muktezâsınca alınan gemilerin istirdâdında ve bi-avnihi te‘âlâ ıslâh-ı kârda dostâne himmetini bezl ile dakîka fevt eylemeyeceği mukarrer ve hatta mübâşir ta‘yîn olunan Karabekirzâde Ahmed Ağa‘ya iktizâ iden ba‘zı dekâyık-ı tehdîdât ve te‘kîdâtı dahi lisânen ta‘lîm ve tefehhüm itmeğle bu maslahatın ber vech-i suhûlet husûle gelmesi inâyet-i Bârî‘den me‘mûldur ocaklu bu mâddede mu‘ânede gösterdikleri sûretde devlet-i ebed-müddet elbette Nemçe devleti gibi bir dost-ı sadıkının izrârından begâyet müteneffir ve muğber olduğundan işin iktizâsına göre lâzım gelen tedâbîri icrâda ve inşâellâhü‘l-müte‘âl tanzîm-i maslahatda sermû kusûru tecvîz eylemez

İlçî beğ dostumuz takrîr-i mezkûrda Trablus ve Tunus ocaklarına ihtiyâten ısdârı müzâkere olunan emirler yazılmadığını iş‘âr eylemiş zikr olunan emirler hâzır ve âmâde olmağla kapûdân paşa tarafına gönderilecektir

Kezalik takrîr-i mezbûrda kapûdân paşa hazretlerine yazılan kâimede Trablus ve Tunus ocaklarına gidecek emirlerin müşârûn ileyh tarafından birer âdem ile

gönderilmesi tasrîh olunmadığı iş‘âr olunmuş bu husûs vezîr-i müşârün ileyh hazretlerine başkaca kâime ile tenbîh olunacaktır

Hülâsatü’l-hülâsa Devlet-i aliyye mücerred haşmetlü imparator cenâblarının kadrine ri‘âyet ve kemâl-i hulûs ve safvetini izhâr ve isbât zımında bu mâddede cezâyirlünün îrâd idecekleri a‘zâr ve şekvâdan iğmâz ve evvelâ hakikat-i hâli bir kere kendülerden isti‘lâm ve ba‘dehu iktizâsına göre icrâ-yı şürûta mübâşeret ve ibtidâr itmeksizin ıslâh-ı hâle sür‘at-i mübâşeret ve ikdâm ve şürû‘ melzûmdur diyü heman bilâ mübâhase ref‘-i gubâr-ı kedûrât ve tasfiye ve ahvâl-i tarafeyne derece-i şürûtun nihâyet ve hadîneden sa‘y dahi eyledikleri kat‘-ı nazar şürût-ı husûs-ı ahidnâme-i hümayûndan fazla Cezâyirlüye yazılagelmeyen ve Nemçe devletiyle Cezâyirlü beyninde yiğirmi iki mâdde üzerine mün‘akid olan başkaca uhûd ve kuyûdlarında tazmîn ve istirdâd ta‘bîrâtı şeref-rîz-i sudûr olan fermân-ı cihân-metâ‘da derc

Sayfa 26/1-30

ve tasrîh olup ve inşâellâhu’r-rahman merâm üzre temşît-pezîr olur ammâ farazâ ba‘zı avârız hasebiyle fi’l-cümle te’ehhür ider ise dahi Devlet-i aliyye imhâl itmeyerek kemâl-i hulûs ve safvet üzre te’diye ve tesviyesine ihtimâm ve sa‘y ideceği bî-iştibâh olmağla bâlâda mastûr ecvibe mehabbetlü ilçî beğ dostumuzun ma‘lûmı olmak için işbu takrîr virildi.

Nemçe ilçisinin işbu takrîrinde tensîs olundu diyü iddi‘â eylediği ta‘bîrât Cezâyir-i garb ve Trablus ve Tunus ocaklarına mutasarrıf olmayup Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesinde Cezâyir ve Tunus ve Trablus ocaklarına vesâir tenbîhi iktizâ iden mahallere muhkem tenbîh ve te’kîd oluna ki min ba‘d sulh-ı salâhın şürûtuna ve kendüler ile mahsûsan akd olunan mevâdda mugâyir bir dürlü hareketde bulunmayalar fıkrası ba‘de’t-tahrîr akabinde ve lebb-i deryâda vâki‘ olan Ülkünlü(?) vesâir ol tarafda kılâ‘ ahâlîsi Devlet-i aliyyeme tâbi‘ olan iskelelerden fimâ ba‘d korsanlığa çıkmayup ve tüccâr sefinelerine bir dürlü zarar isâbet itdirilmeyüp ve o makûle gerek firkate vesâir korsan sefineleri ref‘ ve kurulmasından men‘ olunalar şöyle ki her ne vakitte içlerinde sulh ve salâha mugâyir vaz‘ u harekete cesâret ider olur ise nehb ü gâret eyledikleri bi’l-cümle emvâl ve eşyâ taraflarından istirdâd olup zararları tazmîn itdirile ve esîr eyledikleri kimesneler dahi esîrlikden istihlâs olup bu makûle eşkiyânın sâirlere müceb-i ibret olmak için şer‘an lâzım gelen cezâları tertîb ve muhkem haklarından geline makâlesi tasrîh olunmuş olmağla

makâle-i sâniyede mezkûr mâddeler ol kutlu(?) ve ol havâliye mahmûl olduğu zunûn ve şukûkdan berî ve sebk-i kelâm dahi kazıyye böyle olduğuna delîl-i vâzıh olmağın makâle-i sâniye-i merkûme emr-i şerîfe derc olunmamıştır.

Zıkr olunan fıkra-ı sâniye ocaklara ma'rûf olmadığına bir delîl-i akvâ dahi altmış bir târîhinde Devlet-i aliyye ile Nemçe imparatoru beyninde başkaca akd olunan şurût-ı ticâret-i bahriyenin on altıncı mâddesinde işbu mevâdd-ı mün'akide taraf-ı devlet-i aliyyeden Cezayir ve Trablus ve Tunus ocaklarına ihbâr olup müşârün ileyhin sefâyin ve tüccâr ve re'âyâlarının ocağ-ı merkûmûn ile emniyet birle amed-şodları husûsı vech-i münâsibi ile bast ve temhîr ve ânlar dahi işbu mevâdda idhâl olunmak içün bu husûsu ya Asitâne-i sa'âdetde müzâkere veyahud Deraliyye'den ocaklar câniblerine mahsûs kimesne gönderilüp müşârün ileyh tarafından ta'yîn olunan kimesne ile musâlaha ve musâleme-i mahsûsa akdine sa'y eylemeleri câiz ola ibârâtının tasrîhi ve Belgrad musâlahasından yedi sekiz sene sonra bu şart-ı âhire mebnî ocaklar ile mevâdd-ı adîde üzerine Nemçe devletinin akd-i muhâdat eylemesidir

Belgrad musâlahası ahidnâmesinde on birinci mâddede yazılan fıkra-i ûlâ ocaklar gemileri devlet-i ebed-müddetin bu cânibdeki sevâhil ve iskeleleri ve sularında Nemçe tüccâr sefâyinine hilâf-ı sulh-ı salâh ta'arruz eylememeleri irâdesine mebnî olduğuna nass-ı ahidnâme burhân-ı celî olmakdan nâşî bu kazıyye saltanat-ı seniyyenin içerü sularında tekevvün eylemiş olsa beher hâl sâlifü'l-beyân on birinci mâddenin fıkra-i sâniyesi dahi bi-ibâretihâ yazıyordu hattı Trablusgarb korsanlarından biri Hanya civârında birkaç sene mukaddem bir Nemçe teknesi aldıkları inhâ olundukda istirdâdıyçün sudûr iden emr-i âlîde makâle-i sâniye tasrîh olunmuşdur ki devlet-i kavî-şevketin içerü sularında böyle hâdisenin tekevvünü beher hâl makâle-i merkûmenin riyâseti icâb ider idi ancak Cezayir-i garb açıklarında vâki' olan hâlât sâlifü'z-zıkr zımnında ahidnâmelerde nassen ve mefhûmen delâleti olmayan ta'bîrât emr-i münîfe derc olunmak kimin elinden gelür

Halbuki ahidnâmesinin mesâğî olan te'kidâtıdan fazla dostâne olarak devlet-i aliyye bu bâbda himmetini bezl ideceği ilçiyeye ifâde olunmuş olmağla alınan gemilerin bî-tereddüd istirdâdını ve hamûlelerinden zâyî'ât ve idâreye tazmîn olunması ve esirlerin ıtlâkını ve kendü beynlerinde akd eyledikleri şurûta münâfî bu vaz'a cesâret idenlerin te'dîb olunmalarını fermân-ı âlîşânda ta'bîrât-ı ekîde ile tahrîr ve mübâşiri dahi tahsîs ve muhâlefet eyledikleri sûretde haklarında sûret-i vehâmet olacağını tasrîh eyledik

Trablus ve Tunus ocaklarına ihtiyâten birer kıt'a emr-i şerîf ısdârını (silik) merkûm istid'â itmiş olmağla ânlar dahi kaleme alınıp idâre itdirilmişdir mübâşir Cezayir-i garba azîmet eyledikde virilecektir.

Ta'yîn olunan mübâşir mahalline varup henüz ocaklarında bu gemileri redd ve adem-i redde dâir bir vaz'ları bilinmeksizin Devlet-i aliyye ne gûne mu'âmele eylesün emr vurûdundan sonra yine ocaklu devlet-i ebedd-müddetin te'kîdâtını mu'âyene ve ber vech-i suhûlet magsûbât-ı mezkûreye redd ve fimâ ba'd evzâ'-ı mezkûreye mübâderetden ferâgat eyleyeler ocaklu te'annüd ve muhâlefet gösterdikleri sûretde beher hâl mübâşir ol tarafda tevakkuf ve keyfiyeti Dersa'âdete bildirse gerektir ol zamân işin iktizâsına göre lâzım gelen tedâbîr ne ise ifâ olunur

Kapûdân paşa hazretlerine yazılan kâimede her dürlü te'kîdât yazıldığından başka bu mâddenin nizâmı kendülerden matlûb olduğunu müş'ir başkaca fermân-ı âlî dahi ısdâr olundu altmış bir târîhinde ocaklu ile Nemçelünün akd-i sulh menbâlarına dâir derc olunan şartın emr-i şerîfden tayyî ne kâbildir ki asıl ocaklar ile musâlahaları şart-ı mezkûre mebnîdir Nemçe ilçisinin Ülkünlü(?) ve Yarlı vesâir kılâ' ahâlîleri haklarında Belgrad mu'âhedesinde derc olunan fıkra-i saniyeyi emre idhâl iddi'âsından garazı yedlerinde bunu sened idüp encâmında alınan gemilerini Devlet-i aliyyeye tazmin itdirmek da'vâsına düşmekdir kulları vesâir me'mûrlar bu makûle mugallatalar ile velî-ni'metimize sadâkatden udûl idemeziz Nemçe ilçisine fıkra-i mezkûre iddi'âsı hakk değildir

Sayfa 26/2-30

Nemçe tüccâr sefâyinine virilegelen yol hükmü ta'bîr olunur evâmir-i aliyyeye Belgrad ahidnâmesinin on birinci mâddesi bâlâda şerh olunduğu üzre temâmihâ ve bi-ibâretihâ dercinin ol sebebi budur ki sefâyin-i mezbûre iç denizde ve bahr-ı sefidde vâki' limân ve iskele ve sevâhilden mürûr ve ubûr idüp Ülkünbar(?) vesâirlerin gemilerine lede'l-müsâdefe kendülerini ta'arruzdan sıyânet zımnındadır ve illâ Cezayir-i garb ocakları kapudanâtın men' ve zecri için olmayup merkûmûnun Nemçelüye îrâs hasâretlerinin devlet-i kavî-şevket men'ini der'uhde ve iltizâm eylemiş değildir ve zamânı dahi yokdur zîrâ Belgrad ahidnâmesi tevsîki elli iki târîhinde olup ve ocaklar ile Nemçelünün mîsâkî altmış bir târîhinde vâki' olması mâbeyned dokuz sene vakt-i mürûr itmiş olduğuna binâen ocaklar ile kıbel-i akdû'l-uhûd-ı devlet-i seniyye beyenlerinde ne gûne ve ne makûle kuyûd ve mevâsik rabt

ideceklerini ber vech-i peşîn ne bilür idi ve bilmediği şerâit ve zavâbıtı iltizâm itmek ne mümkün idi ve vakt-i müstakbelde iki taraf beynlerinde akdini irâde idecekleri mevâsîki kâne olmuş gibi ânlara zamân ve tekeffül misillü vaz'ın bir dürlü münâsebeti olmadığı cüz'î vakt ile ma'lûm ve âşikâr olur ve bu makûle hâdisât vukû'unda bi-ibâretihâ derece müte'ahhid olmuş olsa devlet-i imparatoriyyenin mezkûr ocaklar ile münferiden rabt-ı şurût eylemesine hâcet ne idi re'sen mezbûrlar ile temhîr-i şurût-ı mu'âhede itmeleri bâlâda mezkûr sulh-ı salâhın hilâfı hareket itmemeleri ocaklara vesâir iktizâ idenlere muhkem tenbîh oluna ta'bîrinin Belgrad sulhnâmesinde tasrîhi ber vech-i meşrûh devlet-i seniyyenin iç illeri iskeleleri vusûllerinde mezbûrlardan Nemçe tüccârına zarar isâbet itmemek maslahatına mübtenî olduğu evzâ'-ı delâildendir

Dünki gün Nemçe baş tercümânı ilçî tarafından gelüp takrîr-i mezkûrun cevâbını talebde ısrâr ve ilçisinin iddi'âsını tervîcen bahs-i tûl ve dîrâza ibtidâr eyledikde ahidnâmelerde mezkûr nusûsdan hâric hâlâtı ne ilçî beğ teklîf ider ve ne müsâ'ade bizim elimizden gelür kaldı ki tensîs olundu didiği mahalde münâza'a eylediği sûretde sâir düvel ilçilerine dahi irâet ederiz erbâb-ı insâf olanlar hakkı ketm itmezler cevâbıyla i'ade olundu ilçî-i mesfûr bu mâddede musırr olduğu takdîrde mahall-i nizâ' Fransa ilçisine irâet ve husûs-ı mezbûrda ânı tavsît için mukaddemce tercümanlarına bu kelâm îrâd olundu işbu takrîr-i çâkerânem manzûr-ı âlî buyrulduktan sonra Nemçe ilçisine melzûmâne başka bir takrîr tahrîr ve îrâdâtına ecvibe olarak i'tâ olunması musammem idüğü muhât-ilm-i âlîleri buyruldukdâ emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Sayfa 27/1-41

Rusyaluya dair evrakdır fi 23 Ş sene 196

Devlet-i ebediyyü'd-devam ile şurut-ı ticareti mutazammın bir kıt'a mukavele-i münferideyi akd için Rusya devleti tarafından der devlet-i aliyyede mukim ilçisine i'ta olunan ruhsatname sureti tercümesidir fi 20 M sene 1196

Biz ki Katerina-i saniye bi lütfullahi te'ala tamamen Rusyaların ve Moskova'ya ve Kiev'e ve Vilademirya ve Novagradya imparatoriçe ve eftokratoriçesi ve Kazan ve Ejderhan ve Sibirya çariçesi ve Peskovya mâlikesi ve Ezmolenskov ruksa-yı kebiresi ve Estonya ve Litvanya ve Faralya ve Teverya ve Yugorya ve Premiya ve Viyatka ve Bulgarya vesair mahallerin ruksası ve Nevdgrodyaya-yı zîr

ve Çernikoya ve Rezanya ve Restoya ve Yeroslavya ve Beyelu Üzerya ve Odriya ve Obdurya ve Kondinya malikesi ve ruksa-yı kebiresi ve bi'l-cümle hıttı-i şimaliye'nin hükümdariyesi ve Uyvarya malikesi ve Kartalinya ve Kiyorkya ve keزالık Kabardinya çarlarının ve Çerkes ve Goreski vesair nice princlerin irsen pirincisa ve hükümdariyesiyiz işbu kağıd-ı resmiyeyle iktiza idenlere beyan ideriz ki Kaynarca ahidnamesinin on birinci maddesinde ve ahidname-i mezkure mucebince tarih-i Nasaranın bin yedi yüz yetmiş dokuz senesi şehir-i Martının onunda tenkih ve tavzih-i mevadd zımında akd ü rabt olunan muahdede takdim kılınan tarafeynin serbestiyet-i ticaret ve seyr ü güzest-i derya fevaid ve menafi'i için France ve İngiltere ve Netherlanda ahidnameleri mefhumuna bi't-temam mutabık bir muahde-i münferide rabt ve tevsik ve emr-i ticarete müteallik her güne mübahese ve muarazayı miyaneden bertaraf ve maslahat-ı ticareti canibeyn tevabi'ine enfa' ve hayırlı eylemek hususlarına a'zam-ı selatin-i izam ve ekrem-i havakin-i kiram hadim-i Haremeynü's-şerifeyn hami-i Kudus-i şerif ve Rumili ve Anadolu'nun emkine ve aktar-ı ma'muresinde vaki' eyalat-ı vesi'a ve Akdeniz ve Karadeniz padişahı şevketlü kudretlü azametlü es-Sultan ibnü's-Sultanü's-Sultan Abdülhamid Han ibnü's-Sultan Ahmed Han hazretlerinin taraf-ı hümayunlarından ve bizim tarafımızdan dahi ale't-tesavî canibeynin hevahiş ve isti'dadımız derkar olduğuna binaen iki devlete enfa' bu maslahat-ı hayriyenin müzakeresine müsteşar-ı devletimiz ve San İstanslavis tarikinın kavalieri sadakatlı ragabetlü Yakomov Bulgakof nam nâm Deraliyyede fevk-i ade murahhas orta ilçimizi terhise karar ve Devlet-i aliyyenin keزالık ruhsatname ile murahhas ricaliyle bi'l-mukaleme akd-i uhud ve rabt-ı kuyuda muma ileyh ilçimize ruhsat-ı kamile i'ta ve tenbih ve sipariş idüp şöyle ki muma ileyh murahhasımızın mevadd-ı ticareti mutazammın akd ve imza ve kendü mühriyle temhir ideceği muahde ve mukavele tarafımızdan dahi istisvab ve kabul olunup ale'd-devam kemal-i dikkat ile vikaye ve riayet olunacağını kavlı-i imparatorimiz ile ahd ü peyman ve salifu'l-beyan Yakomov Bulgakof nam fevka'l-ade murahhas orta ilçimizin kavlı ü karar ve ta'ahhüd ü ikrar ve ruhsat-ı kamilesi hasebiyle imza ve temhid ideceği bi'l-cümle zevabit ve mevasıka tamamen ve kamilen tarafımızdan mutabakat birle bi-ibaretiha ifa ve münafi-i şart hiçbir vakitte bir dürlü vaz' u harekete cevaz göstermeyeceğimizi ve ilçimiz muma ileyhin rabt ideceği şeraitin tasdiknamesini siyak-ı layıkı üzre tertib ve tastir ve li ecli'l-mübadele tamamen vakt-i mev'ud ve meşrutda isal ideceğimizi ta'ahhüd eylediğimizi müş'ir işbu ruhsatname senedi

tasdikan li'l-hal ve te'kiden li'l-mekal büyük mühr-i imparatorimiz ile tevsik ve temhir olunmasını emr ve tenbih eylemişizdir

Tarih-i nasaranın bin yedi yüz seksen bir senesi şehir-i mah-ı Nisan'da ve imparatorluğumuzun on dokuzuncu senesinde şehir-i Petreburg'da tahrir olundu

Sayfa 28/1-42

bu idâre-i safvet-nişânda Devlet-i aliyyeyi dâimü'l-karâr eyle devlet-i Rusya beyninde akd-i râbıta-i musâlaha-i mübârekeye me'mûr murahhas-ı evvel tevkî'î izzetlü Resmî el-Hâcc Ahmed Efendi ve murahhas-ı sâni Reîsü'l-küttâb izzetlü İbrâhîm Münîb Efendi devlet-i Rusya murahhası ratebetlü dostumuz Ceneral Zepin ile Küçük Kaynarca nâm mahallde tavassut-ı tevfiğ-i müsehhilü's-siyâk ile tanzîm ve tensîk ve yigirmi sekiz mâdde üzerine mebnî tertîb eyledikleri işbu ahidnâmede münderic şurût-ı müsâleme şevketlü kudretlü mehâbetlü velî ni'metim dârü'l-rabbânî efendim hazretlerinin cenâb-ı hümâyûn-ı pâdişâhânelerinden tarafımıza virilen ruhsat-ı kâmile ve istiklâl-i tamâmihi muktezâsınca bi-aynihâ indimizde makbûl ve mu'teber olmağla mevâdd-ı mukarrere-i musâlahanın makbûliyetini mü'eyyed bâlâsı mührümüz ile memhûr işbu tasdîknâmemiz tahrîr ve tastîr olunmuşdur.

Fî 14 Câ sene 1188

Bismillahirrahmanirrahim

Devlet-i aliyye ile Rusya tarafından ya'ni iki devlet miyânında zuhûra gelen muhârebenin def'iyçün müsâlaha ahidnâmesini tertîb ve imzâ eylemek için murahhaslar ta'yîn olup şevketlü kudretlü pâdişâh-ı âl-i Osmân cânibinden vezîr-i a'zamları Muhsinzâde devletlü Mehmed Paşa hazretleri ve haşmetlü menziletlü cümle Rusya'nın pâdişâhı cânibinden ratabetlü Konte Petro Romançof ceneral feld-mareşal ki Rusya-i sagîrenin cenerâli ve Rusya-i sagîre Flemenk baş nâzırı ve Sante Andriya ve Sante Corcev ve Sante Aleksandır ve Sante Enafam(?) kavalierâtın kavalieridir bu husûsa me'mûr olduklarına binâen iki ulu devletin muhâsaması tasfîyesine bezl-i himmet idüp târîh-i hicretin bin yüz seksen sekiz senesi Cemâziye'l-ülâsında vâki' mîlâd-ı hazret-i İsâ'nın bin yedi yüz yetmiş dört senesi mâh-ı Temmuzun beşinci gününde Nişancı Resmî Ahmed Efendi ve Reîsü'l-küttâb İbrâhîm Münîf Efendi murahhas oldukları hâlde feld-mareşal-ı müşârûn ileyhin ordugâhı olan Silistre'ye dört sâ'at mesâfede Küçük Kaynarca nâm mahalde feld-mareşal-ı müşârûn ileyhin ruhsat-ı kâmile ile murahhas kıldığı Nikolay Perencis de

Repin ki feld-mareşalin kâimmakâmı ve Sante Corceve vesâir kavalierlerin kavalieridir muvâcehesinde âtiyyü'l-beyân musâlahâ-i müeyyedenin mâddelerini tertîb ve temhîd ve imzâ ve hâtimleriyle takrîr ve temhîr eylemişlerdir evvelki mâdde iki devlet beyninde sebkât iden her dürlü mu'âdât ve muhâsâma şimdiden ile'l-ebed mahv ve izâle olunup gerek âlât-ı harbiyye ve gerek sâir takrîbe ile tarafeynden amel ve tebâdür ve icrâ olunan zarar ve te'addiyât nisyân-ı müebbede ile ferâmûş olup bir bâid-i vücûhla ve aslâ bir vakitte ahz-ı intikâ olunmaya düşmanlık yerine berren ve bahren müebbed ve kaviyy ve tağyîrden münezzeh müsâlahaya ri'âyet ve hirâset oluna kezaîk şevketlü kudretlü âl-i Osmân-ı pâdişâhî ve haşmetlü menziletli Rusya imparatorîçesi ve vârisleri ve halefleri beynlerinde temhîd olunan ittifâk ile sâfi ve müeyyed ve tağyîrden berî muvâlât hıfz ve hirâset olup işbu mâddeler kemâl-i dikkat ve ihtimâm ile icrâ ve mu'teber kılınalar ve iki devlet ve emlâk ve memâlik ve re'âyâ ve ahâlî-i tarafeyn miyânelerinde işbu muvâlât mâddesi böyle ri'âyet oluna ki fîmâ ba'd cânibeynden birbirinin aleyhine sırren ve alaniyyen bir dürlü amel-i buğz ve ızrâr olunmaya ve tecdîd olunan muvâlât ve musâfât muktezâsınca bi'l-istisnâ iki tarafa her ne gûne töhmet iden cümle re'âyâlarına tarafeynden nesiyyen münsiyyen cerâyimleri külliyyen afv buyrulup çektili(?) vesâir meclislerde bulunanları âzâd ve sebîlleri tahliye ve menfî ve meks itdürilen kesâna avdete ruhsat virilüp mukaddemâ kâm-yâb oldukları her dürlü pâye ve emvâlleri musâlahadan sonra redd ve ircâ' olup vesâirleri her ne afviyyete müstehakk oldular ise dahi haklarına aslâ bir illet ve bahâne ile ta'arruz ve ziyân ve zarâr ve te'dîb olunmayalar ve âharlar tarafından bir dürlü ziyân ve zarar ve ta'arruz olunmak tecvîz buyrulmayup ızrâr ve ta'arruzlarına kasd idenler te'dîb olunalar ve mersûmûndan her biri zîr-i himâyet ve muhâfaza-i kavânîn ve düyûnîlerinin âdetleri üzre sâir hem vilâyetlerine kıyâsen mu'âşeret ideler ikinci mâdde işbu ahidnâme-i mübârekenin in'ikâdı ve tasdîknâmelerin mübâdelesinden sonra iki devletin re'âyâlarından ba'zıları ağır bir töhmet

Sayfa 28/2-42

ve adem-i itâ'at veyahud hiyânet idüp devletinin birine ihtifâ veyahud ilticâ kasdlarında olur ise Devlet-i Osmâniyye'de dîn-i İslâmı kabûl ve Rusya devletinde tenassur idenlerden mâ'adâ aslâ bir bahâne ile kabûl ve himâye olup der'akab redd veyahud hiç olmaz ise ilticâ itdikleri düvelin memâlikinden taraf olunalar ki bu

misillü yaramazların sebebiyle iki devlet beynine hilâf-ı bürûdet veyahud bâ'is-i bahs-i abes olur (silik) vâki' olmaya kehalik tarafeyn re'âyâsından olup gerek ehl-i İslâm ve gerek hristiyan zümresinden bir kimesne bir dürlü taksîrâtü'l-beyân her ne mülâhaza ile bir devletden evvel bir devlete ilticâ iderler ise bu misillüler taleb olundukca bilâ te'hîr redd olunalar üçüncü mâtde *Kırım*, *Bucak*, *Koban*, *Bedisat*, *Canboyluk*, *Yedigün kabâil* ve tavâyif-i Tatar bi'l-cümle bi'eyyi hâl bilâ istisnâ devleteyn tarafından serbest ve ba'de't-ta'alluk müstakil ve vücûh ile ecnebî bir devlete tâbi' olmamak üzre i'tirâf ve kabûl olunalar ve tavâyif-i Tatar bi'l-cümle re'y ve ittifâklarıyla el-Cengiz soyundan intihâb ve nasb olunan kendü hânları müstakil olan taht-ı hükûmetlerinde olmağla ve bir zamânda düvel-i uhrâdan bir devlete ve hiçbir mâtdeye muhâsebe virmemek şartıyla atık kânûn ve âdetleri üzre merkûmlara hükûm ve gerek hân-ı mûmâ ileyhî intihâb ve nasbı husûsunda ve gerek umûr-ı mahsûsadan reyyine ve umûr-ı devletlerine dâir bir dürlü Devlet-i aliyye ile Rusya devleti müdâhale eylemeyüp hükûmet-i hâriciyye ve devletlerine dâir bir müstakil devlet sâir müstakil düvel kendü kendüler memleketlerini tahkîm iderler gibi ve cenâb-ı Bârî'den gayrı kimesneye tâbi' olmamak üzre tâife-i merkûme i'tirâf ve kabûl ve lakin mezhepleri ehl-i İslâm'dan olup İslâm pâdişâhı ser diyânet-i Muhammedî olmağla tâife-i merkûme akd olunan serbestiyet devlet ve memleketlerine hâlel getürmeyerek umûr-ı mezhebîlerini pâdişâh-ı müşârûn ileyh hazretleri hakkına şeri'at-i İslâmiye muktezâsınca tanzîm ideler ve Rusya devletine tahsîs olunan Kiriş ve Yenikal'a arâzîsi ve limânlarından mâ'adâ Kırım ve Koban câniblerinde vâki' istîlâ olunan kasaba ve kılâ' ve mesâkin ve arâzî ve Berda(?) ve Koneski ve Rey(?) ve Özi (silik) nehirlerinin Aksu ve Tuzla nehirleri beyninde olan cem'-i arâzî Leh memleketi hudûduna varınca tavâif-i merkûmeye istirdâd ve Özi kal'ası kadîmî ülkesiyle ke'l-evvel Devlet-i Aliyye'nin taht-ı tasarrufunda bâkî kala ve musâlahanın ahidnâmesi tekâmîli ve mübâdelesinden sonra memâlik-i Tatarya'dan Rusya devleti cümle askerlerini ihrâc eylesine ta'ahhüd ide Kırım cezâiresinde ve Koban ve Taman cezâiresinde vâki' kılâ' ve kasaba ve mesâkin vesâirleri hakkında cüz'î ve küllî her dürlü istihkâkdan Devlet-i aliyye kehalik keff-i yedine ta'ahhüd ide ve mahall-i merkûmeye fîmâ ba'd muhâfaza askeri veyahud başka asker irsâl eylemeye memâlik-i mezkûreyi tavâif-i Tatar'a bu vech üzre Devlet-i aliyye istirdâd idüp ve kimesne tâbi' olmaksızın hükûmet-i devletlerine Rusya devleti merkûmların hakîkaten ve müstakillen taht-ı hükûmetlerinde ve serbest mütâlaka vech-i ma'mûlun bih üzre idiği gibi kehalik Devlet-i aliyye ta'ahhüd ide kasaba ve kılâ' ve arâzî ve

mesken-i mezkûrları fîmâ ba'd muhâfaza askeri yahud başka askeri veyahud başka bir nev' asker başka sekbân yahud sâir asker zümresinden her ne isimde ve ne gûne ise ba's ve tesyîr eylemeyüp cümle tavâif-i merkûmeye Rusya devleti tarafından terk olunan serbestiyeti ve kimesneye tâbî' olmaksızın istiklâlleri üzre Devlet-i aliyye dahi terk ide dördüncü mâdde cümle düvele mahsûs olan istihkâk-ı aslîsi muktezâsınca kendü memleketinde münâsib görecek nizâmı icrâ itmek her devlete câiz olmağla iki devlete ruhsat-ı kâmile ve nâ-mahsûr virilür ki kendü memleketlerinde ve hudûdlarında münâsib gördükleri yerlerde kılâ' ve şehirler ve kasabât ve ebniye ve mesâkin binâ ideler atık olan kılâ' ve şehirler ve kasabât vesâirlerini dahi ta'mîr ve tecdîd ideler beşinci mâdde işbu musâlaha-i mübârekenin in'ikâdıyla tecdîd-i muvâlât ve musâfât-ı hemcivâriye müyesser olduktan sonra Rusya devleti cânibinden pâye-i sâniye ya'ni anobiyano(?) ta'bîr olunur orta ilçisi veyahud murahhas ilçisi nasbıyla Devlet-i aliyyede ale'd-devâm bir Rusya ilçisi ikâmet idüp ziyâde mu'teber olan düvelin ilçileri hakkında îfâ olunan merâsim-i i'tiyâd ve ri'âyet-i mûmâ ileyh Rusya ilçisinin rütbesine dahi Devlet-i aliyye cânibinden îfâ oluna umûmen (silik) vukû'ında Alman imparatorunun ilçisi pâye-i müşâbehede ise mûmâ ileyh Rusya ilçisi der'akab işbu Alman ilçisini ta'kîb eyleye ve Alman ilçisi pâye-i a'zamada veyahud asgarada olduğu takdîrde der'akab Nederlanda büyük ilçisinden sonra ta'kîb eyleye Nederlanda büyük ilçisi bulunmaz ise Venedik büyük ilçisinden sonra ta'kîb eyleye altıncı mâdde devlet-i Rusya ilçilerinin bi'l-fi'l hizmetlerinde bulunanlardan bir kimesne sirka ve töhmet-i azîm veyahud şâyeste-i ta'zîr bir fi'l-i nâ-şâyeste itdikden sonra İslâm diyânetini kabûl idecek olur ise böyle bir kimesne eğerçe tard olunmak nâ-münâsib bir mâdde olup velakin ta'zîr olunduktan sonra eşyâ-i serikayı ilçi tarafından beyân olunacak vech üzre tamâmen istirdâd olunalar ve hâl-i sekrâniyetde dîn-i Muhammedîyeyi kabûl itmek sevdâsında olanlar dîn-i Muhammedîyeye kabûl olunmayup def'-i sekrden sonra hâl-i aslîlerine ric'at olup akılları başlarına geldikten sonra ve ikrâr ve i'tirâfları ilçi tarafından gönderilecek âdemin muvâcehesinde dahi ve ba'zı bîgaraz müslümânların karşusunda beyân itdirilüp böylece kabûl olunalar yedinci mâdde Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki hristiyan diyânetinin hakkına ve kenisâlarına kaviyyen sıyânet ide Rusya devletinin ilçilerine ruhsat vire ki her ihtiyâcda gerek on dördüncü mâddede zikr olup mahrûse-i Kostantîniyye'de beyân olunan kilisa-yı mezkûre ve gerek hademesinin sıyânetine ibrâz-ı tefhîmât-ı mütenevvi'a eyleye ve

ilçî-i mûmâ ileyhî bir gûne urûz Devlet-i aliyyenin dost-ı sâfî ve hemcivârı olan devlete müte‘allik âdem-i mu‘temedi

Sayfa 29/1-43

tarafından arz u teblîğ olunmağla Devlet-i aliyye tarafından kabûl eylemelerini Devlet-i aliyye ta‘ahhüd ider sekizinci mâtde Rusya devletinin gerek rehâbîn zümresinden ve gerek sâir re‘âyâsından olanlara tamâmen ruhsat virile ki Kudûs-i şerîf ve şâyeste-i ziyâret olan sâir mahallere seyâhat ideler bir gûne yolcî ve seyyâhlardan gerek Kudûs-i şerîf’de ve gerek sâir mahallerde ve esnâ-yı tarîkde dahi bir dürlü hâbbe ve harâc ve virgü ve aslâ bir teklîf taleb olunmaya sâir düvelin re‘âyâlarına virilen fermânlar ve yol emirleri mersûmûna dahi vech-i lâıykı üzre edâ olunalar ve mâtâm ki Devlet-i aliyyenin arâzisinde ikâmet iderler kendülerine bir dürlü dahl ü ta‘arruz olunmayup kuvvet-i ahkâm-ı şerî‘at muktezâsınca tamâmen himâyet ve sıyânet olunalar dokuzuncu mâtde mahrûse-i Kostantiniyyede mukîm Rusya ilçilerinin hıdmetinde bulunan tercümânlar her ne milletden olur ise devlet umûruna hıdmet itdiklerine binâen hıdmetleri iki devlete râcî‘ olmağla kemâl-i mürüvvet ile mu‘âmele ve i‘tibâr olunalar ve efendileri tarafından kendülerine sipâriş olunan mevâdd içün şâyeste-i muâheze olmak câiz olmaya onuncu mâtde işbu müsâlaha-i mübâreke imzâ olup tarafeyn askerlerinin serdâr-ı ekremleri taraflarından lâzım gelen tenbîhât iktizâ iden mahallere îsâl idince ol aralıkda eğer bir mahalde bir dürlü fi‘il-i muhâsama hudûs ider ise îrâs-ı ta‘arruz olmak üzre add olunmayup bu takrîb ile vâkı‘ olacak fûtûhât ve istilâlar dahi ma‘dûmu’z-zuhûr olmak üzre mu‘teber tutulmayup böyle vâkı‘adan bir kimesne fâide-mend olmaya on birinci mâtde menfa‘at-i devleteyn içün memâlikini terşîh iden cümle diyârlarında iki devlete müte‘allik gemi ve tüccâr sefâyinine ta‘bîr-i mûmâna‘at-ı serbestiyet üzre geşt ü güzâr eylemeleri akd ve temhîr olup ve iskelelerine ve her mahalle mutlakâ sâir devletlerin icrâ itdikleri ticâretlerinde kâmyâb oldukları vech üzre işbu Rusya gemileri ve tüccâr sefâyinine dahi devlet-i aliyye cânibinden ruhsat virile Karadeniz’den Akdeniz’e ve Akdeniz’den Karadeniz’e mürûr ve âmme-i sevâhil kıyılarının limanlarında ve mârru’z-zıkr deryâlar ittisâlinde olan memerr ve boğazlarında meks ideler ve işbu mâtdeye dâir bâlâda îzâh olunduğu üzre Devlet-i aliyyenin memâlikinde emr-i ticârete dâir bi-aynihi France ve İngiltere misillü dost-ı ehibb olup ziyâde müsâ‘ade buyrulan milelin müsâlemât ve mu‘âfiyâtıyla ticâret-i

miyâh misillü berren ticâret itmek ve Rusya devletinin re'âyâlarına Devlet-i aliyye cânibinden ruhsat virilüp ber minvâl-i muharrer nehr-i Tuna'da dahi geşt ü güzâr ideler gerek emr-i ticâret ve gerek Rusya ticâretinin hakkında işbu mâddede lafz be lafz tahrîr olunduğu gibi her dürlü ihtiyâc zuhûrunda mârru'z-zikr iki milletin vesâirlerin şurûtları mer'î ve mu'teber tutula milel-i mezbûrûn virdükleri rusûmâtı müşâhedesini ve aynını ârâ itdiklerinden sonra Rusya tâcirleri her dürlü emti'a makûlesini nakl ve ihrâc idüp Karadeniz vesâir ve re'âyâların sevâhil ve limânlarına ve mahrûse-i Kostantiniyye'ye varmaları câiz ola ve vech-i meşrûh üzre bi'l-istisnâ umûmen sularında âhar ticâret ve seyr-i sefâyin mâddesini tarafeyn re'âyâlarına techîz birle kendü tâcirlerine iki devlet cânibinden ruhsat virilür ki ru'yet-i musâlaha ve idâre-i ticâretlerine lâzım olan müddetde tarafeyn memâlikinde ikâmet ideler bu bâbda tarafeynden ta'ahhüd olunur ki dost olan sâir devletlerin re'âyâlarına erzânî buyrulan serbestiyet ve müsâlemât Rusya tüccârına dahi erzânî kılına ve hırâset-i nizâm mâddesi cümle keyfiyâtda mevâdd-ı lâzımeden olmağla Rusya devleti cânibinden lâzım görülecek âmme-i mevâki'de konsolos ve konsoloslar vekillerinin ta'yînine Devlet-i aliyye cânibinden ruhsat virilüp dost olan sâir düvelin konsolosları i'tibâr olundukları gibi merkûmlar dahi mu'teber tutulalar ve işbu konsolos ve konsoloslar vekillerine ruhsat virile ki berâtlu ta'bîr olunur berât-ı pâdişâhiye ile müselleme tercümânlar ma'iyetlerinde tutup İngiltere ve France vesâir milletlerin hıdmetlerinde bulunan emsâllerini kâmyâb oldukları mu'âfiyâtına bunlar dahi nâil ve kâmyâb olalar ve Rusya devletinin dost-ı ehibbi milelin imtiyâzât ve mu'âfiyâtıyla berren ve bahren Rusya memâlikinde ticâret itmeğle rüsûmât-ı mu'tâdeyi edâ itdikden sonra Devlet-i aliyyenin re'âyâlarına Rusya devleti cânibinden ruhsat virilüp ve seyr-i deryâ esnâsında kazâya duçar olan sefâyine tarafeynden vücûh ile i'ânet ve bir gûne kazâlar zuhûrunda dost-ı ehibb olan milelin hakkında icrâ olunan müzâheret ile mu'âvenet olunalar ve kendülerine lâzım olan eşyânın dahi cârî üzre kendülerine alıvirile on ikinci mâdde Afrikalı ile ya'ni Trablusgarb ve Tunus ve Cezayir-i garb ocaklarıyla Rusya devleti akd-i şerâit-i ticârete rağbet itdikleri hâlde Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki devlet-i Rusya'nın bir gûne rağbeti pezîrâ-yı husûlüne kendü i'tibâr ve ruhsatını bezl ve şâmil ide uhûdât-ı mersûme hıfz u hirâset olunmak emrinde dahi mârru'z-zikr ocakların hakkında Devlet-i aliyye zâmin ola on üçüncü mâdde

cümle senedât ve mekâtib-i âmmede ve her husûsda tamâmen Rusyalu ile imparatoriçesi lakab-ı mu'tebereye dair Devlet-i aliyye cânibinden Türkî lisânıyla tamâmen Rusyaların pâdişâhı ta'bîri isti'mâl oluna on dördüncü mâtde düvel-i sâire kıyâsen kenisâ-yı mahsûsadan mâ'adâ Galata tarafında Beğoğlu nâm mahallenin bölüğünde tarîk-i âmmede Rusya devleti bir kenisâ itdirmek câiz ola işbu kenisâ kenisâ-yı avâm olup Rusograf(?) kenisâsı ta'bîr ile tesmiye ve ile'l-ebed Rusya devletinin ilçisi sıyânetinde olup her dürlü ta'arruz ve müdâhaleden emîn ve berî ve hırâset oluna on beşinci mâtde iki devletin hudûdları ta'yîn ve tahdîd olundukları nizâm muktezâsınca tarafeyn re'âyâlarına müceb-i mübâhese ve bâ'is-i (silik) bir mâtde olmadığı eğerçe mülâhazadan ba'îd olmayup velakin avârız-ı gayr-ı me'mûleden zuhûrî muhammel oluna esbâb-ı mazarrat ve ziyânların def'ine iki devlet bi'l-ittifâk karâr virmişlerdir ki bir gûne nesnelerin zuhûrunda re's-i hudûda olan hâkim zuhûra gelen mâtdeyi teftîş veyahud mahsûsen ta'yîn olunan me'mûrların ma'rifetiyle tefâhhus ideler bir gûne me'mûrlar mâtdeyi gereği gibi teftîş itdikden sonra bilâ te'hîr hakkı olan şahsın hakkını ihkâk ideler ve pâk-ı ta'ahhüd olunur ki işbu ahidnâme-i mübâreke in'ikâdıyla müceddeden temhîr olunan müvâlât ve hüsn-i nizâm mâtdesi bir gûne kazâyânın zuhûruyla aslâ tağyîr olunmaya on altıncı mâtde cümle Bucak memleketi Akkırman ve Kili ve İsmâ'îl kal'alarıyla sâir kasabât ve kurâ derûnlarında mevcûd bulunan âmme-i eşyâ ile Rusya devleti tarafından Devlet-i aliyyeye redd olunup ve Bender kal'asını dahi Devlet-i aliyyeye redd ider ve keزالık Eflak ve Boğdan memleketlerini cümle kılâ' ve şehirler ve kasabât ve kurâları derûnunda mevcûd bulunan cümle eşyâlarıyla keزالık Devlet-i aliyyeye redd ider ve Devlet-i aliyye dahi (silik) şerâit ile memâlik-i merkûmeyi kabûl idüp işbu şerâiti tamâmen ve kâmilin hıfz u hırâset eylemesini vâ'd-i ma'mûlun bih ile ta'ahhüd eyleye evvelâ işbu iki voyvodalıkların ahâlîsi her ne pâyve ve keyfiyyet ve hâl ve ism (silik) iseler bilâ istisnâ haklarına tamâmen ve kâmilin nesiiyen münsiiyen afv olunup her dürlü töhmetler veyahud Devlet-i aliyyenin umûruna muhâlif hareket itdiklerine isnâd ve mazanne olunan cümle i'mâlleri ile'l-ebed ferâmuş olunup evvelki mâtddenin mazmûnı üzre menâsıb ve pâyeleri ve emlâk-ı sâbıkaları müceddeden hâlleri tekmi'l olunup işbu muhârebeden mukaddem mâlik oldukları emlâklerine i'âde olunalar sâniyen ke'l-evvel hristiyan diyâneti vücûh ile serbest olup icrâsına bir dürlü mûmâna'at olunmayup kilisâların müceddeden

binâlarına (silik) ta'mîrine mûmâna'at olunmaya sâlisen ez kadîm manastırlarına vesâir eşhâsa müte'allik olup ba'dehu bi gayr-ı hakk kendülerinden ahz olunup İbrail ve Hotin vesâir yerlerin dâiresinde mevcûd bulunan arâzî ve emlâk el-ân re'âyâ ismiyle tesmiye olunur mersûmûna istirdâd olunalar râbi'an rehâbîn zümresine münâsib olan imtiyâz ile i'tiyâd oluna hâmisen terk-i vatan idüp âhar mahallere varmak râğbetinde olan hânedânlar eşyâlarıyla nakl itmeğe serbestiyet üzre me'zûn olalar ve işbu hânedânlara kendü ve mesâlihinin tanzîmi için vakt-i kâfileri olmak için serbestiyet üzre vatanlarından nakl eylemelerine bir sene müddeti imhâl olunup işbu müddet-i mühlet ahidnâme-i mübârekenin mübâdelesi târîhinden ma'dûd ve mahsûb oluna sâdisen atık muhâsebeleriyçün her ne gûne ise gerek nûkûd akçe ve gerek sâir tarîkiyle bir nesne tahsîl olunmaya sâminen işbu müddet mürûr itdükden sonra Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki cizyelerinin akçesini ta'yînine mürüvvet-i külliye ile mu'âmele ve haklarına hayr-ı imkân rütbesinde sehâvet-i celîlesini hırâset ide iki senede bir kerre meb'ûslarının vesâtetiyle cizyeleri tamâmen edâsından sonra asla bir paşa veyahud hâkim ve her kim olur ise olsun mersûmûnı aslâ bir vakitte ta'arruz itmeyüp âhar bir dürlü virgü veyahud teklîf her ne gûne ism ve bahâne ile kendülerden taleb olunmayup azametlü pâdişâhın peder-i muhteremleri olan mu'azzezü'z-zikr merhûm Sultân Mehmed-i râbi' hazretlerinin asr-ı hümayûnlarında mütemetti' oldukları imtiyâzâtı ile kâm-yâb olalar tâsi'an umûrlarını ru'yet iden kapu kethudâları yedinde işbu voyvodalıkların beğlerine ruhsat virile ki Devlet-i aliyyede herbirinin tarafından rum mezhebinden hristiyan olmak üzre maslahatgüzârları ta'yîn ideler ki mersûm maslahatgüzârları işbu iki memlekete mütevaffık olan mesâlihini ru'yet ideler Devlet-i aliyye cânibinden dahi haklarına kemâl-i mürüvvet ile mu'âmele olunup hâl-i âcizânelerinde kavâ'id-i milel istihkâkına müstahık olup ya'nî her dürlü ta'arruzdan berî ve emîn olmak üzre i'tiyâd olunalar aşeren Devlet-i aliyye cânibinden Rusya imparatorluğunun ilçilerine ruhsat ve muvâfakat virilür ki işbu iki voyvodalıkların iktizâsına göre sıyânet ve müsâ'ade olunmalarına müzâkere ideler devletlere lâayık olan i'tiyâd-ı dostâne muktezâsınca Rusya ilçilerinin

Sayfa 30/1- 44

bu bâbda arz itdikleri kelimâtlarına ri'âyet eylemesine Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider on yedinci mâtde el-ân Rusya devletinin zîr-i zabtında bulunan Akdeniz adalarını Rusya devleti Devlet-i aliyye'ye istirdâd ider Devlet-i aliyye dahi ta'ahhüd ider ki

evvelen evvelki mâddesinde musarrah olan her dürlü kabahatlerin ve Devlet-i aliyye'nin umûruna muhâlif olmak mazannesiyile icrâ olunan âmme-i ef'âlin nesiiyyen ve münsiiyyen afv-ı küllî ile mahv ve afv olunmak mâddesine cezâyir-i mezkûrenin ahâlîsi hakkında dahi kemâl-i istikâmet ile ri'âyet sâniyen hristiyan diyânetine aslâ ednâ bir ta'arruz ile îsâl-i tazyîk olunmayup kenisalarının ta'mîr ve teceddûdine vücûh ile mümâna'at olunmaya mârru'z-zikr kilisalarına hıdmet iden eşhâs aslâ ber takrîb ile ta'arruz ve müdâhale olunmaya sâlisen işbu muhârebe sebebiyle kendülerine îrâs olunan tekdîrât ve tahrîbât sebebiyle Rusya devletinin zîr-i hükûmetinde bulundukları târîhinden ve bundan sonra iki sene müddetine değin ki işbu müddet cezâyir-i merkûmenin Devlet-i aliyyeye istirdâdı târîhinden add olunmak gerekdir Devlet-i aliyye cânibinden cezâyir-i merkûme ahâlîsinin aslâ bir dürlü resm-i senevî tahsîl olunmaya râbi'an terk-i vatan idüp âhar mahallere varmak rağbetinde olanlar tamâmen mâl ve eşyâlarıyla nakl itmek Devlet-i aliyye cânibinden merkûmûna ruhsat virilüp ve tanzîm-i musâlahalarına dikkat-i kâfî olmak için işbu ahidnâme-i mübârekenin mübâdele olacak târîhinden bir sene mühlet müddeti kendilerine imhâl oluna hâmisen Rusya donanmâsının avdet ve ric'atında ki inşâellâhu te'âlâ işbu ahidnâme-i mübârekenin mübâdelesinden üç ay müddetinde vâki' olmak gerekdir bir nesneye ihtiyâcı vâki' olur ise Devlet-i aliyye cânibinden vus'-i imkân mertebesinde müzâheret oluna on sekizinci mâdde Özisuyu boğazında vâki' Kılburun hisârı nehr-i mezbûrun su tarafı sâhilinde kifâyet idecek arâzî ile ve Aksu ile Özisuyu beyninde vâki' sahrâ-yı hâliye mu'ârazadan ârî müstakillen ale'd-devâm Rusya devletinin taht-ı tasarrufunda kala on dokuzuncu mâdde Kırım cezâresinde vâki' Yenikal'a kal'ası ve Kerş ve limanları derûnlarında mevcûd bulunan ile ve arâzîler ile bahr-ı siyâhdan başlayup tûlen Kerş'in atîk hudûdlarına ve Araz'ın Bohace nâm mahalline varınca ve Bohace mahallinden hatt-ı müstakîm ile bâlâdan Azak denizine varınca mu'ârazadan ârî mustakillen ale'd-devâm Rusya devletinin taht-ı tasarrufunda kala yiğirminci mâdde mîlâd-ı hazre-i Îsâ'nın bin yedi yüz senesi ya'ni târîh-i Muhammedî üzre bin yüz on üç senesinde Tolstoy nâm hâkimi ile Açe muhâfızı Hasan Paşa beyninde akd ve temhîd olunan senedât mefhûmunda beyân olunduğu üzre Azak kal'ası ülke ve hudûduyla ile'l-ebed Rusya devletine tahsîs oluna yiğirmi birinci mâdde İki Kabartalar ya'ni Büyük ve Küçük Kabarta Tatar tâifesiyle vâki' civâr tepelerinden nâşî Kırım hânlarıyla te'allüfleri olmağla Rusya devletine tahsîs olmaları mâddesi Kırım hânının ve meşveretinin ve Tatar başılarının idâresine ihâle oluna yiğirmi ikinci mâdde iki devlet beyninde

in'ikâdı vukû' bulan cümle uhûdnâme ve şerâyıt-ı sâbıkayı ve Belgrad kal'asında vâki' ahidnâme-yi ve ândan sonra vücûda gelen âmme-i şerâiti mahv ve izâle ve ile'l-ebed ferâmûşî itmek iki devlet miyânesinde bi'l-ittifâk karâr virilüp şöyle ki mersûm uhûdâtın hakkına fîmâ ba'd bir dürlü dâ'iyye makûlesi binâ itmeyeler velakin mîlâd-ı hazret-i Îsâ'nın bin yedi yüz senesinde Tolstoy nâm hâkim ile Ace kal'asının Hasan Paşa nâm muhafızı beyinde Azak kal'asının ülkesi hudûdı ve Koban sınırının ta'yîn ve tecdîdine dâir vâki' şerâit işbu istisnâdan berî olup ke'l-evvel bilâ ta'yîr bâkî kala yigirmi üçüncü mâdde Gürcü ve Mekkîl havâlîsinde vâki' Bağdadçık ve Şehriyân kal'aları ki Rusya askeri tarafından zabt olmuşlardır kadîmden berü müte'allik oldukları asıl sâhiblerine mütevakkıf olmak üzere Rusya devleti tarafından kabûl olunup şöyle ki eğer tahkîken kadîmden berü veyahud müddet-i medîdeden mukaddem devlet-i aliyye kılâ'-ı mezkûreye mâlik olmuş ise Devlet-i aliyye'ye râci' olmak üzere kabûl olunup işbu ahidnâme-i mübârekenin mübâdelesinden sonra vakt-i ma'hûdede Rusya askeri kılâ'-ı mezkûreyi tahliye eyleye Devlet-i aliyye dahi kendü tarafından ta'ahhüd ider ki evvelki maddenin mazmûnı muktezâsınca havâlî-i mezkûrede işbu muharebe imtidâdında Devlet-i aliyyenin aleyhine her ne minvâl üzere hareket itmiş olanları nesiiyen münsiiyen afv eyleye ve vech-i ma'mûlun bih üzere ve ile'l-ebed oğlan ve kız virgüsinden ve her gûne cezîre-i sâire ibâ ve keff-i yed ider öteden berü müte'allikleri olanlardan mâ'adâ tavâyif-i mezkûre arâsında kendü re'âyâsı olmak üzere ferd ve ahadın hakkına dâ'iyye itmemeğe ve Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ve Gürci ve Mekkîller tarafından öteden berü zabt olunan arâzî vesâir müstahkem yerleri tekrâr mersûmunun hükûmet ve muhafaza-i mutlaklarına terk eyleye diyânet ve manastır ve kenîsâları hakkına bir dürlü ta'arruz ve tazyîk itmeyüp atîk olanlarının ta'mîrine ve cedîdlerin binâsına mümâna'at olunmaya ve Çıldır paşası vesâir sergerde ve zâbitân tarafından bir dürlü dâ'iyyesi tahtında ahvâllerini izâ'at ile ta'arruz olunmalarını Devlet-i aliyye men' eyleye ve tavâyif-i mezkûre Devlet-i aliyyenin re'âyâsından olmağla Rusya devleti aslâ mersûmûna müdâhale itmeyüp ta'arruz eylemeye yigirmi dördüncü mâdde ba'de'l-imzâ ve't-tasdik mevâdd-ı der'akab nehr-i Tuna'nın sağ tarafında mevcûd bulunan

Sayfa 30/2- 44

cümle Rusya askerlerini avdet ve ric'atine müteveccih olup imzâ târîhinden bir ay zarfında Tuna'nın sol kıyısına mürûr ideler ve asker-i mezkûr tamâmen Tuna'nın sol

kıyısına geçdikden sonra Hırsova hisârı boşaldılup asâkir-i İslâmiyeye teslîm oluna ba'dehu Eflak ve Bucak memleketlerinin tahliyesine birûn ve ân vâhideye mübâderet olunup işbu tahliye mâddesine iki ay mühlet tahsîs ve ta'yîn olunur ve cümle Rusya askerleri memleketeyn-i mezkûrteynden çekildiklerinden sonra bir taraftan Yergöğü kal'asını ve ba'dehu İbrail ve taraf-ı denizden İsmâ'îl kasabasını Kili ve Akkirman kal'alarıyla Rusya askeri terk idüp asâkir-i sâirelerine mülhak olmağla müteveccih oldukdan sonra asâkir-i İslâmiyeye kılâ'-ı mezkûreyi terk ideler işbu iki memleketin tamâmen tahliyesine üç mâh müddet tevkîf olunur bâlâda zikr olunan keyfiyyetden sonra Rusya askeri Boğdan memleketini terk idüp nehr-i Turla'nın sol tarafına mürûr idecekdir bu takrîb ile mârru'z-zikr mevâzi' ve memâlik-i tahliye iki devletin müsâlemet ve müsâlaha-i müebbedelerinin imzâsından sonra beş ay zarfında vâki' olup cümle Rusya askeri nehr-i Turlanın sol kıyısına mürûr eyledikde ol zamân Hotin ve Bender kal'aları asâkir-i İslâmiyeye teslîm olunurlar ancak mücerred bu şurût ile ki yine vakt-i mezkûrda Kılburun hisârı tasrîh olunan arâzîsi müsâlaha-i müebbedenin on sekizinci mâddesinde îzâh olunduğu üzre Aksu ile Özi suyu beyninde vâki' sahrâ-yı hâliyenin zâviyesiyle ile'l-ebed mu'ârazadan berî Rusya devletine teslîm oluna ve Akdeniz adalarına dâir Rusya donanmasının mesâlihi ve tanzîmât-ı derûniyelerine kâbil olduğu sür'at ile cezâyir-i mezkûre ol havâlîde bulunan Rusya askeri tarafından ke'l-evvel mu'ârazadan berî devlet-i aliyyenin zabtına redd olunalar çünkü ba'd mesâfe sebebiyle kâbil değildir ki tevkîf-i dikkat oluna ve Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider ki dost bir devlet olduğu cihetle ve donanma-yı mezkûrenin isti'câl-i azîmetini mülâhazasıyla Devlet-i aliyye îfâ-yı levâzımına i'ânet idüp vus' ve iskân-ı rütbede iktizâ iden nesneleri alıvire Devlet-i aliyye redd olunan memleketlerinde mâdâm ki Rusya askerleri mevcûd bulunurlar ise işbu memleketlerin hükûmeti ve nizâmı Rusyalunun zabtında bulunduğu üzre kalub cümle Rusya askerinin külliye hurûcları vaktine dein Devlet-i aliyye cânibinden memâlik-i mezkûrenin hükûmetine müdâhale olunmaya ve bu memleketlerde bulunan Rusya askerinin iktitâf-ı me'kûlât ve tedârik-i levâzım-ı sâiresine el-ân amel olunduğu üzre kezaik tamâmen hurûclarına değin amel oluna Rusya askerinin baş seraskeri bu mâdde mahsûsan ta'yîn olunan Devlet-i aliyyenin me'mûruna memâlik-i mezkûrenin her biri tahliye olunduğunu haber itmedikce Devlet-i aliyyenin askerleri redd olunan işbu kal'alara ayak basmayup bi'n-nefs Devlet-i aliyye dahi redd olunan işbu memleketlerinde kendü hükûmetini idhâl itmeye kılâ' ve kasabâtta mevcûd olan Rusyalunun zehâyir ve mühimmâtı murâdları üzre Rusya askeri tarafından tahliye

olunup Devlet-i aliyyeye redd olunan kal'alarda mücerred bu esnâda mevcûd bulunan Osmânlu topraklarını terk ideler Devlet-i aliyye redd olunan âmme-i vilâyetlerin ahâlîsi her ne cins ve taraf ve keyfiyât iseler ki Rusya devletinin hıdmetinde müstahdem olmuşlardır akd olunan mühlet-i seneviyyede ehl u iyâl ve emvâlleri birle Rusya askeri ile ma'an çekilüp nakl itmek rağbetinde olanlar men' olunmayup şurût-ı mezkûre muktezâsınca gerek ol zamân ve gerek tamâmen bir sene müddetinde vücûh ile men' olmamasına Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider yigirmi beşinci mâtde gerek inâs ve gerek zükûr cinsinden olan bi'l-cümle üserâ-yı muharebe vesâir esîrler her ne pâye ve rütbeden iseler iki devletinin arâzîlerinde bulundukca Rusya devletinde hüsn-i irâdetleri ile tenassur iden müslimîn ve devlet-i Osmâniye'de yine hüsn-i irâdetleri ile dîn-i Muhammediyeyi kabûl iden hristiyanlardan mâ'adâ bi'l-cümlesi işbu ahidnâme-i mübârekenin tasdîknâmeleri mübâdelesinden sonra der'akab ve aslâ bir dürlü bahâne ile tarafeynden bilâ arz ve ta'bîr-i semen ve istirdâd ve teslîm olunalar kezalik giriftâr-ı bend-i istirkâk olan bi'l-cümle hristiyanlar ya'ni Lehlü ve Boğdanlu ve Eflaklu ve Moralu ve ahâlî-i cezâyir ve Gürciler vesâir bi'l-cümle ve bilâ istisnâ ve bilâ semen ve ta'bîr-i arz âzâd olunalar kezalik işbu müsâlaha-i mübârekenin in'ikâdından sonra bir neferi bile giriftâr-ı bend-i istirkâk olan Rusya re'âyâları Devlet-i Osmâniye'de bulundukca redd ve teslîm olunalar ve kezalik Devlet-i aliyyenin re'âyâları hakkına bi-aynihi ve mu'âmele-i müşâbihe üzre hareket itmeğe Rusya devleti ta'ahhüd ider yigirmi altıncı mâtde işbu mâtdeleler imzâ olunduğu haberi Kırım'a ve Özi'ye resîde olduğu gibi der'akab Kırım'dan olan Rusya seraskeri Özi muhafızı ile muhâbere idüp işbu imzâ târîhinden iki ay zarfında tarafeynden mu'temed âdemler gönderile ki Kılburun hisârını mârru'z-zıkr on sekizinci mâtde tasrîh olunan sahrâlar ile teslîm ve tesellüm ve kabûl ideler ve işbu mu'temed âdemleri mülâkatları gününde iki ay zarfında mârru'z-zıkr mâtdeyi tekâmîl ideler şöyle ki bi eyyi hâl işbu ahidnâme imzâ olunduğu günde dört ay müddetde ve kâbil ise müddet-i ekallede mâtde-i meşrûh hitâm-pezîr olup

Safya 31/1- 45

külliyen icrâ oluna ve me'mûriyetlerini tekâmîl olunduğunu Sadr-ı a'zam ve ceneral feld mareşal hazretlerine bilâ te'hîr ihbâr ideler yigirmi yedinci mâtde bu müsâlaha-i mübârekeyi ve muvâlât ve musâfâtı beyne'd-devleteyn ziyâde te'kîd ile temhîd ve takviye zımnında tarafeyn rızâsıyla tevkîf olunacak mîkâtın işbu müsâlemet-i

hayriyyeyi tasdîkan tasdîknâme-i mülûkâneleriyle cânibinden fevka'l-âde büyük ilçiler ba's ve tesyîr ve iki ilçiler re's-i hudûda mu'âmele-i müteşâbihe ile mukâbil olup Devlet-i aliyyenin ve Devlet-i aliyye indinde ziyâde mu'teber olan Avrupa devletinin ilçileri haklarında ri'âyet olunan resm mu'tâd üzre müşârün ileyhimâ dahi mer'î kılınup delâlet-i safvet cânibeyn olmak üzre ilçiyân-ı müşârün ileyhimâ vesâtetiyle şân u devletlerine lâıyk hedâyâ irsâl oluna yigirmi sekizinci mâdde devlet-i aliyyenin nişâncısı Resmî Ahmed Efendi ve Reîsü'l-küttâbı İbrâhîm Münîf Efendi ve Perenç ve Penin(?) nâm Rusya devletinin luutenan (lieutenant) cenerali hazerâtı taraflarından işbu müsâlaha-i müebbedenin mâddeleri imzâ olundukdan sonra serdârân-ı ekremîn tarafeyn hazerâtının tenbîhâtı îsâli ile berren ve bahren külliyyetlü vesâir yerlerde vâkı' asâkir-i cânibeyn miyânelerinde her dürlü mu'âmele-i hasmâne men' olunmak lâzım gelmeğle der'akab Sadr-ı a'zam ve ceneral feld mareşal hazerâtı câniblerinden Akdeniz ve Karadeniz ve Kırım ve karşusunda vâkı' donanmâna ve mevâzi'-i sâire muhârebeye ve ulaklar gönderilüp ba'de'l-in'ikâd musâlaha her yerde mu'âdât ve mukâtelât def' oluna ve bir güne ulaklar Sadr-ı a'zam ve ceneral feld mareşal hazerâtının evâmir ile masûn ve me'mûn olalar ki Rusya ulağı Rusya ser'askeri tarafına tesâbuk ider ise işbu Rusya ser'askerinin vesâtetiyle Sadr-ı a'zam hazretlerinin emrini Osmânlı ser'askerine tesyîr eyleye ve Sadr-ı a'zam hazretlerinin ulağı tebâdür ve tefâdüm ider ise Osmânlu ser'askerinin vesâtetiyle feld mareşal hazretlerinin emrini Rusya askerine ba's ve tesyîr eyleye ve akd olunan musâlaha-i mübârekenin ukûd ve uhûdı temhîdi pâdişâhân-ı tarafeyn hazerâtı câniblerinden iki tarafın serdâr-ı ekremlerine ya'ni Muhsînzâde devletlü Mehmed Paşa nâm Devlet-i aliyye vezîr-i a'zamına ve ratabetlü Petro Konte Romançof nâm Rusya feld mareşâline tefvîz ve ihâle olunmağla ahidnâmede mastûr olan müsâlaha-i müebbedenin cümle mâddeleri müşârün ileyhimânın huzûr ve muvâcehelerinde akd olunmuş gibi Vezîr-i a'zam ve feldmareşâl hazerâtı câniblerinden mülûkleri tarafından kendülerine virilen ruhsat-ı kâmile muktezâsınca mevâdd-ı mezkûreyi imzâ ve hâtimleriyle tasdîk idüp işbu mevâdd-ı mefhûmunda akd ve temhîd ve va'd olunan mâddeler kaviyyen ve tağyîren ve temâmen mer'î ve dikkat üzre icrâ olup hülâsaten aslâ bir nesne amel olunmayup ferd-i vâhide dahi itdirilmeye ve ya'niye mutâbıkü'l-ma'nâ sûretleri imzâ ve hâtimleriyle takrîr ve tasdîk olup Sadr-ı a'zam hazretlerinin senedi Türkî ve İtalyan lisânıyla ve feldmareşâl hazretlerinin senedi Rusya ve İtalyan lisânıyla mülûkleri câniblerinden kendülerine virilen ruhsatnâmeler dahi müşârün ileyh murahasları tarafından ve Devlet-i aliyye cânibinden olmak üzre

feldmareşâl hazretlerine îsâl ve mevâddın imzâsından sonra beş gün veyahud kâbil olur ise müddet-i ekallede dahi mübâdele olunup Sadr-ı a‘zam hazretlerinin senedâtı teslîm itdükleri ânda Konte Romançof nâm feldmareşâl hazretlerinin senedâtlarını ahz ideler

Sayfa 32/1-46

Hazret-i hulled-âvend-i memalik-i bahşa ve cenab-ı tensik-ferma-yı umur-ı kaffe-i âlûrî tekaddest-i zatihi anı ve zammetü’l-izdad ve işbah inde külli zevi’l-inhanın irade-i bahire-i samadaniye ve inayet-i zahire-i subhaniyesi seyyid-i asfiya ve sipehsalar-ı katib-i enbiya habib-i Huda şefi’-i yevm-i ceza ulu peygamberimiz Muhammedü’l-Mustafa aleyhi ve alâ alihi ve sahbihi ezkiyyü’t-tahiyye hazretlerinin dest-yari-i mu‘cizat-ı cemmetü’l-berekatı ve ashab-ı güzîn ve hulefa-i Raşidîn rıdvannullahi te‘ala aleyhim ecma‘in ve cümle evliya-yı hidayet-karin ve asfiya-yı tekaddes-rehin murafakat-ı ervah-ı tayyibe-i (silik)

Mahall-i hatt-ı şerif ki ibareti şu vechiledir

Kaynarca’da in‘ikad-pezir olan ahidname-i husrevanemizi mukırr işbu tasdikname-i cedide derununda mastur olan şurut lafzen be-lafz makbul-ı hümayunumuzdur

Mahall-i tuğra ki ibareti bu vechiledir

Sultan Abdülhamid Han ibnü’s-Sultan Ahmed Han el-muzaffer daimâ

Ben ki eşrefü’l-buldan ve’l-emakin ve ebrakü’l-medain ve’l-mesakin kible-i cümle-i âlem ve mihrab teveccüh-i âmme-i ümem olan Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere ve Kudüs-i Şerif-i mübarekin hâdim ve hakimi ve hasretü’l-müluk olan bilad-ı selase-i mu‘azzama ki İstanbul ve Edirne ve Burusa diranların ve Şam-ı cennet-müşam ve Mısır-ı kâdiretü’l-asr bi-himmetâ ve külliye Arabistan ve Afrika’ya ve yerka ve kırdan ve Halebü’ş-şehbâ ve Irak-ı Arab ve Acem ve Basra ve Lahsa ve Deylem ve Rakka ve Musul ve Şehrüz ve Diyarbekir ve Zulkadriye ve vilayet-i Erzurum ve Sivas ve Edirne ve Karaman ve Van ve Mağrib ve Habeş ve Tunus ve Trablusşam ve Kıbrıs ve Rodos ve Girid ve Mora ve Akdeniz ve Karadeniz ve Cezayir ve sevhili ve diyar-ı Anadolu ve memalik-i Rumili ve hususen Bağdad-ı dâru’s-selam ve cemi‘an Kürdistan ve Rum ve Türk ve Tataristan ve Çerakese ve Kabartayan ve Gürcistan ve deşt-i Kıpçak ve eyalat-ı Tatar’a dair ol havalilerde vaki‘ umumen sağnak ve bi’l-cümle tavaif-i Tatar’ın

halife-i a‘zam ve şehriyar-ı saadet ve âsâr-ı mu‘azzamı ve kezalik etrafında vaki‘ cümle oymakân ve musafatıyla umumen Bosna kal‘a-i Belgrad-ı dâru’l-cihat ve darb hükümeti ve ânda olan kılâ‘ ve hasûn ve bilad-ı Arnavudluk ve bi’t-temam Eflak ve Boğdan ve etraflarında vaki‘ kılâ‘ ve hasûn ve ta‘rif ve tavsifden müstağni nice (silik) ve buldanın padişah-ı ma‘delet-şîm ve şehinşah-ı şevket-ilmi es-Sultan ibnü’s-Sultan ve’l-Hakan ibn-i Hakan es-Sultan ibnü’s-Sultanü’s-Sultan unvan-ı menşur-ı saadet-nüşur-ı saltanatım tevki‘-i refi‘-i sultanü’l-berrîn ile müzeyyen ve pür-zîver ve yarlıg-ı beli‘-i mekarim tebliğ-i hilafetim nakş-ı nigar-ı azamet izhar-ı hakanü’l-bahreyn ile mu‘anven ve ârâyiş-güsterdir rical-i Devlet-i aliyyemden hala reisü’l-küttâb olup nişancılık rütbe-i celilesiyle kadri terfi‘ ve devlet-i ebed-müddetimle Rusya devleti beyninde te’kid-i şiraze-i silm ve safvete murahhas ta‘yin olunan iftihar-ı mühretü’l-kitab câmi‘ü’l-fünun ve’l-âdâb menba‘u’l-belagatü’r-raşika ma‘denü’l-fuzahatü’r-râbika zu’l-kadrü’l-etemm ve’l-fahrü’l-eşemm el-muhtass bi-mezid-i avatıf-ı mülki’l-mu‘înü’l-kadir el-Hacc Abdürrezzak Bahir dame ilmuhu ve mecduhuya taraf-ı vâzi‘-i kesret-i şahanemden virilen ruhsat-ı kamileye müsavî iftiharetü’l-mekanü’l-azimetü’l-İseviyye muhtaretü’l-kübra el-fehametü’l-Mesihyye maslahat-ı mesalih-i cemahirü’t-taifetü’n-Nasraniye sahibet-i ezyalü’l-hoşmenne(?) ve’l-âkar ve sahibet-i delayilü’l-mecd ve’l-i‘tibar haşmetlü miknetlü Rusya imparatoriçesi ve bi’l-cümle Rusyaların padişahı dostumuz Katerina-i saniye hutimet avakibuha bi’l-hayr ve’r-reşâl ve aleyhim ileyha sebilü’r-rüşd ve’s-sedâd canibinden ruhsatname virilen Deraliyyemde mukim Edirne ilçisi kıdvetü’l-ümerai’l-milletü’l-Mesihyye Estgif hutimet avakibuhu bi’l-hayr yedlerinde olan ruhsatnameleri muktezasınca hicret-i Nebeviyye alâ sahibehâ efdalü’t-tahiyyenin işbu bin yüz doksan üç senesi Rebiü’l-evvelinin üçüncü günü yani milad-ı hazret-i İsa’nın bin yedi yüz yetmiş dokuz senesi mah-ı Martı’nın onuncu gününde bir yere gelüp tarih-i hicrînin bin yüz seksen sekiz senesinde vaki‘ milad-ı İseviyyenin bin yedi yüz yetmiş dört senesi Temmuz’unun onuncu günü Küçük Kaynarca karyesi kurbunda devleteyn murahhasları miyanlarında akd ü rabt olunan musalaha-i müebbede ahidnamesinin muvafık ve dokuz maddeden ibaret bir muahede-i müfessire akd ve temhid ve imza etmeleriyle lafzen be-lafz vech ati’l-beyan üzredir

Devlet-i aliyye-i ebed-kıyam ile Rusya devleti beyninde hicret-i Nebeviye alâ sahibehâ efdalü't-tahiyyenin bin yüz seksen sekiz senesinde vaki' milad-ı hazret-i İseviye'nin bin yedi yüz yetmiş dört senesi mah-ı Temmuz'unun onuncu gününde Kaynarca'da akd olunan musalaha-i müebbede ahidnamesinin in'ikadından berü ahidname-i merkumenin ba'zı maddesinde ve ale'l-husus Kırım ve tavaif-i Tatar'ın bir Allah'dan gayrı kimesneye tabi' olmayan bir devlet menzilinde müstakil ve serbest bir devlete tahvil oldukları sebebiyle devleteyn miyanelerinde şukûk ve mu'arazat gûnagun vuku' bulup safvet-i kamile ve emniyet-i şamile üzre muameleden ibaret olan semere-i sulh u salahın tene'ümünden canibeyn re'ayası mahrum olmak derecelerine varmışıdi iki devlet beyninde tekrar âsâre-i gabâr-ı münâferet ve şikakı muceb olacak mehazir ve hilaf-ı na-marziyyenin bu def'a ale'd-devam izale ve izamesi zımnında balada mastur Kaynarca ahidnamesine halel getirilmeyerek şükuk-ı vazifenin tavzih ve tasrihi niyet-i halisesiyle daru's-saltanatü's-seniyye-i Kostantiniyye-i mahmiyyede devleteynin ruhsat-ı kamile ile murahhas ve me'zunları vesatetleriyle müceddeden müzakere-i maslahata mübaderet olunmasını dostane kavl ü karar olunduğuna binaen bu niyaz minber-i dergah-ı ilahi ki devlet-i kavi-şevket derununda sabıka riyaset-i küttab ve defter emaneti hıdmet-i celileleri ve hala nişancılık rütbe-i refi'asıyla şeref-yab olup şehriyar-ı daveriyan ve harf-i ma'delet-nişan daver-i devran şehinşah-ı cihan şevketlü kudretlü kerametlü mehabetlü adaletlü veli-ni'metim padişahım efendim cenab-ı hümayunlarından yedime ihsan buyrulan ruh-ı samiyeleriyle murahhas olunmuş bendesiyim haşmetlü miknetlü bi't-temam Rusyaların padişah ve imparatoriçesi cenabları tarafından Deraliyye'de mukim fevka'l-ade Edirne ilçisi ve murahhası ve devletinin müsteşarı ve San İstanislas tarîkinin kavalieri Aleksandri ragabetlü menziletlü Estgif dostumuz ile akd-i meclis-i mukaleme ve ruhsatnamelerimizi ibraz ve mukabele ve siyak-ı muktezi ve matluba mutabık bulunmağla bi'l-mübadele vech-i layık üzre kesb-i istihkak ve salahiyetden sonra vech-i ati'l-beyan ile tavzih ve tasrih siyakında muahede-i cedideyi akd ve takrir idüp mühür ve imzalarımız ile hatm ve imza eylemişizdir işbu muahede-i cedidenin maddelerinde tasrihen ta'vin ve tavzihen tefsir ve tebyîn olunan mevaddan ma'ada Kaynarca'da akd olunan musalaha-i müebbede ahidnamesi bu muahede-i cededede lafzen be-lafz ale't-tafsil münderic i'tibar

olunarak zikr olunan Kaynarca ahidnamesini başka iki sened bi-ibaretihâ ve bi-ayniha nassı üzre işbu muahede-i cedide ile tasdik ideriz bina-berin iki devlet-i fehime beyninde sulh u salah ve hüsn-i muvalat ve hem-civarı hâlel ve infisamdan berî ve ârî vechiyle ile'l-ebed düsturü'l-amel tutulup işbu muahede-i mübarekeye muhall ve mazarr olur hâlâtı tarafeyn re'ayasından ferd-i vahidin ibka' ve icra değil tesaddisine dahi cevaz virilmemeğe kemal-i tayakkuz ve basiret üzre iki devlet dahi ikdam ideceklerini te'kiden ve alaniyeten ta'ahhüd iderler Kaynarca'da mün'akid ahidnamenin ikinci maddesi mazmunını ziyade izah ve tasrih zımnında Rusya devleti beyne'd-devleteyn payidar ve üstvar olan hüsn-i musafat muktezasınca hatır-ı Devlet-i aliyyeye ri'ayeten rıza-dade olur ki cümle Tatar taifesinin serbestiyet üzre ittifak-ârâları ile müntehib Tatar hanları intihab ve makam-ı hânîye terfi' olundukdan sonra gerek kendü taraflarından ve gerek zîr-i hükümetinde olan tavaif caniblerinden fima ba'd ale'd-devam düsturü'l-amel tutulmak üzre bu def'a karargir olan senedin ta'biratına mutabık mahzarlar ile Devlet-i aliyyeye meb'uslar tesyar idüp mazmununda zat-ı ma'delet-simat-ı hazret-i cihandarinin imamü'l-mü'minin ve halife-i a'zam-ı muvahhidin olduğunu sarahaten i'tiraf ve kabul ve ehl-i islamdan olan bir hükümdarın müstakil ve serbest makamına layık misal-i bi-misal takdis-i işimalin irsaliyle gerek han-ı müşarün ileyh ve gerek taife-i Tatar takdis-i şer'isini istid'a eyleyeler ve bundan ma'ada Rusya devleti yine hüsn-i muvalata mürâ'aten ve hatır-ı Devlet-i aliyyeye ri'ayeten diyanetlerinin muvafakati lamühale muktezi ve râci' olan mevaddan hiçbir nesneye muhalefet itmeyeceğine ta'ahhüd ider ve Devlet-i aliyye dahi alaniyyeten ahd ü peyman ider ki muvafakat-i mezheb ve te'sir-i diyanet bahanesiyle ru-yı arzda hiçbir devlete hesap vermeksizin umur-ı dünyeviyede devletlerini bi'l-istiklal idareye müstakil olan Tatar hanlarının umur-ı mülkiye ve devletleri istiklaline bir dürlü hâlel getirmeyüp tazyik eylemeye mesned-i hânı mahluliyet-i hakikiyye ile mahlul oldukca kavm-i Tatar'dan serbestiyet üzre bu makama intihab ve terfi' olunan her bir hanlarına cenab-ı zilliyet-penah hazretleri halife-i Osmânî-i muvahhidin olmak mûlabesiyle misal-i bi-misal takdis-i işimalin i'tası hususunda hiçbir gûne özr ü bahane ve su'ubet izhar ve ibraz olunmaya fima ba'd ka'ide-i la-tağyîr makamında düsturü'l-amel tutulmak üzre bu def'a Devlet-i aliyyenin kavl-i karar eylediği misal-i bi-misal takdis-i işimal suretinde hiçbir vakitte Devlet-i aliyye bir lafz ve bir kelime tağyir veyahud terk ve tenkis itmeye Kaynarca'da mün'akid

ahidnamede Devlet-i aliyye bi'l-cümle kabail ve tavaif ve akvam-ı Tatar'a dair kaffe-i hukuk ve Nebeviyyesinden kasr-ı yed eylediğine binaen hukuk-ı mezkuresini bir dürlü bahane ile kâinen mâ-kân hiçbir tarihte tecdid itmeyeceğini işbu muahede-i cedide ile müceddeden müte'ahhid olup zikr olunan ahidnamenin üçüncü maddesi mantukınca tavaif-i merkumeyi müstakil ve serbest bir kavm i'tibar ideceğini ta'ahhüd ider zikr olunan üçüncü madde dahi işbu maddede tasrih ve beyan olunan ibaretinden ma'ada bu mahalde lafz be-lafz tekrar ve tezkir olunmuş gibi itibar oluna tavaif-i Tatar'a dair gayr-ı müterakkib ve bu muahdede hatıra gelmemiş halat ârız ve vaki' olur ise iki devlet dahi dostane muhabere itmeksizin bir nev' tedbire mübaşeret itmemelerini ta'ahhüd iderler üçüncü madde müceddeden hân-ı Tatar intihab olundukca kavm-i Tatar tarafından ihbarını havi mahzarların ve canib-i hilafet-penahiden i'ta buyrulacak misal bi-misal takdis-i iştimalin ibaretine ve kavm-i Tatar ehl-i İslam'dan olmağla şeriat-ı Muhammediye muktezasınca halifetü'l-muvahhidine itibaren fima ba'd hıfz ve vikaye ve muvafakat ve iktiza ideceğini rüsum-ı saireye müteallik işbu

Safya 33/1- 43

Musâlahanın ikinci mâddesinde meşrûh nizâm ve râbta bir cânibden Devlet-i aliyyeden ve bir taraftan dahi umûr-ı Tatar'dan musarrah ve müttefikun aleyh sened üzre tekmîlen pezîrâ-yı hitâm olduğu birle ve bundan mâ'adâ Tatar halkının istiklâl ve serbestiyetinin tabi'at ve sûretini fîmâ ba'd evza' ve ıslâh vechile ta'yîn ve takrîr zımnında zeyl-i temessükde vaz'-ı imzâ iden cânibeyn murahhaslarının tanzîm ve imzâ ve kendü mühürleriyle hatm ve temhîd itdikleri nass-ı mazmûnı mûmâsil ve muvâfık aynen beyân nâmeler iki devlet-i müşârün ileyhâdan i'lân olunduğu akabinde Rusya devleti dahi cümle asâkirini işbu mu'âhede temessüki târîhinden i'tibâr olunan Kırım ve Taman'dan üç ay zarfında vukûyâfte ba'îd (silik) sebebiyle üç ay ve yigirmi günde gâyet mâ fi'l-bâb ve mümkün olursa dahi mukaddem celb ve ircâ' ve bir dürlü bahâne ile dahi mahall-i mezbûreye idhâl itmeyeceğini ta'ahhüd idüp devlet-i aliyye kezalik kendü tarafından dahi bu ta'ahhüdü kâmilten mürâ'ât ideceğini ta'ahhüd ider dördüncü mâdde asâkir-i mezkûre fi'l-vâki'Avar kapısını mürûr eylediği haberi Devlet-i aliyyeye hükümet-i Kırım'dan ihbâr olup karâr-dâde olduğu ibâret ve sûret üzre muhzırları ile Devlet-i aliyyeye gerek Şahin Giray Hân ve gerek kavm-i Tatar taraflarından müceddeden meb'ûslar vârid oldukda cânib-

i hazret-i hilâfet-penâhiden mukaddemce devlet-i Rusya'ya tahrîren ta'ahhüdleri mûcebince celâdetlü Şahin Giray'ın hanlığını kabûl diyü makâmını i'tirâf ile karârgâr olan siyâk üzere misâl bî-misâl takdîs-i iştimâl ile müşârün ileyhi tevşîh buyurmalarıyla terâzî-i devleteyn üzere Tatar mesâlihine dâir bi'l-cümle me'âsir kat' ve hasm oluna beşinci mâdde Rusya devleti Devlet-i aliyyeye îrâs-ı mevânî' murâd itmediğini hakîkatini tasdîk ve isbât için (silik) ta'bîr olunur Aksula hudûdı ve Dinyester ta'bîr olunur Tuzla Nehri ve Karadeniz sâhili beyninde kâin olup Özi nâhiyesine tâbî'dir diyü cânib-i Devlet-i aliyyeden iddi'â olunan arâzînin kavm-i Tatar'a terkinden tekevvül itmeğe rızâ-dâde olur ancak eynetü'l-beyân şurût ile ki evvelâ arâzî-i mezkûre ahidnâmenin üçüncü maddesi üzere kavm-i Tatar'a tahsîs olduğundan Devlet-i aliyye bu bâbda Kırım Hân'ı ve müdür ile muhâbere ve mukâvele eyleye ve arâzî-i merkûmenin hân hükûmeti tarafından hüsn-i rızâlarıyla terk ve kasr-ı yedine rızâ virilmesi husûsuna Rusya devleti hüsn-i vefâ ve ihtimâm ile bezl-i himem-i hasene ideceğini ta'ahhüd idüp tavâif-i Tatar'ın serbestiyetine hîn-i te'sisinde hâlel tatarruk ider sûretini kesb itmemek için ibtidâ Devlet-i aliyyeden bu mâdde-i merkûmûna îrâd olduğu takdîrde hüsn-i hitâm bulacağı Rusya devletinin ber vech-i peşîn me'mûlûdür sâniyen Devlet-i aliyye dahi zıkr olunan arâziye hemcivâr olan üç devletin asâyiş-i hâlleriyçün Özi nâhiyesini Devlet-i aliyyenin akreb olan memâlikine hatt-ı müstakîm üzere tahsîs zımında kifâyet mikdârı arâzî alındıktan sonra bâkîsini yine Devlet-i aliyyenin tasarrufunda olarak âsâr-ı binâdan ve âhar gûne kânen men-kân umrân ve iskândan hâliyetü'l-hâliye terkini mûte'ahhid olup fakat mahall-i merkûmda elhâletü hazihi mevcûd olup Devlet-i aliyye ism u resm ve aded ve mikdâr ve nev' ahâlînin defterlerini Rusya devletine vermesini mûte'ahhid olduğu ferd-i mesâkinden gayrı yeniden bir nev' umrân ve iskân-ı cedîdi ve nâ-ma'lûm kesânın iskânını tecvîz itmemek şartıyla istisnâ olunur lakin Rusya ilçisi firâd-ı merkûmenin elhâletü hazihi bulundukları hâlde hıfz ve bekâsını ancak devletinin rızâsı buna münzamm olmak me'mûlüyle mûte'ahhid olur sâlihen beyne'd-devleteyn her dürlü münâza'ânın def'iyçün ahidnâmenin ikinci maddesi mantûkınca Zabor ve Kazaklarının reddi husûsuna dâir Devlet-i aliyye mesfûr Kazaklara haşmetlü miknetlü bi'l-cümle Rusyaların pâdişâh ve imparatoriçesi tarafından şefkat-ı celîlesi hasebiyle ceddeleri afv olduğuna ifâde ve rızâlarıyla Rusya memâlikine giderler ise insirâf itdirdüp tereddüd eyledikleri hâlde Tuna'nın berü cânibinden taraf-ı berrîde bahr-ı siyahdan ba'îd bir mahalle imrârlarını ta'ahhüd ider seffinelerin geşt ü güzârı husûsunda fîmâ ba'd bi'l-cümle hilâf-ı inhâları ve ebhâs

ve kıl u kâli miyânededen izâle zımnında beyân olunur ki tavâif-i sâire ale'l-husûs Devlet-i aliyyeden emr-i ticâretde milel-i sâireden ziyâde haklarında müsâ'ade olunan ve Rusyalunun emr-i ticâret ve iyâb u zihâb sefâyinine müte'allik musâlaha ahidnâmesinin mâddesine numûne menzilesinde ittihâz olunan France ve İngiltere tâifelerinin mahmiyye-i Kostantiniyye ve memâlik-i Osmâniyenin sâir liman ve iskelelerine isti'mâl itdikleri sefînelerinin tamâmen şekl ü cesâmetine müşekkel ve müşâbih Rusya tüccâr sefînelerinin bahr-ı siyâhdan Akdeniz'e ve Akdeniz'den bahr-ı siyâha serbestiyet üzre mürûr ve ubûrlarına Devlet-i aliyye ruhsat ve icâzet verir bu bâbda tahkîk olunduğu üzre Akdeniz tarafından mahmiye-i Kostantiniyye iyâb ve zihâb idegelen gerek France ve İngiltere ve gerek tavâif-i sâire tüccâr sefînelerinin en büyüğü on altı bin keyl ki Rusyalunun pot ta'bîr olunur tahmîninde(?) bi'l-mukâyese yigirmi altı bin dört yüz pota bâliğ olur hamûleyi tahammül ve istî'âb ider ki bu takrîrce Rusya sefînelerinin ale'd-devâm mer'î ve düstûrî'l-amel tutulmak üzre bir def'a şekl ü cesâmetlerini ta'yîn ve tahsîs için işbu mikyâs ittihâz olunup sefînelerin en küçüğü bin kile ve en büyüğü on altı bin kile ki sekiz bin kantar hamûleyi tahammül ola Rusya devleti işbu takrîb ile dahi safvet-i zamâyir-i dostânesini Devlet-i aliyyeye isbât ve tahkîk murâd itmeğle kendü re'âyâsı tarafından bundan sonra Devlet-i aliyye limanları tesyâr olunacak sefînelerin mikyâs-ı mezbûrı tecâvüz itmeyüp takım ve silahlarının techîzi dahi zikr olunan iki milletin sefâyinine mûmâsil ve mutâbık olduğunu mesfûrûna tenbîh itmeğle râzî ve müte'ahhid olur dahi zikr olunan sefînelerde Devlet-i aliyyenin re'âyâsı mükerrer hâcet hiss idüp Devlet-i aliyyenin ilmi ve rızâsı münzamm olmadıkca istihrâc itmemek va'dini Rusya devleti ta'ahhüd eylediği misillü işbu va'd-i mezbûr Devlet-i aliyye tarafından dahi ta'ahhüd olunup Kaynarca ahidnâmesinin on birinci mâddesinde meşrûh cümle uhûdun bilâ tağyîr ve dikkat ile mer'î tutulacağı ve bâ husûs France ve İngiltere tâifelerinin te'diye idecekleri

Safya 33/2-47

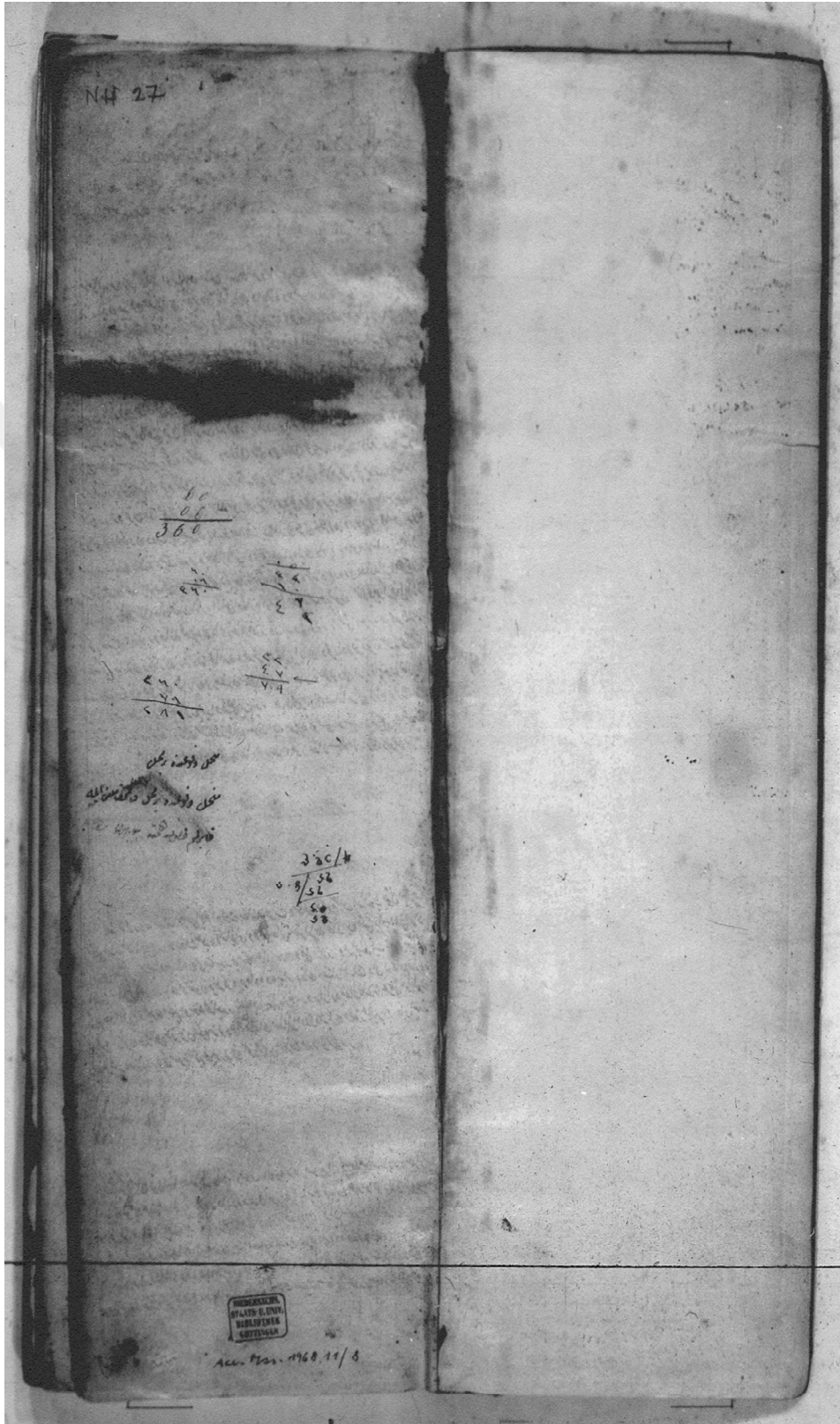
rûsûm ve levh-i harâcdan gayrı bir nev' resm Rusya re'âyâsından mutâlebe olunmayacağı Devlet-i aliyye tarafından ta'ahhüd olunur ki ve iki devlet beyninde emr-i ticâret husûsunda her dürlü hilaf-ı inhâları bertaraf etmek zımnında bi'l-müzâkere ve bi'l-mukâleme şerh ve tavzîh ve France ve İngilterelüye i'tâ olunan ahidnamelerin mefhûmunu esâs ittihâz birle ânlara ittibâ'en ve muvâfakaten Rusya

tüccârının tabî'atına tatbîki hadd-i imkânda olduğu derecelere dek tedkîk iderek emr-i ticârete dâir bir kıt'a mukâvele-i münferide tertîb ve tanzîmine mübâderet olunmak iki taraf beyninde kavl ve karâr olundu ahidnâmenin Eflak ve Boğdan voyvodalıkları müttetik olan on altıncı mâddesi muvâfık-ı zamân-ı sâbık olmağla bu def'a mizâc-ı vakt ü hâle tatbîk için mâdde-i mezkûre ba'zı tebdîlât ve tenkîhâta muhtâc olduğu ecilden beyne'd-devleteyn şu vechile mukâvele olunup Devlet-i aliyye müceddeden ahdühümâ ider ki evvela hristiyan mezhebinin serbestiyet-i kâmile ile te'ârif ve icrâsına ve müceddeden kilisa ihdâsına ve antikalarının ta'mîr ve termîmine ahidnâmenin bâlâda mezkûr maddenin mantûk-ı aslısı üzre bi'l-mu'âhede nizâm verildiği vech üzre cânib-i Devlet-i aliyyeden vechen mine'l-vücûh mûmâna'ât ve mu'âraza olunmaya sâniyen Ebrâil ve Hotin ve Bender kal'alarının etrâfında ve mahall-i sâirede vâki' olup elyevm re'âyâ emlâki ismiyle müsemma olan arâzî ve emlâk ve manastır vesâir eşhâsın mülkleri olmak cihetiyle Belgrad musâlahasının in'ikâdı târîhi olan bin yüz elli iki târîhinde vâki' mîlâd-ı hazret-i İsâ'nın bin yediyüz otuz dokuz senesinden i'tibâr olunarak zabt olunmuş arâzî ve emlâk girü manastır ve ashâbına redd oluna ve memleketeyn-i merkûmeteynde vâki' bundan akdem Rusyalı mevcûd olup müdebbir-i umûr olduğu esnâda ahâlî-i memleketden ba'zı kesânın isbât zımnında îrâd eyledikleri evvele tefahhus olunduğuna binâen muktezâsınca dedelerinden mevrûs olup taraflarından zabtına hükm olunan emlâk bundan böyle bilâ intizâ' ve ta'arruzdan ârî vechile eşhâs-ı mersûmûna temlîk ve îkâ olunmasında Rusya devletinin şefâ'atine Devlet-i aliyye müsâ'ade eyleye sâlisen cânib-i devlet-i aliyyeden memleketeyn-i mezbûrteynin tâife-i rehâbinine imtiyâzât-ı lâyika ile i'tibâr ve rağbet oluna râbî'an memleketeyn-i merkûmeteyne cizye teklîfi husûsunda izhâr-ı âsâr-i i'tidâl ve merhamet olunup ve mâl-ı cizye-i mezbûreyi iki senede bir def'a başka başka iki memleketin tarafından Asitâne-i sa'âdet cânibine tesyâr olunacak yerlû meb'ûsların yedinden Devlet-i aliyye ahz u kabûl eyleye ve bir def'a tanzîm ve tahsîs kılınan cizye-i mezkûreleri memleketeyn-i merkûmeteyn mâtâm ki vakt ü zamânıyla edâ ve îfâ ideler vülât ve zâbitân ve zevât-ı sâire taraflarından kânen men kân tekâlîf ve virgü nâmıyla yahud ism-i diğere ve ahar bir gûne bahâne ile nesne mutâlebesiyle memleketeyn-i mezkûrteyne cefâ ve ezâ çekdirilmeyüp mukaddemâ memleketeyn-i mezkûrteyn Devlet-i aliyyenin taht-ı tasarrufuna ircâ' olunduğu akabinde cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı hazret-i cihândârîden i'tâ ve ihsân buyrulan hutût-ı şerîfeyi re'âyânın emn ü refâhiyesiyçün kemâl-i dikkat üzre kuvvet-i asliyyelerinden hıfz ve ri'âyet ideceğini Devlet-i aliyye ta'ahhüd ider hâmisen

memleketeyn-i merkûmeteynden her biri Asitâne-i aliyyede rum mezhebinde hristiyan olarak birer nefer maslahatgüzârı ikâmet ve ibkâ idüp mesfûrların hakkında Devlet-i aliyye her halde âsâr-ı inâyet ve merhameti mu‘teberdir şöyle ki mesfûrlar tene‘umm-ı ahkâm-ı milele müstehak ya‘ni her dürlü ta‘arruz-ı müfteriyâtdan mahmî ve mestûr i‘tibâr olunalar sâdisen Rusya devleti dahi kendü tarafından ilçisi vesâtetiyle memleketeyn-i mezbûrteyn için musâlaha ahidnâmesinde kendü tecvîz ve tahsis kılınan hakk-ı şefâ‘ati fakat işbu mâddede mübeyyin ve meşrûh şurûtun halelden sıyânet ve vikâyesi zımnında isti‘mâl eylemeğe va‘d ve ta‘ahhüd ider Mora sükkânının müsâdere olunan arâzî ve emlâkleri cevâmi‘ ve evkâf vesâir bu makûle hayrâta rabt olunmuş bulunduğundan Kaynarca ahidnâmesi mücebince ashâbına reddi muktezî olan arâzî ve emlâk-i mezbûre mukâbelesinde arâzî-i sâire ta‘yîni veyahud hayf ve ziyânlarına mu‘adil menâhî-i ahârı i‘tâsıyla tamâmen vech-i hakkâniyet ve ma‘delet üzre re‘âyâ-yı mesfûrenin ziyânlarını tazmîn ideceğini Devlet-i aliyye ta‘ahhüd itmeğe Rusya devleti Devlet-i aliyyenin kavl ve ahîdine i‘timâden hârfü’l-bâl(?) ile rızâdâde olur işbu mu‘âhede-yi Kaynarca ahidnâmesinin mülhakı ve şurûh ve tavzîhi makâmında olmağla ahidnâme-i mezkûrenin icrâsında bir cüz’ü menzilesinde ahd ve i‘tibâr ve tarafından kavl ve ahd olunan mu‘âhedât kuvvet ve te’kîdi üzre ile’l-ebed dâ‘î ve mu‘teber tutulmak vâcib olmağın gerek cânib-i me‘âlî-menâkıb-ı hazret-i hilâfet-penâhîden ve gerek Rusya pâdişâhı müşârün ileyhâ tarafından tasdîknâmeler ile işbu mu‘âhede te’yîd ve te’kîd ve zikr olunan ahidnâmeler siyâk ve ibâreleri vech-i mu‘tâd üzre olarak mümkün mertebe bir kadem-i akdem ve gâyet mâ fi’l-bâb işbu mu‘âhedenin akdi târîhinden dört ay zarfında Dâru’s-saltanatü’s-seniyye mahmiyye-i Kostantiniyye’de mübâdele olunmak üzre kavl-i karâr olunmuşdur diyü mastûr ve musarraha olmakdan nâşî imdi bâlâda tahrîr olunan mu‘âhede taraf-ı vâzihü’ş-şeref-i şâhânemden işbu tasdîknâme-i hümayûnumla tasdîk ve te’yîd olup gerek cânib-i celîlü’l-menâkıb-ı dâverânemden ve gerek ahlâk-ı sa‘âdet-ittisâfımız taraflarından mu‘âhede-i mezkûrenin kâmilen ve bi-ibâretihâ ve bilâ tağyîr hıfz-ı vikâye ve icrâsı kavl-i tâcdârânemle ta‘ahhüd ve zikr olunan ta‘ahhüd-i pâdişâhânemi ziyâde te’kîd ve istihkâm zımnında tuğrâ-yı garrâ-yı hidîvâne ve hatt-ı şerîf-i cevdet-redîf-i şehriyârânemle tezyîn ve tevşîh olunmuşdur tahrîren fi’t-tâsi‘ aşer min şehri Cemâziye’l-âhir sene selase ve tis‘în ve miete ve elf Be-makâm-ı mahrûse-i Kostantiniyye

Zahrında bir taraftan vezîr-i a‘zâmin sahhı ve bir taraftan reis efendinin (...) yazılmışdır.

EK-II: Almanya Niedersächsische Staats-und Universitätsbibliothek Göttingen, XVIII. Yüzyıl Osmanlı- İspanya İlişkilerine Dair Layiha Metni.

تہذیب

مردمان ضرورتاً در قلمرو این سرزمین می‌زیستند، با وجود آنکه در مورد سرزمین و سرحد آن هیچ گونه اجماعی وجود نداشت. در این باره، هیچ سند تاریخی و هیچ اسنادی که به این موضوع اشاره داشته باشد، وجود ندارد. در مورد سرزمین و سرحد آن، هیچ سند تاریخی و هیچ اسنادی که به این موضوع اشاره داشته باشد، وجود ندارد. در مورد سرزمین و سرحد آن، هیچ سند تاریخی و هیچ اسنادی که به این موضوع اشاره داشته باشد، وجود ندارد.

مستاد القاضی حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب مدظلہ العالی

دولت دولتی سادات و سادات
دولت دولتی سادات و سادات

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل القرآن الكريم
موسى عليه السلام

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

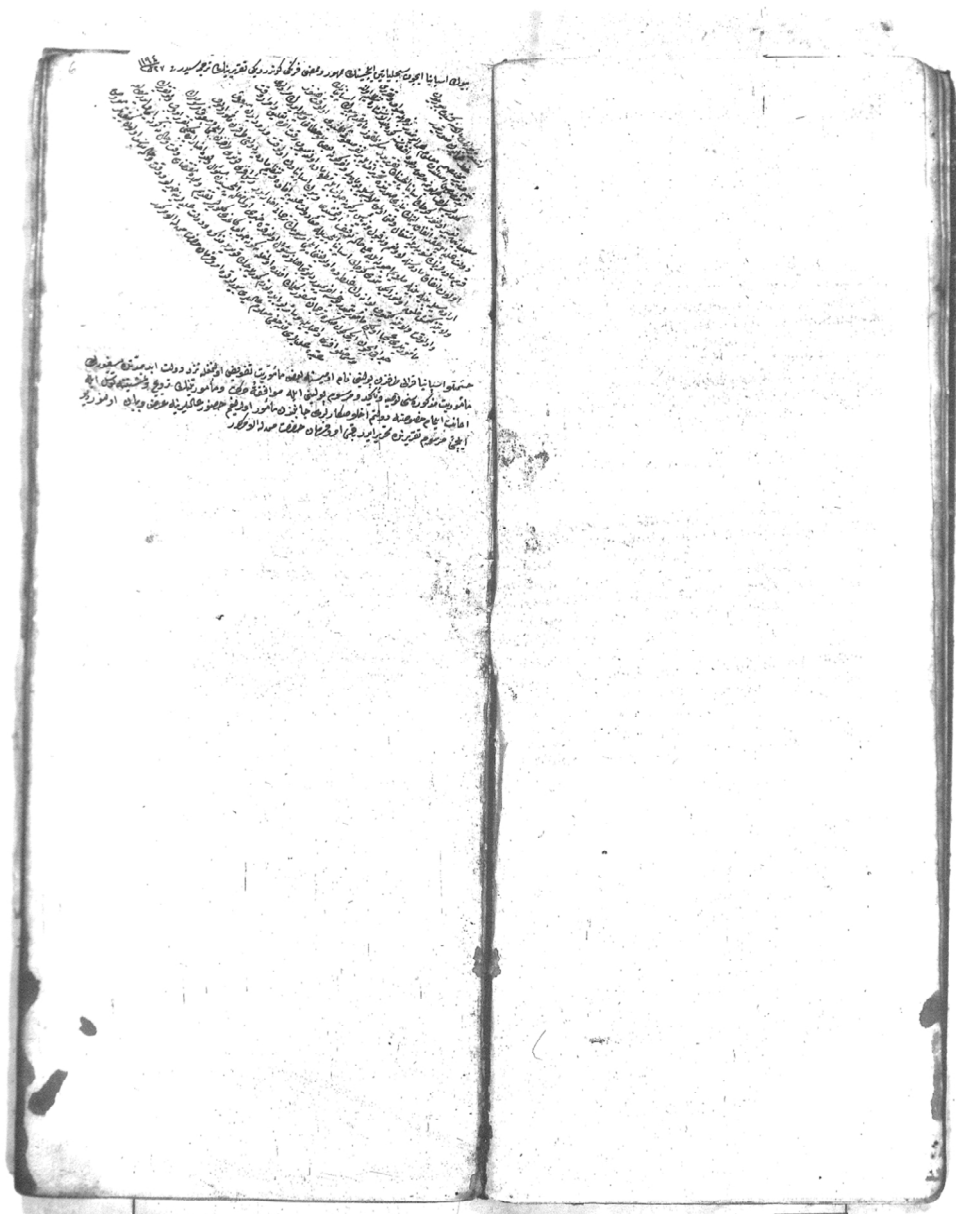
[illegible][illegible]

صلی علیہ وسلم تاخر عدم قبول میفرستد و کلامی در این دولت قوی سرگشته می آید افاده و اما نیز او در رؤیای خود
و از وایل میفرستد و در وایل نیز که او در کلام میفرستد و هرگز در این دولت قوی نیست و اما نیز او در رؤیای خود
میفرستد و کلامی در این دولت قوی سرگشته می آید افاده و اما نیز او در رؤیای خود

[illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible]

[illegible][illegible][illegible]

عريف او اقرار جن چار اراده و دولت اسبابه بنده عود صلا صلح اخبرد راجعی امر مذکور در وقت
تسلی و توفی بدین مابین رضو معهود متعاقد گردیدن سزاوارست که طاعت سلیمان و ادای قرضه و بکار
و حال غلامان و فرزندان خویش بعد از وفات قائم بر روی او صلح و ایضا تمام و باقیه انقضای حق علی ذلک
نفی اخبرد و درستی و درست بودن این شهادت را قلم امضاء کرد و در آخر آن دو جوبه خود نامورادی و دستشمال

نکر

[illegible]

[illegible][illegible]

249

[illegible][illegible]

[illegible]

اج و در مکه حقیقه خود را با شایسته خود بر حاکم قزوین داد و اسباب را به جرایم و اموال و غیره
میلان استمال و عرصه خود را در ای حاکم و جرایم و غیره از آن خود بر گرفته و جرایم و غیره
ادامه داد و اسباب را که در ای حاکم و جرایم و غیره از آن خود بر گرفته و جرایم و غیره
قرا سید که اسباب را که در ای حاکم و جرایم و غیره از آن خود بر گرفته و جرایم و غیره

15062

...and the fact that the *Journal* is a journal of the American Psychological Association, the largest and most influential organization in the field of psychology, adds to the journal's prestige and makes it a must-read for all psychologists.

ویرایه شده

1. *Chrysomelidae* - 100

مجلس شورای عالی قضاة

...فقد تم بحمد الله تعالى ...

اساتیا مرفوعہ داعید بن ابی نقیر بن رجیبید
۱۱۹۵/۱۵۷۲

[illegible]

[illegible]

الحمد لله رب العالمين الذي هدانا لهذا الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

[illegible][illegible]

رابعاً ادوارد علی بن علی افتاد و جرسه اصلاً و کارگر و وزیر ادبانی طریقی ادغام کند که مسیح و جبر علی ایضاً مستند
و مستند از جبر نیست که از او خبر داد و در این طریقی جبر بود

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

ط

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ایچ بی وی کوکس ترنیر منگوده و لایس و فوس و جیتر نه احتیاطاً اصدای مذکور اوزان اورا بزرگتر اعداد
ایشین ذکر اوزان اورا حفر و ناله اولیقه قیودان نالت اوزان کوکس ترنیر و جیتر

کتابخانه قزوین و قزوین قاضی حنفی بنده از بنون عاقل و عالم و نویسنده اوست که در این کتاب
مستادین طریقی برده ام که در این کتاب نیز آمده است و در این کتاب نیز آمده است
قاضی حنفی بنده

[illegible]

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

۲۰۲۰

[illegible]

3/19/97

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۰۰

1.9

[illegible]

٥٤

[illegible]

محض خط، شکر، عبادت، شکر و حمد

محکم دلائل سے مزین و متنوع و منفرد موضوعات پر مشتمل مفت آن لائن مکتبہ

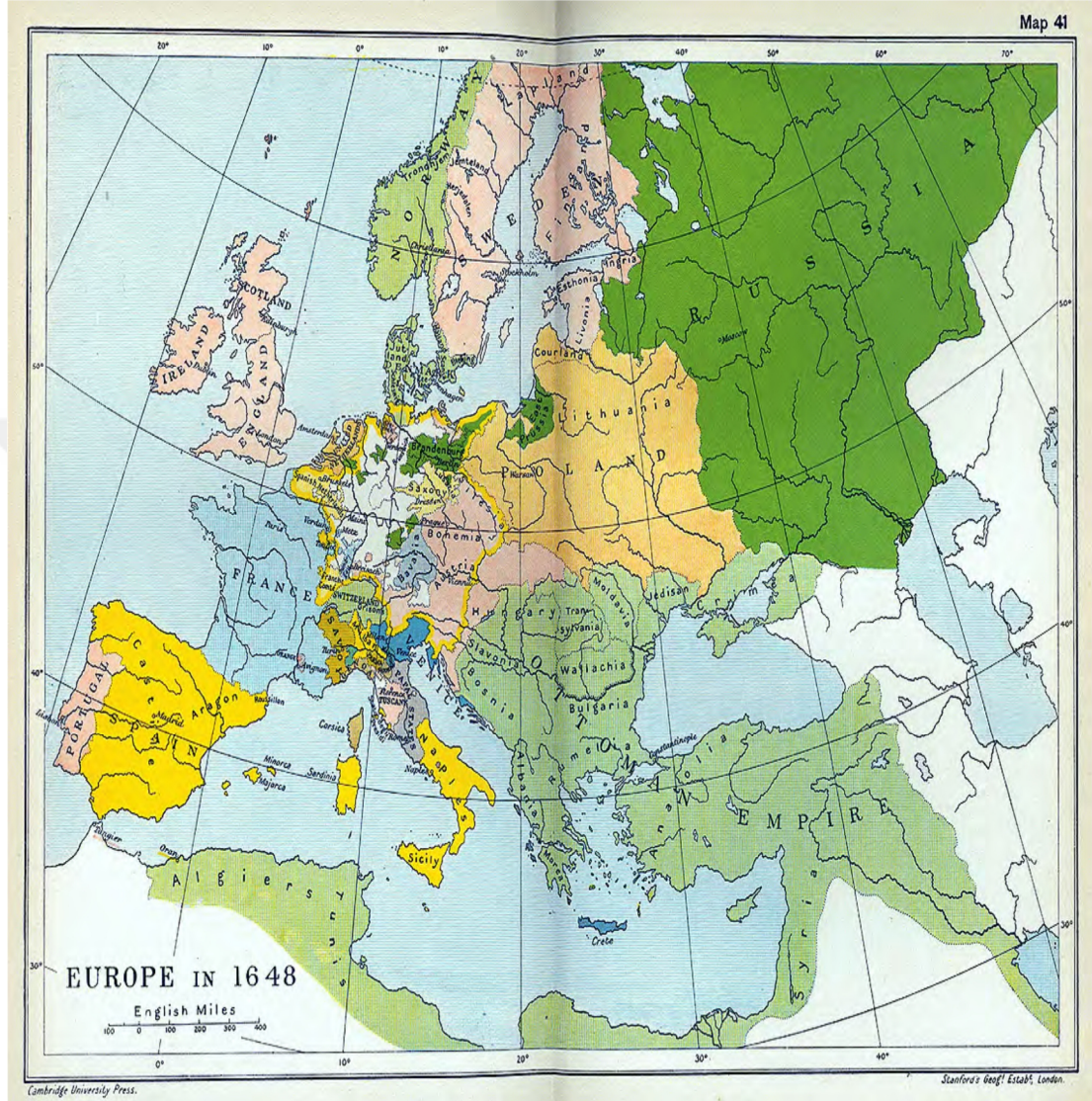
[illegible]

272

Handwritten text in Persian script, likely a signature or note, located at the bottom of the page.

EK-III: HARİTALAR

Harita 1: 1648 yılında Avrupa³²⁵

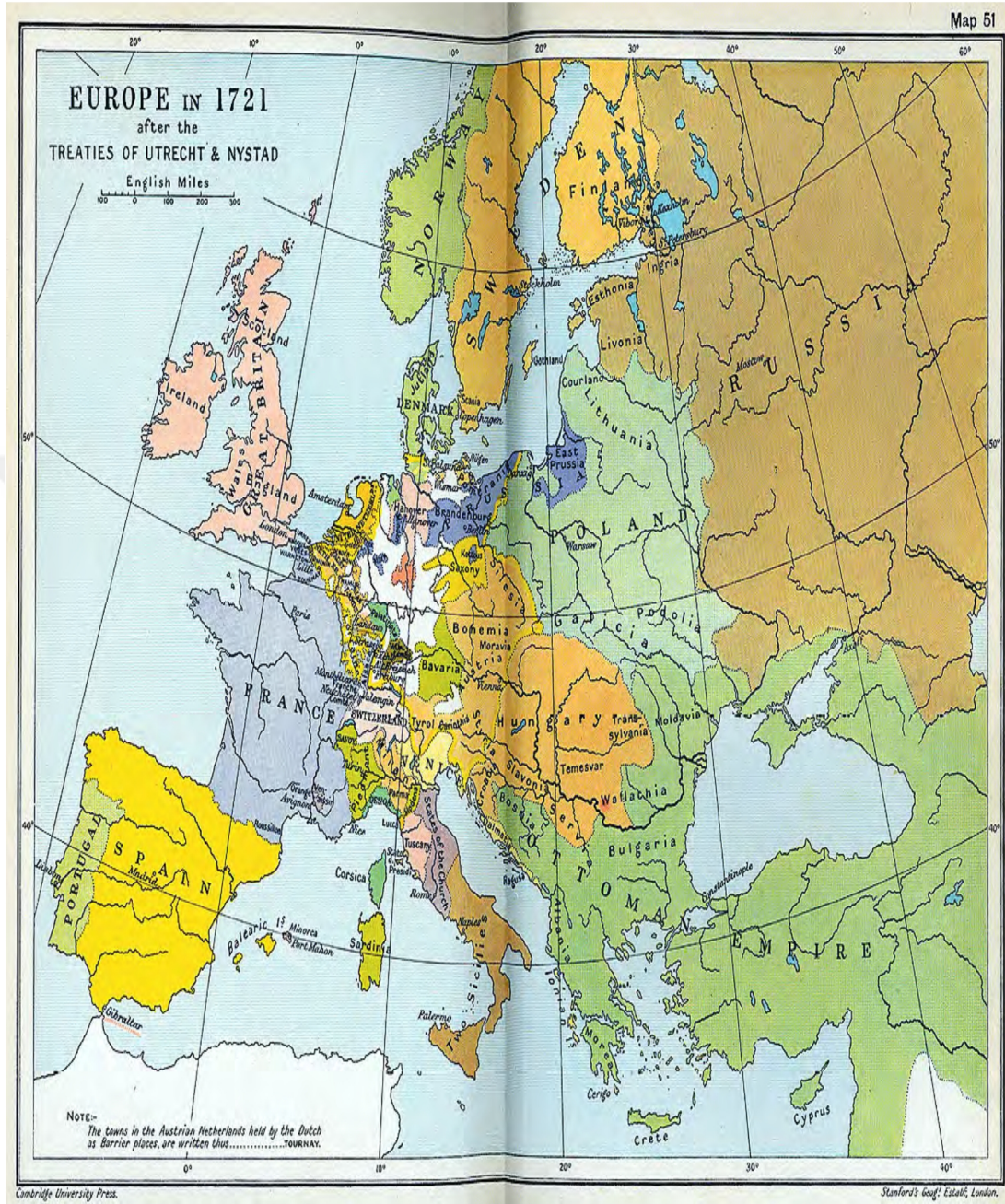
³²⁵ A. W. Ward-G.W. Prothero-Stanley Leathes- E.A. Benians, **The Cambridge Modern History Atlas**, Cambridge At The University Press, London, 1912, s. 42.

Harita 2: 1721 yılında Avrupa³²⁶

³²⁶ A.W. Ward-G.W. Prothero-Stanley Leathes- E.A. Benians, **The Cambridge Modern History Atlas**, s. 52.

Haritalar 3: 1792 yılında Avrupa³²⁷

³²⁷ A. W. Ward-G.W. Prothero-Stanley Leathes- E.A. Benians, **The Cambridge Modern History Atlas**, s. 64.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Kars Kağızman Yalnızğaç Köyü'nde doğdu.

2000 yılında Yalnızğaç Köyü İlköğretim Okulu'nu bitirdi.

2003 yılında Kağızman Şehit Refik Cesur Pansiyonlu İlköğretim Okulu'nu bitirdi.

2006 yılında Eskişehir Atatürk Lisesi'ni bitirdi.

2010 yılında Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu.

2011 yılında Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Yeniçag Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans'a başladı.

2013 yılında Amasya Merzifon Polis Meslek Eğitim Merkezi'nden mezun oldu.

2013 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne polis memuru olarak atandı.